

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

*0: EK
 *1: 2005-2006
 *2: 14
 *3: WordXP
 *4: 14de vergadering
 *5: Dinsdag 17 januari 2006
 *6: 13.30 uur

Voorzitter: Timmerman-Buck

Tegenwoordig zijn 74 leden, te weten:

Van de Beeten, Bemelmans-Videc, Van den Berg, Bierman-Beukema toe Water, Biermans, Broekers-Knol, Van den Broek-Laman Trip, Van Dalen-Schiphorst, Dees, Doek, Doesburg, Dölle, Van Driel, Dupuis, Eigeman, Engels, Essers, Franken, Van Gennip, De Graaf, Hamel, Hessing, Van Heukelum, Hoekzema, Ten Hoeve, Holdijk, Jurgens, Kalsbeek-Schimmelpenninck van der Oije, Ketting, Klink, Kox, Van der Lans, Van Leeuwen, Leijnse, Lemstra, Van der Linden, Linthorst, Luijten, Maas-de Brouwer, Meindertsma, Meulenbelt, Middel, Van Middelkoop, Nap-Borger, Noten, Van den Oosten, Pastoor, Platvoet, Pruiksmā, Putters, Van Raak, Rabbinge, Rosenthal, Russell, Schouw, Schuurman, Schuyer, Slagter-Roukema, Swenker, Sylvester, Tan, Terpstra, Van Thijn, Thissen, Timmerman-Buck, Vedder-Wubben, Wagemakers, Walsma, Werner, Westerveld, Witteman, Witteveen, Woldring en De Wolff,

en de heer Zalm, vice-minister-president, minister van Financiën, mevrouw Dekker, minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, de heer Van Geel, staatssecretaris van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, en mevrouw Schultz van Haagen-Maas Geesteranus, staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat.

**

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Leijnse en Middel, wegens bezigheden elders.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

De **voorzitter**: De ingekomen stukken staan op een lijst die in de zaal ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

**

(Deze lijst is, met de lijst van besluiten, opgenomen aan het einde van deze editie.)

De **voorzitter**: Ik verzoek u allen te gaan staan.

Op 8 december jongstleden is oud-VVD-senator ir. Michel Lodewijks op 75-jarige leeftijd in zijn woonplaats Roermond overleden. Hij was lid van de Eerste Kamer van 1995 tot en met 1999.

Geboren en getogen in Brabant werkte hij, van huis uit landmeter, jarenlang voor verschillende ruilverkavelingsdiensten. Hij verhuisde in 1971 naar Limburg, waar hij de jongste directeur ooit van het Kadaster werd. Hij werd in 1978 gemeenteraadslid in Roermond. Dat duurde maar kort, omdat hij al snel geroepen werd tot de provinciale politiek. Na 4 jaar lidmaatschap van provinciale staten was hij vervolgens 17 jaar lang lid van gedeputeerde staten, eerst met economische zaken in zijn portefeuille, later verkeer en waterstaat. Zo was hij ongeveer twee decennia lang hét VVD-gezicht voor de provincie Limburg.

In de Eerste Kamer had Michel Lodewijks ook verkeer en waterstaat in zijn portefeuille, naast het natuur- en milieubeleid. Hij was betrokken bij onder andere wetsvoorstellen over de Westerscheldetunnel, de moeizaam tot stand gekomen internationale afspraken over de vrachtverdeling Noord-Zuid en de verzelfstandiging van Staatsbosbeheer. Hij toonde zich als woordvoerder bij dat laatste tegenstander van die verzelfstandiging, omdat er voor zijn fractie eerst duidelijkheid moest komen over de verantwoordelijkheid van de regering voor zelfstandige bestuursorganen, nog steeds een actuele kwestie. Bij zijn vertrek uit de senaat bleek dat hij zich ook sterk maakte voor de positie van vrouwen in besturen, vooral in die van waterschappen.

Michel Lodewijks was een zeer ervaren bestuurder toen hij lid werd van de Eerste Kamer, niet alleen door zijn langdurige député-schap, maar ook door zijn nevenfuncties, zoals president van de raad van commissarissen van het openbaarvervoerbedrijf VSL, lid van de raad van commissarissen van de NV Industriebank LIOF (Limburg Instituut voor Ontwikkeling en Financiering), lid van de raad van bestuur van ETIL (Economisch Technologisch Instituut Limburg), lid van de raad van commissarissen Waterleiding Maatschappij Limburg en president van de raad van commissarissen van het openbaarvervoerbedrijf Hermes.

Binnen de VVD heeft hij diverse bestuurlijke functies vervuld. Zo was hij voorzitter van de afdeling Roermond, voorzitter van de VVD-Kamercentrale Limburg en lid van zijn partijraad. Voor zijn bijzondere inzet voor de VVD en het liberalisme kende het hoofdbestuur van zijn partij hem in 1990 de Thorbeckepenning toe. Voor zijn jarenlange inzet voor het publieke belang werd hij onderscheiden als ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw en ridder in de Orde van Oranje Nassau. Tevens werden hem in 1995 zowel de erepenning Nederlands Limburg als die van Belgisch Limburg toegekend.

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Michel Lodewijks was een harde werker, een bescheiden man en een bijzonder prettige collega voor iedereen die hem heeft mogen meemaken. De Eerste Kamer is dankbaar voor wie hij was en wat hij heeft betekend. Ik hoop dat deze herinnering aan zijn bijdrage een steun is voor zijn familie bij het verwerken van hun verdriet. Ik verzoek u om een moment van stilte.

**

(De aanwezigen nemen enkele ogenblikken stilte in acht.)

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Diverse wetsvoorstellen!

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Regels met betrekking tot zuinig en doelmatig ruimtegebruik en optimale leefomgevingskwaliteit in stedelijk en landelijk gebied en met betrekking tot coördinatie van procedures (Interimwet stad-en-milieubenadering) (29871);**

- **het wetsvoorstel Wijziging van enkele belastingwetten in verband met de implementatie van Richtlijn 2003/123/EG van de Raad van de Europese Unie van 22 december 2003 tot wijziging van Richtlijn 90/435/EEG betreffende de gemeenschappelijke fiscale regeling voor moedermaatschappijen en dochterondernemingen uit verschillende lidstaten (30031);**

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Pensioen- en spaarfondsenwet en enige andere wetten in verband met de implementatie van richtlijn nr. 2003/41/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 3 juni 2003 betreffende de werkzaamheden van en het toezicht op instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening (PbEG L 235/10) (30104).**

Deze wetsvoorstellen worden zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

*B

!Toezicht accountantsorganisaties!

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wet toezicht accountantsorganisaties (29658).**

De **voorzitter**: Ik heet minister Zalm welkom in ons midden en wens ook hem een goed jaar toe.

**

De beraadslaging wordt geopend.

De heer **Rabbinge** (PvdA): Mevrouw de voorzitter. De Wet toezicht accountantsorganisaties, wetsvoorstel 29658, kent een lange geschiedenis. Ook sedert de goedkeuring met algemene stemmen in de Tweede Kamer op 28 juni 2005 zijn er nog enkele problemen gerezen die zullen moeten worden beantwoord en afgerond in de discussie die wij vandaag voeren.

De redenen om met deze wettelijke regeling te komen, is gelegen in de schending van het vertrouwen in de accountant als gevolg van boekhoudaffaires in veelal internationaal opererende beursfondsen. Daar zal dan ook in de eerste plaats meer zekerheid ten behoeve van het publiek moeten worden verschaft. In de memories van toelichting en van antwoord gaat de regering daar uitgebreid en adequaat op in. In de schriftelijke inbreng zijn veel vragen ingebracht. Dat zou je enigszins kunnen verbazen gezien de uitgebreide behandeling in de Tweede Kamer. Bovendien zijn daar zo'n dertig amendementen ingediend, waarvan het merendeel is ingetrokken. Ook de door deze Kamer ingebrachte schriftelijke vragen zijn door de regering uitgebreid, helder en goed beantwoord. Daarvoor wil ik namens mijn fractie onze waardering en complimenten uitspreken in de richting van de regering en de ambtenaren.

Er is goed geluisterd en ook goed overleg gevoerd met deskundigen, de Raad van State en ook de organisaties van accountants, zowel met de organisatie van registeraccountants, de NIVRA, als met de orde van accountants-administratieve consultants, de NOvAA. Weliswaar zijn er enige verschillen van opvatting tussen die organisaties die te maken hebben met de verschillende doelgroepen waarvoor zij werken, doch de regering is daar door de bank genomen op een goede wijze mee omgegaan.

Ik zou hiermee wellicht kunnen volstaan, ware het niet dat er na de schriftelijke beantwoording toch nog enkele vragen overblijven die mede zijn voortgekomen uit de ogenschijnlijke verschillen in taakopvatting van de Autoriteit Financiële Markten, de AFM, en de regering. Die AFM gaat een prominente rol spelen bij de uitvoering van deze wet en zal vooral dat toezicht op de accountants moeten realiseren. Wij hebben dus nog enkele vragen, maar die laten onverlet dat de fractie van de PvdA, vanwege de gewenste publieke controle op een aantal zaken, zij het lang niet alle, en de goede afbakening van publieke en private verantwoordelijkheid, dit wetsvoorstel als een verbetering van het toezicht ziet en het daarom ook zal ondersteunen.

Terecht stelt de regering dat de reikwijdte van het onafhankelijke toezicht wordt beperkt tot het domein van de wettelijke controle, de wettelijke verklaring die moet worden afgegeven. De brede functie van de accountant -- dus ook al die taken die vallen buiten de wettelijke controle -- wordt geborgd door de bestaande beroepsorganisaties. Ook dat is wettelijk namelijk via de Wet op de Accountants-Administratieconsulenten (Wet AA) en de Wet op de registeraccountants (Wet RA) geregeld, maar de beroepsorganisaties zijn daar primair

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

zelf verantwoordelijk voor. Er moet nu een nieuw evenwicht ontstaan tussen zelfregulering, waar mogelijk en passend, en de inzet van het middel van het vergunningstelsel en het publieke toezicht van de AFM.

De toekenning van vergunningen is in handen gegeven van de AFM. Daarbij rijst een vraag. Het lijkt erop dat de opvatting van de AFM een precieze is: er wordt alleen een vergunning verstrekt aan een accountant als de wettelijke controlerende taak actief wordt verricht. Als dat niet het geval is, komt er geen vergunning. Dat lijkt strijdig met de rekkelijke opvatting van de regering in antwoord op vragen die mede zijn ingegeven door de organisaties van accountants. Daar zegt de regering dat vergunningen ook moeten kunnen worden gegeven aan accountants die beschikken over de kwalificaties en mogelijkheden, doch die het accent van hun werkzaamheden vooral hebben liggen bij de bredere, adviserende taak. Ook zij moeten dus kunnen worden toegelaten tot de beroepsorganisaties en daarmee latent taken ter controle uitoefenen. Dit is vaak het geval bij de accountants die zich hebben georganiseerd binnen de NOvAA en die het zwaartepunt van hun activiteit vooral bij het midden- en kleinbedrijf hebben liggen. Ik vraag de regering, wat meer duidelijkheid te scheppen over de vergunningverlening. Indien de rekkelijke opvatting van de regering wordt gehanteerd, vraag ik haar om de AFM daarover te informeren. Er ontstaat nu een situatie waarin de AFM zegt dat zij de vergunningen niet verstrekt terwijl de regering vindt dat de AFM dat wel moet doen. Het is dus goed om kaders te scheppen en helderheid te verschaffen over de te verrichten taken van de AFM.

Een tweede vraag heeft betrekking op de reikwijdte van de richtlijn en het voornemen om het onafhankelijke publieke toezicht uit te breiden tot vrijwillige controles. Volgens de regering impliceert dit niet dat hiermee een nieuwe beroepsgroep onder toezicht wordt geplaatst. Hoe moet dit dan worden geïnterpreteerd in het licht van de met het wetsvoorstel en de voorgenomen algemene maatregel van bestuur ingezette lijn? Dat houdt toch in dat er een sterkere en door mijn fractie ondersteunde lijn van controle wordt ingezet teneinde de publieke belangen te dienen? Vanzelfsprekend dient te worden gewaakt voor vergroting van de omvang van de administratieve lasten. Dat staat buiten kijf. De regering zou daarop extra moeten letten bij de invoering van het wetsvoorstel. Het gaat natuurlijk om handhaafbaarheid, doelmatigheid en doeltreffendheid en om het realiseren van een aantal doelen dat ook in de memorie van toelichting wordt uiteengezet. Ik zou daarover graag wat helderheid krijgen, omdat het nu een beetje vaag blijft.

Een derde vraag heeft betrekking op de gedifferentieerde aanpak die de AFM volgens de regering zal hanteren. In gevallen waarin sprake is van een lager risicoprofiel zal worden gewerkt met een zogenaamde quick-scanbenadering. In artikel 48 van het wetsvoorstel wordt dit besproken, maar noch in de memorie van toelichting, noch in de memorie van antwoord wordt duidelijk hoe dat dan zal verlopen. Gerept wordt over een vragenformulier. Dat lijkt wel erg weinig. Het lijkt ook

enigszins naïef om te denken dat het daarmee kan worden afgedaan. Een en ander heeft natuurlijk te maken met de terechte vrees voor additionele toezichtskosten, maar bij de differentiatie kan op een zodanige wijze worden gewerkt dat niet op alle slakken zout wordt gelegd, maar wel de grote problemen worden aangepakt zodat de controlerende taak op een goede wijze kan worden uitgeoefend. Daarom wil mijn fractie van de regering ook op dit punt wat verduidelijking.

Een vierde vraag van de PvdA-fractie heeft betrekking op de permanente educatie van de beroepsgroep en de aantrekkelijkheid van het beroep. In eerste instantie hadden wij de vrees, voortkomende uit de gesprekken met de beroepsorganisaties, dat de aantrekkelijkheid van het beroep door deze wettelijke regeling zou afnemen. De regering heeft die vrees wat weggenomen. Toch verzoeken wij haar wel, hier zeer alert op te zijn. Als er aanvullende eisen en kwalificaties aan de beroepsgroep worden gesteld, moeten die ook door de accountantsorganisaties worden gewaarborgd. In dat verband vragen wij ons af of de regering denkt aan een systeem analoog aan dat wat wij bij de medische beroepen kennen: het zogenaamde BIG-register. Als je dingen niet meer doet, vlieg je eruit omdat je dan in feite de handvaardigheid niet meer bezit.

De vijfde vraag heeft betrekking op de vier taken van de accountants die in de memorie van toelichting worden uiteengezet en die ook in het wetsvoorstel worden genoemd. De regering maakt duidelijk dat alleen taak A -- werkzaamheden gericht op het verstrekken van de accountantsverklaring, de zogenaamde wettelijke verklaring -- onder het onderhavige wetsvoorstel valt en de overige taken, dus B tot en met D, er niet onder vallen doch door de Wet RA en de Wet AA worden ondervangen. Dat blijft dan toch weer een beetje kwestieus, vooral omdat in de taken B en C wel verwezen wordt naar wettelijk verplichte taken die weliswaar niet generiek maar specifiek zijn. Hoe verhoudt dit zich tot elkaar? Hoe zit het met die verschillen? Is het gradueel en moet het van geval tot geval worden beoordeeld, of is er een heel duidelijke en heldere demarcatielijn? Dat is van belang omdat je anders heel veel conflicten zult krijgen over de vraag wie over wat gaat.

De zesde vraag heeft toch weer betrekking op de gevolgen van de nieuwe regelgeving voor de positie van met name de AA-accountant. Van de RA-accountants ontvangen wij niet veel commentaar. Zij staan kennelijk volledig achter deze wettelijke regeling. Dat komt ook doordat die beroepsgroep vooral in goede zin wordt getroffen door deze wettelijke regeling. Voor de AA-accountants is dat veel minder het geval. De regering gaat wel in op de positie van de AA-accountant. Zij is met de PvdA-fractie van mening dat de richtlijn ook op de bij de NOvAA aangesloten accountants van toepassing moet zijn, dus niet alleen op de RA-accountants. De verhouding met de door de NOvAA ingestelde Raad van Toezicht Beroepsuitoefening voor de AA's en de door de AFM vervulde toezichthoudende taken, dient in dit licht werkende weg verder te worden ontwikkeld.

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Het is niet verstandig om van tevoren alle details te willen regelen, sterker nog: men moet het ook niet op voorhand in alle detail willen regelen. Toch is het zaak, dit te zijner tijd beter vast te leggen. Om die reden vraagt de PvdA-fractie de regering om een en ander te zijner tijd, bijvoorbeeld over twee jaar, te evalueren en nader te bezien of er geen betere en duidelijker afspraken dienen te worden gemaakt over de rol van de eigen beroepsorganisatie en de AFM. Voorts is het van belang of de onder 1 gestelde vraag over de vergunningen nog een nadere uitwerking en herziening behoeft. In dat verband is het dan ook van belang, te weten of de regering van zins is om bij de uitleg van artikel 48 zelf het initiatief te nemen, nu het er naar uitziet dat er tussen de beroepsorganisaties en de AFM onenigheid of wellicht onduidelijkheid bestaat over de te verrichten taken, de competenties en de rol bij het toekennen van vergunningen.

Ten zevende wil de PvdA-fractie van de regering een nadere uiteenzetting van het tuchtrecht en het klachtrecht. Daarop wordt uitgebreid ingegaan in zowel de memorie van toelichting als de memorie van antwoord. Mijn fractie stelt het echter toch aan de orde, mede in het licht van het wetsvoorstel Nieuwe regels inzake tuchtrechtspraak ten aanzien van accountants (30397) dat op dit moment wordt behandeld in de Tweede Kamer. Is het niet beter om dit wetsvoorstel in samenhang met het onderhavige wetsvoorstel te behandelen en een eventuele invoering van het voorliggende wetsvoorstel te harmoniëren met het wetsvoorstel inzake het tuchtrecht?

Ten slotte wil ik nog iets zeggen over toezicht op toezicht. Dit neemt hand over hand toe en er komen steeds meer toezichthoudende organisaties. Het is de vraag of dit wel de juiste weg is en of de beroepsorganisaties op termijn toch weer hun verantwoordelijkheid nemen en het imago en de integriteit die zij eertijds uitstraalden weer weten te verwerven, zodanig dat het niet meer nodig is dat Big Brother -- de AFM -- het toezicht houdt. Dit is een algemeen verschijnsel dat de PvdA-fractie signaleert en het is de vraag of dit een gewenste ontwikkeling is. Er ontstaat een vermeerdering van administratieve lasten en er is sprake van een onduidelijke eigen verantwoordelijkheid. Om deze reden vragen wij hierover een bespiegeling van de regering.

De PvdA-fractie acht de invoering van dit wetsvoorstel een goede zaak, maar vindt nadere precisering en uitwerking zoals gevraagd, nodig. Daarom wachten wij met grote belangstelling het antwoord van de regering af.

*N

De heer **Doek** (CDA): Voorzitter. Vandaag behandelen wij een wetsvoorstel dat onderdeel is van een serie wetsvoorstellen die alle beogen het vertrouwen van de samenleving in de financiële sector te herstellen. Het stemt de CDA-fractie treurig dat het daarbij ook nodig is gebleken om het toezicht op de accountants opnieuw vorm

te geven. Immers, deze beroepsgroep heeft meer dan honderd jaar door middel van eigen normstelling en handhaving van die normen, gepaard aan een goed eigen opleidingskader, het vertrouwen van de samenleving genoten. De CDA-fractie is tegen die achtergrond dan ook blij met de gekozen aanpak: de normstelling met betrekking tot vakbekwaamheid, onafhankelijkheid, objectiviteit, integriteit en transparantie van de accountantsverklaring in de wet, de uitwerking in het besluit en voorts in de eigen verordeningen van de beide beroepsorganisaties. Met name de borging van de kwaliteit blijft primair een zaak van de accountants zelf.

De aanleiding voor dit wetsvoorstel is onder meer gelegen in de diverse boekhoudschandalen van de afgelopen jaren, welke ook aan Nederland jammer genoeg niet zijn voorbijgegaan. Ik noem Ahold, maar ook Parmalat, naar aanleiding waarvan de samenleving terecht vragen stelt over de rol van de accountant.

Onze fractie heeft begrip voor de reactie van vele kleinere, vaak AA-kantoren en hun beroepsorganisatie NovAA. Deze betrokkenen, die waarschijnlijk part noch deel hebben gehad aan de verschijnselen die geleid hebben tot deze wet, worden ook geconfronteerd met de gevolgen van deze wetgeving. Maar ook deze categorie van accountants zal begrijpen dat geen onderscheid te maken valt tussen RA- en AA-accountants die wettelijke controles bij uitsluiting van anderen mogen uitoefenen.

Overigens maakt ook de ontwerprichtlijn waarop deze wet vooruitloopt en waarmee het Europees Parlement op 28 september 2005 akkoord is gegaan dit onderscheid niet.

Ook ik dank de minister en zijn ambtenaren voor de uitvoerige beantwoording van de door mijn fractie in het voorlopig verslag aan de orde gestelde punten. Op een aantal punten wil ik nog nader ingaan. Ik noem de vergunningverlening door de AFM en het verschil van opvatting over de verlening daarvan aan organisaties die niet direct wettelijke controles verzorgen. De heer Rabbinge wees ook hierop en mijn fractie onderschrijft dit punt graag. Ook wij zijn benieuwd naar de reactie van de regering. Verder noem ik de datum van inwerkingtreding van deze wet, de evaluatie, een klokkenluiderregeling en een commissie eindtermen voor de accountantsopleiding.

Dit wetsvoorstel behelst onder meer een grote verandering op het gebied van het klacht- en tuchtrecht. De uitwerking hiervan is opgenomen in het op 5 december 2005 bij de Tweede Kamer ingediende wetsvoorstel Nieuwe regels inzake tuchtrechtspraak ten aanzien van accountants, (de Wet tuchtrechtspraak accountants). Op meerdere plaatsen in de memorie van antwoord aan deze Kamer bij dit wetsvoorstel wordt vermeld dat de wet toezicht en de Wet tuchtrechtspraak accountants gelijktijdig in werking treden. Betekent dit nu dat alle wetsartikelen van de wet, die wij vandaag behandelen, pas in werking treden nadat wetsvoorstel 30397 hier is aangenomen? Graag vernemen wij het standpunt van de minister. Als beide wetten gelijktijdig in werking treden, is het dan verstandig om een datum aan te kondigen voor de tweede helft van 2006, zodat de beroepsgroepen zich hierop goed kunnen voorbereiden?

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

In artikel 45 is een evaluatie van deze wet voorzien, vijf jaar na inwerkingtreding en vervolgens om de vijf jaar. De CDA-fractie vraagt de minister met name aandacht voor de monitoring van de gevolgen van deze wet voor het beroep van de accountant-administratieconsulent. Immers, deze groep van beroepsbeoefenaren vervult met name voor het MKB een belangrijke rol en deze groep is bevreesd dat de aantrekkingskracht voor hun beroepsgroep zal dalen. Kan de minister toezeggen dat hij de gevolgen voor met name deze groep van accountants specifiek zal monitoren en indien nodig vóór de afloop van de vijfjaarstermijn daarover deze Kamer zal rapporteren?

In het voorlopig verslag heeft mijn fractie aandacht gevraagd voor een klokkenluidersregeling, zoals ook is opgenomen in de Sarbanes-Oxley Act 2002. Ik dank de minister voor de uiteenzetting in de memorie van antwoord en de daarin opgenomen verwijzing naar de code Tabaksblat met betrekking tot de regeling bij beursvennootschappen. Op een vraag met betrekking tot dit wetsvoorstel gaat de memorie van antwoord echter niet in, zodat ik nog even op dit punt terugkom. Ons bereiken regelmatig geluiden dat medewerkers van accountantsorganisaties deze organisaties verlaten omdat zij zich onder druk voelden staan of gezet om zaken door de vingers te zien. Een uiterst treurige zaak. De CDA-fractie vraagt de minister om met de beroepsorganisaties in overleg te treden over de vraag of het instellen van een klokkenluidersregeling specifiek voor deze beroepsgroep moet worden overwogen. Het is mij bekend dat een van de grote vier accountantsorganisaties sinds december 2004 een regeling kent waarbij werknemers, cliënten en derden desgewenst anoniem zaken aan de orde kunnen stellen. Het lijkt mij verstandig als wij dit punt in het overleg met het veld als norm voor de beroepsgroep kunnen introduceren.

De CDA-fractie heeft in het voorlopig verslag aandacht gevraagd voor de samenstelling van een in te stellen commissie eindtermen. In het antwoord gaat de regering met name in op de door de beroepsorganisaties aan te leveren beroepsprofielen. Daarnaast vermeldt de memorie van antwoord dat "bij de samenstelling van de commissie eindtermen zeker rekening zal worden gehouden met de verschillende achtergronden van de beroepsorganisatie en opleidingen". Mede gezien de reeds eerder door mij genoemde vrees van NovAA en de bij haar aangesloten leden omtrent de gevolgen van deze wet voor deze beroepsgroep hecht het CDA aan een vertegenwoordiging van leden uit de beroepsgroep AA-accountants in de commissie eindtermen. Een dergelijke vertegenwoordiging zal het draagvlak voor deze wet zeker vergroten.

De CDA-fractie hecht eraan dat de minister dat in dit debat nog eens toezegt. Wij wachten met vertrouwen het antwoord van de regering af.

De heer **Van Middelkoop** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik voer het woord namens de fracties van de ChristenUnie en de SGP. Het wetsvoorstel dat wij vandaag behandelen gaat over de externe accountants en over hun organisaties, maar het gaat over meer dan dat. Immers, de voorgestelde regeling van toezicht op een zelfstandige professie markeert ook, en niet voor het eerst, een ontwikkeling richting toezichtmaatschappij. Of, zoals politicologen dat noemen, het is een voorbeeld van de verplaatsing van onze democratie. Dat algemene thema kunnen wij vandaag niet volwaardig behandelen. Ik stip het aan om aan te geven dat men enerzijds overtuigd kan zijn van de noodzaak om hier toezicht te organiseren op het functioneren van een beroepsgroep, belast met onder meer wettelijke taken, en het anderzijds kan betreuren dat daarvoor kennelijk een zwaar opgetuigd systeem nodig is met een zelfstandige toezichtautoriteit en een de facto onder curatele gestelde beroepsgroep.

Hoewel ik mij niet zal verzetten tegen het wetsvoorstel, laat zich toch niet de knagende vraag onderdrukken of wij hiermee de goede richting inslaan. Heel algemeen gesteld, kan men bij een onvoldoende functioneren van een beroepsgroep als de accountants twee oplossingsrichtingen inslaan. Allereerst die van de voorgestelde wettelijke regeling waarin de geconstateerde gebreken extern worden gerepareerd met publieke toezichtsmiddelen. De andere richting is het versterken van het zelfreinigend vermogen, de professionaliteit en de autonomie van de beroepsgroep. Ik denk dat die laatste richting op de lange duur waardevoller is als dragend element van zelfregulering in een verantwoordelijke samenleving. De minister zal misschien tegenwerpen dat dit toezicht nodig is, omdat het hierbij gaat om een publiek belang. Dat laatste mag waar zijn, maar dat publiek belang vergde in het verleden niet een dergelijk ingrijpend publiek toezicht, zoals collega Doek zo-even al opmerkte.

Dit is natuurlijk een algemene observatie, één die zich keert tegen het uitdijende woud van toezichtsorganen, die op hun beurt voortdurend vragen oproepen over aspecten van de ministeriele verantwoordelijkheid. Ik hoop -- en daar moet ik thans mee volstaan -- dat het aangekondigde rapport van de Algemene Rekenkamer voldoende materiaal zal bieden voor een meer principiële bezinning op die toezichtmaatschappij.

De werkelijkheid is natuurlijk ook dat er niet zo veel vrije nationale regelruimte meer bestaat. Het wetsvoorstel implementeert niet slechts Europese voorschriften, maar verdisconteert ook de extraterritoriale werking van Amerikaanse wetgeving. De accountant, of hij dit nu wil of niet, is een beroepsbeoefenaar geworden in de global village. Is de toezichthouder, in dit geval de Autoriteit Financiële Markten, voldoende geëquipeerd om vertrouwenwekkend toezicht uit te oefenen? Daartoe heeft zij de laatste tijd in elk geval weinig bijgedragen. De inmiddels fameuze lezing van bestuurslid Koster heeft voldoende aandacht gekregen, in beide Kamers en van de minister. Dat hoeven wij niet over te doen. De minister vindt dat AFM-bestuurders het recht hebben om hun mening te uiten. Daarmee is naar mijn mening te weinig

*N

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

gezegd. In een artikel in het Financieele Dagblad van 22 oktober lees ik dat het AFM-bestuur vindt dat de AFM een verantwoordelijkheid heeft als opiniemaker. Daar ben ik niet gelukkig mee. De AFM is een toezichtsorgaan. Wanneer deze autoriteit van mening is dat wettelijk geregelde zaken anders moeten, bijvoorbeeld dat accountants geen adviesbevoegdheid meer mogen hebben, dan kent de wet een voorziening om die mening te bestemder plaatse te deponeren. Ik doel op de bepaling van artikel 42 waarin staat dat de AFM de minister inlichtingen kan verstrekken "die nodig zijn voor de beoordeling van de uitvoerbaarheid van algemene beleidsvoornemens en voorgestelde wettelijke voorschriften". In deze bepaling is de meningsvrijheid van de AFM functioneel begrensd. Dat betekent dus dat het ventileren van opvattingen over zaken die in beleid of voorgenomen wetgeving niet zijn geagendeerd niet de taak van de AFM is. Onderschrijft de minister deze zienswijze? In feite is het een aangescherpte zienswijze na de gedachtewisseling hierover in de Tweede Kamer en elders. Ik wijs ook nog op het overlegorgaan ex artikel 40 dat een reguliere mogelijkheid biedt opvattingen richting minister door te geven. De AFM moet vertrouwen uitstralen en niet onrust stoken bij degenen die van het toezicht van deze autoriteit afhankelijk zijn. Ik zie de minister minzaam knikken. Ik hoop dat hij dat straks beargumenteerd aan de Handelingen zou willen toevertrouwen. Hij begrijpt in elk geval de relevantie van mijn vragen.

Onduidelijk is nog gebleven hoe het nu staat met de regelgevende bevoegdheid van de AFM. Op bladzijde 19 van de memorie lees ik in antwoord op vragen van onze fracties dat de WTA de AFM niet de mogelijkheid geeft om regels te stellen. Even verder op dezelfde bladzijde lees ik dat het van belang is dat de AFM beleidsregels opstelt en openbaar maakt terzake van de inzet van handhavinginstrumenten. Kan dit verduidelijkt worden?

Belangrijker nog is dat aan het toezicht door de AFM een bevoegdheid van sanctioneren verbonden is. De AFM kan dus straffen. Welnu, dan moet toch de regel gelden dat uit de wet moet blijken bij welke normoverschrijding welke sanctie hoort? Dat lijkt mij een elementaire eis van rechtszekerheid. Op dit punt is de wet schimmig gebleven. De AFM kan ex artikel 52 aanwijzingen geven. Daarover zal weinig misverstand ontstaan. Vervolgens kan de AFM op grond van artikel 53 een last onder dwangsom opleggen. Onmiddellijk volgt dan dat de minister regels kan stellen terzake van de uitoefening van die bevoegdheid. In artikel 54 staat dat de AFM een bestuurlijke boete kan opleggen. Ook daarop volgt weer dat de minister, nu in overeenstemming met zijn collega van Justitie, regels kan stellen. En in artikel 55 staat dat het bedrag van de bestuurlijke boete wordt bepaald bij algemene maatregel van bestuur. Twee zaken zijn hierbij onduidelijk gebleven. Allereerst waartoe de AFM nu eigenlijk bevoegd was, want de minister kan hem regelgevend voorschriften geven. En ten tweede, daarmee nauw samenhangend, krijgt de accountantsorganisatie geen inzicht in de ernst van een eventuele normoverschrijding of anders gezegd, in de risico's die men loopt. De accountant leest slechts dat hij een risico van sanctie loopt,

maar verneemt niets over de hoogte ervan. Graag krijg ik hierop een verduidelijking.

Hierop aansluitend is er nog een punt waarover ik opheldering zou willen. In artikel 64 staat dat in geval van een onrechtmatig doen voorkomen alsof men over een vergunning beschikt waar die in werkelijkheid door de AFM is geweigerd, in het geval van het niet opvolgen van een aanwijzing en wanneer een last onder dwangsom of een bestuurlijke boete is opgelegd, de AFM dit ter openbare kennis kan brengen. Waarom staat hier ongeclausuleerd een kan-bepaling? Is niet eigen aan het publieke belang gemoeid met dit toezicht, dat de hoofdregel dient te zijn dat bij sanctionering openbaarmaking hoort? Nu laat de wet toe dat de AFM alles in stilte afhandelt. Ik verwacht niet dat dit gebeuren zal, maar wettelijk kan het. En dat kan toch nooit de bedoeling zijn? Waarom dan toch aan de AFM deze vergaande bevoegdheid gegeven?

In het Financieele Dagblad van 19 oktober wijst de Tilburgse hoogleraar Bouwens op het belang dat accountantsorganisaties hebben dat zij voor hun omzet niet te afhankelijk worden van een individuele klant. Dat lijkt me verstandig, maar hier ligt geen verantwoordelijkheid van de wetgever of de toezichthouder. Dat ligt anders bij het andere advies van deze hoogleraar, namelijk dat de AFM er op zou moeten toezien dat niet de raad van bestuur de opdrachtgever van de accountant moet zijn, maar de raad van commissarissen. Hij wijst erop dat uit onderzoek blijkt dat hoe sterker de raad van commissarissen is, hoe kleiner de kans is dat de accountant ondernemingspraktijken accepteert die maatschappelijk onaanvaardbaar of toch op zijn minst onwenselijk zijn. Zijn aanbeveling ligt in het verlengde van de aanbevelingen van een onderzoeksgroep van wetenschappers van de Universiteit van Maastricht en de Erasmus Universiteit. Zij constateerden dat de methodes waarmee accountants een bedrijf controleren ongeschikt zijn om fraude door managers en werknemers op te sporen. Zij bevelen aan het audit comité, zoals bekend een subcommissie binnen de raad van commissarissen, te versterken. Dit lijken mij gegevens die relevant zijn voor het werk van de AFM. Mijn vraag is dan ook of de AFM dit kan voorschrijven en dus de accountantsorganisaties de helpende hand kan bieden. Graag een antwoord.

Door de VVD-fractie in dit huis is in het verslag de vraag gesteld of het niet voor de hand ligt een eventuele aansprakelijkheidsbeperking in de wet op te nemen. De relevantie van die vraag zal duidelijk zijn voor wie zich het lot van Arthur Andersen, de accountant van het Amerikaans bedrijf Enron, voor ogen haalt. Nee, zegt de regering, want een beperking van aansprakelijkheid heeft geen positief effect op de kwaliteit van de controle. De accountant die zijn werk goed doet, heeft niets te vrezen. Dat klinkt redelijk, maar is dat ook nog het geval bij zo'n uitvoerig stelsel van wettelijk toezicht? Is het feit van dat toezicht geen argument om de aansprakelijkheid te beperken? Is er ook niet zoiets als aansprakelijkheid van de toezichthouder? Mag ik op deze juridische vragen een antwoord?

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Onbevredigend blijf ik het vinden dat op basis van een en dezelfde wettelijke regeling de externe accountant wel en de interne en openbare accountant niet verplicht is fraude te melden. Nu kan het zijn dat het in de praktijk niets uitmaakt of die verplichting voortvloeit uit de wet of uit de regelgeving van de beroepsorganisaties. Ik herinner eraan dat de regering zelf stelt (bladzijde 24 van de memorie van antwoord) dat opnemings in de wet het voorschrift aan kracht doet winnen. Om mogelijke verschillen toch in beeld te krijgen wil ik graag weten wat er gebeurt, en wel voor alle types accountants, als die verplichting wordt genegeerd, als dus een gesignaleerde fraude niet wordt gemeld. In paragraaf 5.2 die gaat over de handhaving, lees ik echter niets over sanctiëring van een externe accountant die een fraude niet meldt. In de artikelen 53 en 54, die gaan over de last onder dwangsom en de bestuurlijke boete, vind ik geen verwijzing naar artikel 26, het artikel dat gaat over de fraudemelding. Is hier wellicht sprake van een ommissie? Graag krijg ik hierop een reactie. Uit de vele reacties uit de kringen van accountants blijkt wel dat men nogal opziet tegen deze nieuwe wetgeving. Dat geldt in het bijzonder voor de NOvAA, de Nederlandse Orde van Accountants-administratieconsulenten, die ons met volharding brieven schreef. In een laatste brief, geschreven na het indienen van het nog te behandelen wetsvoorstel over het tuchtrecht, wijst de orde erop dat het leeuwendeel van klachten, zijnde klachten over niet assuranceactiviteiten, een dubbele procedure zullen moeten gaan volgen: eerst naar de klachtencommissie, die niet over sanctiebevoegdheden beschikt, en daarna eventueel nog naar de Accountantskamer. Dit zou leiden tot onduidelijkheden en meer administratieve lasten. Ik geef het maar door omdat wat in deze brief stond, mij niet onredelijk leek. Graag hoor ik op dit punt een reactie.

Uit een eerdere brief van de NOvAA, gedateerd 11 november, blijkt dat in die kringen gevoels van onrechtvaardigheid leven over de vergunningstructuur. Thans zijn registeraccountants en accountants-administratieconsulenten op basis van opleiding en inschrijving in het accountantsregister bevoegd tot het verrichten van wettelijke controles. Deze bevoegdheid verschuift als gevolg van dit wetsvoorstel van de individuele accountant naar een kantoor. Men ervaart dat als het ontnemen van een verworven recht. Ik kan daarin wel meevoelen. Dat sluit aan bij het begin van mijn verhaal, te weten een positieve insteek die helaas niet mogelijk was bij de autonomie van de professie. Ik denk niet dat dit echt nodig is om de toezichtwet adequaat te doen werken. Daarom wil ik de minister de vraag van de orde voorleggen, een vraag die ik niet onredelijk vind, namelijk of niet bij inwerkingtreding van de wet alle thans controlebevoegde accountants een vergunning kan worden verleend. Ik heb de wet er eens op na gelezen en het is inderdaad een ingewikkelde wet, maar voorzover ik dat kan achterhalen, staan geen wetsbepalingen dit gebaar in de weg. Ziet de minister mogelijkheden een dergelijk gebaar te maken en is hij daartoe ook bereid? Het lijkt me op de valreep een aardig presentje voor een beroepsgroep die het wel eens beter heeft gehad.

*N

De heer **Schuyter** (D66): Voorzitter. Een paar dagen voor het reces heeft de minister van Financiën in het gebouw van de beurs in Amsterdam een boek in ontvangst genomen van de heer Cools van de Stichting Management Studies met de titel Controle is goed, vertrouwen nog beter. Dat boek gaat over de positie van de commissaris in relatie tot het bestuur. Dat is een iets ander onderwerp, maar door de opmerkingen van de heer Doek en de heer Van Middelkoop kwam die titel mij in gedachte. Het is immers op zichzelf geen vrolijke dag als je deze wet zou moeten accepteren. Dat doen wij overigens met overtuiging. Het zou ons echter niet verbazen als er over enkele jaren een actie komt die erop is gericht deze wet iets terug te nemen. Er zijn veel goeden die onder de kwaden moeten lijden, maar dat is een situatie die wij allemaal kennen. De wet die vandaag voor ons ligt is natuurlijk gemaakt naar aanleiding van de onrust die de boekhoudschandalen bij de grote beursgenoteerde bedrijven hebben veroorzaakt. Nederland sprak daarin zijn woordje mee. Na de schandalen bij Ahold, Worldcom en KPN-Quest kon actie ook hier niet uitblijven. Ook in Nederland dringt en drong het besef door dat het toezicht op degenen die toezicht houden op betrouwbare cijfers in het bedrijfsleven en bij de overheid aangescherpt diende te worden. Door die schandalen heeft het vertrouwen in de accountancy een heel flinke knauw gekregen. Tijdens het overleg in de beurs zei de heer Cools dat bestuurders vroeger het vertrouwen in hun accountant hadden, maar dat zij de accountant nu als de ergste vijand zien, die hun bovendien een gepeperde rekening overlegt. Vandaar ook dat accountantsorganisaties niet negatief tegenover dit plan mogen staan om door middel van wetgeving, duidelijke regels en onafhankelijk tuchtrecht het vertrouwen te herstellen.

De doelstellingen van deze wet zijn het toezicht verbeteren, het vertrouwen herstellen en misstanden voorkomen. Daar kan niemand tegen zijn. Dat beter en onafhankelijk toezicht nodig was bij een maatschappelijk zo belangrijke beroepsgroep, die zich tot nu toe vooral zelf controleerde, staat voor ons buiten kijf. Vooral het onafhankelijk toezicht door de AFM en de onafhankelijke tuchtrechtspraak spreken de fractie aan. Mijn fractie heeft wel enkele vragen over de gekozen middelen om dat vertrouwen in de accountancy terug te brengen en voor de toekomst te waarborgen. Zorgt de wet ook daadwerkelijk voor een betere bescherming tegen dit soort misstanden en bevordert de wet het vertrouwen in de accountancy? In het boek van Cools werd op dat punt mutatis mutandis de vraag gesteld of wetgeving eigenlijk wel het juiste instrument is. Wij moeten namelijk niet overdrijven en door de grote schandalen niet veranderen in angsthazen die voor de zekerheid maar alles willen dichttimmeren. Kortom: zijn de maatregelen proportioneel?

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Accountants hebben de belangrijke taak om via de cijfers en resultaten van een bedrijf of van instellingen betrouwbaarheid te geven. Daar is ook enige durf voor nodig: wij hebben ernaar gekeken, nu is het goed, men kan erop vertrouwen. Accountants maken zich door het verscherpte toezicht steeds meer zorgen over hun aansprakelijkheid. Hierdoor is er een risico aanwezig dat juist door versterking van het toezicht op accountants accountantsverklaringen steeds minder betrouwbaar worden. Accountants kunnen onder druk van nieuwe wetgeving zwaardere beschermingsconstructies maken. Op zo'n manier kunnen raden van toezicht en commissarissen steeds minder de accountantsverklaring als uitgangspunt voor hun controle nemen. Het is de bedoeling dat anderen op die accountantsverklaring kunnen bouwen. Daarvoor moet zo'n verklaring ook stevig zijn.

Wij moeten ervoor oppassen dat er in accountantsverklaringen niet steeds meer voorbehouden worden gemaakt, zodat niemand straks meer weet wat die heel voorzichtige verklaringen nu eigenlijk precies zeggen. Als dat gebeurt door de verdergaande wetgeving is dat geen goede zaak. Daarom moeten die ontwikkelingen scherp in de gaten worden gehouden en worden geëvalueerd, zodat de WTA geen averechts effect heeft op hetgeen wij in feite allemaal bedoelen. Kan de minister aangeven dat hij op dat punt de vinger aan de pols wenst te houden en over enkele jaren een stevige evaluatie zal houden?

De noodzaak van de wet erkennend, heeft de fractie van D66 toch nog enige aarzeling over enkele onnodige bureaucratie. Wordt met voorliggend wetsontwerp niet te veel geregeld, bijvoorbeeld in verhouding tot hetgeen Europa vraagt? Bovendien maakt de fractie zich zorgen over de extra kosten die de wet mogelijk voor het midden- en kleinbedrijf oplevert. De WTA is het antwoord op grote schandalen bij grote beursgenoteerde bedrijven die het vertrouwen in accountants hebben ondermijnd. Van die misstanden waren veel mensen die aandelen in die bedrijven hadden, direct de dupe. Wij begrijpen dat ook bij het midden- en kleinbedrijf gefraudeerd kan worden, zoals de bouwfraude aantoonde. Natuurlijk is onafhankelijke controle ook daar op zijn plaats, maar het mag duidelijk zijn dat fraude bij het midden- en kleinbedrijf minder grote maatschappelijke gevolgen heeft dan bij grote beursgenoteerde bedrijven. De fractie van D66 vindt dat het midden- en kleinbedrijf zo min mogelijk met die extra regelgeving moet worden lastiggevallen. Gelukkig heeft de minister onze fractie al deels op onze wenken bediend door op aandringen van de Tweede Kamer de regels voor het midden- en kleinbedrijf te versoepelen. Wij zijn hem daar erkentelijk voor. Dat nu een voorstel voorligt waaruit duidelijk blijkt dat de controle op de zogenaamde organisaties van openbaar belang zwaarder is dan die voor andere bedrijven is al heel wat. Een gelaagd systeem heeft zeer onze voorkeur, zodat voor de beursgenoteerde bedrijven andere regels gelden dan voor de welbekende bakker op de hoek. Kan de minister nog eens uitleggen waarom niet gekozen is voor een systeem waarbij wordt uitgegaan van regelgeving naar bedrijfsomvang, waarbij het niet uitmaakt of de controle

wordt uitgewerkt door grote, middelgrote of kleine kantoren? Immers, het zal niet worden ontkend dat aan controle bij een beursgenoteerd bedrijf echt andere eisen worden gesteld dan aan de controle van de fietsenmaker met drie personeelsleden.

Wij zijn verheugd over de wijziging die inhoudt dat de accountantsorganisaties die geen organisaties van openbaar belang controleren slechts 5% van het bedrag voor vergunningen moet betalen van degenen die dat wel doen. Dat de kosten van een vergunning aan een maximum zijn verbonden, juichen wij toe. Toch blijven er vooral voor het midden- en kleinbedrijf door het invoeren van de WTA netelige problemen over. Door de nieuwe toezichtwet is er een kans dat een accountant voor het mkb wel erg prijzig wordt. De accountants die controleren, kunnen te huiverig worden om tegelijkertijd advies te geven. Daardoor kan veel verspilling van uren ontstaan. Dit kan tot onnodige kosten leiden. Een accountant was traditioneel een belangrijke adviseur voor het midden- en kleinbedrijf, niet alleen voor belastingtips, maar ook voor IT-oplossingen en het efficiënter maken van administratieve procedures.

Als die twee functies, advies en controle, te strikt gescheiden blijven voor het midden- en kleinbedrijf, wordt dit wel een heel kostbare zaak. Het zou kunnen dat mkb-bedrijven dan een tweede adviseur moeten inhuren voor werk dat vroeger door een accountant werd gedaan. Dat is niet bijzonder efficiënt.

Het gelaagde systeem gaat voor een bepaalde groep accountantskantoren problemen geven, namelijk de kantoren die maar een paar wettelijke controles per jaar doen. De vergunningen worden voor deze accountantskantoren in verhouding ook erg duur. Er is dus een grote kans dat deze kantoren zich niet meer zullen inlaten met het doen van wettelijke controles en er geen vergunning voor aanvragen. Dat kan betekenen dat het aantal kantoren dat wettelijke controles mag doen, fors minder wordt. Is dat wel in het belang van de Nederlandse samenleving?

De schattingen van het aantal accountantskantoren dat een vergunning gaat aanvragen, lopen heel sterk uiteen. Het is op voorhand moeilijk te zeggen hoeveel kantoren dat daadwerkelijk zullen doen. De fractie van D66 is bezorgd dat het uiteindelijke aantal laag zal zijn. Dat is niet goed voor de concurrentie, omdat het al een markt is waarin vier grote bedrijven heel dominant functioneren. Deelt de minister deze zorg en is er een ondergrens, waarbij hij het aantal vergunningsaanvragen onacceptabel vindt?

Zoals al door anderen is gezegd, mogen de NOvAA en het NIVRA niet meer meebeslissen over de eindtermen van de accountantsopleidingen. Nu beslissen zij nog mee over de exameneisen van aankomende accountants. Met de nieuwe wet wordt een commissie ingesteld die gaat beslissen over de eindtermen. Dit gebeurt omdat het objectiever zou zijn om een onafhankelijke commissie de eindtermen te laten vaststellen dan om dat door de beroepsorganisaties zelf te laten doen. Het is de vraag of dat waar is, maar dat is de verdediging ervan. Het wijkt in ieder geval af van wat de

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

collega-minister voor het hoger onderwijs bij de universiteiten nastreeft. Volgens de fractie van D66 zorgen de beroepsorganisaties juist voor een goede aansluiting van opleidingen en eindtermen op het beroepsveld. Dat er van meerdere examenbureaus één wordt gemaakt, is handig, maar kunnen de beroepsorganisaties dan toch nog wel invloed uitoefenen?

Om dit te veranderen moet er ontevredenheid zijn over de huidige vaststelling van de eindtermen. Op wat voor manier hebben de NOvAA en het NIVRA gefaald in de vaststelling van de eindtermen? Wat hebben zij verkeerd gedaan? Kan de minister nog eens aangeven waar het in het huidige systeem aan schort en waarom dit veranderd moet worden? Dat is wellicht iets te ver doorgeschoten. De fractie van D66 wil daar graag een goede onderbouwing van zien.

Ik wil vooruitlopen op de nieuwe regels voor de tuchtrechtspraak die nog deze kant op komen, waardoor er nogal wat verandert voor de accountants, zoals de heer Doek al zei. De fractie van D66 vindt het een goede zaak dat het tuchtrecht in eigen kring voor accountants die jaarrekeningen controleren, verdwijnt. Een nieuwe afdeling van de rechtbank Zwolle-Lelystad, de accountantskamer, moet straks klachten over accountants beoordelen. Dat is absoluut objectiever en zorgt ervoor dat het tuchtrecht beter voldoet aan internationale regelgeving.

Een groot verschil met het huidige tuchtrecht is dat er een scherp onderscheid wordt gemaakt naar werkgebied. De controleactiviteiten vallen onder het tuchtrecht en de nieuwe accountantskamer, maar de overige activiteiten niet. Deze vallen onder een klachtenregeling die de beroepsorganisaties samen vorm moeten geven. Gek genoeg vinden sommige accountants, zoals de NOvAA, dat dit niet ver genoeg gaat. Zij vragen om al hun werkzaamheden onder het tuchtrecht te laten vallen. Wil de regering nog eens aangeven waarom er niet naar deze brave accountantsgroep wordt geluisterd?

Verder maakt de fractie van D66 zich zorgen over de laagdrempeligheid van het tuchtrecht. Er worden nu veel meer drempels opgeworpen om een zaak aanhangig te maken bij de accountantskamer. Zo moet er griffierecht van €70 worden betaald. Dat is geen groot bedrag, maar wel een extra hobbel om een zaak aan te spannen. Verder zullen er veel minder zaken onder het tuchtrecht vallen dan nu het geval is. Activiteiten die ook door anderen dan accountants mogen worden uitgevoerd, vallen er niet onder. Hierover mogen mensen klagen bij de nieuw in te voeren klachtencommissie van de NOvAA en het NIVRA. De voorzitters van deze clubs hebben het recht om de klachten aan te brengen bij de accountantskamer, zodat de tuchtrechter zich alsnog over een klacht kan buigen. Hoe denkt de minister te waarborgen dat de voorzitters van de beroepsorganisaties in dezelfde lijn handelen als de accountantskamer?

We hebben berichten gehoord dat de AFM op eigen houtje vergunningen wil weigeren aan kandidaten die aan alle eisen voloen. Het schijnt dat de AFM van plan is om tegen de afspraken in alleen accountantskantoren die daadwerkelijk klanten hebben waar wettelijke controles moeten worden uitgevoerd, een vergunning te geven. De

fractie van D66 is daar wat verbaasd over en zou graag zien dat de minister helderheid verschaft.

Tot slot hebben wij nog een vraag over de invoeringsdatum van de WTA. De NOvAA heeft laten weten, zoals ook door anderen is gezegd, dat veel accountantskantoren grote moeite hebben om de geplande invoeringsdatum van 1 april 2006 te halen. De accountants tasten in het duister over de precieze uitvoering van de wet. Dat komt vooral omdat de inhoud van het Besluit toezicht accountantsorganisaties, waarin nadere uitwerkingen staan, nog niet bekend is. Hierdoor kunnen de organisaties een aantal praktische zaken nog niet regelen, zoals welke formulieren ze moeten gebruiken voor het aanvragen van een vergunning. Bovendien vragen zij uitstel, omdat het voor de accountantskantoren momenteel erg drukke maanden zijn door het opstellen van de jaarrekeningen.

De beroepsorganisatie bepleit dan ook uitstel van de invoeringsdatum tot 1 januari 2007. Dat zou veel onrust wegnemen, vooral bij kleine accountantskantoren. Kan de minister zich in een dergelijke argumentatie vinden? Ik heb zelf de indruk dat er geen ramp gebeurt, als er op dit punt aan de beroepsorganisaties tegemoet wordt gekomen. Wij wachten de beantwoording met belangstelling af.

*N

De heer **Kox** (SP): Voorzitter. Voorzover ik begrijp, is deze wet een vervolg op de wijzigingen in 1993 van de Wet op de registeraccountants en de Wet op de accountants-administratieconsulenten. Deze zouden na zes jaar geëvalueerd worden. Ik heb gereconstrueerd dat het aanvankelijk ging van rustig aan, dan breekt het lijntje niet, totdat het kolossale boekhoudschandaal bij de Amerikaanse gigant Enron de razendsnelle val van een van 's werelds grootste accountantskantoren, Arthur Andersen, veroorzaakte.

Daarna leken soortgelijke schandalen, waarin eerbiedwaardige accountants een hoofdrol of op z'n minst een prominente bijrol speelden, schering en inslag te worden. Na Enron volgden openbaarmakingen over knoeipartijen bij giganten zoals Worldcom, Xenox, Ahold, KPN-Quest en Parmalat, die op de een of andere manier gedekt of soms zelfs aangemoedigd waren door hun accountants, die verantwoordelijk waren voor de externe controles. Overal op de wereld vielen accountantskantoren van hun voetstuk, vaak met veel geraas en ontzetting bij het publiek. Daarbij gold vaak: hoe groter het accountantskantoor, hoe fouter men bezig was geweest.

Er zijn wel berekeningen dat beleggers wereldwijd voor honderden miljarden de dupe zijn geworden van de te innige relatie tussen ondernemingsleidingen en hun accountants. Veel minder wordt er gesproken over de gevolgen voor werknemers en consumenten, terwijl ook door hen massaal verlies werd geleden, door verlies van banen en afspraken. In de memorie van antwoord viel mij op dat dit deel van de

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

maatschappelijke gevolgen nogal onderbelicht blijft. Hoe komt dat? Valt er al iets te zeggen over de schade die op deze manier is berokkend?

De Tweede Kamer heeft in mei ingestemd met het wetsvoorstel, en dat valt te begrijpen. Op een enkele uitzondering na is er brede overeenstemming over de noodzaak, niet langer blind te varen op het zelfregulerende vermogen in de accountantsbranche. Daarvoor is het vertrouwen van de samenleving te zeer en te vaak beschaamd door een aantal leidinggevende accountantskantoren.

Tegelijkertijd is er overeenstemming over het feit dat het NIVRA en de NOVAA geleerd zullen hebben van de gemaakte grote fouten en meer werk zullen maken van hun toezicht op de bij hen aangesloten accountants en administratieconsulenten. Het lijkt erop dat de voorgestelde regeling van het toezicht past bij de aanstaande regelgeving van de EU en de eisen die vanuit de VS worden gesteld door de daar na "Enron" ingestelde Public Company Oversight Board. De boodschap is: accountantskantoren die optreden voor Amerikaanse bedrijven of hun dochterbedrijven of in de VS beursgenoteerde buitenlandse bedrijven moeten zich voegen naar de nieuwe eisen of moeten vertrekken. Met name in de VS is de klap van de bedriegende bedrijven en de sjoemelende of slapende accountants hard aangekomen en wordt, op het oog althans, hard teruggeslagen. Menig topman van een over de schreef gegane onderneming heeft inmiddels de binnenkanten van een Amerikaanse gevangeniscel mogen verkennen en er zijn grote boetes uitgedeeld, zowel aan individuele personen als aan ondernemingen. Daar weten ze bij KPNQwest en Ahold nu over mee te praten. Die bedrijven hebben honderden miljoenen moeten ophoesten om verdere vervolging in de VS af te kopen. KPMG kocht onlangs voor pakweg 0,5 mld. dollar vervolging door de Amerikaanse justitie af wegens adviezen over belastingontduiking en Ernst & Young wordt in Groot-Brittannië bedreigd door schadeclaims van 2,5 mld. pond vanwege haar foute rol in het schandaal rondom de verzekeraar Equitable Life en zoekt alvast naarstig naar dekking. Voor zover ik heb kunnen nagaan, rekent Deloitte & Touche nog steeds op forse prijskaartjes vanwege haar falend toezicht bij Ahold en Parmalat.

Zoals gezegd: de voorgestelde nieuwe regelgeving is volgens de Tweede Kamer naar behoren en zal, naar ik aanneem, uiteindelijk ook door deze Kamer gesteund worden. Ik waag echter te betwijfelen of het ook afdoende zal zijn. Met regels voorkom je geen schandalen, zo heeft de VVD-fractie al eerder terecht gesteld. Ook volgens de regering is die constatering juist. Veeleer zou de cultuur moeten veranderen, zowel in de leiding van met name grote ondernemingen als op vooral de grotere accountantskantoren. In die cultuur is de accountant van controleur tot dienstverlener geworden. De vraag is echter of zo'n cultuuromslag, terug naar de onafhankelijke controleur, te verwachten valt. Wat vindt de minister van die mogelijkheid?

Natuurlijk zit de schrik er wel goed in. Volgens woordvoerders van het midden- en kleinbedrijf zijn veel

accountants tegenwoordig angsthazen geworden die ineens het braafste boontje willen worden en daarmee hun klanten, de bedrijven, in problemen brengen en op kosten jagen. Uit angst om met belangenverstrengeling, juridische procedures en reputatieschade te maken te krijgen, willen veel accountants niet meer controleren en adviseren tegelijk, zo klaagt het midden- en kleinbedrijf. Kleinere ondernemingen, die vroeger konden profiteren van de adviezen van hun externe accountant bij het controleren van de jaarrekeningen over verbetering van de organisatie van hun bedrijf, moeten nu dus nieuwe adviseurs inhuren. Dat wordt "een kostbare zaak" en "een verspilling van kennis" genoemd. Er wordt in het midden- en kleinbedrijf met scheve ogen gekeken naar de grote jongens, die het voor alle bedrijven verpest hebben met hun onaanvaardbaar gebruik en misbruik van accountantsverklaringen. Het midden- en kleinbedrijf voelt zich slachtoffer van de grote bedrijven. De uitdrukking "Je hebt grote stelen en kleine stelen, maar groten stelen het meest" doet in die wereld tegenwoordig weer opgeld. Die onvrede lijkt mij alleszins begrijpelijk, maar tegelijkertijd moeten wij erkennen dat ook kleine en middelgrote bedrijven in het verleden met behulp van hun accountants gezocht hebben naar de grenzen van het toelaatbare. Kan de regering, alles afwegende, garanderen dat het midden- en kleinbedrijf in ieder geval relatief niet harder aangepakt zal worden dan de grote beursgenoteerde ondernemingen?

Wij weten dat in de nu bekende schandalen de betrokken accountantskantoren geen kleine, zielige en misbruikte controleurs waren. Integendeel: de met controle belaste kantoren waren zelf grote, wereldwijd opererende multinationals, met alle kennis en kunde in huis om welke onderneming van welke maat en aard dan ook vakkundig te kunnen controleren. Die situatie blijft bestaan. Naar verluidt wordt 80% van alle beursgenoteerde ondernemingen in de VS gecontroleerd door één van de "Big Four"-accountantskantoren. Wereldwijd is het beeld volgens mij niet heel anders. Vrijwel alle grote ondernemingen kloppen ook in de toekomst aan bij PricewaterhouseCoopers, KPMG, Ernst & Young of Deloitte & Touche, kantoren met miljardenomzetten. KPMG was vorig jaar in haar eentje wereldwijd al goed voor 15,7 mld. dollar. Voor zover ik het heb kunnen nagaan, hebben deze ondernemingen ongeveer 400.000 werknemers, verspreid over vrijwel alle landen van de wereld. Vaak is moeilijk te beoordelen wie leidt en wie begeleidt: de bedrijfsleiding of de accountants. De accountantskantoren zijn als multinationals aan dezelfde economische wetten onderhevig als hun opdrachtgevers: winstmaximalisatie door zo hoog mogelijke opbrengsten tegen zo laag mogelijke kosten, in een keiharde concurrentie met de andere accountantsgrootmachten en de aanstormende nieuwkomers, die alles doen om een voet tussen de deur te krijgen bij rijke, beursgenoteerde ondernemingen. De internationalisatie van de accountantswereld werd geleid door de kansen op winstgevendheid als men als accountant een multinational overal ter wereld een vergelijkbare dienstverlening zou kunnen aanbieden. Die gedachte heeft zich, gezien de omzet- en winstcijfers van de grote kantoren, meer dan

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

bewezen, maar wel met alle gevolgen van dien. Volgens de memorie van antwoord is er nu sprake van een feitelijk oligopolie in de accountantswereld, ook in Nederland. De regering zegt echter dat daar niets aan te doen is. Zij wil er in de toekomst ook niets aan doen. Ingrijpen in de gigantische concentratie van accountantsdienstverlening bij slechts vier multinationale accountantskantoren zou een ingreep zonder precedent zijn, zo stelt de memorie van antwoord. Daaraan koppel ik deze vraag: was ook datgene wat er is gebeurd, niet zonder precedent, zodat een grote ingreep gerechtvaardigd is?

Opsplitsing van de Big Four zou ten koste kunnen gaan van de kwaliteit van de controle van de grote ondernemingen. De leidende gedachte is dan dat kleinere accountantskantoren de capaciteit en kwaliteit missen om die enorme, vaak wereldomspannende bedrijven te doorgronden en te controleren. Daar zit zeker iets in, maar tegelijkertijd laten wij nu de controle van de naar winstmaximalisatie strevende multinationals over aan andere, evenzeer naar winst strevende multinationals. De gedachte dat die relatie een garantie zou zijn voor een schone bedrijfspolitiek en vlekkeloze controleverklaringen, is naar de mening van mijn fractie erg -- te erg -- naïef.

Volgens de regering is het in de late jaren zeventig van de vorige eeuw begonnen en nu feitelijk bestaande oligopolie in Nederland en de EU voor de Europese Commissie zichtbaar, maar aanvaardbaar. Hoe kan dat eigenlijk? En waarom is de Nederlandse regering zo mild over dit oligopolie, terwijl mijn Amerikaanse naamgenoot, tevens voorzitter van de Securities and Exchange Commission, eind vorig jaar bij het Amerikaanse Institute of Certified Public Accountants dat oligopolie ronduit slecht voor de VS noemde? En is verdere concentratie wereldwijd, Europees en in Nederland volgens de regering nog mogelijk, laat staan wenselijk?

Toen Arthur Andersen omviel, hadden de resterende vier grote accountantskantoren de buit in een mum van tijd verdeeld, zonder dat enige tegenreactie van overheden tegen dat verdergaande concentratieproces volgde. Wat gebeurt er als een van de resterende vier onverhoopt in een op "Enron" gelijkend schandaal verstrikt blijkt te zijn? Dat is niet ondenkbaar. KPMG, Deloitte & Touche, Ernst & Young en PricewaterhouseCoopers hebben allemaal de randen van de afgrond al van dichtbij mogen verkennen. Wat gebeurt er als er nog eentje verdwijnt? Dan gaan wij in de richting van een monopolie.

Als het opknippen van te groot geworden bedrijven niet mogelijk of wenselijk is, waarom worden dan niet in ieder geval de aangeboden diensten opgeknipt? Mijn partij is daar al lange tijd voorstander van, maar wij weten ons nu ook gesteund door bestuurder Koster van de Autoriteit Financiële Markten. De regering noemt het pleidooi dat de AFM-bestuurder in september vorig jaar in Amsterdam heeft gehouden voor een Kantiaanse kanteling van het accountantsberoep, "van opiniërende aard", maar daarmee wil zij al te gemakkelijk weggelaten van deze fundamentele kritiek op de gedachte dat wij met deze Wet toezicht accountantsorganisaties er voorlopig wel zijn.

Kosters stelling is dat er een vruchtbare grond bestaat voor conflicten in het ethisch handelen en denken zodra de accountant optreedt in een nevenactiviteit met slechts het "enge" belang van de cliënt voor ogen. Hij stelt vast dat wat goed is voor de cliënt, niet noodzakelijkerwijs goed hoeft te zijn voor het brede belang. Een accountant zal zich, zo bepleit Koster, moeten kunnen richten op het naleven van één moreel verantwoord doel, waarbij hij niet geconfronteerd moet kunnen worden met verschillende interpretaties binnen dezelfde firma. De Kantiaanse regel voor accountants zou moeten zijn: volstreekte onafhankelijkheid en die regel moet worden nageleefd omdat het een regel is "zonder enige twijfel, zonder enige uitzondering", om Koster te citeren.

Naar de mening van mijn fractie slaat Koster de spijker op de kop. Accountants moeten kiezen: of zich bemoeien met de wettelijk voorgeschreven controles van jaarrekeningen, in volstreekte onafhankelijkheid van hun opdrachtgevers, of voortaan de kost verdienen met alle andere taken waarvoor je een accountant kunt gebruiken. Dat zijn lucratieve taken; dat is tegenwoordig zelfs verreweg de lucratiefste hoofdmoot van de dienstverlening van accountantskantoren, maar is welbeschouwd onverenigbaar met wettelijke controles. Zeker de grote vier hebben in ons land een groot "onafhankelijkheidsprobleem" omdat ze met de bedrijven die ze controleren vaak ook andere relaties hebben. Grote accountantskantoren zijn te veel onderneming en te weinig accountant. Vandaar mijn vraag aan de regering of niet moet worden gedacht aan verdergaande maatregelen in plaats van te gemakkelijk te zeggen dat wij nu eerst maar eens moeten afwachten wat het nieuwe externe toezicht van de AFM en de aangescherpte regulering van NIVRA en NOvAA ons gaan brengen. Een groot deel van de problemen waarmee wij wereldwijd geconfronteerd worden, heeft volgens ons te maken met de lakse houding in de jaren tachtig en negentig (toen de globalisering om zich heen greep) van de overheden tegenover de multinationals en de hen controlerende accountantsmultinationals. Als wij nu afwachten, zitten wij straks weer in de puree. Niet alleen beleggers, maar ook werknemers en consumenten, groepen in de samenleving waarvoor mijn partij zich graag sterk maakt. Het zou ons wat waard zijn als ook de regering die betrokkenheid zou tonen en vandaag in dit debat zou aangeven klaar te zijn voor eventuele vervolgstappen in het terugbrengen van de hoge standaarden bij wettelijke verplichte accountantscontroles van ondernemingen. Uiteindelijk zal dat slechts mogelijk zijn als het democratisch toezicht vanuit de samenleving op het bedrijfsleven wezenlijk groter wordt en de commerciële aansturing wezenlijk kleiner wordt of -- nog beter -- verdwijnt.

*N

De heer **De Graaf** (VVD): Mevrouw de voorzitter! Het thans voorliggende wetsvoorstel heeft een wel zeer

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

uitgebreide behandeling ondergaan aan de overzijde: vijf nota's van wijziging, een tweede adviesaanvraag aan de Raad van State over het wetsvoorstel na die vijf wijzigingen en de nog hangende amendementen, gevolgd door een zesde nota van wijziging. Daarenboven heeft de behandeling in de Tweede Kamer geleid tot een gestage stroom brieven van met name de NOvAA, tot hooggeleerde bespiegelingen en vroegtijdige uitspraken van een bestuurder van de AFM. En mocht de minister van Financiën al gedacht hebben dat er na deze tour de force wel weinig meer te vragen over zou blijven in deze Kamer, dan heeft hij zich vergist. Het voorlopige verslag van de vaste commissie voor Financiën leidde nog eens tot een memorie van antwoord van 49 bladzijden. Kennelijk hebben de spraakmakende affaires van de afgelopen jaren zoveel losgemaakt, dat het onderhavige wetsvoorstel niet zonder slag of stoot het Staatsblad kan bereiken.

De VVD-fractie onderschrijft de stelling van de regering dat de overheid niet werkeloos langs de kant kan blijven staan na wat in de memorie van toelichting eufemistisch is aangeduid als "de boekhoudfraudes". Herstel van vertrouwen in de door ondernemingen, organisaties en instellingen verstrekte informatie is van cruciaal belang voor het functioneren van de financiële markten. En aangezien de controleurs van die informatie, de accountantsbranche, zelf de nodige imagoschade hebben opgelopen, kan niet langer met enkel collegiale toetsing binnen de beroepsgroep worden volstaan. Onafhankelijk publiek toezicht is noodzakelijk om de gedegenheid van de financiële controle in de toekomst te waarborgen en ook op dit punt het vertrouwen van de samenleving te herstellen. De kern van de problemen binnen de accountantswereld was immers dat te veel naar de markt en te weinig naar het te dienen maatschappelijk belang werd gekeken.

Het nu voorliggende wetsvoorstel dient er mede toe, een cultuuromslag op gang te brengen die uiteindelijk in de accountantsorganisaties wordt ingebed. Het is mij overigens opgevallen dat veel van de commentaren niet zozeer de essentie van het wetsvoorstel als wel de veronderstelde neveneffecten betreffen.

De VVD-fractie dankt de minister voor de uitvoerige memorie van antwoord. Op een aantal punten hebben wij behoefte aan een nadere verduidelijking. Zo verwacht de NOvAA door de introductie van de Commissie Eindtermen Accountantsopleiding (CEA) in plaats van de huidige twee examenbureaus AA respectievelijk RA, dat het specifieke karakter van de AA-opleiding, gericht op het mkb en de land- en tuinbouw, zal verdwijnen. De minister stelt daarentegen in de memorie van antwoord dat een CEA geen probleem hoeft te zijn omdat de door de beroepsorganisaties op te stellen beroepsprofielen in voldoende mate rekening kunnen houden met bijzondere kennis of accenten in de opleiding. De NOvAA bestrijdt deze stelling, omdat het wetsvoorstel de beroepsorganisaties haars inziens juist geen enkele rol geeft ten aanzien van de inhoud van de beroepsopleiding en de te stellen eindtermen voor toetreding tot het beroep. Het is de CEA die als zelfstandig bestuursorgaan deze eindtermen voor de beroepsopleiding vaststelt.

Dientengevolge stelt de NOvAA haar wettelijke taak (zorg voor een goede beroepsuitoefening) niet goed te kunnen uitoefenen, omdat zij geen invloed heeft op het niveau van de instroom in het beroep en de inhoud van de beroepsopleiding. Gaarne een reactie van de minister.

Een tweede opmerking van de NOvAA betreft het ontbreken van sanctioneringsmogelijkheden voor de in te stellen klachtencommissie. Slechts door als gegrond beoordeelde klachten vervolgens voor te leggen aan de Accountantskamer kunnen de voorzitters van NOvAA of NIVRA alsnog sanctionering trachten te verkrijgen. Voor de hier bedoelde klachten inzake niet-assuranceactiviteiten betekent dit een dubbele procedure met mogelijk tegenstrijdige uitkomsten. De vraag is of het aanzien van de klachtencommissie en de Accountantskamer hiermee is gediend, nog afgezien van de extra administratieve lasten. Ook hierop graag een reactie van de minister.

Mijn fractie heeft de minister gevraagd zijn visie te geven op de aansprakelijkheid en een eventuele aansprakelijkheidsbeperking van de accountant bij zijn (wettelijke) taken. In zijn antwoord (memorie van antwoord, blz. 23) refereert de minister aan de opvatting van de Europese Commissie en een groot aantal lidstaten, waaronder Nederland, dat juist een beperking van de aansprakelijkheid geen positief effect heeft op de kwaliteit van de controle. De visie is dat, als een accountant goed zijn werk doet volgens de vereiste normen en standaarden, hij zich in principe geen zorgen hoeft te maken over aansprakelijkheidsclaims. Eerder in de memorie van antwoord (blz. 2) volgt de minister mijn fractie in haar mening dat betrouwbare informatieverstrekking door ondernemingen tot de primaire verantwoordelijkheid van het bestuur en de toezichthouders binnen een onderneming behoort. De accountant is niet verantwoordelijk voor de gegeven informatie, hij controleert slechts de getrouwheid daarvan. Betekent dit dat de minister het voorstelbaar acht dat de rechter bij de beoordeling van een spraakmakende boekhoudfraude niettemin tot de conclusie kan komen dat de accountant geen blaam treft omdat hij slechts kon afgaan op de hem verstrekte informatie en ook overigens zijn werk goed heeft gedaan? Overigens kopte het Financieele Dagblad eind november: "Brussel wijzigt koers over bescherming accountants". In veel Europese landen is de aansprakelijkheid blijkbaar inmiddels toch beperkt. Zo heeft België recent een wetsontwerp aangenomen waarin de aansprakelijkheid is beperkt tot 12 mln. als het gaat om werk voor beursgenoteerde ondernemingen, terwijl bij niet-beursgenoteerde ondernemingen het plafond op 3 mln. is gesteld. Ook de heer Docters van Leeuwen vindt het inmiddels "de moeite waard om na te denken over een beperking van de aansprakelijkheid". Hoe beoordeelt de minister deze ontwikkelingen in het licht van zijn eerder aangehaalde antwoord op bladzijde 23 van de memorie van antwoord?

De minister heeft een uitgebreid antwoord gegeven op onze vraag over artikel 26, lid 4, waarin wordt geregeld dat de externe accountant in principe niet aansprakelijk gesteld kan worden voor de schade die een derde ingevolge een fraudemelding lijdt. Wij kunnen de minister een heel eind volgen in zijn redenering dat het

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

niet nodig is om een bepaling op te nemen, dat de accountantsorganisatie niet aansprakelijk gesteld kan worden voor schade, voortvloeiend uit een melding door een voor haar werkzame accountant omtrent een vermoeden van fraude. Maar mogen wij aan deze redenering dan ook de conclusie verbinden dat het in principe niet aansprakelijk kunnen stellen van de accountant ipso facto het aansprakelijk stellen van zijn organisatie uitsluit? Graag een nadere reactie van de minister.

Volgens artikel 45, lid 1, van het wetsvoorstel zendt de minister vijf jaar na inwerkingtreding van de wet en vervolgens elke vijf jaar een verslag aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal over de doeltreffendheid en doelmatigheid van het functioneren van de AFM in het kader van de uitvoering van deze wet. De VVD-fractie heeft aangegeven het gewenst te achten dat de Eerste Kamer eveneens het verslag als bedoeld in dit artikel ontvangt. De minister doet wel erg weinig recht aan de oprechte belangstelling van dit deel van de Staten-Generaal door te verwijzen naar een eventueel wetgevingstraject als gevolg van een verslag. Ook als het goed gaat, blijven wij als volksvertegenwoordigers graag geïnformeerd!

Voorzitter. Meerdere malen wordt in de memorie van toelichting en de memorie van antwoord een relatie gelegd tussen de data van inwerkingtreding van dit wetsvoorstel en van het wetsvoorstel Tuchtrechtspraak accountants. Kan de minister aangeven of zijn benadering in dezen ongewijzigd is, gelet op het stadium van behandeling van het laatstgenoemde wetsvoorstel? Dit temeer nu de NOvAA in haar brief van 11 januari jongstleden om een aantal redenen voor uitstel van invoering tot 1 januari 2007 pleit. Mijn fractie is benieuwd naar de wijze waarop de minister is omgegaan met de commentaren van vrijwel alle accountantsorganisaties op het eind oktober gepubliceerde en inmiddels bij de Tweede Kamer ingediende ontwerpbesluit Toezicht accountantsorganisaties. Een van de klachten is dat het ontwerpbesluit de pinciple-based benadering te weinig uitdraagt. Tevens is een klacht dat het te vaak de internationale regelgeving inzake de werkzaamheden van accountants en het toezicht daarop miskent. Mijn fractie vraagt zich overigens wel af of de indiening van dit ontwerpbesluit bij de Tweede Kamer niet even had kunnen wachten op de behandeling, vandaag in deze Kamer, van het wetsvoorstel waarop het stoelt.

Voorts krijgt mijn fractie graag een reactie van de minister op de gedachteontwikkelingen inzake de splitsing tussen accountancy en overige dienstverlening. De heer Kox sprak hier al over. Na de KPMG-affaire en de toespraak van de heer Koster schijnt onder internationale toezichthouders een zogeheten "call for evidence" rondgestuurd te zijn. Blijft de minister bij zijn opvatting dat splitsing niet nodig is, gelet op de pinciple-based benadering?

Ten slotte bereikte ons vrijdag jongstleden -- de NOvAA is kennelijk tot het allerlaatste moment blijven schrijven -- het volgende bericht van de NOvAA. In een gesprek op donderdag 12 januari tussen haar

vertegenwoordigers en de AFM heeft de laatste aangegeven dat zij zal weigeren een vergunning af te geven aan die accountantskantoren die weliswaar aan de voorwaarden voor de vergunning voldoen, maar geen cliënten hebben die thans onder de wettelijke controleplicht vallen of daar binnen afzienbare tijd onder zullen gaan vallen. De AFM baseert zich daarbij kennelijk op de tekst van het wetsvoorstel, waarin een accountantsorganisatie wordt gedefinieerd als "een onderneming of instelling die bedrijfsmatig wettelijke controles verricht". Een dergelijk standpunt lijkt ons in strijd met het in de memorie van toelichting gestelde over het aantal te verwachten vergunningaanvragen en de Keurmerkgedachte. Gaarne ook hierop een reactie van de minister.

De VVD-fractie wacht met belangstelling de antwoorden van de minister af.

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Nota Ruimte!

Aan de orde is het **debat** over de **Nota Ruimte (29435)**.

Hierbij wordt betrokken:

- de brief van de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer d.d. 8 november 2005 over de uitwerking van de motie-Lemstra (XXI-C) over langetermijninvesteringsstrategieën, met bijlagen (XXI-G).

*N

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Mevrouw de voorzitter. Nederland kan trots zijn op de goed bewaarde stads- en dorpsgezichten en polder- en rivierlandschappen. Deze trots op het kwalitatief redelijk geordende ruimtelijk landschap wordt de afgelopen jaren echter minder sterk gevoeld dan de noodzaak om meer en gemakkelijker ruimte voor economische ontwikkelingen te maken. Met de leuze "van hindermacht naar ontwikkelkracht" maakte de minister van VROM vlak na haar aantreden duidelijk dat er minder centraal beleid en regels zouden komen en meer ruimte gemaakt zou worden voor het eigen initiatief. Dat standpunt is beleidsmatig helder, maar er sprak ook meer de behoefte uit om het procesmatig anders te gaan doen dan trots over wat inhoudelijk verworven was en behouden zou moeten blijven.

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

De verandering is gekomen en kan kort en bondig gekarakteriseerd worden met de andere leuze van deze minister: "lokaal wat kan, centraal wat moet". Een sterke leuze waar op het eerste gezicht niet veel tegen in te brengen is, maar waar bij het doordenken en zichtbaar worden van de gevolgen grote vraagtekens te zetten zijn. De fractie van de PvdA had graag gezien dat hetgeen wat "centraal moet" steviger was neergezet en dat meer invulling was gegeven aan een ruimtelijke ontwikkelingspolitiek met een duidelijke ruimtelijke hoofdstructuur. Als ruimtelijke ordening meer faciliterend en procesmatig en minder conceptueel en richtinggevend ingevuld wordt, dan verandert ook de rol van de minister van VROM. De fractie van de PvdA hecht er zowel formeel als materieel aan dat de rol van de minister van VROM enerzijds coördinerend en anderzijds sturend is vanuit een nationaal ruimtelijk kader. Dat moet verder gaan dan het aanreiken van kwaliteitsdoelstellingen zoals met het begrip "basiskwaliteiten" gebeurt. Juist in dit tijdsgewricht met een onzekere toekomst rond de gevolgen van een veranderend klimaat, de toekomst van de landbouw en de gevolgen van diverse Europese richtlijnen bestaat er behoefte aan een richtinggevende minister van VROM, niet alleen om dichtslibben en versnippering te voorkomen maar vooral om ervoor te zorgen dat er nu geen beslissingen genomen worden waar wij over tien jaar spijt van hebben.

De jongste editie van de Nieuwe Kaart van Nederland bevestigt onze bange vermoedens dat er mede op grond van dit nieuwe beleid een "confetti" van plannen ongestuurd en ongestructureerd op ons afkomt, zoals de directeur van het NIROV bij de presentatie van de Kaart uitdrukte. Er zijn opvallend veel kleine bouwplannen en de inrichting van natuur en groen blijft steken evenals de inrichting van gebieden voor waterberging. In het zeer uitgebreide debat in de Tweede Kamer zijn accenten gewijzigd die een legitimering kunnen zijn voor de minister van VROM om in de komende periode meer aandacht te besteden aan nationale kaders en concepten. In de oorspronkelijke PKB-tekst is als hoofddoel van nationaal ruimtelijk beleid het scheppen van ruimte voor de verschillende ruimtevrage functies genoemd, maar daar is de niet onbelangrijke toevoeging bijgekomen: het op duurzame en efficiënte wijze ruimte scheppen. Graag horen wij van de minister of zij met ons van mening is dat deze toevoeging van inhoud moet worden voorzien en op welke manier dat plaats moet vinden. Wat duurzaam en efficiënt is, zal betekenis moeten krijgen, niet alleen achteraf maar ook vooraf, door kaders te stellen.

Namens de fractie van de PvdA breng ik in dit verband nog een aantal andere punten naar voren, in vervolg op het integrale beleidsdebat van 21 en 22 maart 2005 en in vervolg op de vragen die wij in het verslag aan de orde hebben gesteld. Over de verhouding tussen het beleid op korte en lange termijn en de daarvoor noodzakelijke sturing heb ik al gesproken. Ik kan daar verder kort over zijn, mede vanuit de verwachting dat de collega's die na mij spreken bij dit punt stil zullen staan, waaronder allereerst de heer Lemstra. Zijn naam is verbonden aan de motie die wij hebben aangenomen,

waarin sterk wordt aangedrongen op het vergaren van meer kennis om te komen tot een heldere integrale visie op de ontwikkelingen op lange termijn. Een langetermijnagenda vraagt om sturing en om een ruimtelijke ontwikkelingspolitiek. In de kortetermijnagenda wordt vervolgens rekening gehouden met ontwikkelingen die zich later mogelijk voordoen. Op het nationale congres over "omgaan met klimaatverandering in bestuurlijk Nederland" heeft collega Schouw als tweede ondertekenaar van de motie, de agenda van Lemstra neergelegd. De fractie van de PvdA ondersteunt deze agenda van harte en benadrukt het derde agendapunt: VROM als leidend departement.

Het vijfde punt op de agenda van Lemstra is: anticipeer op Europees beleid. Dat sluit naadloos aan op een andere motie die vorig jaar is aangenomen. In die motie wordt gesteld dat in de meeste beleidsnota's het Europees perspectief ontbreekt, dat er geen principieel debat wordt gevoerd over de wijze waarop met EU-regelgeving wordt omgegaan en dat geen enkele instantie in ons land het overzicht van de EU-regelgeving vergaart, bundelt en vertaalt naar beleidsconsequenties ten aanzien van de ruimtelijke ordening. De regering wordt daarom verzocht om deze verantwoordelijkheid op te pakken en daarbij het Ruimtelijk Planbureau een rol te laten spelen. Hoewel de regering op verschillende momenten nadien heeft aangegeven de motie serieus te nemen, kunnen wij ons niet aan de indruk onttrekken dat hier sprake is van lippendienst en niet van een voor ons zichtbare activiteit. Het Europese beleid staat vooral negatief op de agenda; wij hebben er last van en het lukt ons beleidsmatig niet om de knop om te draaien en de voordelen te zien van het participeren in Europees verband. De Europese richtlijnen die de ordening en ruimtelijke kwaliteit van ons dichtbevolkte land in alle opzichten beïnvloeden, lijken ons te overkomen. Het is alsof wij niet zelf mee aan de knoppen draaien, alsof wij niet verheugd zijn over Europese maatregelen die een verdere aantasting van gezondheid en milieukwaliteit betreffen en alsof wij niet, eerder dan welk ander Europees land ook, zelf de waterrichtlijn hadden moeten uitvinden. Helaas moet geconstateerd worden dat bij de onlangs gepresenteerde gebiedsgerichte plannen op geen enkele manier uit de stukken blijkt dat al in het eerste stadium van planontwikkeling rekening is gehouden met en ingespeeld wordt op Europees beleid. Dat moet veranderen.

De motie van vorig jaar moest voorkomen dat men voortdurend achterom kijkt en steeds weer boos wordt op Europa omdat grote en kleinere plannen die planologisch in het eindstadium verkeren, niet voldoen aan de een of de andere Europese richtlijn. Boze gemeentebestuurders en boze marktpartijen roepen om het hardst dat het afgelopen moet zijn met al die Europese maatregelen. Bij de vraag op welk moment zij in hun planvoorbereiding de consequenties van Europese richtlijnen betrokken, komt steevast het antwoord dat dat aspect pas op het laatste moment gezien werd en zij daar geen weet van hadden. Plannen die nu gemaakt worden, gaan eerder eeuwen dan decennia mee. Dat wordt toch ook met het begrip "duurzaam" bedoeld? Bovendien is het wel

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

zo efficiënt om tijdig het Europese beleid te integreren in de planvorming. Kunnen de bewindslieden nogmaals aangeven hoe zij de motie vertaald hebben en hoe zij werken aan de zo noodzakelijke cultuuromslag?

Ik kom ten slotte te spreken over de positie van de burger en de ngo's in het planproces. Ook daarover is een motie ingediend met het verzoek om in de herziene Wet op de ruimtelijke ordening een kader uit te werken om de participatiemogelijkheden voor burgers en ngo's te melden. Die motie heeft geleid tot defensief gedrag en formele antwoorden, hetgeen wij in hoge mate betreuren. Het is ons bekend dat de vraag naar openheid en betrokkenheid van burgers en hun organisaties juridisch gezien niet eenvoudig te regelen is. Definitiekwesties bij wat precies onder een meldingsplicht zou moeten vallen, spelen daarbij een rol. Toch kunnen wij het daar niet bij laten zitten. Verstandige overheden betrekken inwoners en organisaties natuurlijk in een vroeg stadium bij het maken van structuurvisies en daar komt een enkeling heus wel op af, maar daar zit de pijn ook niet. Structuurvisies gaan over abstracties en niet over plannen die overmorgen bij mensen voor de deur ontwikkeld kunnen worden. De gemiddelde burger wil weten wat er in de directe omgeving gebeurt maar daarover wordt hij niet geïnformeerd. Gemeenten en marktpartijen handelen allerlei kleine en grotere plannen bijna standaard in beslotenheid af. Op het moment dat formeel de openbaarheid moet worden gezocht, heeft de lokale overheid zich al met handen en voeten gebonden aan de afspraken met partijen, waardoor diezelfde overheid de rechtsbescherming van de inwoners op het tweede plan zet. Hierdoor kan ook de democratische controle op de plannen niet in alle openbaarheid worden uitgeoefend.

Het komt steeds vaker voor dat een gemeenteraad gevraagd wordt in beslotenheid kennis te nemen van plannen omdat openbaarheid zogenaamd belangen zou kunnen schaden. Daar moeten wij ons als wetgever tegen verzetten. Plannen van welke omvang dan ook moeten in het ontwikkelingsproces gemeld worden aan de gemeenteraad en de inwoners en daarover moet in alle openbaarheid gesproken kunnen worden. Wij worden niet voldoende overtuigd door een enkel goed voorbeeld van betrokkenheid van bewoners, zoals in de memorie van antwoord genoemd wordt. Hierbij wordt met name gewezen op de planvorming rond het Wieringerrandmeer. Prima, compliment daarvoor.

Een ander, meer afgedwongen, goed voorbeeld is boer Fien uit de IJsseldelta, die vanuit streekbelangen Kamperveen een zesde variant voor de "bypass" van de IJssel rond Kampen ontwierp. Deze zesde variant deed de vijf varianten van knappe ingenieurs verbleken en kreeg uiteindelijk na inspraak de bestuurlijke voorkeur. Dat zegt iets over het doorzettingsvermogen van boer Fien en dat zegt ook iets over het college van GS van in dit geval Overijssel, dat bereid was om er een open oor voor te hebben.

Boer Fien zou als metafoor gebruikt moeten worden voor de kracht en inzet van bewoners wanneer ze daadwerkelijk gevraagd wordt om mee te denken over een afweging van belangen bij de realisering van ingrijpende

projecten. Er wordt te vaak bij voorbaat uitgegaan van bewoners als hindermacht en niet als ontwikkelkracht, om één van de leuzen van de minister van VROM te parafraseren. Het voorbeeld van boer Fien komt uit de rapportage van het eindrapport van de adviescommissie beleidsontwikkeling. In datzelfde eindrapport wordt tegelijkertijd geconcludeerd dat de adviescommissie in verschillende voorbeeldprojecten constateert dat de maatschappelijke partners niet of nauwelijks betrokken zijn. Dat kan dus niet. Daar moet normatiever mee worden omgegaan.

Het kan niet waar zijn dat deze regering programma's ontwikkelt van de andere overheid, van de burger die centraal moet staan en van bestuurlijke vernieuwing, terwijl tegelijkertijd de afstand vergroot wordt tussen burgers en overheden over belangrijke beslissingen de dagelijkse leefomgeving betreffende. Namens mijn fractie doe ik een klemmend beroep op de regering om opnieuw na te denken over de vraag op welke wijze de betrokkenheid van burgers en van ngo's een meer verplichtend karakter kan krijgen. Wij wachten de antwoorden van de regering met belangstelling af.

*N

De heer **Lemstra** (CDA): Voorzitter. Namens mijn fractie dank ik de regering voor de uitvoerige beantwoording, zowel naar aanleiding van ons themadebat als naar aanleiding van de motie. Ik heb toch nog een aantal kanttekeningen bij en vragen over de voorliggende PKB.

In de brief van de minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties van 20 september 2005 lezen wij het volgende: "Een betere aansturing verhoogt de slagkracht van de overheid. Dat leidt tot betere prestaties voor de burgers en de bedrijven." En over de bestuurlijke coördinatie lezen wij in dezelfde brief: "Te veel politici, bestuurders, ambtenaren en overheidslagen zijn met hetzelfde bezig. Daarom moet vaker één bestuurder of bestuurslaag verantwoordelijk worden en voldoende doorzettings- en uitvoeringsmacht krijgen." Bij de cluster VROM, LNV en EZ over programmatische samenwerking bij de uitwerking van de nota's Ruimte, Mobiliteit en Vitaal Platteland, lezen wij: "Hoewel de ervaringen nog pril zijn, lijkt de aanpak om één bewindspersoon verantwoordelijk te maken voor de uitvoering van de nota's in bepaalde regio's een succes!"

Deze op zich goede stellingname vertalend naar de voorliggende PKB vraagt om een sterke regiefunctie van de minister voor de ruimtelijke ordening in dit land. De vraag is of de minister van VROM bereid is om deze regiefunctie op zich te nemen en of ze de ruimte krijgt binnen het kabinet om deze functie te realiseren. Want dat betekent nogal wat, mevrouw de voorzitter. VROM moet bijvoorbeeld de inhoud van de verschillende scenario's over de toekomstige inrichting van ons land in discussie brengen en van daaruit tot voorstellen komen die de departementale verkokering doorbreken.

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Heeft de minister zich overigens gerealiseerd dat de Nota Ruimte en ook het ontwerp van de Wet op de ruimtelijke ordening veel vage begrippen hanteren die stuk voor stuk door de rechter -- of misschien wel door verschillende rechters -- zullen moeten worden ingevuld? Dat kan tot uiteenlopende beslissingen leiden. Denk hierbij aan termen als "rijksbelang", "basiskwaliteit" en dergelijke. Wat wordt bedoeld met de zin in de memorie van antwoord van 8 november jongstleden: "De essentie van de programma-aanpak is dan ook om de rijkscoördinatie die ten grondslag heeft gelegen aan de Nota Ruimte, uit te bouwen naar de uitvoering van de rijksnota's"?

Het kabinet heeft in reactie op de algemene beschouwingen in de Eerste Kamer en op een desbetreffende vraag van de fractievoorzitter van het CDA laten weten dat het Adaptatieprogramma Ruimte en Klimaat, met de toepasselijke afkorting ARK, op basis van langetermijnscenario's zal komen met concrete voorstellen voor verduurzaming van het Nederlandse Ruimtegebruik. Betekent dit dat het welvaartsdenken niet meer centraal wordt gesteld, maar het duurzaamheidsdenken? Ik vraag dit ook in aansluiting op hetgeen collega Meindertsma net vroeg. Hierin wordt uiteraard ook de economie meegenomen.

De vertaalslag van de klimaatveranderingen naar ruimte is onzes inziens nog niet gemaakt en daar is ook nog geen enkel zicht op. Als men beseft dat 60% van de wereldbevolking in delta's woont en niet zo rijk is dat men iets kan neerzetten met de omvang van onze Deltawerken, dan kan het niet anders zijn dan dat er massale volksverhuizingen zullen volgen die een ongekend effect zullen sorteren op de wereldeconomie. Voor dit gigavraagstuk is onzes inziens momenteel nul aandacht.

In de verschillende verkenningen staat het kortetermijnnuts- en welvaartsdenken centraal. Zou het duurzaamheidsdenken niet een veel centralere rol moeten spelen en een belangrijker invalshoek moeten zijn voor de middellange en lange termijn, zo vraagt de CDA-fractie zich af. Tevens zou het onzes inziens goed zijn als elk van de verkenningen doorvertaald zou worden in een soort investeringsbehoefte. Dan komen de politieke keuzes ook beter uit de verf. Het kabinet heeft de motie over de langetermijninvesteringsstrategie op dit moment vooral aangegrepen om na te denken over de gevolgen van de klimaatverandering en anticipatie daarop. Het verheugt ons dat het kabinet om die reden bezig is met het opzetten van dat adaptatieprogramma en eveneens een succesvol congres heeft medegeorganiseerd in Scheveningen. Met die motie heeft de Eerste Kamer echter niet alleen gedoeld op de klimaatverandering, maar ook op andere langetermijnonderwerpen. Ik roep het kabinet en de minister van VROM in het bijzonder dan ook op om te komen tot een integrale langetermijninvesteringsstrategie. Gezien het grote belang van de Randstad, maar ook de andere stedelijke netwerken voor de ruimtelijke economische dynamiek van dit land, verwacht deze Kamer dat de aandacht met name gericht zal zijn op een samenhangend perspectief voor deze gebieden.

Voor het ontwikkelen en realiseren van een toekomstvisie zijn natuurlijk investeerders nodig. Ons advies aan de minister en het kabinet is daarom het volgende. Betrek het investerend bedrijfsleven zo vroeg mogelijk bij het ontwikkelen van de Nationale Ruimtelijke Hoofstructuur, want ook bij dat investerend bedrijfsleven zijn visies en middelen aanwezig.

Voorzitter, dan nog een hartenkreet, omdat ik heel lang heb mogen meelopen in de rijksdienst. Ik heb mogen meedenken over de Vierde Nota Ruimtelijke Ordening met de stedelijke knooppunten. Ik herinner mij het debat in de nachtelijke uren tussen Jan de Koning en Ed Nijpels. Jan de Koning zei dat Zwolle eigenlijk ook een stedelijk knooppunt zou moeten zijn, waarop Nijpels zei: ja, maar dan Breda ook. Dat was dus een soort koehandel in de nachtelijke uren. Toen hadden wij dus ineens dertien stedelijke knooppunten met allerlei beleidsvisies en strategieën daar omheen. De Vijfde Nota van de voorganger van deze minister kende twintig regionale en nationale stedelijke netwerken. De huidige PKB kent zes nationale stedelijke netwerken en dertien economische kerngebieden. Dit is allemaal gebeurd in vijftien jaar tijd! Men kan ervan uitgaan dat een investeerder zich met het oog hierop afvraagt waar hij aan toe is. De regering moet proberen om enige consistentie aan te brengen in het beleid. Er moet niet per kabinetsperiode worden gewisseld van filosofie en beleidsvisie over ruimtelijk beleid in Nederland.

Wie werkt er nu eigenlijk aan het overzicht van alle Europese regels en richtlijnen met hun ruimtelijke effecten? Doet ieder departement dat voor zich of vervult VROM een centrale rol? De door de minister ingestelde Adviescommissie Gebiedsontwikkeling heeft bij een analyse van de proefprojecten voor ontwikkelingsplanologie de Europese dimensie niet meegenomen. Er is veel discussie, bijvoorbeeld over luchtkwaliteit, maar er is nog geen adequate werkstructuur waarin deze Europese dimensie wordt meegenomen.

*N

Mevrouw **Bierman-Beukema toe Water** (VVD):

Voorzitter. Over de PKB Ruimte, het formele agendapunt van vandaag, kan ik kort zijn. Alle door de Tweede Kamer aanvaarde moties en gedane toezeggingen zijn in de tekst van de PKB overgenomen. Wij kunnen daar op dit moment alleen maar ja of nee tegen zeggen. Ons commentaar, onze lof en onze twijfels hebben wij uitvoerig over het voetlicht kunnen brengen in het themadebat van maart 2005. Om die reden heeft de VVD-fractie ook afgezien van het stellen van schriftelijke vragen ter voorbereiding van deze behandeling. Dat alles neemt echter niet weg dat er sinds maart het nodige is gebeurd. Er is op sommige onderdelen voortgang geboekt, op andere niet en er is een reactie op de motie-Lemstra gekomen. Ik wil achtereenvolgens stilstaan bij de onderwerpen wettelijk

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

kader, sturing, klimaatverandering en water, risico en milieu en de Noordzee.

Ik begin met het wettelijk kader. De Nota Ruimte bestaat uit twee methodologische onderdelen, namelijk de sturingsfilosofie en de concrete PKB-teksten. Beide onderdelen kennen een eigen instrumenteel toepassingsveld, namelijk de ontwikkelingsplanologie en de toelatingsplanologie. Beide instrumenten zullen leiden tot onderhandelingen, planformulering en procedures die vervolgens in het wettelijk kader moeten passen. Besluitvorming over de nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening vindt deze week in de Tweede Kamer plaats. Steunt de Nota Ruimte op de oude wet of anticipeert deze juist op de nieuwe? Daarover zijn de meningen verdeeld. Ik hoor hier graag een reactie op van de minister.

De Nota Ruimte speelt in op versnelling van ontwikkelingen en procedures in de ruimtelijke ordening en de problemen die er zijn om hier vanuit een centrale overheid slagvaardig op in te spelen. De VVD-fractie zal het wetsvoorstel dan ook zeker op die aspecten beoordelen. Ook de Wet op de grondexploitatie, een essentieel instrument voor realisatie van de voornemens uit de Nota Ruimte, moet nog door het parlement worden geloodst.

Het volgende onderwerp betreft sturing. Het convenant "Nota Ruimte, ieder zijn rol" is inmiddels tot stand gekomen. Het schept duidelijkheid over wie wat wanneer zal doen, met als achterliggend doel om de overheid als één geheel te laten optreden. Het convenant gaat niet uit van één landdekkend afsprakenstelsel, maar van een stapsgewijze aanpak. Dat spreekt mijn fractie zeer aan. Lopende afspraken worden gewoon uitgevoerd binnen bestaande kaders en staan niet opnieuw ter discussie. Dat klinkt praktisch en voortvarend, maar hoe verhoudt die uitspraak zich tot het zich wijzigende wettelijk kader met ongetwijfeld zijn eigen overgangsregels?

De Nota Ruimte maakt de expliciete keuze om in de sturingsfilosofie ruimte te bieden om op operationeel niveau de hoofdlijnen voor ontwikkelingen uit te onderhandelen met de partners die ook direct bij de realisatie van de plannen betrokken zullen zijn. Er wordt bewust gekozen voor decentralisatie en deregulering. Mijn fractie kan zich vinden in die benadering. Er zijn in deze Kamer echter eerder zorgen geuit, niet in het minst bij de behandeling van de wetten inzake bodemsanering en milieuhandhaving, over de vraag of decentrale overheden, met name provincies, in de praktijk wel bereid zijn om in diezelfde geest te handelen. Ook VNO/NCW heeft in dat kader op problemen gewezen. Veel begrippen in de nota en de PKB laten bovendien ruimte voor verschillende interpretaties. Deelt de minister de zorg van velen dat het uiteindelijk de rechter zal zijn die via jurisprudentie de beleidsruimte opvult?

In de tekst van het convenant is niets te vinden over deregulering. Het schaalniveau waarop de interventie zich moet richten, wordt genoemd. Dat zegt echter nog helemaal niets over de mate van detaillering en regeldrang. Is dat onderwerp aan de orde geweest in de onderhandelingen en, zo ja, waarom is daar niets over vastgelegd? Zijn er, toen de minister toch met partijen om

de tafel zat, bijvoorbeeld ook afspraken gemaakt over de realisatie van digitaal uitwisselbare plannen?

In maart moest mijn fractie constateren dat op een aantal terreinen het huiswerk met betrekking tot klimaatverandering, risicobeleid en water simpelweg niet af was. De beperkte invloed van die aspecten op de inhoud van de Nota Ruimte en daarmee op de betekenis van deze nota op de iets langere termijn, vormde voor mijn fractie de belangrijkste overweging om de motie-Lemstra te steunen. In haar brief van 8 november schrijft de minister dat een interdepartementaal Adaptatieprogramma Ruimte en Klimaat wordt opgezet om via brede samenwerking te komen tot een integrale visie op de ruimtelijke implicaties van klimaatverandering en vervolgens tot innovatieve oplossingen, liefst met marktpotentie. Het is goed dat dit programma, zij het rijkelijk laat, nu op poten wordt gezet. De effectiviteit ervan zal in belangrijke mate afhangen van de inhoudelijke kwaliteit van de beslissingen in Bsik en van een krachtige regie op die interdepartementale samenwerking. Daarbij moet er nadrukkelijk op worden toegezien dat de ruimtelijke vertaalslag van klimaatsadaptatie ook werkelijk wordt gemaakt.

De minister geeft in haar brief een overzicht van alle lopende verkenningen voor de periode van 2020 tot 2040. De impliciete suggestie is daarbij dat als er op enig moment via deze verkenningen meer informatie beschikbaar is, de investeringsstrategieën voor de lange termijn daar als het ware logisch uit voortvloeien. Dat valt te betwijfelen. Als de verkenningen niet worden uitgevoerd onder een soort centrale regie en met het expliciete oogmerk het vergaren van relevante informatie ten behoeve van beleidsinterventie en investeringsstrategie, leveren zij boeiende academische lectuur op en daar blijft het dan bij.

Mijn fractie heeft een krachtig pleidooi gehouden voor een rationalisatie van kosten en baten en voor een sterkere focus op maatschappelijk rendement waar het gaat om lastige beleids- en investeringskeuzes. Ook dat element komt terug in de motie-Lemstra. In reactie hierop meldt de minister dat momenteel wordt bezien hoe de bestaande OEI-systematiek kan worden verbreed met duurzaamheid. Zij denkt daarbij bijvoorbeeld aan toepassing bij stedelijke vernieuwingsprojecten. Ligt dat wel voor de hand? Is verbreding met het aspect veiligheid niet relevanter en zou dan niet allereerst aan toepassing bij waterkeringen moeten worden gedacht?

De regering lijkt zich de boodschap van de motie aan te trekken of de boodschap sluit aan bij wat de regering zelf ook al voor ogen stond. Het antwoord op de kip-en-eivraag is ook hier onduidelijk. Er is in elk geval sprake van een groeiend besef dat het hier zeer wezenlijke vragen betreft. De kunst zal worden om de regie te houden over alles wat in gang wordt gezet en daarbij een subtiel evenwicht te bewaren tussen beheersen en ruimte bieden en tussen sturen op resultaat en op innovatie.

Inmiddels heeft ook het kabinet vastgesteld dat de strijd tegen hoogwater toe is aan herijking. Er is het besef dat wij nog nooit zo veilig en nog nooit zo kwetsbaar zijn geweest en dat niet alleen de waterstand, maar bijvoorbeeld ook scheuring van dijken en andere

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

menselijke faalmechanismen bepalend zijn voor het risico dat bestaat. De nieuwe risicobenadering in het kader van het project Veiligheid Nederland in Kaart waarbij niet alleen meer de overschrijdingskansen allesbepalend is, maar zeker ook het overstromingsrisico en waarbij het effect van een eventuele overstroming in menselijk en economisch opzicht medebepalend is voor de prioriteitstelling, spreekt de VVD-fractie aan. De benadering sluit aan bij ons pleidooi voor een sterkere focus op maatschappelijk rendement bij de afweging van kosten en baten.

Drie dijkkringen zijn inmiddels op die basis onderzocht en naar verwachting is er in 2008 sprake van een landdekkend beeld. Dat duurt nog lang. Kan de staatssecretaris aangeven wat er in de tussentijd met de nieuwe inzichten gebeurt? Ook de nevenschikking in de beleidsaandacht van risicomanagement en crisismanagement lijkt een stap in de goede richting. De beslissing van de staatssecretaris om de belemmeringen die de overheid opwerpt tegen buitendijks bouwen op te heffen waardoor dertien kustplaatsen aan de slag kunnen met bouwplannen voor woningen en bedrijven, kunnen wij niet direct plaatsen. De commissie-Poelmann heeft de staatssecretaris immers gemeld dat dergelijke bouwwerken onverzekerbaar zullen zijn. Ik hoor hier graag een toelichting op. De motie-Lemstra dringt aan op een meer alerte verkenning van toekomstige kansen en bedreigingen, met ruimtelijke implicaties voor ons land. De motie richt zich op het futurum. Een levensgroot probleem van vandaag, met gigantische gevolgen voor de realisatie van legio projecten vormt nog steeds de fijnstofproblematiek. Wij zijn natuurlijk zeer verheugd over het miljard van Zalm, maar hoe staat het met de toegezegde actie van de minister-president richting Brussel? Komt Europees bronbeleid nu op de agenda? Zijn potentiële bondgenoten gemobiliseerd en welke voortgang valt hierover te melden? De task force Luchtkwaliteit is in ieder geval niet verankerd in de voorliggende PKB. Graag krijg ik een reactie van de staatssecretaris.

Wat de Noordzee betreft, in de Nota Ruimte is voor de eerste maal het Nederlands continentaal plat meegenomen. Dat initiatief hebben wij geprezen, zij het dat de invulling nog wat mager was. Inmiddels heeft de Raad voor Verkeer en Waterstaat geadviseerd over investeren in de Noordzee en daarbij zelfs de voorkeur voor één Noordzeeminister uitgesproken. Op dat glibberige pad wil mijn fractie zich nu even niet begeven, maar zij stelt wel vast dat er tot op heden geen sprake is van gerichte coördinatie, noch van een internationale, samenhangende, ambitieuze aanpak van dat gebied. Daarbij zou het wat mijn fractie betreft, niet zo moeten zijn dat de overheid alleen maar beoordeelt of verzoeken van derden kunnen worden gehonoreerd, maar ook in lijn met de motie-Lemstra ruimtelijke reserveringen overweegt.

Mijn fractie ondersteunt zoals gezegd de PKB, maar moet daarnaast constateren dat binnen afzienbare tijd nog grote beleidsbeslissingen genomen moeten worden met verstrekkende ruimtelijke en budgettaire gevolgen, die in de Nota Ruimte niet voorzien zijn. Dat maakt de nota

maar in beperkte mate toekomstvast. Graag krijg ik hierop een reactie van de bewindspersonen.

*N

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Mevrouw de voorzitter. Tot voor kort was het nooit zo moeilijk om in de discussies over de vraag of de samenleving maakbaar is een punt te maken. Een simpele verwijzing naar de Nederlandse ruimtelijke ordening volstond. Als iemand met grote vanzelfsprekendheid beweerde dat de samenleving niet maakbaar is, dan was een klein college over de prachtige nota's Ruimtelijke Ordening en de geweldige impact daarvan op ons land voldoende om de monden even te snoeren.

Zo'n voordracht verhaalt over de sterke economische impulsen die uitgingen van de Eerste Nota Ruimtelijke Ordening uit 1960, behandelt de betekenis van het begrip "gebundelde deconcentratie" uit de Tweede Nota, uit 1966, waarmee groeikernen als Purmerend, Zoetermeer en Almere op de kaart werden gezet. Zo'n college legt het ooit geïntroduceerde ordeningsprincipe van de scheiding tussen wonen en werken uit, een zienswijze die ons tot op de dag van vandaag met files heeft opgezaagd. Extra aandacht is er uiteraard in zo'n college voor de stadsvernieuwingsambities uit de Derde Nota, uit 1973, waarmee de overloop uit de steden werd gestopt. En natuurlijk dient er ruim aandacht besteed te worden aan de Vierde Nota uit 1988 en de Vierde Nota Extra uit 1991, die onze woordenboeken hebben verrijkt met de aanduiding Vinexwijken.

Over al deze maakbaarheidsresultaten kan je zo je mening hebben en die is zeker niet altijd positief, maar niemand kan na zo'n opsomming twijfelen over het sturende vermogen van al deze nota's. Dat is namelijk zeer aanzienlijk. Nederland is erdoor gemaakt. Sommigen hebben zich er groen en geel aan geërgerd, maar over elke vierkante kilometer van Nederland is met behulp van deze nota's nagedacht. De Nederlandse ruimtelijke ordening is ook lange tijd een soort exportartikel geweest. Een succesverhaal uit Tulpenland.

Laten wij ook vooral niet vergeten dat het in grote lijnen vooral economische motieven waren die het gedachtegoed uit de ruimtelijke ordeningsnota's aandreven. Het is een vorm van bewuste geschiedvervalsing om anno 2006 de Nederlandse ruimtelijke ordening als een stelsel van restricties, verboden voor te spiegelen, als een vorm van moeilijkdoenerij of -- zoals de regering het aanduidt -- als toelatingsplanologie, een vorm van ouderwets ordenen die het moet afleggen tegen de superieure ontwikkelingsplanologie. Met die voorstelling wordt de historie ten onrechte in een kwaad daglicht gesteld. Want het tegenovergestelde is eerder waar: de economische agenda van Nederland is de laatste vijftig jaar door de ruimtelijke ordening in goede banen geleid. Nagenoeg voor alle economische noodzakelijkheden werd een plek gezocht en gevonden. Elke economische of demografische

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

ontwikkeling werd door de ruimtelijke ordeningssystematiek in Nederland geacommodeerd. Tot diep in de jaren negentig was de ruimtelijke ordening in Nederland overwegend een vorm van gestuurde accommoderingsplanologie binnen de kaders van het ruimtelijk beleid en, als je er maar lang genoeg over vergaderde, werd in feite alles toegelaten.

Dat beleid liep op het einde van de twintigste eeuw vast. In de jaren negentig werd steeds manifester dat deze vorm van accommodering op haar grenzen stuitte. Als in principe nagenoeg alles werd geacommodeerd, dan overwoerden de stedelijke uitbreidingen de groene ruimte, dan ontnam de schoendozenarchitectuur van bedrijventerreinen overal het zicht op de horizon, dan vraten de recreatieparken als witte schimmels de open ruimte op. Steeds meer Nederlanders begonnen zich te realiseren dat, als daar geen paal en perk aan zou worden gesteld, het met de bijzonderheden van het Nederlandse landschap snel zou zijn gedaan. Ook voor nieuwe noodzakelijkheden, zoals het verwerken van het water, zou in Nederland geen ruimte zijn als wij op de ingeslagen weg door zouden gaan.

En zoals elke Nota Ruimtelijke Ordening een correctie was op de vorige nota, zo zou de Vijfde Nota het tijdperk van de ruimtevreterende accommoderingsplanologie moeten afsluiten om een nieuw tijdperk te betreden: het tijdperk van de kwaliteit, van de kwalitatieve keuzeplanologie.

Zo is minister Pronk, ten tijde van het tweede Paarse kabinet, ook aan dit karwei begonnen. Niet zonder reden inventariseerde hij alle ruimteclaims om daarmee aan te tonen dat Nederland om al deze claims te honoreren ten minste een extra provincie nodig zou hebben. En die was er niet. Dat betekende dus, zo concludeerde Pronk, dat er gekozen moest worden. Ruimte was een schaars goed, met kwetsbare waarden die bescherming verdienden tegen het onbekommerd oprukken van het rode leger van stedenbouwers, bedrijfsterreinplanners en gemeentebestuurders.

Hun annexatiedrift zou moeten worden ingedamd. Kwantiteit zou plaats moeten maken voor kwaliteit. Dus moest het ruimtelijke orderingsbeleid in staat gesteld worden om in de ruimte van Nederland piketpaaltjes te slaan met als tekst: tot hier en niet verder. Zo ontstond het idee van rode en groene contouren rondom steden en landschappen met daartussen balansgebieden waar kwalitatief gestuurde ontwikkelingen mogelijk zouden moeten zijn. Waar die rode contouren precies zouden moeten komen, was een zaak van gemeenten en provincies zelf. Het was zeker niet de bedoeling om alles vast te zetten, maar de volgende stap in de geschiedenis van de Nederlandse ruimtelijke ordening zou doordringen moeten zijn van de gedachte dat het nodig zou zijn om in die ruimte kwalitatieve grenzen aan te brengen.

Natuurlijk, ook in de ogen van Pronk moest de ruimtelijke ordening de economische ontwikkeling accommoderen, maar dan wel in het volle bewustzijn dat er gekozen moet worden en dat kwalitatieve argumenten de boventoon zouden moeten voeren. Tegelijkertijd zou de Vijfde Nota voortborduren op een lange Nederlandse

traditie: de planning van onderop. Het Rijk toetste de kwaliteit, gemeenten en provincies ontwikkelden binnen hun eigen grenzen en contouren de mogelijkheden. Zo zou de verrommeling van het landschap gestopt moeten worden, waarbij -- niet onbelangrijk -- tegelijkertijd met het eerste deel van de Vijfde Nota ook een Nota Grondbeleid werd uitgebracht omdat zonder actieve grondpolitiek het hele debat natuurlijk enigszins theoretisch blijft.

Helaas, aan die volgende stap is de ruimtelijke ordening in Nederland nooit toegekomen. Sinds de publicatie van het eerste deel van de Vijfde Nota, begin januari 2001, zijn er vijf jaar verstreken en in plaats van een nieuw ruimtelijk handelingsperspectief is er iets heel anders gebeurd. Niks geen uitwerking van de piketpaaltjes, niks geen operationalisering van kwaliteitscriteria, niks geen heldere toetsingskaders, niets van dit alles. Er begon een heel andere wind te waaien, die door dit kabinet onmiddellijk is aangegrepen om het boek van de Nederlandse ruimtelijke ordening dicht te slaan en een breuk met het verleden te forceren. Het is geen toeval dat wij hier vandaag spreken over een Nota Ruimte waarin elke nummering is komen te vervallen. Dat is een subtiële verwijzing naar het feit dat men uit een traditie is gestapt.

In de nieuwe ruimtelijke ordening gaat het niet langer om de inhoud, wij horen van de rijksoverheid ook niet langer sprekende of richtinggevende ambities, nauwelijks interessante termijndoelstelling, dat is passé, dat hoort bij de oude tijd van het blauwdrukdenken, het tijdperk van het illusoire maakbaarheidsdenken. Daar dient juist mee te worden gebroken. Dat past niet meer in de hedendaagse samenleving.

In het nieuwe denken gaat het vooral over de procedure, over het proces. De nieuwe ruimtelijke orderingsboodschap wordt er tot vervelens toe ingepeperd, geen spreekbeurt of de minister houdt het de goegemeente voor: decentraal wat kan, centraal wat moet. Eigenlijk is dat altijd al zo geweest, want het subsidiariteitsbeginsel, waarin iets wat door een lager bestuursniveau kan worden gedaan niet door een hoger niveau moet worden aangepakt ligt in feite ten grondslag aan de opbouw van de Nederlandse staat. Welbeschouwd is er dus weinig nieuws onder de zon.

Kwalijk is echter dat dit kabinet, door zich te beroepen op een procesprincipe waar niemand tegen kan zijn, tegelijkertijd haar ambities met betrekking tot de ruimtelijke ordening minimaliseert. Het schrompelt zijn visie ineen tot het allernoodzakelijkste. Dat wil zeggen: het allernoodzakelijkste vanuit het oogpunt van economische ontwikkeling. Zeg dus maar het geven van ruimte aan mainports en het accommoderen van de voor de economie noodzakelijke infrastructuur. Dat staat voorop. Nationale ambities op het terrein van natuur en ecologie worden gereduceerd door een minimaal aantal nationale landschappen te benoemen en het verder maar aan de lagere overheden over te laten. De EHS, nog niet zo lang geleden een robuuste nationale ambitie die als het ware werd gezien als een verplichting ten opzichte van een leefbare toekomst, wordt feitelijk uitbesteed aan agrariërs en gemeentebestuurders.

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Zo kan het gebeuren dat, op het moment dat de druk op de ruimte het grootst is, de claims over elkaar heen struikelen en het kabinet c.q. de nationale politiek het de facto voor gezien houdt. Het antwoord op de verrommeling van Nederland is "decentraal wat kan, centraal wat moet". Met andere woorden: een pleidooi voor ontwikkelingsplanologie. Dat begrip bereikt in de handen van deze regering bijna het toppunt van dynamiek, omdat het eigen initiatief stimuleert. Alsof het daaraan in de ruimtelijke ordening in Nederland heeft ontbroken.

Dat alles zou op zichzelf nog acceptabel zijn, als het kabinet vervolgens helder zou maken, binnen welke kaders bijvoorbeeld gemeenten deze grotere vrijheid zouden kunnen gaan invullen. Er is niets mis met decentraal beleid, maar dan moet je wel de scharnierfunctie tussen lagere en hogere overheden heel precies reguleren en er een adequaat instrumentarium bij leveren. Precies dat laat dit kabinet na.

Het kabinet introduceert het begrip "basiskwaliteit". Maar ondanks alle mooie omschrijvingen blijft tot op de dag van vandaag onduidelijk wat in de interbestuurlijke verhoudingen de operationele betekenis van dit begrip is. Specialisten uit Wageningen hebben onlangs laten weten dat het gevaar van juridificering groot is. Collegae Lemstra en Biersma hebben daarop ook al gewezen. De rechter moet dan maar oordelen wat basiskwaliteit is. De uitkomst daarvan is ongewis. Niet uitgesloten moet worden dat de bezwarenproductie hierdoor zelfs wordt geïntensiveerd; precies het tegenovergestelde van wat de regering beoogt.

Het zou mijn fractie een lief ding waard zijn als de minister vandaag in dit slotdebat haar laatste kans zou aangrijpen om duidelijk te maken hoe zij -- bijvoorbeeld in het kader van de nieuwe WRO -- het begrip "basiskwaliteit" van een bestuurlijke operationele betekenis denkt te gaan voorzien, zodat het leidend kan zijn in de verhoudingen tussen bestuurslagen. Want precies op dat punt bestaat grote onduidelijkheid. Niemand weet wat mag en wat moet.

De SER heeft met betrekking tot de aanleg van bedrijventerreinen ooit gepleit voor een zogeheten SER-ladder waarin stappen zijn omschreven die genomen dienen te worden bij het besluit tot aanleg van nieuwe bedrijventerreinen. Dat model, met helder geformuleerde inhoudelijke stappen en criteria, is veel ruimer toepasbaar. Het zou ruimtelijk beleid helder en toetsbaar kunnen maken. Daardoor kan een begrip zoals basiskwaliteit ook handen en voeten krijgen. Nu ontbreekt de operationele helderheid omdat de minister deze afhoudt uit angst dat je met al te inhoudelijke procedures in de verantwoordelijkheid van decentrale overheden treedt. Zo is de minister dus de gevangene geworden van een soort decentralisatieparadox. Omdat je decentraliseert mag je niks zeggen, maar omdat je niks mag zeggen, gebeuren er dingen die strijdig zijn met wat wij willen.

Sterker, de nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening die thans in de Tweede Kamer voorligt, moet zelfs de grootste politieke decentralisatie-depten niet gerust stellen. Ook deze wet kenmerkt zich door een vlucht in procestermen. Het moet effectiever, de hindermacht

moet aan banden worden gelegd, het moet decentraler. Dat zijn de motto's. Maar tegelijkertijd blijven de mogelijkheden van hogere bestuurslagen om in de decentrale praktijk te treden, openstaan zonder dat duidelijk is wat daarvoor de criteria zijn. Eigenlijk zou er alle reden zijn om de besluitvorming over deze PKB Nota Ruimte op te schorten om te kijken of de nieuwe WRO eigenlijk wel het passende instrumentarium biedt om dit ruimtelijk beleid uit te voeren. Het is naar mijn mening sowieso een vreemde figuur dat wij hier vandaag discussiëren over een PKB, terwijl de planfiguur PKB in de nieuwe WRO gaat verdwijnen. Wat is dat eigenlijk nog de status van wat wij hier vandaag besluiten?

Eigenlijk is de conclusie dat deze Nota Ruimte, met als wenkend perspectief de nieuwe dynamiek van de zogenaamde ontwikkelingsplanologie, in de concrete bestuurlijke orderingspraktijk alleen maar onduidelijkheid en onzekerheid brengt. Het ongelooflijke gehannes met de Hoeksche Waard is wat dat betreft een prachtige illustratie van de halfslachtigheid die dat oplevert. Zowel qua geografische ligging als qua landschappelijke waarden is de Hoeksche Waard bij uitstek een gebied dat bescherming verdient, juist met het oog op de uitdijende economische belangen in de buurt. Als je dit gebied niet kunt vrijwaren, wat dan nog wel? Juist vanwege de expansionistische mainport Rotterdam voelde de regering niets voor de status van een nationaal landschap. Terecht werd zij daarin vervolgens gecorrigeerd door de Tweede Kamer, die de Hoeksche Waard als nationaal landschap aanwees maar daarin dan wel bij wijze van compromis een reservering van 180 ha bedrijventerreinen vastlegde. Dat is naar mijn mening dus de dood in de pot. Zo moet het in ieder geval niet. Weliswaar moet er nog een nut-en-noodzaakdiscussie over worden gevoerd, maar als ik het goed heb begrepen, zijn de gemeente Rotterdam en de provincie al druk doende om de gronden aan te kopen. Je kunt dus je op je vingers natellen wat er uit zal komen.

Ziehier, in een notendop, een ruimtelijke orderingsverhaal dat exemplarisch zal zijn voor hoe het er in heel Nederland aan toe zal gaan. En hoe het in feite de afgelopen tien jaar al aan toe is gegaan. Echte keuzen hebben wij het afgelopen decennium systematisch vermeden. Die houding dreigen wij in de nabije toekomst met deze Nota Ruimte in de hand te continueren. Ondanks alle mooie woorden verandert er in feite weinig. De verrommelingspraktijk kan in dit land kennelijk niet door deugdelijke kwaliteitseisen worden beteugeld en zal dus ongehinderd voortwoekeren. De dertiende provincie die wij daarvoor nodig hebben vinden wij gewoon in ons land zelf. De in hoog tempo vrijkomende landbouwgronden zullen dankbaar worden opgeslokt. Dat proces gaat ongehinderd verder.

Als er in Nederland één groep is die er kaas van heeft gegeten hoe de nieuwe ontwikkelingsplanologische praktijk er uit zal zien, dan zijn het wel de projectontwikkelaars. Ik heb zelf drie jaar met schriftelijke vragen achter het ministerie aangejaagd om onderzoek te laten doen naar het innemen van grondposities. In september 2004 presenteerde het Delfts onderzoeksbureau daarvan de tamelijk alarmerende resultaten. Er is in

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Nederland in potentiële uitbreidingsgebieden door projectontwikkelaars naar voorzichtige schatting minstens 5300 ha aan grondposities ingenomen, vooral in het Noorden en Oosten van het land. Om een indruk te geven wat dat betekent: op die gronden kunnen ontwikkelaars bijna twee keer de jaarproductie bouwen van het aantal woningen dat in 2003 werd gerealiseerd. Het gaat dan om een kleine 110.000 woningen. In het Noorden van het land is hun positie zo sterk dat ze daar bijna zeven keer de productie van 2003 kunnen realiseren.

Het gaat vooral om uitleglocaties, dat wil zeggen gebieden die aan de bebouwde kom grenzen en in beeld zouden kunnen komen voor nieuwbouw. Het betreft allemaal onderhandse opties, die de informele machtsstructuur onder het ruimtelijke ordeningsbeleid bepalen. De projectontwikkelaars willen daaraan niet veel woorden vuil maken. In nogal wat contracten is opgenomen dat de potentiële verkoper zich verplicht tot geheimhouding. De zaak mag kennelijk niet aan de grote klok worden gehangen.

Dat is dus de andere realiteit van de ruimtelijke ordening waarin de kaarten in toenemende mate zijn geschud. Deze realiteit blijft onbesproken in deze Nota Ruimte. Op basis van het Delftse onderzoek schreef de minister een brief dat zij haast zou maken met een nieuwe grondexploitatiewet. De cijfers waren daarvoor immers alarmerend genoeg. Dat is intussen anderhalf jaar geleden. Inmiddels heeft het kabinet -- als ik tenminste goed ben geïnformeerd -- onlangs ingestemd met een grondexploitatiewet, die nog de volledige behandeling door de beide kamers zal moeten doorlopen. Wij zeggen dus vandaag "ja" tegen een grotere vrijheid van gemeenten om hun ruimtelijke ordeningsbeleid op poten te zetten, maar wij gaan pas morgen en overmorgen kijken of wij hen daarbij dan ook de passende instrumenten leveren. Dat geeft aan deze discussie over de Nota Ruimte een enigszins wezensvreemd karakter. Mijn fractie zou het op prijs stellen als de minister nog eens heel nauwgezet uiteen zou zetten hoe zij de verhouding ziet tussen de voorliggende PKB Ruimte, de nieuwe WRO en de Grondexploitatiewet. Mijn fractie is bijvoorbeeld benieuwd of de minister het met ons eens is dat de nieuwe grondexploitatiewet ertoe moet leiden dat eigendomsrecht niet automatisch meer leidt tot bouwrecht, waardoor de weg voor free raiders eindelijk wordt afgesloten. Ik laat het hierbij.

*N

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Voorzitter. In de eerste plaats nog de beste wensen voor de bewindslieden. Ik vind het heel prettig dat zij vandaag alledrie in ons midden zijn en het is bijzonder fijn dat minister Dekker erbij is.

De planologische kernbeslissing Nota Ruimte, die wij vandaag bespreken, bevat de visie van het kabinet op de ruimtelijke ontwikkeling van Nederland tot 2020. In de nota staan vier inhoudelijke doelen centraal: versterking

van de internationale concurrentiepositie van Nederland, het bevorderen van krachtige steden en een vitaal platteland, borging en ontwikkeling van (inter)nationale ruimtelijke waarden en borging van de veiligheid. De regering wil deze doelstellingen bereiken met minder Haagse regels en meer decentrale afwegingen, met ontwikkelingsplanologie in plaats van toelatingsplanologie. De regierol van provincies wordt versterkt en er komt een heldere verdeling van verantwoordelijkheden tussen Rijk en decentrale overheden.

Hoewel de nota in de woorden van de minister een "breuk met het verleden" vormt, heeft zij het niet nodig gevonden om een inspraakmogelijkheid te bieden aan het veld in de breedste zin van het woord, omdat die inspraak al verleend zou zijn tijdens de procedure voor de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening, waarop de Nota Ruimte het vervolg is. Maar door de snelheid waarmee de breuk met het verleden, van ruimtelijke ordening naar ruimtelijke ontwikkeling, teweeggebracht is, neemt de regering een aantal risico's waarvan de gevolgen niet alle zijn te overzien. Dit is, met alle respect, wat dom. Mijn fractie is blij dat er vandaag gelegenheid is om in ieder geval op bescheiden schaal inspraak te kunnen leveren, maar dit compenseert de gemaakte fouten op het terrein van de inspraak zeker niet. Het zou prettig zijn om vandaag tenminste een discussie met openingen voor eventuele aanpassingen te kunnen voeren in plaats van louter een hernieuwde uitleg van al gestolde standpunten te geven.

Ik zal een aantal punten de revue laten passeren die alle laten zien dat met de Nota Ruimte de onduidelijkheden toenemen doordat op cruciale punten verantwoordelijkheden niet goed omschreven zijn, toetsingskaders voor verschillende uitleg vatbaar zijn, de kans op verrommeling en opportunistisch beleid toeneemt en de burger, voor wie wij het toch allemaal doen, er niet beter van wordt. Want wat is zijn positie bij de ontwikkelingsplanologie?

Door het gebrek aan discussie vooraf met het veld is de nota het resultaat van een naar binnen gericht, gesloten beleidssysteem. Wil de minister toelichten op welke visie de uitspraak stoelt dat ontwikkelingsplanologie het nieuwe adagium moet zijn voor de ruimtelijke ordening in ons land? Het is overigens interessant dat het voor de minister één van de argumenten voor het promoten van ontwikkelingsplanologie is dat hiermee een beter draagvlak verkregen kan worden omdat alle partijen, van het begin af aan bij een project of plan betrokken kunnen worden. Dit vormt een schril contrast met de manier waarop juist deze nota tot stand is gekomen, want wat heeft de minister gedaan om een draagvlak te creëren? In de memorie van antwoord wordt trouwens, als ik het goed lees, de breuk met het verleden alweer wat afgezwakt met de stelling dat ontwikkelingsplanologie een accentverschuiving is. Graag een uitspraak: trendbreuk of accentverschuiving?

Klopt de observatie dat er met het kiezen voor ontwikkeling als sturingsprincipe in ieder geval minder ruimte voor ordening door de overheid is en betekent dit

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

dan ook dat de ruimte in Nederland naar de mening van de samenstellers van de Nota Ruimte niet maakbaar of stuurbaar is? Is dit niet in tegenstelling met wat de heer Van der Lans zojuist ook al memoreerde, namelijk dat het in de afgelopen vijftig jaar toch ook weer niet zo slecht is gegaan? Staat ordening overigens ontwikkeling in de weg?

Met het delegeren van verantwoordelijkheden aan lagere overheden wordt geen ruimtelijk beleid gevoerd dat gedragen wordt door basisprincipes, verwoord door de WRR in 1998 in de nota over ruimtelijke ontwikkelingspolitiek en vastgelegd in de SER-ladder. Graag een toelichting van de minister op de basisprincipes voor ruimtelijk beleid die volgens haar nog wel door de overheid geborgd moeten worden. Ik denk dan zelf aan basisprincipes als ruimtelijke samenhang, ruimtelijke differentiatie, ruimtelijke hiërarchie en ruimtelijke rechtvaardigheid. Ruimtelijk beleid vergt leiderschap; is de minister bereid en in staat om dit op zich te nemen? Of wordt ook hierbij door haar en het kabinet de verantwoordelijkheid zoals op zoveel andere terreinen eenzijdig bij "de ander" gelegd?

Onlangs heeft Alterra een boekje gepubliceerd, geschreven door Paul Kersten, Roel During en anderen, als commentaar op de Nota Ruimte. Zij betogen dat de nota op een dermate hoog abstractieniveau geschreven is dat het een nauwelijks bruikbaar sturingsinstrument is. Omdat minister Dekker weinig inhoudelijke ideeën heeft uitgewerkt, zal de inkleuring van het ruimtelijk beleid volgens dit boekje vooral bij de rechter en de Raad van State plaatsvinden. Een stuk democratie wordt zo ingeruild voor weer meer "juridicratie". Van afschuiven naar de rechter wordt de democratie per saldo slechter, zo vindt mijn fractie. Wat vindt de minister hiervan?

Een van de onderwerpen die ook naar de mening van mijn fractie onvoldoende zijn uitgewerkt, is het begrip basiskwaliteit. De minister noemt de basiskwaliteit de ondergrens voor alle ruimtelijke plannen en zij zegt toe, in heel Nederland deze basiskwaliteit te willen verhogen. Het is opvallend dat er bij dit begrip alleen formele functies en geen kwaliteitsniveaus worden benoemd. Wat is de ondergrens van de basiskwaliteit voor de begrippen gezondheid en levensverwachting? Is het voorkomen van gezondheidsschade een sturend principe bij de ruimtelijke ordening als onderdeel van de basiskwaliteit?

Ook is het verbazend om te ontdekken hoeveel waarde de minister-president aan sociale cohesie toekent en hoe weinig weerklank dit vindt in de ruimtelijke ordening zoals die volgens zijn kabinet georganiseerd moet worden. Daarom nog de volgende vragen aan de minister. Zouden sociaal-culturele waarden geen verplicht onderdeel van de basiskwaliteit moeten zijn? Bestaat anders niet het grote risico dat deze waarden, als ze onvoldoende aan bod komen bij de planontwikkeling, bij de uitwerking als wisselgeld ingeleverd moeten worden als er verlies dreigt voor de projectontwikkelaar? En op welke manier kan een basisprincipe als voldoende sociale woningbouw en voldoende groen gewaarborgd worden?

Basiskwaliteit heeft wettelijke, procedurele en inhoudelijke componenten. De wettelijke componenten zijn redelijk helder, want ze zijn bij wet geregeld, de niet-

wettelijke componenten van de basiskwaliteit zullen via jurisprudentie uitkristalliseren. Juist het niet-wettelijke deel van de basiskwaliteit zal door de verschillende overheden verschillend worden geïnterpreteerd en uitgewerkt; er zullen verschillen per provincie, per gemeente of zelfs per deelgemeente ontstaan. Mijn fractie vreest dat dit een bron van conflicten gaat worden, want gelijkwaardige initiatieven kunnen dan wel of niet doorgaan, afhankelijk van de voorwaarden die voortvloeien uit de lokaal gedefinieerde basiskwaliteit. Zal op grond van te ontwikkelen jurisprudentie de ambitieuze gedefinieerde basiskwaliteit in X leidend zijn of zal de minimale kwaliteit van Y de toon zetten? Graag een reactie van de minister hierop.

De regering geeft met de nota meer vrijheden aan lagere overheden en meer ruimte aan particulier initiatief. Beide komen samen in de samenwerkingsvorm publiek-private samenwerking. Ontwikkelingsplanologie met publiek-private samenwerking is in de nota cruciaal. Ervaringen die tot nu toe met dergelijke projecten zijn opgedaan, leren dat het lastig is om een scherp beeld te krijgen van de consequenties van dit beleid. Zo bevestigen ervaringen met het project Meerstad in Groningen dat er tijdens de ontwikkeling van dit PPS-project allerlei dilemma's een rol kunnen spelen, dilemma's die onder anderen door Van Twist in de Staatscourant zijn beschreven. Hij signaleert dat in tegenstelling tot wat het ministerie van Financiën verwacht, de transactiekosten van PPS door professionalisering, commercialisering en bureaucratisering hoger zullen worden. Voor publieke partijen zijn vooral politieke risico's van gewekte verwachtingen en budgetoverschrijdingen van belang, voor private partijen vooral de verhouding van de investering tot de opbrengst. De noodzaak van wederzijds vertrouwen en de werkelijkheid van wantrouwen spelen beide een rol. Een dilemma bij de rolverdeling is er vooral voor overheden; die zijn immers zowel toetsers van regelgeving als belangenbehartigers voor burgers, en vaak ook regisseurs en procesbegeleiders. Het gaat dus om dubbele petten. Er is een informatiedilemma: partijen houden informatie achter in de hoop, ten koste van de ander meer winst te kunnen behalen. Belangen kunnen ver uiteenlopen en vaak zijn projecten door het afbreukrisico ook niet gebaat bij openheid, terwijl de gewone burger, maar ook de lokale overheid, de gemeenteraad of provinciale staten, wél openheid nodig hebben om de plannen goed te kunnen beoordelen. Zo bleek bij Meerstad dat de belangrijkste feiten en cijfers geheim bleven en dat ook een beroep op de WOB niet de onderste steen boven bracht. Onderzoek naar de opzet van Meerstad door professor Heertje op verzoek van mijn fractiegenoten in de provinciale staten van Groningen bevestigt de dilemma's die Van Twist signaleert, met als conclusie dat er door de keus voor slechts enkele private partijen sprake is van een onderonsje waarbij concurrentie bij voorbaat is uitgesloten. Hierdoor worden de kosten hoger, worden er monopolieposities ingenomen en worden er in maatschappelijke en financiële zin geen optimale opbrengsten bereikt. Ook is het niet ondenkbaar dat de opzet botst met Europese regelgeving op het gebied van mededinging en subsidiëring. Wil de

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

minister in haar antwoord ingaan op deze fundamentele kritiek? Graag zou ik in ieder geval, om alles nog wat concreter te maken, antwoord willen hebben op de vraag wie de hoge transactiekosten waartoe gebiedsprocessen leiden gaat betalen. Worden deze afgewenteld op de bewoners van de huizen die deel uitmaken van een rood-voor-groenontwikkelingsfilosofie? Op welke manier draagt het voorgestelde beleid bij aan de oplossing van de startersproblematiek? Kan de minister garanderen dat er genoeg ruimte blijft voor sociale woningbouw in de proefprojecten ontwikkelingsplanologie? Zal het percentage gaan afhangen van de verkoopprijzen van de huizen in het hogere segment? Ik ben bang dat de sociale opdeling van de samenleving verdiept gaat worden in een ruimtelijk patroon van achterstandsgebieden en rijke hekwerkwijken. Kan de minister garanderen dat dit niet gebeurt?

Voorzitter. Wat zijn thans voor de burger de momenten en de manieren waarop hij onder het regime van de Nota Ruimte inspraak kan hebben? En: hoe kan hij voldoende inzicht krijgen? Ik herinner nog maar eens aan de suggestie van mijn collega van de PvdA: de verplichting scheppen om PPS-projecten te melden, zodat burgers de mogelijkheid krijgen om aan de voorkant te reageren en niet reactief achteraf. In de motie-Meindersma, nr. XXI-B, die tijdens het debat in maart is aangehouden, wordt erop gewezen dat de rechtsbescherming en participatiemogelijkheden van burgers en ngo's nergens in de Nota Ruimte worden uitgewerkt. Ook ik vraag de minister of zij wat met deze constatering gaat doen. Ik sluit mij aan bij wat mevrouw Meindersma daarover heeft opgemerkt.

Wat is de reactie van de minister op de kritiek dat termen als systeem -- dat is het Rijk altijd -- dan wel resultaat -- denk aan het internationaal of nationaal belang zoals bij de ruimtelijke hoofdstructuur -- in het EU-recht niet goed te duiden zijn? De Europese Unie gaat uit van blauwdrukken, van subsidiariteit, van transparantie en van afrekenbare doelen. De Nota Ruimte beschrijft processen. De procesgangen voor fijn stof, luchtkwaliteit en de aanleg van wegen laten denk ik zien wat ons te wachten staat. Hoe ver is de minister overigens met de uitwerking van de met bijna algemene stemmen aangenomen motie-Meindersma XXI-A inzake EU-beleid en de consequenties daarvan?

Voorzitter. Ik was samen met overigens alle bewindslieden die hier vandaag aanwezig zijn en heel veel bestuurders en wetenschappers op 29 november in het Kurhaus in Scheveningen. Ik zelf vond het bijzonder om mee te maken hoe de bewindslieden met elkaar uitwerking gaven aan de motie-Lemstra, voorwaar een geïntegreerde actie, die mij in ieder geval het gevoel gaf dat wij als Eerste-Kamerleden wel degelijk serieus worden genomen. Ook de stappen die gezet worden om klimaatverandering in al haar facetten in kaart te brengen en om adaptatieprogramma's op te zetten, spraken mij aan. Het feit dat de heer Pavel Kabat hier voor een deel mee belast is juich ik toe, want hij was degene die in april verbijsterd vaststelde dat in de Nota Ruimte vrijwel geen woord aan klimaatverandering wordt gewijd.

Sinds april is er weer heel wat gebeurd. Heeft de uitspraak van de heer Kabat de minister en haar staatssecretaris al redenen gegeven om delen van de nota te herschrijven met in het achterhoofd de gedachte dat water een zeer belangrijk leidend principe zal worden bij de toekomstige ruimtelijke ordening? Komt het dan toch nog goed met het klimaatbewustzijn van dit kabinet en is de organisatie van het congres met haar keur aan optredende bewindslieden een voorteken dat er minder sectoraal wordt gekeken naar de klimaateffecten en eventuele ruimtelijke implicaties? Dan is ons debat niet voor niets geweest.

Overigens, het trof mij dat minister-president Balkenende zijn toespraak begon met hetzelfde gedicht van Marsman dat ik had aangehaald tijdens mijn bijdrage aan het debat in maart! Ik vroeg mij zelfs af of hij mijn toespraken leest.

Voorzitter. Ik wil voordat ik ga afronden nog één punt noemen dat mij tijdens de discussies op het klimaatcongres opviel en dat is dat in tegenstelling tot wat de minister met de Nota Ruimte van plan is, de gemeenten lang niet allemaal zitten te springen om meer verantwoordelijkheid. Gemeenten moeten integrale beleidsplannen maken en zitten met het probleem dat ze met te veel regelgeving en informatie rekening moeten houden. Ze worstelen met het gebrek aan kennis en de mogelijkheid om kennis te integreren als het gaat om EU-wetgeving en andere wetgeving die met ruimtelijke ordening te maken heeft. Er is een verschil in kennisniveau, zowel horizontaal, sectoraal, als verticaal, Rijk-provincie-gemeente, en er is een sterke behoefte aan heldere, eenduidige informatie. Gemeenten verwachten veel meer sturing van de overheid dan deze lijkt te willen geven.

Tot slot kom ik terug op het boekje van Alterra dat ik in ieder geval met interesse heb gelezen en eigenlijk hoop ik dat de bewindslieden dat ook hebben gedaan. Anders kunnen zij het van mij krijgen. Ook na de behandeling van de Nota Ruimte zal de ruimtelijke verdeling opnieuw geregeld moeten worden. De tweede Wet op de ruimtelijke ordening komt eraan. Verschillende sprekers voor mij hadden het daarover. Er komen altijd weer kansen om beleid te herformuleren. Ik hoop alleen wel dat de minister de uitdaging aan zal nemen om een krachtiger planologische visie te ontwikkelen dan er nu is, een alternatief voor de lappendeken aan incidenten die nu dreigt te worden ontwikkeld als gevolg van een ondoordachte ad-hocsturingsfilosofie. De burger voor wie wij het allemaal doen, moet er beter van worden en daarom wil ik erg graag van de minister vernemen op welke toetsbare doelen zij over vier jaar wil worden afgerekend dan wel hoe wij dan aan haar terug zouden moeten denken. Ik wacht met belangstelling haar reactie af.

*N

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

De heer **Van den Berg** (SGP): Voorzitter. Ook in het nieuwe jaar mag ik spreken namens de fracties van de SGP en de ChristenUnie.

Ik wil beginnen met enige opmerkingen over de verhouding ruimtelijke ordening en milieu. De afgelopen jaren zijn het kabinet en het parlement ijverig in de weer geweest met wetsvoorstellen om infrastructurele projecten en bouwprojecten te kunnen versnellen. De planologische procedures moesten dringend versneld worden; Nederland liep immers vast. Op dit moment lijkt het erop dat de behaalde tijdswinst in één klap teniet gedaan wordt: het is spitsroeden lopen voor de bouwers van de spitsstroken en van grootschalige bouwprojecten. Het geeft naar onze mening aan wat een enorme mischatting er gemaakt is ten aanzien van de betekenis van de EU-richtlijn met betrekking tot de luchtkwaliteit. Die heeft ertoe geleid dat wij op dit moment krampachtig en bijna paniekerig op zoek zijn naar maatregelen die op heel korte termijn effect sorteren ten aanzien van de luchtkwaliteit. Het heeft wat onze fracties betreft geen zin hierover nog een heel lange tirade af te steken. De grote vraag is wel: overziet het kabinet wat er de komende jaren nog aankomt in de vorm van EU-regelgeving ten aanzien van de leefomgeving? Hoe kan voorkomen worden dat wij nog eens onvoorbereid op zo'n onaangename verrassing getrakteerd worden?

Onze fracties nemen als vertrekpunt in deze discussie de gezondheid van de burgers. Onze eerste reflex is derhalve niet het zo snel mogelijk gaan versoepelen van de normen of daarop aandringen bij de Europese Commissie, want uit veel rapporten blijkt dat het verband tussen vuile lucht en vervroegde sterfte heel aantoonbaar is. Dat spreekt wat ons betreft boekdelen. Onze fracties nemen dit gegeven serieus.

Het voorgaande maakt helder dat wij een ontkoppeling van luchtkwaliteitseisen en ruimtelijke ordeningsbesluitvorming niet juist vinden. Dat zou struisvogelpolitiek zijn. Ik kan mij in juridisch opzicht ook niet voorstellen dat dit zich op enigerlei wijze zou verdragen met de betreffende EU-richtlijnen. Consequentie van deze loskoppeling zal naar de mening van onze fracties slechts zijn dat de rechter rechtstreeks gaat toetsen aan de EU-richtlijnen en dan zijn wij nog verder van huis. Hoe gaat het kabinet hiermee nu verder?

Ik wil mijn betoog vervolgen met enige opmerkingen over de verhouding ruimtelijke ordening en water. Aan de overzijde is dit thema in algemene zin, meer abstract, aan de orde geweest. Ik wil daarom nu concreet zijn. Het Groene Hart wordt met de Nota Ruimte beduidend minder onaantastbaar. Dat geldt ook breder de gemaakte keuzen voor woningbouw aan de randen van het Groene Hart. Ik denk in dit verband aan de Zuidplaspolder, de Bloemendalerpolder en aan Rijnenburg. Hoe verhouden deze keuzen zich tot het principe van de Nota Ruimte dat water een ordenend principe vormt bij toewijzing van grootschalige woonlocaties? Wij spreken hier immers mede over enkele zeer laaggelegen gebieden. Is deze keus vanuit dat perspectief wel gelukkig? In hoeverre heeft het Rijk hier een watertoets gehanteerd? Bij het meest opvallende project in dit verband wil ik de vinger leggen:

de ontwikkeling van de Zuidplaspolder, hier vlakbij gelegen in de driehoek Rotterdam-Zoetermeer-Gouda. De hoek tussen de A20 en de A12 derhalve. Het kabinet heeft hier de grenzen van het Groene Hart aangepast om grootschalige woningbouw, verstedelijking mogelijk te maken en ook om ruimte te scheppen voor de glastuinbouw.

Bij deze opvallende casus wil ik ter illustratie én om de nodige leermomenten aan te stippen, even stilstaan. Er wordt in dit gebied rond 2010 een stad gepland met zo'n 70.000 inwoners. Een nieuw Zoetermeer, zeg maar. En dat in een gebied dat altijd tot het Groene Hart is gerekend, tot het boerengebied. De omvang van de verstedelijkingsplannen wordt nog imposanter als ook de direct aangrenzende, toekomstige wijken worden meegeteld. Met Westergouwe erbij (bouwplan in Gouda) en de Triangel (bouwplan in Waddinxveen) die ongeveer tegelijkertijd op stapel staan én de aangrenzende Rotterdamse Vinexwijk Nesseland hebben wij het over een leefomgeving tussen Zoetermeer en Gouda van een kleine 100.000 mensen. En dit is nog niet alles. De weg is ook vrijgemaakt voor de aanleg van een groot kassengebied voor Westlandse tuinders die in eigen omgeving niet meer kunnen uitbreiden.

Dit betekent nogal wat voor deze regio. Het is er nu al zo druk en vol; denk alleen maar aan de automobiliteit. Wat zal zo'n nieuwe stad betekenen voor de filedruk op de omringende snelwegen en voor de toename van fijn stof? Over de relatie tussen milieu en ruimtelijke ordening gesproken! Zal deze nieuwe stad ook niet juist weer veel koopkrachtige burgers wegtrekken uit de omliggende bestaande grote steden, zoals Den Haag en Rotterdam? Wat betekent het voor de landbouw, dat opnieuw een stuk landbouwareaal wordt ingenomen door bebouwing? Onze fracties willen dat er ook in het Groene Hart plaats blijft voor een gezonde ontwikkeling van de landbouw.

Maar het belangrijkste kritiekpunt van ons is wel, dat deze stad is gepland op zo ongeveer het laagste deel van Nederland. Er zijn hier plekken die meer dan 5 meter tot 6 meter onder de zeespiegel liggen. Opborrelend zout grondwater is daar nu al een behoorlijk probleem. De afgelopen jaren hebben wij geleerd dat het water zich niet zomaar laat insnoeren. Om dat bij gemeenten tussen de oren te krijgen, is zelfs een zogenaamde watertoets ingevoerd. Dat moet voorkomen dat gemeenten op plaatsen gaan bouwen die daar vanuit waterhuishoudkundig perspectief ongeschikt voor zijn. En nu wordt op juist zo'n plek een compleet nieuwe stad gepland. Reden genoeg om hier kritisch tegenover te staan. Kunnen de bewindslieden uitleggen hoe deze locatie uitgezocht kon worden, ondanks de bijna onmogelijke waterstaatkundige context? Hoe verhouden deze keuzen zich tot het principe uit de Nota Ruimte dat water een ordenend principe vormt bij toewijzing van grootschalige woonlocaties? Hoe is dit principe hierbij gehonoreerd?

Water is een vestigingsfactor voor veel industriële ondernemingen. Beschikbaarheid van grondwater is voor de papier- en voedingsmiddelenindustrie een belangrijke reden om zich in Nederland te vestigen. De

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

beschikbaarheid van water -- ik noem koelwater, proceswater en water voor transport -- is een kritische factor voor vestiging van procesindustrie langs de kust. Ik denk aan Hoogovens, Botlek, Sloegebied, Eemsmond etc. Het kabinet spreekt in de Industriebrief over versterken van het ondernemingsklimaat. Hoe klinkt deze prioriteit van het kabinet door in de Nota Ruimte? Welke prioriteit krijgt industriële vestiging in het ruimtelijk beleid? Worden procedures voldoende op elkaar afgestemd en kunnen die in voldoende snelheid worden afgewikkeld? Hoe verhoudt het Nederlandse tempo van planvoorbereiding en vergunningverlening zich met dat in omringende landen?

Sprekend over water en ruimtelijke ordening wil ik ook de vinger leggen bij de ontwikkelingen in de Noordzee. De Noordzee komt er in de Nota Ruimte redelijk mager vanaf, slechts één paragraaf. Ten onrechte als wij letten op de vele activiteiten die hier worden ontplooid of die op stapel staan. Denk aan windmolenparken, landaanwinning, kabels en platforms. De geringe aandacht voor de Noordzee heeft ook gevolgen voor de positie van de visserij. Aan deze sector wordt ten onrechte weinig aandacht besteed, terwijl deze sector wel door vele bouwontwikkelingen in de Noordzee wordt bedreigd. Denk alleen maar aan de komende Tweede Maasvlakte en mogelijke windmolenparken. Verdient dit niet veel méér aandacht?

Vervolgens wil ik nog iets zeggen over de sturingsfilosofie. Als voorbeeld noem ik de Hoeksche Waard. Het gebied wordt aangemerkt als nationaal landschap, uitgezonderd een reservering voor doortrekking van de A4-Zuid en een bedrijventerrein van maximaal 180 ha, inclusief de 60 ha voor eigen gebruik voor de streek zelf. Door de economische expansie is er de dreiging dat een deel van dat nationale landschap wordt opgeofferd. Nu is de sturingsfilosofie "centraal wat moet, centraal wat kan". Dit vraagt om een overheid die zich nadrukkelijk bewust is van haar kerntaken. Maar op welke manier wordt nu het effect van de nieuwe sturingsfilosofie getoetst? Zeker nu in de genoemde casus er al flink geïnvesteerd en ingezet wordt door lagere overheden om zo snel mogelijk het bedrijventerrein te realiseren, waarbij het de vraag is of het ontwikkelingstraject nationaal landschap met dezelfde voortvarendheid wordt aangepakt. Wij denken van niet.

Minister Dekker laat iedereen enthousiast de ruimte. Maar bij wie ligt nu de ruimtelijke regie? Die vraag blijft hangen na het lezen en herlezen van de Nota Ruimte. De nota faciliteert weliswaar heel duidelijk de ruimtevraag, maar mistig blijft waar het op langere termijn in ruimtelijk opzicht heen moet met Nederland, hoe structuur en samenhang worden gegarandeerd. Het Rijk lijkt voor een terughoudende, bescheiden regie te kiezen. Bescheidenheid siert, maar deze opstelling van het Rijk kent ook gevaren. Is de minister zich bewust van de risico's van het ontberen van voldoende sturend vermogen van het Rijk als het gaat om het vormgeven van majeure ontwikkelingen, zoals de beoogde verstedelijkingsopgave en het beschermen van landschap en schaarse ruimte? Onze fracties vrezen hierbij voor een kloof tussen de uitgezette ambities en de uitvoering ervan. Wij waarderen

het ruimte geven aan de eigen verantwoordelijkheid van decentrale overheden. Dat element in de sturingsfilosofie spreekt ons aan, maar juist in dat kader is een heldere rijksvisie, inclusief afwegingskader en randvoorwaarden, van groot belang. Dit komt onvoldoende uit de verf. Veelzeggend is, dat de rijksoverheid geen extra geld hoeft uit te trekken voor uitvoering van de Nota Ruimte. Dat is tekenend voor haar rol.

Zorgelijk acht ik het dat de nota min of meer alle ruimtebehoefte op één hoop veegt en vervolgens gaat bezien hoe al deze behoeften in te passen zijn. Is écht meegewogen dat ecologische en economische belangen elkaar deels nu eenmaal uitsluiten? Had dit gegeven niet tot indringender keuzen aanleiding moeten geven? Bijvoorbeeld: hoeveel natuurschoon en open ruimte kunnen wij nog honoreren, indien wij de constante groei van de traditionele ruimtevretende verkeer en vervoer niet gaan insnoeren? Het inzetten op een meer selectieve ontwikkeling én een aanduiden van expliciete keuzemomenten hadden wij toegejuicht. Laat het kabinet eens hardop kiezen! Er wordt nu te automatisch gekozen voor ontwikkeling van de traditionele mainports, met alle negatieve belasting van volksgezondheid, milieu en landschap van dien.

Het is de vraag hoe hard de waarborgen voor ruimtelijke kwaliteit die in de nota verstopt zitten, daadwerkelijk zullen blijken te zijn. Vooral ook, omdat er een spanning tussen de geest en de letter zit. In de letter zijn er nogal wat nuanceringen. Maar de geest van de nota wordt door de VROM-raad treffend omschreven als "zo eendimensionaal gericht op het faciliteren van de ruimtevraag dat de raad vermoedt dat velen de nota als een vrijbrief voor individuele initiatieven zullen zien". Ook de geest van de nota heeft zijn eigen dynamiek! In dat licht vraag ik de minister om een aantal algemene formuleringen in de nota over de koersveranderingen van deze nota concreet te maken: "Het Rijk bemoeide zich regelmatig met relatief kleine lokale en regionale issues" en "Deze nota draagt eraan bij dat dit niet langer het geval zal zijn". Wij willen graag dat hiervan voorbeelden worden gegeven. Even verder staat dat het kabinet ervoor kiest om een aantal zaken die het Rijk min of meer intensief stuurde, over te laten aan de zorg en verantwoordelijkheid van andere overheden. Wat betekent nu zo'n omslag in de praktijk? Graag vernemen wij een paar aansprekende voorbeelden.

De Tijdelijke commissie infrastructuur heeft onlangs forse noten gekraakt over het optreden van het kabinet, in het bijzonder van het ministerie van Verkeer en Waterstaat. Het ging daarbij om de Betuweroute en de HSL. Kosten, baten en risico's zouden op twijfelachtige wijze zijn voorgespiegeld, alternatieven zouden van tafel zijn geveegd, het ministerie van V&W zou zich partijdig hebben opgesteld enz. Het kabinet wil desalniettemin dat het ministerie van V&W een substantiële rol blijft spelen bij grote infrastructurele projecten met een groot ruimtelijk effect. Dat begrijp ik heel goed en dat steun ik inhoudelijk.

Tegelijkertijd heb ik de indruk dat V&W, in het bijzonder Rijkswaterstaat, zich in bepaalde gevallen zozeer vereenzelvigt met een bepaald project, infrastructureel of

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

anderszins, dat zij te weinig oog heeft voor een bredere belangenafweging. Als concreet punt noem ik bijvoorbeeld het door Rijkswaterstaat geplande slibdepot in de Mastpolder. Puur technisch is dat waarschijnlijk een zeer verdedigbare keuze, maar maatschappelijk en ruimtelijk gezien is dat op die plek juist zeer ongewenst.

Daarom moet er een substantiële rol voor Verkeer en Waterstaat blijven. Dat is prima en logisch, maar kunnen er niet iets meer checks and balances worden ingebouwd door naast Verkeer en Waterstaat de minister van VROM een nadrukkelijker rol te geven bij dergelijke infrastructurele projecten? Zo kan een evenwichtige balans worden gecreëerd op het terrein van de zeggenschap over de projecten. De vraag is dus niet of Verkeer en Waterstaat een stapje terug kan doen, maar of VROM een tandje erbij kan doen.

Voorzitter. Als jong statenlid leerde mijn fractieleider mij dat ik bij een brede discussie voor alle gedeputeerde wat in portefeuille moest hebben. Ook in dit debat heb ik getracht voor de drie bewindslieden wat stof op tafel te leggen. Ik hoop dat zij daar blij mee zijn. Ik word zelf blij als zij daarop serieus ingaan.

*N

De heer **Schouw** (D66): Mevrouw de voorzitter. Mede dankzij een discussie binnen mijn eigen partij in de afgelopen weken mag ik nog steeds ook het woord voeren namens de Onafhankelijke Senaatsfractie.

Onze fracties willen vandaag kort spreken over drie onderwerpen die nauw met elkaar samenhangen. Dat zijn: de huidige Nota Ruimte, de klimaatsveranderingen en een langetermijnvisie.

Ik ga eerst in op de Nota Ruimte. Met de Nota Ruimte wordt het nationaal ruimtelijke beleid meer ontwikkelingsgericht en meer decentraal van karakter. Dat is de liberaliseringsfilosofie van de Nota Ruimte. Men wil ruimte laten aan andere partijen zoals gemeenten, provincies en burgers om mee te denken met het beleid en verantwoordelijk te nemen om delen van het beleid uit te voeren. Dat getuigt van een open instelling die wij op zichzelf waarderen. Decentraal wat kan en centraal wat moet. "Sturing vanuit Den Haag", zo stelt de regering in de memorie van antwoord, "is nodig wanneer een nationaal belang op het spel staat en het Rijk moet niet onnodig decentrale initiatieven belemmeren".

Dat is natuurlijk allemaal prachtig, maar de proef of the pudding is in the eating. Ik wil de minister dan ook een casus en de kritiek van deskundigen voorhouden. Eerst de casus.

De megawinkels en de megawinkelcentra die in het buitenland overal en volop worden gebouwd, proberen wij in Nederland al jarenlang tegen te houden. Overheden stellen daarom strenge regels. Mijns inziens is dat buitengewoon terecht. Het Ruimtelijk Planbureau heeft medio december een studie gepubliceerd waarin zij tot de conclusie komt dat deze ontwikkeling ook voor Nederland

niet meer is tegen te houden. Dat zal enorme gevolgen hebben voor zowel de economie in steden en buurten als voor de ruimtelijke inrichting van ons land. Aan de hand van deze concrete casus vraag ik de minister wat zij nou doet. Is de minister van plan de nationale regie hierover strak in handen te houden, of geeft zij de touwtjes in handen van zo'n 450 individuele gemeenten of van twaalf provincies? Graag hoor ik een reactie.

Het tweede punt dat ik de minister wil voorhouden is de kritiek van een aantal deskundigen op de Nota Ruimte en de relatie met de nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening. Die kritiek komt er in de kern op neer dat de Nota Ruimte nogal vaag is door onduidelijke begrippen zoals "basiskwaliteit" en "ontwikkelingsplanologie" en dat in het geval van strijdige belangen voor een uitleg van deze begrippen veel vaker een beroep zal worden gedaan op de rechter. Zo ontstaat een jurisdisering van het ruimtelijke beleid. Dat lijkt mij een buitengewoon ongewenste ontwikkeling. Ik wil graag van de minister weten of zij dit risico ook ziet. Ook wil ik weten hoe en waar in de Nota Ruimte of in de nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening is geborgd dat de jurisdisering afneemt in plaats van toeneemt. Daar zou toch eigenlijk de nadruk op moeten liggen. Laat ik het anders formuleren. Ik zou niet kunnen leven met een antwoord van de minister dat erop neerkomt dat het risico van een jurisdisering van het ruimtelijk beleid bestaat. Dat is een richting die onze fractie niet voorstaat. Ik wil juist graag horen dat dit risico met waarborgen is afgedekt.

Dan kom ik op de klimaatsverandering. Dat het klimaat ook in Nederland verandert, is wel duidelijk. Dat heeft grote gevolgen. Het is buitengewoon goed dat de regering op het congres "Klimaat voor ruimte" ruiterlijk heeft erkend dat Nederland nog te weinig is voorbereid op al deze klimaatsveranderingen. Welke dat zijn, is nog niet zo duidelijk. Wij gaan ervan uit dat de zeespiegel stijgt en dat het debiet van de rivieren toeneemt. De verwachting is dat de zeespiegel tegen het eind van deze eeuw met 20 tot 110 centimeter is gestegen. Deze ontwikkeling is voor een land dat deels onder de zeespiegel ligt, buitengewoon problematisch. Vooral de combinatie van de stijging van de zeespiegel, de bodemdaling en de hoge rivierafvoer is gevaarlijk omdat de waterafvoer moeilijk wordt en het risico op overstromingen hand over hand toeneemt. Het is daarom goed dat er ambitieuze plannen zijn om de dijkverzwaringen aan te pakken. De cruciale vraag is echter of dit voldoende is. Ik moet zeggen dat ik niet in staat ben om dat op dit moment te beoordelen, maar ik vraag mij wel af of de aanpak niet veel innovatiever en grootschaliger moet zijn en veel meer gericht op de lange termijn. Is het bijvoorbeeld geen tijd om het plan van de heer Waterman breed in discussie te brengen? Dat zijn innovatieve plannen. Graag hoor ik hierop een reactie van de staatssecretaris.

Een ander toch tamelijk discutabel thema is het opwarmen van de aarde en het in kaart brengen van de gevolgen hiervan voor Nederland. Wat mij opvalt, is dat de deskundigen de gevolgen ontzettend uiteenlopend inschatten. Volgens sommige onderzoekers zal de temperatuur in Nederland anderhalf tot bijna vijf graden

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Celsius stijgen en krijgen wij lange, droge perioden. Dat heeft gevolgen voor de vegetatie. Dat zorgt ervoor dat Nederland weliswaar een aantrekkelijker vakantieland wordt, maar dat zorgt ook voor een grotere kans op infectieziekten. Bovendien lijkt de kans op een nieuwe Elfstedentocht voorgoed verkeken. Vanuit dat opzicht is het buitengewoon plezierig dat wij ons sinds afgelopen zondagavond weten te bekwamen in klimaatsonafhankelijke sporten zoals het darten. Uit ander recent onderzoek bleek echter dat in deze contreien de temperatuur door de klimaatverandering wel eens flink zou kunnen dalen. Door het afzwakken van de warme Golfstroom zou het hier 2 tot 4 graden kouder kunnen worden. Kortom, er zijn volop onzekerheden aanwezig.

Laatst las ik in het gezaghebbende avondblad NRC een citaat uit een stuk in het gezaghebbende tijdschrift Nature, waarin wetenschappers de conclusie hadden bereikt dat bepaalde bomen en gewassen verantwoordelijk kunnen zijn voor maar liefst 20% van de uitstoot van methaan. Die redenering volgend zou je kunnen zeggen dat bomen bijdragen aan het broeikaseffect. Je zou bijna kunnen denken dat het kappen van grote delen van het regenwoud de opwarming van de aarde heeft afgeremd in plaats van bespoedigd. Het was een grappig stukje, maar daarin worden wel wetenschappelijke feiten gepresenteerd. Hoe gaat de staatssecretaris om met dit soort onzekerheden en onduidelijkheden? Wat is het effect hiervan op de positie van Nederland in internationale onderhandelingen over klimaatverandering? Als je niet weet wat er precies gebeurt, hoe moet je daar dan mee omgaan?

Over de klimaatveranderingen heb ik nog drie opmerkingen. Ten eerste complimenteer ik de staatssecretaris voor Milieu voor de ferme aanpak van het Adaptatieprogramma Ruimte en Klimaat. Ik vind het uitstekend dat dit in zo korte tijd uit de grond is gestampt. Ten tweede is onze stellige opvatting dat de klimaatverandering de noodzaak van een steviger beleid zal vergroten. Ik verwacht dat er een grotere noodzaak is van regie van het kabinet bij een samenhangend klimaatbeleid, dat over meerdere departementen gaat. Er moeten misschien maatregelen worden genomen waarvoor geen draagvlak is in de samenleving of bij andere departementen. Wat is de visie van de staatssecretaris voor Milieu op deze centrale regie en doortastende aanpak? Mijn derde opmerking gaat over communicatie, waarover staatssecretaris Van Geel ook sprak bij de klimaatconferentie. Veel burgers weten dat het klimaat zal veranderen, maar vinden dit eigenlijk niet zo'n belangrijke of urgente kwestie. Wat is de visie van de staatssecretaris op de publiekscommunicatie over klimaatverandering? Deze opmerkingen maak ik in het licht van het verwerven van publiek draagvlak voor een aantal belangrijke maatregelen die volgens mij echt moeten worden genomen.

Dan kom ik op de langetermijnvisie. Vorig jaar heeft deze Kamer op voorstel van de heer Lemstra een zeer interessante en indringende motie aangenomen. Zoals dat gaat met moties in deze Kamer, van sommige hoor je nooit meer wat, maar er zijn er ook die je een politiek leven lang

voor de voeten blijven lopen. Zo heeft de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat de motie-Baarda al een tijdje opgewekt onder haar hoede. De minister van VROM krijgt voor de rest van haar politieke leven, kan ik voorspellen, de motie-Lemstra om blijvende en warme zorg toevertrouwd.

In het debat dat deze Kamer vorig jaar had met een afvaardiging van het kabinet, is het probleem van de gebrekkige langetermijnvisie indringend aan de orde geweest. Wij zijn dan ook zeer tevreden met de enthousiaste wijze waarop de minister van VROM de handschoen heeft opgepakt. De minister is voor een belangrijk deel tegemoetgekomen aan de wens van de Eerste Kamer om met een overzicht te komen van onderzoeken naar de langetermijnontwikkeling. Chapeau, zou ik zeggen. Dit is een zeer goede aanzet. De wil is er, maar er is meer voor nodig om de kortetermijnplanning te verlaten, het ongewisse tegemoet te gaan en echt serieus wat verder vooruit te durven denken.

Naast alle waardering heb ik nog vier opmerkingen. De minister stelt in haar reactie op de motie dat het op grond van de huidige kennis niet mogelijk is om een langetermijninvesteringsstrategie te formuleren. De minister stelt dat eerst de langetermijnontwikkeling in kaart gebracht moet worden. Dat is een redenering die ik kan volgen, maar er zijn natuurlijk wel een paar studies. Het is ook gewoon een kwestie van doen: het inventariseren wat er al is, formuleren van leemtes en uitzetten van nieuw onderzoek.

Over de problemen die verder in de toekomst liggen, bestaat natuurlijk altijd een bepaalde mate van onzekerheid. Wij verwachten dan ook geen beleid dat in beton gegoten is. Er is geen halsstarrige, rechte lijn naar de toekomst. Het is heel goed mogelijk om hier flexibel mee om te gaan en de onzekerheden te ondervangen door te werken met scenario's die vijftig of zestig jaar vooruitkijken. Binnenkort staat deze Kamer bijvoorbeeld voor de vraag hoe wij verdergaan met Schiphol. Het is verstandig om dit soort strategische besluiten voor de lange termijn te nemen in het kader van een enigszins gekozen beleidsscenario.

Tot mijn grote schrik lees ik in de memorie van antwoord dat er eigenlijk maar één studie beschikbaar is die iets zegt over de termijn 2020-2040, en wel de studie van het CPB: Vier gezichten op Nederland. Deze studie heeft een zeer beperkte invalshoek en gaat vooral over arbeidsaanbod en werkgelegenheid. Dat is toch echt iets anders dan wat wij met de motie-Lemstra hebben bedoeld. Is de minister dat met mij eens?

Mijn concrete vraag is of het kabinet wel of niet met scenario's komt die fundamenteeler zijn en verder kijken dan die beperkte CPB-studie. Zo nee, waarom niet? Dat wil ik dan ook maar eens klip en klaar weten. Zo ja, wanneer? Hoe ziet dat proces er precies uit?

Mijn tweede opmerking is dat de kabinetsreactie op de motie-Lemstra vooral is gericht op twee studies naar klimaatverandering. Het is heel prachtig dat dit gebeurt, maar wij hebben ook gevraagd om een investeringsagenda voor de lange termijn met nadrukkelijk een financieel-economische component. Is de minister bereid om die

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

investeringscomponent nadrukkelijker mee te nemen bij het kenbaar maken van de toekomst?

Mijn derde opmerking gaat over het proces. Voor onze fractie is het van het grootste belang dat de beschikbare kennis van kennisinstellingen, universiteiten, topinstituten en het bedrijfsleven wordt gemobiliseerd om enthousiast mee te werken aan die toekomstscenario's. Wij willen geen clubje van naar binnen kijkende ambtenaren die eens een mooi rapport schrijven. Wat is de visie van het kabinet hierop?

Mijn vierde opmerking betreft de regie. Wij hebben ervoor gepleit en wij pleiten er in dit debat ook onomwonden voor dat het ministerie van VROM de regie neemt bij het verkennen van die investeringsagenda voor de lange termijn. Mijn concrete vraag is of de minister die regie zal nemen. Zo nee, wie neemt hierover dan wel de regie?

Dat het wel mogelijk is om vooruit te kijken bewijst het onvolprezen innovatieplatform, dat onlangs een visie op Nederland tot 2027 heeft gepubliceerd. Het platform schetst hoe de Nederlandse samenleving er in 2027 uit kan zien, als wij goed blijven innoveren. Naast de ingewikkelde scenario's van klimaatverandering en uitputting van grondstoffen kan dit rapport helpen om het vizier onverschrokken op de toekomst te richten. Wij wachten de reactie van het kabinet met belangstelling af.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Ik denk dat de juridisering een belangrijk punt is in verschillende betogen, zodat het handig is om helder te krijgen wat de heer Schouw hiermee bedoelt. Hij zegt dat hij niet kan leven met het idee dat deze toeneemt. Ik zal niet vragen welke consequenties hij trekt als het toch gebeurt, maar ik vraag wel wat hij precies bedoelt. De redenering bij juridisering is dat de vaagheid van de begrippen inherent is aan de systematiek van de ontwikkelingsplanologie. Als je verantwoordelijkheid overlaat aan lagere of andere overheden, moet je niet al te nauwe korsetten meegeven, is de redenering van de regering. Juridisering is dan bij de prijs inbegrepen. De heer Schouw zegt dat helder moet zijn dat deze niet meer wordt. Wanneer is hij dan tevreden?

De heer **Schouw** (D66): Daarvoor hebben wij het antwoord van het kabinet nodig. Wij hebben dit zelf niet bedacht, moet ik erkennen, maar wij zijn vorige week opgeschrikt door een aantal deskundigen die dit risico zien. Wij hebben dat met z'n allen voorgehouden aan het kabinet. Ik heb wat explicieter gevraagd welke waarborgen het kabinet aan de Kamer kan geven dat dit niet gebeurt. Als het wel gebeurt, is er volgens mij een buitengewoon ongewenst effect, want dat is niet wat wij willen. Ik vertrouw er dus eerlijk gezegd op dat het kabinet dat risico heeft ingezien en daar een heel helder en geruststellend antwoord op zal geven. Dat moeten wij dus even afwachten.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): U geeft geen antwoord op mijn vraag of de juridificering in de prijs van de ontwikkelingsplanologie inbegrepen is.

De heer **Schouw** (D66): Zover ben ik dus nog niet. Ik ga ervan uit dat het kabinet een antwoord heeft om te voorkomen dat het door een aantal deskundigen geconstateerde gevaar zich zal voordoen.

De beraadslaging wordt geschorst.

De **voorzitter**: Omdat wij ten opzichte van de voorgenomen agenda een kwartiertje hebben ingelopen, schors ik de vergadering voor de dinerpauze niet tot 18.30 uur, zoals was aangekondigd, maar tot 18.15 uur.

**

De vergadering wordt van 16.48 uur tot 18.15 uur geschorst.

Voorzitter: Schuyer

*B

!Toezicht accountantsorganisaties!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:
- **het wetsvoorstel Wet toezicht accountantsorganisaties (29658).**

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Minister **Zalm**: Voorzitter. Bij de inbreng van de Kamer, die ik zeer waardeer, viel mij de enorme variatie op. Bij bespreking van onderwerpen zoals deze bestaat meestal driekwart van de opmerkingen uit doublures. Die heb ik nu weinig kunnen ontdekken. Dat maakt dat ik heel wat te beantwoorden heb. Daar begin ik dan ook met vreugde aan.

Een jaar geleden stond ik in de Tweede Kamer voor de behandeling van dit wetsvoorstel. Een aantal afgevaardigden heeft geschetst dat het een nogal intensieve behandeling was. De beroepsorganisaties, in het bijzonder de NOvAA, waren aan de overzijde minstens zo actief als aan deze zijde. Een regen van brieven en telefoontjes was het gevolg. De genoemde organisatie kwijt zich goed van het lobbywerk richting het parlement. Niettemin is de

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

einduitkomst aan de overzijde bevredigend, in de zin dat na alle strubbelingen het wetsvoorstel unaniem is aanvaard. Ik heb de stille hoop dat hetzelfde resultaat ook in deze Kamer kan worden bereikt.

Ik heb mijn betoog thematisch ingedeeld. Ik ga eerst in op de verhouding tussen het wetsvoorstel, de bestaande wetgeving en de Europese richtlijn. Daarna zeg ik iets over de toegang tot de markt van accountantsdiensten, de reikwijdte van het wetsvoorstel en de positie van de AFM. Tot slot ga ik in op het tuchtrecht, waarover terecht is opgemerkt dat daarvoor een apart wetsvoorstel voorligt in de Tweede Kamer. De minister van Justitie is daar de eerste ondertekenaar, met ondergetekende in de bijwagen. Zo verdelen wij de poet!

De aanleiding van het wetsvoorstel is duidelijk, namelijk allerlei schandalen. Het is overigens niet zo dat het alleen gaat om de beurs en de vleeswaren. Iemand memoreerde al onze eigen kleinere schandalen, zoals de bouwfraude. Daarbij bleek immers een complete dubbele boekhouding aanwezig. De vraag daarbij is of de accountant daar weet van had en of die dus zijn werk goed heeft gedaan. Het kan gaan om geheime contracten die volstrekt buiten de administratie vallen. Daar kan een accountant moeilijk weet van krijgen. Bij de bouwfraude is echter de vraag gerezen of een kritische opstelling van de accountants niet nodig was. Wat dat betreft, is het goed dat de reikwijdte van de wet en de wettelijke controles verder gaan dan alleen de beursgenoteerde nv's.

De heer Kox vraagt of met de nieuwe regels nieuwe schandalen voorkomen kunnen worden. Is een cultuurverandering niet veel belangrijker? Daar zijn wij het snel over eens. Die cultuurverandering is nodig. De voorgestelde wetgeving steunt die verandering. Ik wil niet zeggen dat de onderbouw hierbij mede de bovenbouw bepaalt, in de terminologie van de heer Kox, maar het helpt als de wetgeving duidelijk maakt dat de publieke belangen zwaar wegen. Dat leidt tot een meer kritische opstelling onder de accountants, die een belangrijke functie hebben, ook wat betreft het publiek. De accountants herkennen en erkennen die verantwoordelijkheid. Zij zullen naar mijn overtuiging volop meewerken aan het weer op niveau brengen van het vertrouwen. Dat willen wij en dat willen zij graag.

Inmiddels zijn wij door de Europese richtlijnen en ook anderszins gehouden een publiek toezicht te organiseren voor publieke belangen. De vraag is natuurlijk hoe dit wetsvoorstel zich verhoudt tot de Europese richtlijn die inmiddels is aanvaard. De heer Schuyer heeft gevraagd of wij niet te veel regelen in deze wetgeving. Ik denk dat dit niet het geval is. Dit is niet de implementatiewet, maar alles wat wij hierin regelen spoort wel met de nieuwe richtlijn. Voor de implementatie van de richtlijn hebben wij wat meer tijd. Dat moet twee jaar na publicatie geschieden, maar die publicatie moet nog komen. Wij moeten nog enkele dingen implementeren, maar die zijn niet van wezenlijke aard. Er komt dus nog een apart implementatiewetsvoorstel voor de zaken die nog niet in deze wet geregeld zijn. Toen wij aan dit wetsvoorstel werkten, hebben wij er natuurlijk wel op gelet dat er geen

strijdigheid is met de richtlijn. Naar mijn mening zijn er dan ook geen wezenlijke verschillen.

Aan de overkant is er intensief gediscussieerd over de reikwijdte, maar dat is hier gelukkig minder gebeurd. De vraag was of het alleen om beursgenoteerden moest gaan of dat moest worden gekozen voor de reikwijdte van de wettelijke controle. De richtlijn en deze wet kiezen voor onafhankelijk publiek toezicht op de wettelijke controle. Ik kom straks nog even terug op de definitie van wettelijke controle. Ik geloof dat ik daar wel wat duidelijkheid over kan geven. Deze wettelijke controle als vertrekpunt zit zowel in de vierde als in de zevende richtlijn vennootschapsrecht. In de Nederlandse wetgeving is het verwerkt in Titel 9 van Boek 2 BW. Er is wel een onderscheid in zwaarte. Wij onderscheiden bijvoorbeeld de OOB's, de organisaties van openbaar belang, waartoe wij alle beursgenoteerden rekenen omdat zij voor hun middelen ook een beroep op het publiek doen. Banken en verzekeraars doen in feite ook een beroep op het publiek voor hun middelen. Zij moeten aan zwaardere eisen voldoen dan andere ondernemingen, ook wat betreft de accountantsorganisaties die deze instellingen controleren.

Wij hebben moeten kiezen tussen een vergunningensysteem of een registratiesysteem. De richtlijn geeft voorwaarden voor registratie, dus voor het inschrijven in het register van de toezichthouders. Onmiddellijk na registratie moet je precies aan de eisen voldoen die deze wet stelt. Wij hebben dat toch een klein slagje gedraaid. Wij willen namelijk van tevoren, dus preventief, weten of iemand voldoet. Dan spreek je in feite van een vergunning. Dat heeft bepaalde voordelen. Als iemand die zich laat registreren vervolgens niet voldoet aan de eisen moet hij worden geschrapt. Dat is een zware maatregel die veel reputatieschade tot gevolg heeft. Iemand die een vergunning aanvraagt en die niet voldoet aan bepaalde eisen, kan nu alsnog proberen om aan de eisen te voldoen. Dat hoeft zich dan niet in het publiek af te spelen. Wij denken dat het vergunningensysteem meer voordelen heeft dan een systeem van louter een registratie en een schrappingsmogelijkheid. Wij zitten dus meer in de afdeling voorkomen is beter dan genezen. Toetsen of een vergunning voldoet aan de eisen is beter dan iemand schrappen als blijkt dat hij niet aan de eisen voldoet.

Dit sluit aan bij de vraag van de heer Van Middelkoop of wij iedereen zomaar een vergunning gaan geven. Het past natuurlijk niet in deze lijn om iedereen een vergunning te geven en die vervolgens weer in te trekken. Dat betekent dat ieder die een vergunning wil krijgen van tevoren aan de eisen zal moeten voldoen. Je krijgt ook een kans om je te revancheren als bij de eerste toetsing blijkt dat je niet aan de eisen voldoet. Als je iedereen een vergunning geeft en vervolgens iedereen gaat schrappen die niet aan de eisen voldoet, dan kom je voor het probleem te staan dat ik al schetste bij de registratie- en de vergunningaanpak. Iedereen die een vergunning wil hebben, zal dus aan de eisen moeten voldoen.

De heer **Van Middelkoop** (ChristenUnie): Ik gaf een in mijn ogen niet onredelijk verzoek door van de NOvAA.

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Dat betrof niet het in één keer een vergunning geven aan iedereen. Het ging om de vraag of je een vergunning moet geven aan een organisatie of aan de individuele accountant. Dat laatste vind ik niet onredelijk en het lijkt mij dat de wet dat toestaat. Die vraag heb ik in alle openheid aan de minister willen voorleggen.

Minister **Zalm**: Als een kantoor een vergunning krijgt, is er sprake van minder administratieve lasten dan wanneer iedere individuele accountant een vergunning krijgt. Het loopt natuurlijk samen als iemand in z'n eentje een kantoor runt. Ik zie geen voordeel aan het geven van vergunningen aan individuele accountants. Dan krijg je immers heel veel meer aanvragen en beoordelingen.

De heer **Van Middelkoop** (ChristenUnie): Dit is een heel rationeel antwoord, maar kennelijk heeft de beroepsgroep dat er voor over. Ik breng de vraag terug tot de meest eenvoudige vorm: is het wettelijk mogelijk?

Minister **Zalm**: Ik vind het onwenselijk. De beroepsorganisaties onderschatten zichzelf want als je RA of AA achter je naam hebt staan, is er volgens mij prestige genoeg. Ik kom straks nog terug op de vraag hoeveel kantoren zich nu bezighouden met wettelijke controles en de kwestie dat sommige kantoren, hoewel ze niet met wettelijke controles bezig zijn, als een soort Kema-keurmerk toch een vergunning willen hebben. Prestige speelt inderdaad in dit dossier een rol, maar ik vraag mij af of het aan de wetgever is om prestige tot een belangrijke overweging te maken bij het voorbereiden van wetsvoorstellen. Er zijn overigens meer gevoelige punten. Soms wil men aan de ene kant de overheid helemaal weghouden en soms wil men dat de overheid alle touwtjes in handen neemt, bijvoorbeeld bij het tuchtrecht. In het algemeen is men nogal verliefd op de status quo en vaak wordt iedere afwijking ervan als problematisch ervaren. Dat is de algemene trend achter de verschillende posities, zeker wat de NOvAA betreft.

De heer **Kox** (SP): Ik begrijp het verhaal van de minister. Als je elke individuele accountant een vergunning gaat geven, wordt het wel erg ingewikkeld. Hoe te handelen als een accountantsbureau met vergunning fuseert met een accountantsbureau zonder vergunning? Bestaat niet het gevaar dat dit vergunningenstelsel -- het geven van vergunningen aan kantoren -- een sterke concentratie van accountants in de hand werkt? Op die manier zou je via een omweg toch een vergunning kunnen krijgen.

Minister **Zalm**: Dat geloof ik niet. Ik kom straks nog terug op de concentratieproblematiek.

Op 11 oktober heeft de Ecofin-raad de amendementen van het Europees Parlement op de richtlijn aanvaard. Daarmee is de co-decisieprocedure voltooid en

is materieel de richtlijn vastgesteld. Na publicatie gaan wij bezien wat wij nog aan implementatie moeten doen. Daarbij valt te denken aan de samenwerking tussen toezichthouders in Europa en daarbuiten, de eis dat het stelsel van kwaliteitsbeheersing van een organisatie van openbaar belang minstens een keer per drie jaar wordt beoordeeld, de registratie in het AFM-register van buitenlandse accountantskantoren die in Nederland werkzaam zijn, enkele uitzonderingen op de geheimhoudingsplicht en de informatie-uitwisseling tussen toezichthouders in andere lidstaten en derde landen. Dan is er nog een aantal zaken met betrekking tot het auditcomité waar enkelen van u naar hebben gevraagd. Overigens wordt op grond van de Code Tabaksblad die een directe werking heeft voor de beursgenoteerde ondernemingen, een accountant niet meer aangesteld door de raad van bestuur maar door de algemene vergadering van aandeelhouders op aanbeveling van de raad van commissarissen. De commissie-Frijns heeft recent een rapportage uitgebracht over de Code Tabaksblad. Op grond daarvan stel ik vast dat het op de meeste punten één op één is. In een paar gevallen gaat het minder goed, maar ik meen toch dat wij met de Code Tabaksblad, de wettelijke verankering daarvan en de "comply or explain"-regel uit de voeten kunnen. Nu het in de praktijk goed loopt, voel ik weinig aandrang om dit nu ook bij wet te regelen.

Wij hebben 24 maanden voor de implementatie van de restanten van de richtlijn. Ik verwacht dat dit wetsvoorstel weinig spektakel zal veroorzaken. Het zou mij zelfs niet verbazen als het als hamerstuk in de Tweede Kamer wordt aangenomen en wellicht ook in de Eerste Kamer.

De heer Schuyer heeft gesproken over de onzekerheid die onder accountants bestaat over het Besluit toezicht accountantsorganisaties. Dit is een uitvoeringsbesluit en volgens mij kan daar weinig onzekerheid over bestaan, want wij hebben er in het afgelopen jaar zeer uitvoerig overleg over gevoerd met de accountants, zowel met het NIVRA als met de NOvAA.

Op 20 oktober jongstleden hebben wij een consultatieversie van het besluit gepubliceerd. Dit is onderdeel van de nieuwe open stijl van het ministerie. Vroeger brachten wij een wetsvoorstel uit en dan konden betrokkenen klagen bij het parlement. Nu publiceren wij het wetsvoorstel of het besluit zoals dit ons voor ogen staat voor consultatie. Wij kunnen dan alle commentaren meenemen en daarna sturen wij de aldus gewijzigde versie aan de Raad van State. Deze werkwijze gaat misschien langs de rand van het staatsrecht, maar is wel prettig en vooral ook praktisch.

Wij hebben in die consultatieronde zo'n 20 reacties op dit besluit ontvangen. Die hebben geleid tot een aantal wijzigingen van beperkte aard. Het besluit hangt nu voor bij de Tweede Kamer. Dan kan natuurlijk de vraag worden gesteld of ik daarmee had moeten wachten tot dit wetsvoorstel in de Eerste Kamer was afgehandeld. Ik hoop dat die vraag ook zal worden gesteld over het wetsvoorstel met betrekking tot het publiekrechtelijk toezicht op Schiphol. De Eerste Kamer zegt nu: voordat wij het wetsvoorstel afhandelen, zouden zij aan de overkant nog

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

eerst eens iets anders moeten vertellen. Er wordt dus van geval tot geval staatsrechtelijk verschillend geredeneerd, is mijn ervaring. Stel dat ik had gewacht met het indienen van het besluit in de Tweede Kamer, dan had u misschien gezegd: wat jammer dat wij het besluit nog niet kennen terwijl wij de wet moeten goedkeuren.

Aan de andere kant, wij wilden tempo maken en de wetgeving zo snel mogelijk in werking laten treden. Daar past ook bij dat wij het besluit zo snel mogelijk aan de Tweede Kamer voorlegden. U heeft het besluit al kunnen zien en in die zin heeft u daar toch ook voordeel van. Het was misschien niet zo heel netjes, maar anders had u moeten spreken zonder het ontwerpbesluit te kennen.

De vraag is nu of het besluit niet te veel "rule based" en te weinig "principle based" is. Het besluit is voor een groot deel gebaseerd op internationale afspraken. Er is een "International standard on quality control". Wellicht komt daarop nog een aantal vervolgen. De vrij gedetailleerde normen vloeien rechtstreeks uit die standaard en die richtlijn voort. In de eigen verordeningen van de beroepsorganisatie volgt een verdere uitwerking. Ik denk dat wij goed sporen met de internationale standaarden en voorschriften.

Dan is de vraag hoe deze wet zich verhoudt tot de bestaande Wet op de registeraccountants en de Wet op de Accountants-Administratieconsulenten. Het is wel balanceren geweest met dat wetsvoorstel, want wij hebben een duidelijke rol willen inruimen voor de beroepsorganisaties. Dit ook onder het motto dat door een aantal leden werd aangeroerd, namelijk dat zelfregulering en zelfreiniging wellicht nog veel belangrijker is dan alles via de wet denken te doen. Wij hebben in 2001 en 2003 de accountantswetgeving geëvalueerd. Mede naar aanleiding van schandalen respectievelijk wetgeving die in Amerika opkwam en richtlijnen die in Europa opkwamen, is de conclusie geweest dat wij het niet helemaal aan zelfregulering kunnen overlaten. Als je een publieke functie toekent aan een kantoor, dan vereist dat ook publieke verantwoording en borging.

De heer Kox vroeg of er inzicht is in de maatschappelijke gevolgen van de beurschandalen. Dat hebben wij wel kwalitatief, maar kwantitatief is dat niet eenvoudig te duiden. Het heeft zeker de beurskoersen negatief beïnvloed. Dat heeft indirect effect -- daar wees de heer Kox terecht op -- op bijvoorbeeld pensioenfondsen en daarmee ook op de pensioenpremie die moet worden opgebracht c.q. de pensioenrechten die men kan waarmaken. Aan de andere kant kunnen wij verwachten en mogen wij hopen dat er positieve effecten kunnen uitgaan van het feit dat wij proberen om het herstel van de publieke functie van de accountant te bevorderen, onder andere door deze wetgeving. Ik wil niet zeggen dat er een directe relatie is met het herstel van de beurskoersen die wij de afgelopen tijd hebben gezien, en de wetgeving die nu overal onderweg is of het publieke toezicht dat overal wordt gegarandeerd. Dat is namelijk net zo moeilijk te duiden. Ik ben het echter met de heer Kox eens dat er meer maatschappelijke gevolgen zijn geweest en dat die ook

werknemers raken via met name hun pensioenfondsen, voor zover zij niet zelf in de aandelen of opties zitten.

De vraag is natuurlijk ook waar wij dat publieke toezicht neerleggen. Wij hadden kunnen kiezen voor een afzonderlijke zbo. Uiteindelijk hebben wij daar niet toe besloten, ook in overleg met de Tweede Kamer, onder het motto: wij hebben al zoveel toezichthouders. De Tweede Kamer heeft een motie ingediend waarin de keuze werd voorgelegd óf de NMa óf de AFM. Onze conclusie was dat de AFM dan het dichtste bij ligt. Wij hebben daar uiteindelijk voor gekozen.

Zelfregulering is een wezenlijk onderdeel van de wetgeving. Het is absoluut ondenkbaar dat wij alles louter met staatscontrole in de hand kunnen houden. Daar heb je ook beroepsorganisaties zelf voor nodig die het een eer moeten vinden om de discipline binnen hun beroepsgroep te handhaven. In feite is dat met de medische stand natuurlijk ook zo en er zijn nog wel meer van die professionele beroepen waar je een combinatie hebt van de discipline van de beroepsgroep en zelfregulering enerzijds en publiek toezicht anderzijds. Wij stellen die beroepsorganisaties dus zeer op prijs. Zij geloven het niet altijd als ik dat zeg, maar wij vinden dat wel erg belangrijk. Het is alleen even wennen voor ze. Vroeger was er min of meer volstreekte zelfregulering, zij het met een wettelijke paraplu. De organisaties mochten het zo'n beetje zelf bekijken, als ik het ietwat kort door de bocht formuleer. Daar komt nu toch een oog bij die toetst of zij het fatsoenlijk doen en er is een ingrijpingsmogelijkheid als dat nodig is. Het dagelijkse toezicht op de praktijk van het accountantsberoep, zeker bij de minder grote organisaties, zal vooral in handen liggen van de beroepsorganisaties. Zij dragen die verantwoordelijkheid. De minister van Financiën, en namens deze de toezichthouder, draagt de systeemverantwoordelijkheid. De wetgeving op het gebied van de RA en de AA blijft ook onverminderd van kracht.

De heer Rabbinge heeft een vraag gesteld die in het verlengde ligt van een vraag die door de heer Van Middelkoop en ook anderen is gesteld. Ik vond het opvallend dat er van diverse kanten werd gevraagd of wij niet terug zouden moeten naar wat meer zelfregulering na deze noodgreep. Mijn vermoeden is dat wij in Europees verband niet snel zullen zeggen "dat publieke toezicht schrappen wij maar". Het is wel mogelijk dat de rol die de publieke toezichthouder heeft, naarmate de organisaties het zelf beter doen, meer kan worden gereduceerd en dus beperkter kan zijn. Als iedereen zich keurig aan de regels houdt, hoeft het toezicht niet meer zo intensief te zijn als wanneer heel veel organisaties een beetje met de regels zouden sjoemelen. Dat is de ontwikkeling waarvan ik hoop dat die gaat plaatsvinden. In het begin zal de AFM er goed bovenop zitten, en naarmate de beroepsorganisaties zelf het werk uit handen nemen van de AFM, wat mijn ideaal is, zal ook de activiteit van de AFM beperkter kunnen zijn.

De heer Rabbinge vroeg naar de overeenkomsten met het BIG-register in de gezondheidszorg. Ik moet nu een beetje voorzichtig zijn, want hij weet van die BIG ongetwijfeld meer dan ik, omdat hij in Wageningen heeft gestudeerd. Daar weten ze alles van biggen. Wel is het zo dat men, als men niet zijn permanente educatie volgt en

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

zich blijft bijscholen, uit het register kan worden verwijderd. De vergunning kan dan worden afgenomen. Er is dus sprake van een zekere analogie. Bij de artsen gaat het er dan vooral om dat men ook praktiserend moet zijn. In dit geval gaat het erom dat men up-to-date moet zijn qua opleiding. Als men zijn opleiding verwaarloost en niet de benodigde *éducation permanente* volgt, kan de vergunning worden ingetrokken, of kan men door de beroepsgroep uit het register worden verwijderd.

De heer **Rabbinge** (PvdA): Als iemand uit het register wordt verwijderd, is deze ook niet meer in staat om voor een vergunning in aanmerking te komen als deze worden uitgedeeld. Hoe staat het dan met de correctie, als een vergunning aan een kantoor wordt gegeven?

Minister **Zalm**: Het kantoor moet een AA-accountant of een RA-accountant kennen die aan *éducation permanente* doet. Als dat niet het geval is, en de beroepsgroep hem elimineert, is het ondenkbaar dat hij een vergunning zou hebben om wettelijke controles te verrichten. Het is een minimale voorwaarde om in aanmerking te komen voor de vergunning voor wettelijke controles.

De heer **Rabbinge** (PvdA): Stel dat er op een kantoor een aantal accountants zit. Als één van hen zijn permanente educatie bijhoudt, kan hij alles ondertekenen, terwijl de rest het werk kan doen.

Minister **Zalm**: Er moet wel iemand verantwoordelijk zijn voor de werkzaamheden van het kantoor. Deze zal zich intern moeten verantwoorden jegens zijn beroepsorganisatie. Hij moet binnen het kantoor zijn zaken goed op orde hebben. Het is natuurlijk niet zo dat ook de secretaresse een AA-accountant moet zijn, of dat alle medewerkers die opleiding moeten hebben gevolgd. Wel zal er iemand moeten zijn die de verantwoordelijkheid neemt. Als die zijn beroepskwalificaties zou verliezen, kan hij geen leidinggevende van het kantoor zijn. Hij verliest dan namelijk ook de vergunning voor wettelijke controles.

De heer **De Graaf** (VVD): De accountant maakt weliswaar onderdeel uit van een organisatie, maar hij is het die de controle uitvoert, niet de organisatie. Als er maar één accountant bevoegd is om wettelijke controles te verrichten, zal deze altijd de wettelijke controles moeten uitvoeren. Dat kan hij niet overlaten aan een ander. Hij is verantwoordelijk. Hij zal daarbij natuurlijk assistentie krijgen van zijn kantoorgenoten, maar hij is de accountant die uiteindelijk verantwoording moet afleggen over het resultaat. Zo is het toch?

Minister **Zalm**: U geeft een geweldige aanvulling/correctie op wat ik zei.

De heer Schuyer heeft gevraagd waarom niet is gekozen voor de bedrijfsomvang als criterium, want dat zou iets simpeler zijn geweest. Nu kennen wij OOB's, beursgenoteerde ondernemingen, banken, verzekeringsmaatschappijen enzovoort. Er is niet voor niets gekozen voor differentiatie. Beursgenoteerde ondernemingen en banken en verzekeraars doen een beroep op het publiek om daar geld in te steken. Als een groot bedrijf toch een familiebedrijf is, moet de familie het zelf maar weten. Wij beschouwen dat bedrijf dan niet als een OOB, ook niet als het een groot bedrijf is. De argumentatie is, dat je geen beroep doet op mensen die er maar op moeten vertrouwen dat alles tot in de puntjes is geregeld. Als men in eigen kring blijft, stellen wij daar toch andere eisen aan. Een familiebedrijf, ook al is het groot, is niet verplicht om in de hoogste categorie een accountant te zoeken. Wij hebben voor de OOB's een zwaardere eis gesteld, omdat het publieke vertrouwen in het geding is. Zolang je je niet tot het publiek wendt, is het anders. Aan OOB's, dus beursgenoteerde ondernemingen, banken en verzekeraars, stellen wij strengere eisen. Zij hebben ook een zwaardere vergunning, waar zij overigens ook meer voor moeten betalen. De heer Kox vroeg of wij de kleintjes harder aanpakken dan de groten. Het antwoord daarop is dat het net omgekeerd is: de groten pakken wij harder aan dan de kleintjes. Dat zal de heer Kox ongetwijfeld aanspreken. Wij hebben alle wettelijke controles, maar wel met die differentiatie.

Er is heel veel aandacht voor de mkb-accountant. Wat is daarop nu het effect? Het is van belang om voor ogen te hebben wat wij wettelijke controles noemen en wanneer je verplicht bent om een accountant met een lichte vergunning te arrangeren. In het Burgerlijk Wetboek staan drie gekwantificeerde eisen: de waarde van de activa moet meer dan 3,5 mln. zijn; de netto-omzet moet meer dan 7 mln. zijn en er moeten meer dan 50 werknemers zijn. Als je aan twee van de drie voldoet, dan moet ook je jaarrekening worden gecontroleerd door iemand die een vergunning heeft gekregen. Die cijfers geven dus al aan dat de bakker om de hoek en de kleine mkb'er niet verplicht worden om een accountant in te huren die een vergunning heeft gehaald. Zij kunnen hun administratie ook zelf voeren. Als zij nog HBS-a hebben gehad, accepteert de Belastingdienst dat ook. Als je echter wat groter wordt, ben je verplicht een accountant in te huren en dan spreken wij dus over wettelijke controle.

De heer **Doek** (CDA): Die grenzen zo horende, praat je toch over zeer substantiële aantallen. Er zijn talloze bedrijven met een omzet van 7 mln. en meer dan 50 mensen in dienst. Dat is de backbone van wat wij het mkb noemen.

Minister **Zalm**: Ik wil nu niet romantisch over mijn broer op de markt beginnen en over mijn vader in zijn kolenhandel, waarvoor ik de boekhouding deed nadat ik van de HBS af was. Dat deed ik trouwens omdat die accountant er veel geld voor vroeg, maar dat terzijde. Van

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

dat soort zaken zijn er natuurlijk ook heel veel. Als wij praten over meer dan 50 werknemers, spreken wij toch eigenlijk over het middenbedrijf. Het heet nog mkb, maar in aantallen zijn het er toch alweer een stuk minder dan de bekende 600.000 à 700.000 bedrijven waar wij in Nederland over spreken. Wij hebben in ieder geval geprobeerd het kleinbedrijf buiten schot te laten. Zij kunnen gewoon een boekhouder zonder AA nemen of zelf de administratie voeren. Ik geloof dat dit ook praktisch is. Maar goed, de mkb-bedrijven die wel aan de kwantitatieve criteria voldoen, moeten een accountant inhuren die voldoet aan de basisvereisten en die een basisvergunning heeft. Die eisen zijn internationaal bepaald en kunnen niet worden ontlopen. Dat is het minimum wat wij moeten stellen.

De AFM zal in het toezicht leunen op de kwaliteitsbeoordeling door de beroepsorganisaties, ook om allerlei lastendruk en kosten te voorkomen. De kleinere accountantskantoren die slechts enkele wettelijke controles per jaar verrichten, zullen ook minder hoeven te contribueren aan het toezicht dan de kantoren die veel wettelijke controles verrichten. De vergunningskosten, stelde de heer Schuyer, zijn gemaximeerd. Dat nu is net niet helemaal juist. Er is wel een motie aangenomen door de Tweede Kamer, waarin de regering wordt verzocht om de kosten te beperken tot €1800. Ik wil proberen om dat te doen, maar het is mede afhankelijk van de feitelijke ontwikkelingen of dit mogelijk is. De beroepsorganisaties moeten goed basismateriaal aanleveren aan de AFM waardoor de toets niet te veel tijd kost. Ik denk dat het allemaal goed gaat lopen en dat wij met die €1800 voor de vergunningverlening uit de voeten kunnen. Ik moet echter de bal ook even terugspelen naar de beroepsorganisaties. Als ik dat maximum zonder meer garandeer, kunnen zij immers de handen in de zakken steken en zeggen dat het AFM het maar moet doen. Dat is niet de bedoeling.

Er werd gevraagd hoe het zit met het aantal vergunninghouders. De heer Schuyer had het gevoel dat dit zou afnemen. Die zorg hebben wij niet. Ongeveer 10% van de accountantskantoren houdt zich bezig met wettelijke controles. Er zijn 3000 accountantskantoren in Nederland, dus ongeveer 300 daarvan houden zich bezig met wettelijke controles. Er zullen ook accountantskantoren zijn die zich niet bezighouden met wettelijke controles, maar die toch graag die vergunning willen hebben, bijvoorbeeld om de mogelijkheid te hebben om grotere klanten binnenhalen of omdat zij de vergunning beschouwen als een soort keurmerk dat aangeeft dat zij door de toets heen zijn gekomen. Het is lastiger in te schatten hoeveel dat er zullen zijn. Op basis van de gegevens die wij van het NIVRA en de NOvAA hebben gekregen, schatten wij dat er 800 tot 900 vergunningen zullen worden aangevraagd. Er zijn dus meer kantoren dan degene die wettelijke controles doen, die uit zijn op een vergunning. Daarbij speelt imago een rol en ook de mogelijkheid om door te groeien.

Als iemand voldoet aan de eisen, moet de vergunning worden verleend. De AFM ziet daar een beetje tegenop. Zij zegt dat er in feite maar 300 kantoren zijn die de vergunning echt nodig hebben en dat er 600 bij komen

die ook allemaal moeten worden beoordeeld. De AFM zal dat toch moeten doen. Er is morgen een overleg hierover. Ik heb als wetgever, ook in de memorie van toelichting, duidelijk gemaakt wat mijn gedachte hierachter is. Ook voor de markttoegang en de mogelijke concurrentie, is het goed dat iedereen die voldoet aan de eisen een vergunning kan krijgen en kan gaan concurreren met de 300 kantoren die nu de facto de wettelijke controles in Nederland uitvoeren. Ik zie nu de medewetgever instemmend knikken, dus de AFM moet die toetsen gewoon doen. Dat is bij dezen in de wetsgeschiedenis vastgelegd. Deze lijn willen wij voeren.

Er is sprake van een domeinmonopolie. De wetgever heeft de accountants een bijzondere positie gegeven. Er zijn dingen die alleen gedaan mogen worden door een accountant. Zij bestaan bij gratie van de wetgever en daarom hebben zij een monopolie gekregen. Dat maakt deze beroepsgroep heel exclusief. De positie die deze beroepsgroep exclusief is gegeven, moet ook worden getoetst. Er moet worden getest of men aan de voorwaarden voldoet. Het monopolie is te verantwoorden als ervoor wordt gezorgd dat de publieke functies die de beroepsgroep vanwege die exclusiviteit uitoefent adequaat worden vervuld. Daarom willen wij die publieke functie regelen.

Er was ook een vraag over de verhouding tussen accountants en ondernemingen. De heer Schuyer was benauwd dat er steeds voorzigtigere accountantsverklaringen zouden worden opgesteld naarmate wij scherper worden. Dat is niet mogelijk. In de Standard on Auditing, een internationale standaard, staat welke typen verklaringen er mogelijk zijn. Ik kan u verzekeren dat je, als er een verklaring onder voorbehoud komt en men beursgenoteerd is, nog niet jarig bent. Wil je je lijf nog een beetje redden op de aandeelhoudersvergadering, dan zul je onmiddellijk moeten kunnen aangeven op welke wijze dat voorbehoud binnen de kortste keren wordt weggehaald. Er is dus absoluut geen sprake van dat de accountantsverklaringen steeds vager worden. Dat risico kunnen wij uitsluiten.

Vanwege soberheid van wetgeving hebben wij de vrijwillige controles daar niet in ondergebracht. Er is met het tuchtrecht wel sprake van een zekere analogie. Als het om een net iets kleinere onderneming gaat, willen wij namelijk dat dezelfde procedure wordt doorlopen. Dat is dus wat wij tot nu toe hebben gedaan.

Op grond van artikel 3 van het wetsvoorstel kunnen wij eventueel andere controles dan de wettelijke daaraan toevoegen. Mocht daaraan op enig moment om welke reden dan ook behoefte ontstaan, dan is dat op vrij eenvoudige wijze te verwezenlijken. Voorshands meen ik dat wij moeten volstaan met de aanwijzing van de wettelijke controles, zoals wij die benoemd hebben.

Er zijn nog andere zaken, zoals subsidieafrekening en milieuverslagen. Wat mij betreft, vallen die niet onder de reikwijdte van het wetsvoorstel. Het is een intern gericht doel of het richt zich op andere professionele gebruikers. In ieder geval heeft het niet zozeer te maken met mensen die ergens geld in steken of mensen die daar zekerheid over willen hebben. Dan is er

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

sprake van de afdeling gold plating ten opzichte van de Europese richtlijn. Bij dit wetsontwerp hebben wij dat proberen te vermijden.

Wat is nu een wettelijke controle en wat niet? De heer Rabbinge heeft deze vraag gesteld. In verschillende wetten hebben wij aangegeven wat een dergelijke controle is. Zoals gezegd, is dit verdeeld over allerlei wetgeving. Om verwarring te vermijden, hebben wij in een bijlage een limitatieve lijst opgenomen van wat daar wel en niet onder valt. Daarover kan dus geen onduidelijkheid bestaan. Bovendien hoeft niet iedereen alle wetboeken in Nederland na te pluizen om erachter te komen wat er wel en niet onder valt.

Er waren wat verschillende geluiden te horen over de scheiding tussen controle en advies. De heer Kox zat het dichtst bij het doorvoeren van die scheiding. Anderen vonden dat wij daar niet te ver in moesten gaan. Wij hebben in dezen de principle-based benadering gevolgd: je mag wat aanpalende diensten verrichten, maar het moet zonder meer helder zijn dat de onafhankelijkheid van de accountant niet in het geding komt. Dit hebben wij dus opgenomen als basisprincipe.

In de richtlijn en in het wetsvoorstel is ervoor gekozen om op voorhand een aantal specifieke omstandigheden aan te duiden, als het risico op gebrek aan onafhankelijkheid zo groot wordt geacht dat van tevoren duidelijk is dat het nooit goed kan lopen. Zo mag een groot accountantskantoor niet zijn eigen administratie controleren. De roulatieverplichting hebben wij ook ingevoerd ter bevordering van de onafhankelijkheid. De grote kantoren die ook de OOB's controleren, moeten ook een transparantieverslag opnemen.

Het is dus niet een verbod zonder meer van de combinatie van advies en uitvoering van controles. Dat zou met name voor het middenbedrijf vervelend zijn en bovendien een beetje tegennatuurlijk. Als je als accountant een administratie hebt gecontroleerd, waarbij je ongerechtigdheden hebt gevonden, is het vrijwel natuurlijk dat je aangeeft op welke wijze dat voortaan bijgehouden moet worden om dat gezeur de volgende keer te voorkomen. Als wetgever kan je dit verbieden en dan moet de accountant op de vraag hoe dat een volgende keer voorkomen kan worden, antwoorden dat hij of zij daar niets over mag zeggen. Dat is tegennatuurlijk; daarmee zouden onnatuurlijke eisen gesteld worden.

Het is niet mogelijk dat er een soort hoofdfunctie van gemaakt wordt om de ondernemer op allerlei gebieden te adviseren en dat tevens de accountantscontrole verricht wordt. Het moet een bijproduct zijn en geen hoofddoel. Ook in de aanbeveling van de Europese Commissie staan combinaties van controle en advies die niet zijn toegestaan. Verder zijn er combinaties omschreven waarin er extra waarborgen moeten worden gegeven. Ons uitgangspunt is dat de accountant primair verantwoordelijk is voor het onderzoek en de bewaking van zijn eigen onafhankelijkheid. Hij moet de toets daarop vastleggen in zijn controledossier. De AFM en de Accountantskamer kunnen in voorkomende gevallen ook toetsen of een beroepsgenoot op een vergelijkbare wijze zou hebben gehandeld of dat het enigszins doorgestoken kaart is. De

accountant en de accountantorganisatie moeten zelf primair de onafhankelijkheid borgen. Zij kunnen daarop worden aangesproken en er kunnen sancties worden opgelegd. Het lijkt softer, maar het is praktischer. Een algemeen verbod is ook wel een zeer bot middel.

De heer **Kox** (SP): Voorzitter. De minister zegt dat het ook wel een beetje tegennatuurlijk is. Ik kan hem volgen. Kleinere bedrijven zeggen dat het een verspilling van tijd en kennis is. Tegelijkertijd is de benadering mogelijk dat het de kat op het spek binden is. Dat hebben wij de afgelopen tijd natuurlijk gezien, zeker bij de grote bedrijven en schandalen. Dat tegennatuurlijke kon ertoe leiden dat een accountant iets ging doen waarvan hij zeker wist dat het niet mocht. Ik begrijp dat de minister de afweging maakt die hij maakt. Daar valt iets voor te zeggen. Tegelijkertijd vind ik dat er iets te weinig naar het verleden wordt gekeken. Dat vind ik naïef. Blijkbaar kunnen grote accountantskantoren niet de zelfdiscipline opbrengen om te besluiten, er niet aan te beginnen zodra zij op die manier te maken krijgen met grote bedrijven. Daarom bepleit ik dat het wel uit elkaar wordt gehaald. Dat verzin ik niet; dat zeggen ook mensen die er meer verstand van hebben.

Minister **Zalm**: Juist de grote kantoren voeren de scheiding sneller door dan de middelgrote en kleine kantoren. Volgens mijn zienswijze kan een accountantskantoor niet het grootste gedeelte van zijn omzet uit het adviseren van een bedrijf halen en er daarnaast de accountantscontrole op uitvoeren. Die combinatie vind ik heel moeilijk, omdat dan het risico wordt gelopen dat een kantoor besluit om iets lulligs in de accountantscontrolefunctie niet te melden uit angst om de adviesopbrengsten te verliezen. Als grote multinationals op enige schaal advies inhuren, voert een ander kantoor de echte accountantscontrole uit. De grote multinationals willen dat zelf. Als je het zeer rücksichtslos wilt doorvoeren, stuit je met name bij de wat kleinere ondernemingen op problemen. Als een accountant tegen een grote onderneming zegt dat er iets mis is wat op een bepaalde manier moet worden veranderd, is er geen probleem. Het probleem ontstaat als men zó veel adviesopdrachten van een bedrijf krijgt dat men bang is om een kritisch accountantsrapport op te stellen. Je komt in de problemen met een dergelijke combinatie. Zo moeten wij het volgens mij zien. Zeker na alle affaires die zich al hebben voorgedaan, zal er scherp toezicht worden gehouden. Dat doen niet alleen de beroepsorganisaties zelf; ook de grote accountantskantoren hebben geleerd van wat zij hebben meegemaakt. De AFM zal dit punt natuurlijk ook nauwlettend in het oog houden.

De heer **Kox** (SP): De minister zegt dat hij het zo ziet, maar ik vraag mij af of zijn ogen richtinggevend zijn voor de AFM. Moet de AFM er op deze manier naar kijken? De kip met de gouden eieren is op dit moment niet de

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

wettelijke controle, maar juist de adviserende taak. Daar halen de grote vier 70% van hun omzet uit. De vraag is of de scheiding die nu plaatsvindt, geen optische scheiding is. Binnen het kader van de wetgeving kan die volgens mij nog steeds worden teruggedraaid.

Minister **Zalm**: De AFM zal bovenop de grote kantoren zitten. Ik heb hierover ook met de AFM gesproken, waar men het afgezien van de wetgeving prima had gevonden als niet alleen de beursjongens onder toezicht waren gesteld bij de OB-controles, omdat dat overzichtelijker is en daarbij het publiek belang evident het grootst is. De Europese richtlijnen en onze wetgeving gaan ervan uit dat wij alle wettelijke controles verrichten, maar dat men ervan kan uitgaan dat de AFM vooral zijn scherpste zal laten zien bij de grotere bedrijven. De NIVRA-jongens zullen heel wat meer last hebben dan de NOvAA-jongens, hoewel de laatsten zich jegens u en jegens mij het alledrukst maken over dit wetsontwerp. Dat is een beetje de paradox die zich lijkt voor te doen.

Wij hebben te maken met een feitelijke situatie waaraan wij niet echt iets kunnen veranderen, van vier echt grote accountantsorganisaties. In de VS heeft de Sarbanes-Oxley-wet, met een vergelijkbare werking als de onze, een verschuiving in het marktaandeel opgeleverd ten gunste van middelgrote kantoren. Blijkbaar had men het gezien met de grote kantoren. Het oprukken van de middelgrote kantoren gaat tegen de oligopolietendens in. Kleinere en middelgrote kantoren fuseren ook, zoals de recente fusie van Mazars en Volte. Ik sluit dan ook niet uit dat wij er weer middelgrote tot grote kantoren bij gaan krijgen. In de krappe situatie van nu, met vier grote kantoren die wereldwijd domineren, zullen zich op een gegeven moment weer nieuwe mededingers ontwikkelen door fusies van middelgrote kantoren. Ik zou dat in ieder geval bepaald niet betreuen. Aan de andere kant is dit wel iets waaraan wij weinig kunnen doen, zoals wij er ook weinig aan kunnen doen dat Douwe Egberts 85% van de Nederlandse koffiemarkt in handen heeft.

De heer **Kox** (SP): Dat klopt, tenzij wij iets gaan doen zonder precedent. Daar ben ik voor, want dat doen wij nog eens een keer iets nieuws. Ik heb de minister ook gevraagd naar de andere kant. Deze ontwikkeling is mogelijk. Wij zien een aantal kantoren groter worden, ook internationaal, maar bij het omvallen van Arthur Andersen zagen wij dat dat bedrijf heel snel was verdeeld door de andere vier. Blijkbaar waren andere bedrijven op dat moment toch niet in staat om die kluif te krijgen. Stel dat een van de Big Four omvalt en dat de resterende drie erin slagen om de buit op te eten, komt er dan niet een moment om te zeggen: wij moeten hieraan iets doen, want dit wordt toch een beetje griezelig, als een soort wereldregering op controlerend niveau?

Minister **Zalm**: Het doet mij ook wel eens denken aan Ludlum, om maar eens een favoriete schrijver te noemen.

Hiermee komen wij vooral in de sfeer van het mededingingsrecht: zijn er economische machtsposities die niet te tolereren zijn? Wordt concurrentie hier belemmerd? Uiteindelijk kunnen wij ook via het mededingingsrecht bepaalde eisen stellen als de concentratie te hoog wordt. Aan dat stadium zijn wij echter nog niet toe, en ik hoop ook dat die vraag zich niet zal voordoen. Het is echter een legitieme vraag op enig moment, dat ben ik met de heer Kox eens.

Wat de fraude van materieel belang betreft, is er een link tussen artikel 26 van het wetsvoorstel, de onderliggende AMvB en de huidige verordening op de fraudemelding. Daar zitten verder geen principiële verschillen tussen. De verordening is van de beroepsorganisatie zelf. Het wetsvoorstel kent een geheimhoudingsbepaling voor de externe accountant. Dat staat ook in de richtlijn, maar daarop is op grond van de wet een uitzondering gemaakt voor fraudemeldingen. In de AMvB wordt uitgewerkt wat nu een fraude van materieel belang is. Het gaat er natuurlijk niet om dat een accountant het in zijn verslag moet melden als hij toevallig ziet dat iemand het rookverbod overtreedt of een rol toiletpapier in zijn jas steekt. Het moet gaan om fraude van materieel belang. Dat is omschreven als "een opzettelijk handelen of nalaten waarbij misleiding wordt gebruikt om een wederrechtelijk voordeel te behalen en waarbij de beslissingen die in het maatschappelijk verkeer worden genomen op grond van de financiële verantwoording van de controlecliënt zouden kunnen worden beïnvloed door die misleiding". Het is een heel wijldlopijg omschrijving, maar daarmee schijnen juristen toch aardig uit de voeten te kunnen. Het gaat niet om bagatellen, het moet om iets wezenlijks gaan, en dan bestaat ook de plicht van het melden van fraude. De controlecliënt kan de fraude ook zelf oplossen. Als alles weer op orde is, hoeft geen melding plaats te vinden.

De fraudemelding is de verantwoordelijkheid van de externe accountant. Er gaat een heel proces aan vooraf. De accountant kan niet aansprakelijk worden gesteld als een derde schade lijdt van zijn fraudemelding. Dat is bij wet geregeld. Hij heeft de wetgever dus als beschermer achter zich. Ik ben van mening dat wij op deze manier een goede verhouding tot stand hebben gebracht tussen de publieke verantwoordelijkheid van de accountants aan de ene kant en de verantwoordelijkheid van de ondernemers aan de andere kant. De accountant wordt niet gedefinieerd als een politieagent die iedere kleine overtreding onmiddellijk moet bekeuren. Dat is immers ook weer niet de functie van de accountant.

De AFM zal binnen de eigen organisatie een organisatorische en procedurele scheiding aanbrengen. Aan de ene kant heeft men immers het toezicht op de financiële verslaggeving, maar aan de andere kant ook het toezicht op de accountantsorganisatie. Misbruik van informatie en de schijn daarvan moeten worden voorkomen door een interne functiescheiding. Men kan dus informatie die men uit het accountantsonderzoek verkrijgt, niet rechtstreeks toepassen op de beoordeling van de financiële verslaggeving.

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

De heer Van Middelkoop heeft gesteld dat men, om het maar even samen te vatten, "niets mag regelen, maar toch wat mag regelen" en heeft gevraagd wat daarmee wordt bedoeld. Het begrip "beleidsregel" gaat niet, zoals ook ik zou denken, over beleid. De AFM moet de wetgeving en besluiten technisch kunnen vertalen. Daarnaast mag men overgaan tot zelfbinding. Dat noemen wij de beleidsregels. Ik geef toe dat het taalgebruik verwarrend is. Het gaat om aankondigingen van de AFM hoe men omgaat met wat in de wetgeving en besluiten is vastgelegd. Men kan geen extra eisen stellen aan de organisaties. Het is een vorm van transparantie ten aanzien van de zelfbinding die de AFM wil toepassen. Door aan te kondigen hoe men de regels in de praktijk gaat toepassen, weten betrokkenen wat hen in de praktijk te wachten staat. De AFM kan geen additionele regels stellen ten opzichte van de accountantsorganisaties. Ook ikzelf ben in verwarring geraakt door deze terminologie. Mijn juristen beweren dat dit nu eenmaal het jargon is. Dan ben ik, als econoom, uitgepraat. Ik herken de verwarring van de heer Van Middelkoop.

Voor de sancties bij normoverschrijding hebben wij een boetetabel in het Besluit Accountantsorganisaties opgenomen dat bij de Tweede Kamer is voorgehangen. Dit wordt dus geregeld. In artikel 53 en 54 is vastgelegd dat de AFM bevoegd is tot het opleggen van dwangsommen en boetes. Er is in deze artikelen ook een opening geboden dat de minister regelgevende voorschriften kan stellen. Ik heb de neiging om dat niet te doen. Het is een vangnetbepaling voor het geval men echt rare dingen zou gaan doen. Ik kan dan onmiddellijk regels stellen om dat te voorkomen. Ik kan marginaal toetsen hoe men er in de praktijk mee omgaat. Als men er in mijn ogen een potje van zou maken, hoef ik niet het zwaarste middel in te zetten, maar kan ik daaraan via regelgeving paal en perk stellen. Ik kan op deze manier de AFM, om het zo maar te zeggen, eventueel begeleiden wanneer wat men doet niet naar de zin is van de regering of het parlement.

Voor de boetes en dwangsommen is een kan-bepaling opgenomen ten aanzien van de publicatie. De heer Van Middelkoop heeft bepleit dat de hoofdregel moet zijn, dat bij sanctionering openbaarmaking hoort. Dat ben ik met hem eens, maar er is toch een kan-bepaling nodig voor het geval waarin openbaarmaking helemaal niet bijdraagt aan het doel van het toezicht. Als openbaarmaking er bijvoorbeeld toe leidt dat een van de vier op de fles gaat, kun je je afvragen of je in een casus als die van Arthur Andersen, waarin door openbaarmaking de hele club binnen een dag failliet was, ook niet zou mogen overwegen wat de effecten van openbaarmaking zullen zijn. In sommige gevallen moet je kunnen zeggen dat openbaarmaking een te zwaar middel zou zijn, maar de hoofdregel is wel: openbaarmaking, tenzij. Dit is de hoofdregel, maar de AFM moet, als openbaarmaking leidt tot reputatieschade met zeer ernstige gevolgen, na een afweging kunnen besluiten om daarvan af te zien.

De heer **Van Middelkoop** (ChristenUnie): Voorzitter. Met deze uitleg van de minister kan ik heel wel leven, maar het

is, met alle respect, niet meer dan de uitleg van de minister, want het is de AFM die deze kan-bepaling toepast. Wil hij toezeggen dat hij dit met de AFM zal bespreken, opdat de AFM openbaarmaking als hoofdregel zal hanteren? Je zou ook in de wet kunnen bepalen dat openbaarmaking de hoofdregel is en dat daarvan alleen kan worden afgezien als dringende redenen zich daartegen verzetten. Dergelijke bepalingen komen ook voor in de wetgeving, maar zo staat het niet in deze wet.

Minister **Zalm**: Het probleem is dan weer dat u mij dan misschien evenals fracties in de Tweede Kamer zou hebben gevraagd, criteria voor niet-openbaarmaking aan te geven. Ik erken dat er sprake is van een zekere discretionaire bevoegdheid van de AFM, maar ik geloof niet dat er enig verschil van mening is tussen de AFM en mij over de hoofdregel, want de AFM heeft er juist op aangedrongen, ook bij andere onderwerpen, haar meer mogelijkheden te geven om het publiek te waarschuwen. Er zijn nu immers heel veel geheimhoudingsverplichtingen die het de AFM onmogelijk maken om dat te doen, bijvoorbeeld via het publiceren van boetes of het geven van aanwijzingen. De AFM zal dan ook maximaal gebruik maken van de mogelijkheden die wij nu op verschillende terreinen hebben gecreëerd.

Ik heb al gezegd dat de AFM zo veel mogelijk gebruik zal maken van de capaciteit van de NOvAA en het NIVRA. Dat was eigenlijk ook al een antwoord op de vraag van de heer Rabbinge over de gedifferentieerde aanpak van de AFM. Er is een Platform Toezicht Accountantsorganisaties; daarbij maakt de AFM afspraken met deze organisaties over de bijdrage die zij van hen verwacht, opdat de verhoudingen duidelijk worden. Op grond daarvan formuleert de AFM een controlestrategie, dus er wordt echt rekening gehouden met wat de beroepsorganisaties zelf doen. Zij zal daarbij ook aangeven hoe zij differentiatie in het toezicht zal aanbrengen. Daarbij zal de aard en de omvang van de accountantsorganisatie natuurlijk een belangrijke rol spelen; zo zullen de grote organisaties vrijwel permanent onder controle van de AFM staan. Ik denk dat wij even moeten aanzien hoe dit zal gaan, want het is natuurlijk nog een beetje wennen, zowel voor de beroepsorganisaties als voor de AFM. Er zullen nog wel wat strubbelingen en spanningen ontstaan en zo nodig kan de regering natuurlijk altijd nog overgaan tot nadere regelgeving, maar ik zou dit proces zich eerst even willen laten ontwikkelen en niet alles meteen zeer gedetailleerd willen regelen.

Ik heb begrepen dat de heer Lakeman deze Kamer al heeft toegesproken over het tuchtrecht. Hij is altijd zeer kritisch, wat hier wellicht tot misverstanden leidt. Misschien is het goed om nog even de basisgedachte uiteen te zetten. Het tuchtrecht dat vroeger aan de beroepsorganisatie was, is opgetrokken naar het niveau van een echt gerechtelijk college. Het is dus een "upgrading" ten opzichte van de huidige situatie, niet zozeer omdat de tuchtrechter op dit moment verschrikkelijk slecht functioneert, maar omdat een deskundige tuchtrechter voor accountants past bij de

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

onafhankelijkheid. Wij willen dat ook bevorderen. Wij zijn ook consequent. Vroeger financierde de beroepsorganisatie zelf het tuchtrecht. In de toekomst gaat het uit de publieke kas, omdat de onafhankelijke rechtspraak belangrijk is. Het gaat ook over borging van een publiek belang.

De vraag is vervolgens wat eronder valt. Bij een financiering uit de publieke kas, moeten dat natuurlijk de activiteiten zijn die rechtstreeks samenhangen met het publieke belang. Zij moeten echt horen bij de kerntaken van de accountants. Die activiteiten vallen onder het bereik van de Accountantskamer. Daarbij gaat het om de domeinen die exclusief toegewezen zijn, de A- en B-domeinen. Verder gaat het om alles in het C-domein wat er als twee druppels water op lijkt. Het is wel vrijwillig, maar verder is het identiek. Anders zou er verwarring kunnen ontstaan, wanneer men net geen 7,5 mln. maar 7,4 mln. activa heeft. In het ene geval vallen misdragingen dan onder het tuchtrecht en in het andere geval niet.

Voor activiteiten die door anderen dan accountants kunnen worden verricht, regelen wij geen tuchtrecht met een uit de schatkist betaald college. Daarvoor stellen wij een klachtencommissie in. Dat wordt in deze wet ook geregeld. Er zijn veel zaken in het D-domein waarmee ook anderen zich bezighouden, bijvoorbeeld het maken van een prospectus, het verzorgen van de boekhouding, het geven van automatiseringsadviezen, due-diligenceonderzoek, belastingadviezen en forensic accounting. Wij zullen niet ten laste van de publieke kas die beroepsgroep toetsen. Minister Donner zal nog veel uitvoeriger over dit onderwerp kunnen berichten. Hij zal hier ook de Wet tuchtrechtspraak accountants verdedigen. Ik kan hem volgen en ik denk dat hij gelijk heeft. Dat geldt zeker voor het eerste punt; bij het tweede punt moet ik het altijd een beetje aannemen. Het is naar mijn mening een vrij consequente doordenking.

Het is inderdaad anders dan vroeger. Men ziet daar een beetje tegenop. Alle kwesties met een accountant gingen altijd via het tuchtrecht. Dat is niet meer zo. Alleen de publieke taken gaan via het tuchtrecht. Voor de rest is er een klachtencommissie, een mogelijkheid die wij bij meer beroepen kennen. Als men er in het D-domein een potje van maakt, bestaat wel de mogelijkheid dat de voorzitter van de vereniging iemand voor de tuchtrechter brengt. Doorverwijzen naar de Accountantskamer is een goede uitzondering op de algemene regel dat het louter moet gaan om zaken waarop een wettelijk monopolie rust. Het kabinet vindt dit een behoorlijke oplossing.

Er is niet automatisch sprake van een dubbele procedure. Sanctionering is altijd een zaak van de Accountantskamer, maar alle zaken die bij de klachtencommissie komen gaan niet vanzelfsprekend naar de Accountantskamer. Dat zal in een enkel geval zo zijn. Dat moet gebeuren als een straf nodig wordt geacht, ook door de klachtencommissie. De klachtencommissie moet ook het spoedeisende belang meewegen. De klachtencommissie filtert in elk geval heel veel uit voor de Accountantskamer die de zwaardere gevallen, die niet in het wettelijke domein vallen, voor zijn rekening neemt.

Het wetsvoorstel voor de tuchtrechtspraak en deze wet moeten op hetzelfde moment ingaan. Zij hangen met elkaar samen. Anders zou er een gat zijn in het systeem. De ingangsdatum van deze wet is afhankelijk van de snelheid van de vorderingen bij de andere wet.

Ik heb niet de neiging om nu alvast voor de datum van 1 januari 2007 te kiezen. De datum van 1 april hebben wij eerst voor ogen gehad, maar dat zal niet haalbaar zijn. Omdat er ook ten aanzien van de opleidingen het een en ander geregeld wordt, heeft het voordelen om de wet in ieder geval in te doen gaan voordat in september de nieuwe opleidingen beginnen. Dat is althans de ambitie, die ik voorlopig nu maar even in abstracto formuleer, want wij zijn er ook afhankelijk van hoe snel minister Donner is aan de overkant en hoe snel hij daarna ook met u de zaken kan doen.

Vervolgens kom ik bij de opleidingen en de exameneisen. Kunnen de beroepsorganisaties nog een beetje invloed houden op het systeem? Nu, dat zal zeker kunnen, al is het maar vanwege de samenstelling van de uit vijf leden bestaande commissie voor de eindtermen. Wij hebben ervoor gekozen om als voorzitter een niet-accountant te nemen, maar wel iemand die ruime ervaring heeft in het onderwijs en dat is de heer Vredevoogd. Ik heb ooit nog les van hem mogen hebben, maar dat heeft geen connectie met zijn benoeming. Hij gaf toen bedrijfseconomie voor algemene economen en sprak vooral over kennis- en wetenschapsleer, zo herinner ik mij nog. Inmiddels heeft hij zowel bij de hbo-opleiding, als bij de wetenschappelijke opleiding de nodige ervaring opgedaan. Het is een bedrijfseconoom. Verder komen er twee leden in die worden voorgedragen door het NIVRA en twee leden die worden voorgedragen door de NOvAA. Dat zullen dus twee RA-accountants en twee AA-accountants zijn. Je moet dan wel kwaadwillend zijn, om hierin te zien dat wij helemaal zijn losgezongen van de beroepsorganisaties bij het vaststellen van de exameneisen. Bovendien wordt bij de eindtermen aangesloten op de beroepsprofielen die de beide organisaties schrijven. Ik heb derhalve het gevoel dat hierbij toch sprake is van een beetje koudwatervrees. Er wordt ook onderscheid gemaakt tussen de eisen voor de AA-accountant en die voor de RA-accountant. Al de specialiteiten die bij AA-accountants vaker voorkomen, kunnen daarbij volop tot gelding komen.

Het oude systeem werkte niet goed en sloot ook niet aan op de Wet op het hoger onderwijs. Er waren allerlei verschillen van inzicht tussen examenbureaus, onderwijsinstellingen enzovoorts. Naar mijn gevoel gaan wij dit nu op een goede manier regelen, waarbij de beroepsorganisaties goed aan hun trekken komen, zonder dat de organisaties zelf de exameneisen opstellen. Zoals wij dat wel vaker doen, is dit in handen van mensen die voortkomen uit de kring van de beroepsgroep maar die een en ander wel onafhankelijk kunnen formuleren. Ik denk dat dit de goede formule is.

De **voorzitter**: Hoeveel blaadjes tekst heeft u nog?

**

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Minister **Zalm**: Ik heb nog vijf blaadjes en dat staat voor tien minuten spreektijd, zonder interrupties. Ik zal proberen wat sneller te antwoorden.

Ik kom vervolgens bij de aansprakelijkheid. De accountant controleert de getrouwheid. Hij kan daar echter nooit onvoorwaardelijk voor instaan, als hij bedrogen wordt door de organisatie. Als er bijvoorbeeld geheime contracten zijn die hij niet kent, die men achterhoudt voor hem en waar hij niet tegenop gelopen is, dan heeft hij naar beste weten de getrouwheid vastgesteld maar is hij bedrogen door de onderneming. Daar kun je de accountant uiteindelijk niet voor aansprakelijk stellen. Dit kan wel als hij bewust informatie achterhoudt of meewerkt aan het verdraaien van informatie; dan is hij altijd de pineut.

Dit sluit aan op de vraag of het kan voorkomen dat er ergens een boekhoudschandaal is, waarbij toch de accountant vrijuit gaat. Dat kan inderdaad voorkomen, voor zover de accountant ook bedrogen is door de onderneming. Hij beschikt niet over bovennatuurlijke gaven. Hij kan dus niet aan de ogen van de CEO of CFO zien of deze een bedrieger is of niet. Het zit in ieder geval niet in de opleidingsvereisten dat hij deze gave heeft. Hij kan erop afgerekend worden of hij alles wat hij is tegengekomen en redelijkerwijs had kunnen weten, gebruikt heeft bij zijn beoordeling. Hij heeft echter geen bovennatuurlijke gaven, zo nemen wij op voorhand aan. Als hij die heeft, is dat meegenomen.

Voorzitter. De heer De Graaf vraagt of het feit dat de accountant niet aansprakelijk wordt gesteld voor fraudemeldingen, met zich brengt dat ook de organisatie waarvoor hij werkt niet aansprakelijk wordt gesteld. Dat lijkt mij een juiste interpretatie. Het kan dus niet zo zijn dat de accountant niet aansprakelijk wordt gesteld, maar zijn kantoor wel. Bij een eenpitterskantoor zou dat tot uitsluiting van een aansprakelijkheid leiden die geen betekenis heeft. Dus ook het kantoor kan voor een fraudemelding waar een derde schade van heeft ondervonden, niet aansprakelijk worden gesteld.

Ik geloof niet dat onafhankelijk toezicht de aansprakelijkheid van de accountant in andere gevallen kan beperken. Het is gebeurd dat ook de toezichthouder aansprakelijk werd gesteld. Wellicht gebeurt dat bij de bank van Van der Hoop. Het is mogelijk dat er grove onzorgvuldigheden zijn of dat er iets is gebeurd waarvoor woorden van gelijke strekking kunnen worden gebruikt. In zo'n geval kun je proberen een toezichthouder aansprakelijk te stellen. De toezichthouder kan echter niet de verantwoordelijkheid van de accountant of van de accountantsorganisatie voor zijn rekening nemen. De accountant blijft verantwoordelijk. De toezichthouder probeert de publieke borging zo goed mogelijk vorm te geven, maar daarmee doet hij niets af aan de individuele verantwoordelijkheid van het accountantskantoor of van de accountant.

De heer De Graaf heeft ook gesproken over de ontwikkelingen in Brussel. In de Europese Unie wordt een onderzoek uitgevoerd naar de pro's en contra's van de beperking van de aansprakelijkheid. Eind dit jaar

verwachten wij de uitkomst van dit onderzoek. Het moge duidelijk zijn dat wij niet een beperking van de aansprakelijkheid van de accountant willen, maar je moet altijd blijven nadenken. Als het onderzoek tot andere inzichten leidt, zal ik op dit punt initiatieven nemen. Ik zeg echter niet op voorhand dat wij die aansprakelijkheid moeten inperken.

De heer Van Middelkoop heeft vragen gesteld over de interne accountant versus de externe accountant bij het melden van fraude. De wetgever houdt zich bezig met de positie van de externe accountant. De externe accountant heeft een meldingsplicht en hij kan voor de accountantskamer worden gedaagd als hij zich niet aan zijn plicht houdt. Hij is ook de persoon waarop de wetgeving zich richt. Het doet er dan niet toe of de interne persoon een accountant, een boekhouder of een toiletjuffrouw heeft. Op dat punt kunnen wij met deze wetgeving geen aparte eisen stellen. Wij richten ons met onze eisen op de accountant die zich bezighoudt met het wettelijke monopoliedomein. Zo is de wetgevingssystematiek. Ik beveel iedereen wel aan om fraudes te melden als hij merkt dat daarvan sprake is, maar dit valt buiten het kader van dit wetsontwerp.

De evaluatie zal een keer per vijf jaar worden uitgevoerd. Er is gevraagd of de evaluatie niet eerder kan plaatsvinden. Ik verwacht dat wij het eerste anderhalf jaar een permanente evaluatie zullen hebben vanwege het feit dat wij met iets geheel nieuws te maken hebben. Dus de eerste tijd wil ik de uitvoering van de wet blijven evalueren. Vragen daarbij zijn: gaat er iets mis en zijn verbeteringen aan te brengen? Op deze manier kunnen wij heel snel ingrijpen. Ik geloof dus meer in een semi-permanente evaluatie tijdens de opstartfase, zodat kinderziektes kunnen worden aangepakt en voor zover dat nodig is met wet- en regelgeving snel voor oplossingen kan worden gezorgd. Dat is beter dan twee jaar lang met de armen over elkaar te gaan zitten en pas dan een evaluatie uit te voeren. De wettelijke evaluatietermijn van vijf jaar wil ik evenwel handhaven. Die termijn staat ook in het wetsontwerp en zelfs ik heb niet het recht van amendement. De bedoeling is om, juist omdat het hier om nieuwe wetgeving gaat, in de eerste jaren extra goed op te letten en om na te gaan of er iets mis dreigt te gaan. Ik zeg de leden toe dat te doen. Ik noem dat maar een semi-permanente evaluatie. Als het nodig is, zal ik onmiddellijk actie ondernemen.

De heer Doek heeft gevraagd of ik de klokkenluidersregeling wil aankaarten bij de beroepsorganisaties. Dat zal ik zeker doen met een positieve intentie. Het zou goed zijn, als ook de beroepsorganisatie zich eens buigt over de vraag hoe een dergelijke regeling, die naar ik begrijp nu al bij een enkel accountantskantoor bestaat, vorm kan krijgen.

Over de inwerkingtreding heb ik al het een en ander gezegd. 1 april is naar mijn overtuiging niet haalbaar, want de WTRA ligt nog bij de Tweede Kamer. Medio 2006 lijkt mij een mooi streefdoel. Het lijkt mij ook voor de beeldvorming goed dat wij dit proces, waarmee wij toch heel lang bezig zijn geweest, tijdig en zo snel mogelijk afsluiten. Dan weet iedereen waar hij aan toe is.

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Ik heb al gemeld dat er ook een connectie is naar de opleidingen, die dan geheel in het teken van deze nieuwe wetgeving kunnen staan.

De beraadslaging wordt geschorst.

De **voorzitter**: Ik dank de minister voor zijn uitvoerige antwoord. Ik had een kleine hoop dat ik u met de tijdwinst die wij hadden geboekt direct een tweede termijn kon aanbieden, maar u hebt voor twintig minuten ingeschreven en wij zijn inmiddels twintig minuten over tijd. Helaas, iedereen gaat later naar huis, ook degenen die bij de behandeling van de Nota Ruimte betrokken zijn. De tweede termijn stond genoteerd voor half negen, maar gelet op het gegeven dat er straks drie bewindsliden spreken, zal het wel kwart voor negen worden.

**

*B

!Nota Ruimte!

Aan de orde is de voortzetting van het **debat** over de **Nota Ruimte (29435)**.

Hierbij wordt betrokken:

- de brief van de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer d.d. 8 november 2005 over de uitwerking van de motie-Lemstra (XXI-C) over langetermijninvesteringsstrategieën, met bijlagen (XXI-G).

*N

Minister **Dekker**: Voorzitter. Met de behandeling van de Nota Ruimte in uw Kamer zetten wij vandaag een belangrijke stap voor de ruimtelijke ontwikkeling van Nederland. Het is hoog tijd duidelijkheid voor alle betrokkenen te scheppen en de Nota Ruimte volledig in werking te stellen. Ik ben dan ook heel blij, vandaag op uw eerste vergadering van dit nieuwe jaar, waarvoor ik u allen alle goeds toewens, hier te kunnen staan in de verwachting en in de hoop dat de PKB wordt goedgekeurd.

Op 21 en 22 maart 2005 heeft uw Kamer reeds uitvoerig met de meest betrokken bewindsliden gesproken over de Nota Ruimte en de direct daaraan verbonden nota's of agenda's. Staatssecretaris Van Geel heeft daar namens mij het woord gevoerd omdat ik helaas elders moest verkeren. In mijn memorie van antwoord mede namens de bewindsliden van Verkeer en Waterstaat, Economische Zaken en Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 8 november jongstleden ben ik zeer

uitvoerig ingegaan op de overwegingen die in de Eerste Kamer leven. Voor dit finale debat zal ik naar aanleiding van de inbreng van de leden nog enkele accenten zetten. Daarnaast zal ik vanzelfsprekend ingaan op vragen. De beantwoording van de vragen over de verbanden tussen ruimtelijk beleid en milieubeleid enerzijds, en ruimtelijk beleid en waterbeleid anderzijds, nemen de staatssecretarissen Van Geel en Schultz van Haegen voor hun rekening. Ik zal mijn bijdrage afronden met het onderwerp ontwikkelingsplanologie, dat ik met de Nota Ruimte zo centraal heb gesteld. Ik kom dan vanzelf bij de bijdrage die deze aanpak levert aan de verbetering van ruimtelijke waarden en kwaliteiten van Nederland.

Om te beginnen belicht ik de rol van het Rijk in het algemeen, en die van de minister van VROM in het bijzonder. Uiteraard zal ik ook enkele opmerkingen maken over de relatie tussen de nieuwe WRO en de invloed van burgers bij het maken van beleid en het uitvoeren daarvan. Ik zal ook ingaan op de opmerkingen over de langere termijn: beleid, strategie en de investeringen die daarbij passen.

De Nota Ruimte gaat uit van sturing op twee niveaus, op welke zaken het Rijk zich met voorrang richt en welke zaken het primair aan andere overlaat, zoals de decentrale overheden, burgers en bedrijven. De grootste rijksinzet op ruimtelijk gebied is vanzelfsprekend terug te vinden in de onderdelen die het kabinet van nationaal of internationaal belang acht. Ik heb die onderdelen op de kaart gezet als nationale ruimtelijke hoofdstructuur. Hiertoe behoren onder meer de nationale stedelijke netwerken, de hoofdverbindingssassen, de economische kerngebieden, natuur, water en landschap.

Uit de Nota Ruimte en de daarin opgenomen nationale ruimtelijke hoofdstructuur komt ook een beeld naar voren van een kabinetsvisie op de ruimtelijke ontwikkeling van Nederland. Op de vraag of het kabinet wel een visie heeft op de inrichting van Nederland, die zowel in de Tweede als in de Eerste Kamer erg vaak is gesteld, hebben staatssecretaris Van Geel en ik consistent geantwoord. Er is een visie, die in de Nota Ruimte is belegd. Er is een doorkijk naar ruimtelijke ontwikkelingen in 2020 en verder in 2030. Het stemt velen ongemakkelijk dat die visie anders is dan haar voorgangers. De Nota Ruimte bevat inderdaad geen groots meeslepende vergezichten of nieuwe omvangrijke projecten waarvan het onduidelijk is of en, zo ja, wanneer deze gerealiseerd gaan worden. Met de Nota Ruimte laat het kabinet zien wat de ruimtelijke opgave voor Nederland tot 2030 is en hoe het daarmee aan de slag gaat. De nota maakt duidelijk wat het kabinet van andere overheden, bedrijven en burgers verwacht. Wij geven hiermee een visie waarvoor wij onszelf en andere overheden verantwoordelijk achten. Die verantwoordelijkheid zullen wij ook op ons nemen. Daarbij behoort een beeld van de benodigde instrumenten en de werkwijzen. Het kabinet gaat uit van een decentrale aanpak voor de uitvoering die, binnen de randvoorwaarde van basiskwaliteit, uitgaat van vertrouwen in medeoverheden. Het is de visie van het kabinet dat er dus zo dicht mogelijk bij de burger wordt gebleven. Dat geeft

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

ruimte voor maatwerk. In het kort heb ik hiermee ook mijn visie op de ontwikkelingen en de basis daarvan geschetst.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Als je alle nota's ruimtelijke ordening uit de geschiedenis op een rijtje zet, blijft er bij elke nota een inhoudelijk begrip plakken: gebundelde deconcentratie, groeikernen, stedelijke knooppunten, Vinexlocaties. Is de minister in staat om zo'n begrip aan de Kamer mede te delen? Als wij ons even zouden kunnen verplaatsten naar het jaar 2035, wat zou dan volgens de minister aan haar conductestaat worden toegerekend? "Minister Dekker, dat was de minister van ...?" Ik weet het wel, maar ik zou het graag van de minister horen.

Minister **Dekker**: In 2035 zullen burgers in dit land in ieder geval weten dat de kabinetten en de medeoverheden zich sterk hebben gemaakt om de ruimtelijke ontwikkeling te baseren op datgene wat wij in de lagen van de bodem, in de bodemgesteldheid, hebben kunnen waarnemen. Wij gaan uit van de kwaliteiten van de ruimte. Daarbinnen, op die lagen, op die basis, op dat netwerk, op die occupatie, zijn in de stedelijke netwerken de resultaten te zien van de manier waarop wij ons concentratie- en bundelingsbeleid hebben ingezet. Het zal zichtbaar worden op welke wijze wij steden vitaal hebben kunnen houden, op welke wijze wij dorpen hun voorzieningen hebben laten behouden. Het zal helder zijn hoe wij antwoord hebben gegeven op de behoefte aan woningen. Er is een investering gepleegd op de ecologische hoofdstructuur. De verbinding tussen de gebieden zal zijn gerealiseerd. Dat biedt kansen voor de fauna en de flora van de ecologische hoofdstructuur.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Ik vroeg maar om één begrip. De minister hoeft niet nog eens de hele Nota Ruimte aan te duiden. Mijn vraag was: wat blijft er hangen? De minister houdt een heel verhaal over lagen, maar dat weet natuurlijk niemand meer in 2035.

Minister **Dekker**: Wat zal blijven hangen, is dat er een Nederland is met een voorspoedige economische ontwikkeling, waar je kunt wonen, waar je uitstekend kunt werken, waar bereikbaarheid is gerealiseerd en waar ook in natuur en landschap kan worden gerecreëerd. Dat zal in 2035 te zien zijn.

Het Rijk concentreert zich op de nationale ruimtelijke hoofdstructuur. Ik zei het al: decentraal wat kan en centraal wat moet. Voor deze aanpak is een cultuuromslag in het denken nodig, maar ook in houding en manier van werken bij het Rijk, bij provincies, bij gemeenten, bij bedrijven en bij maatschappelijke organisaties. Het is belangrijk dat vanuit Den Haag wordt aangegeven waar wij voor staan en wat wij willen bereiken. Enerzijds gaat het om versterking van de dynamiek, zoals de zes nationale stedelijke netwerken, de mainports, de greenports, de economische kerngebieden en

de relatie met onze Europese omgeving. Anderzijds gaat het om bescherming en vooral borging van belangrijke waarden, van de nationale landschappen, van het werelderfgoed en de ecologische hoofdstructuur, die goed is voor de kinderen, ook in 2035. Verder denk ik aan het geven van ruimte voor de grote rivieren en de primaire waterkeringen. Hiermee borgt het kabinet kwaliteit en aantrekkelijkheid van de ruimte en de veiligheid van Nederland.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): U zegt dat dit een cultuuromslag is, maar wat u vertelt is iets wat wij altijd al hebben gewild. Wat is daar nieuw aan?

Minister **Dekker**: Het gaat om een andere wijze van werken door overheden, met burgers en bedrijven en vooral om een wijze van werken waarbij verschillende belangen bij elkaar worden gebracht, om tot een oplossing te komen. Dat vraagt om meer dan alleen een bestuurlijk inspraakmodel, het vraagt om deskundigheid en inzicht in de wijze, waarop verschillende belangenhouders hun belangen naar voren brengen.

Het kabinet stuurt op de net door mij genoemde kwaliteiten. In reactie op de heer Van der Lans is het belangrijk, erop te wijzen dat het aantal nationale landschappen is toegenomen van zes naar liefst twintig. De aankoop van gronden voor de ecologische hoofdstructuur willen wij versnellen, zodat deze vóór 2018 is gerealiseerd.

Een aantal leden heeft aandacht besteed aan de ruimtelijke impact van het EU-beleid. Op basis van een scan door mijn ministerie van het werkprogramma van de Europese Commissie heeft de Rijksplanologische Commissie dossiers geïnventariseerd met een mogelijke ruimtelijke impact. Deze worden in een vroegtijdig stadium interdepartementaal besproken. Het doel is dan ook, in de andere voor de ruimtelijke ordening belangrijke sectorraden nieuwe beleidsinitiatieven mee te nemen. Zo geeft VROM gestalte aan een interdepartementale coördinerende rol. In Brussel zijn oriënterende gesprekken gevoerd met de Europese Commissie over het integreren van de ruimtelijke dimensie in een bestaand impactassessment. De conclusie is dat dit in principe mogelijk is; over een nadere uitwerking daarvan worden afspraken gemaakt. Binnen mijn departement heeft een reorganisatie geleid tot een directie internationale zaken, die de ontwikkelingen binnen Europa strikt volgt, zodat wij vroegtijdig op de hoogte zijn van de consequenties voor de ruimtelijke ontwikkelingen. Ik beseft dat zulke investeringen niet altijd zichtbaar zijn, maar ze zijn absoluut noodzakelijk voor een structurele aanpak van de ruimtelijke impact van het EU-beleid op langere termijn. Daarom werk ik tevens aan het door de leden gevraagde overzicht dat de impact van het EU-beleid op zowel het grondgebied als het bestuurlijke systeem zal omvatten. In dat kader heb ik naar betrokkenheid gezocht, vooral via nieuwe Europese netwerken zoals het NIROV, door onder andere stakeholders in deze problematiek te betrekken, zoals de gemeenten. Het is belangrijk dat empirische

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

informatie uit het veld in de analyse ten aanzien van de ruimtelijke impact wordt meegenomen. Dat betreft zowel de directe ruimtelijke impact van het EU-beleid, zoals natuur, luchtkwaliteit en plattelandsontwikkeling, als de indirecte ruimtelijke impact, zoals het staatssteundossier.

In de voorbeeldplannen voor gebiedsgericht beleid wordt expliciet aandacht besteed aan het vergaren van informatie over de mogelijke gevolgen van het EU-beleid in de desbetreffende plangebieden. Ik ben het echt met mevrouw Meindertsma eens dat deze plannen destijds zijn opgezet zonder expliciete aandacht voor de impact van het EU-beleid. Geconstateerd kan dan ook worden dat ik daadwerkelijk tot uitvoering ben overgegaan van datgene wat in de desbetreffende motie is gevraagd.

De heer **Lemstra** (CDA): Dat is natuurlijk een heel goede zaak. Alleen, de Europese Commissie heeft nog geen Europees ruimtelijk beleid. Met andere woorden: de richtlijnen die vanuit Brussel naar ons komen, zijn niet neergelegd of ingebed in een totaal ruimtelijk concept voor geheel Europa. Er is in Brussel dus geen afwegingsproces op het terrein van ruimtelijke ordening. U streeft er wel naar op de long term, maar op de korte termijn is er nog geen ruimtelijkeordeningsbeleid. Mijn vraag is nu of uw directie Internationale zaken van u de ruimte en de bevoegdheden krijgt om te faciliteren en in de gaten te houden dat de ruimtelijke impact ook op andere departementen door u gecoördineerd kan worden, in de zin dat het dus niet per departement wordt opgepakt maar dat de minister van Ruimtelijke Ordening een "overall view" houdt op de impact van ruimtelijke ontwikkelingsaspecten van Europese richtlijnen.

Minister **Dekker**: De heer Lemstra heeft gelijk dat er op dit moment geen Europees ruimtelijkeordeningsbeleid is. De grote vraag is evenwel of dat zo wenselijk is. In de eigen informele raad heb ik bij gelegenheid van de zogeheten Rotterdam Agenda aangegeven dat wij vooral moeten earmarken waar er sprake is van grensoverschrijdende problemen. Ik denk bijvoorbeeld aan Aaken-Luik-Maastricht, aan het oosten van het land of aan Barcelona. Als er ontwikkelingen zijn in een bepaald land kunnen die effecten hebben voor een ander land. Ik vraag mij wel af of een echt Europees ruimtelijkeordeningsbeleid noodzakelijk is, omdat er een tempo- en tijdsverschil is tussen de verschillende landen waar het gaat om de ruimtelijke visies. Het zou kunnen dat het streven naar één groot Europees ruimtelijkeordeningsbeleid ons verder zou kunnen ophouden, omdat wij hier toch voornamelijk uit willen gaan van de vereisten van onze eigen ruimte in de Delta waarin wij wonen om tot goede ontwikkelingen te komen. Dat stelt hier andere eisen dan bijvoorbeeld in België.

Verder kan ik de heer Lemstra zeggen dat de interdepartementale afstemming een zeer belangrijk gegeven is, juist waar wij verbinding met de verschillende sectorraden zoeken. Dus wij zullen stapje voor stapje via deze weg de coördinatie verder invullen.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Het gaat in feite om twee verschillende zaken. Dat is in de eerste plaats het Europees ruimtelijk ontwikkelingsbeleid. Als ik mij goed herinner is het ongeveer acht jaar geleden dat er een poging is gedaan om tot een soort Europees ruimtelijk ontwikkelingsbeleid te komen zonder dat het heel dirigistisch zou zijn. Het ging er daarbij om, met elkaar na te gaan of het mogelijk was om in Europees perspectief tot een soort van afweging te komen. Ik zou de minister in overweging willen geven om in Europa nog eens te proberen op hoofdlijnen en dus niet detaillistisch dat perspectief van ruimtelijke ontwikkeling voor het voetlicht te brengen. Dat is één kant van de zaak.

De doorwerking van de Europese richtlijnen op ons eigen ruimtelijk beleid is de andere kant van de zaak. De minister sprak daar net over. Ik heb gelezen dat de Europese richtlijnen niet zijn opgenomen in de huidige gebiedsontwikkelingsplannen. Ik begrijp dat de minister dat ook als een tekort beschouwt. Bij de komende planvorming moeten wij er dus voor zorgen dat zij daar wel bij betrokken worden. Heb ik dat goed begrepen? Als dat zo is, stemt dat overeen met mijn vraag op dat punt.

Minister **Dekker**: Het antwoord daarop is "ja". 1. Wij hebben dat in deze Nota Ruimte niet expliciet zo aan de orde gesteld, maar wij zijn daar wel op Europees niveau in de informele raden veel mee bezig geweest. 2. In de rijksplanologische commissie is net het besluit genomen om dat op deze manier op te pakken. Dat moet nog verder uitgewerkt worden. 3. Het gaat daarbij niet zozeer om het ruimtelijk ordeningsbeleid op het niveau van de details als wel om de richting en het perspectief. Ik werk aan de voortzetting van de Rotterdam Agenda. Sommige landen leggen echter een accent op bijvoorbeeld de krachtige steden en het stedelijk beleid, terwijl andere landen meer gevoel hebben voor de Rotterdam Agenda, waarbinnen de ruimtelijke ontwikkelingsperspectieven in ieder geval gezamenlijk kunnen worden geschetst. Daar ga ik mee verder en dat hoop ik tot een zeker resultaat te kunnen brengen.

Verschillende sprekers hebben opmerkingen gemaakt over de regisserende rol van de minister van VROM en gewezen op de kwetsbaarheid van de beleidssamenhang. De werkwijze, de inhoud van de Nota Ruimte en daaraan gerelateerde nota's laten zien dat de coördinerende en regisserende rol van de minister van VROM niet alleen in de beleidsformulering, maar ook bij de beleidsuitvoering vanzelfsprekend is. Mijn inzet concentreert zich daarbij nu ook op de uitvoering. Ik kom straks nog even terug op de coördinerende rol van en de regie door de minister van VROM.

Het bureau Buck Consultants International heeft recentelijk geconcludeerd dat het voor de Randstad niet aan mooie visies of mooi plannen ontbreekt, maar dat het schort aan uitvoeringskracht. Veel uitvoering -- ik doel dus op ruimtelijke ontwikkeling, spa in de grond -- wordt door marktpartijen en gemeenten geregeld, maar voor een aantal grote en belangrijke projecten is het hoog nodig dat er door

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

het Rijk concrete resultaten worden geboekt. Daarmee is niet alleen de Nederlandse concurrentiepositie gediend, maar ook de aantrekkelijkheid van onze steden en de kwaliteit van natuur, landschap en ruimte in algemene zin.

In antwoord op de vraag over de coördinerende rol van de minister van VROM wil ik dan ook wijzen op de programma-aanpak uit de Nota Ruimte. Bij vier specifieke gebieden is heel nadrukkelijk aangegeven dat het steeds gaat om de coördinatie. Op het totaaloverzicht van de programma-aanpak kan de Kamer mij aanspreken.

Sterker nog dan bij de beleidsformulering vraagt de uitvoering onder meer in de vier gebiedsprogramma's om integraal regisseren. Daarbij is nog veel te winnen. Dat is een taak van mij als minister van VROM, maar het is geen taak van mij alleen. Wanneer integraliteit en regie worden gezien als exclusieve taken van de minister van VROM, kun je voor je het weet de focus versterken die bij mijn collega's van nature ligt op hun meer sectorale verantwoordelijkheden, terwijl deze tijd juist steeds en meer een integrale opstelling vereist vanuit alle departementen die bij de ruimtelijke ontwikkeling van ons land betrokken zijn. De heer Van den Berg vraagt om een voorbeeld hiervan. Het kabinet heeft in de Nota Ruimte heldere randvoorwaarden gesteld aan de ontwikkeling van de Hoeksche Waard. Een onderdeel daarvan is de reservering van een bedrijventerrein van maximaal 180 ha netto. Reken je daar alle infrastructuur bij, dan kom je uit op 250 ha bruto. Dat bedrijventerrein beslaat 1% van de totale ruimte van de Hoeksche Waard. Die maximering van de omvang van het bedrijventerrein is naar mijn oordeel nog geen bedreiging voor het nationale landschap. Daarnaast gelden er randvoorwaarden bij de ontwikkeling van nationale landschappen. Ontwikkeling van grootschalige bedrijvigheid is daarbij uitgesloten. Provincies zijn verantwoordelijk voor de uitwerking van het beleid en voor de begrenzing van de nationale landschappen. Dat behoren zij op te nemen in hun streekplannen. Zij zullen erop toezien dat de daarvoor geldende randvoorwaarden worden gerespecteerd.

Ik geef een voorbeeld waaruit heel duidelijk blijkt dat er met de keuzes die wij hebben gemaakt, steeds aan die integraliteit wordt gewerkt. Het is een bewuste keuze geweest om mijn collega's van Verkeer en Waterstaat, Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en Economische Zaken tot een eerste aanspreekpunt te maken, als programmaminister bij de uitvoering van de vier programma's van de Nota Ruimte. Dat is een hulpmiddel om tot snelle coördinatie en besluiten te komen binnen het Rijk ten opzichte van de provincies of de regio.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Ik wil even terug naar de redenering over 1% bij de Hoeksche Waard, want daar zit volgens mij de crux. De minister zegt: hoe kan je daar moeilijkheden over maken, dat is maar 1%. Die kwantitatieve redenering is volgens mij het begin van de ellende. Je moet gewoon zeggen dat dit gebied die waarde heeft en dat wij het met rust moeten laten. Als je daaraan gaat tornen en in die rafelrand gaat zeggen: waar zeuren jullie over, laat die 1%, ben je al op een hellend vlak bezig.

Daarom is die redenering zo onverstandig. Dat moet je volgens mij nooit doen. Je moet zeggen dat dit gebied een landschap is en daarom bescherming verdient. Dan moet je niet met procenten gaan sollen.

Minister **Dekker**: Ik heb heel goed gehoord wat de heer Van der Lans heeft gezegd. Ik heb mijn redenering naar voren gebracht en ik ben ervan overtuigd dat de uitgangspunten voor dit nationale landschap, een van de twintig, staan. Daar zullen wij niets aan afdoen. Na veel debatten in de Tweede Kamer hebben wij ervoor gekozen om daar toch een bedrijventerrein van deze omvang te realiseren.

Laat ik nog een ander voorbeeld noemen. In de noordvleugel moeten wij beslissen over woningbouwopgaven voor de Haarlemmermeer, de Bollenstreek en Almere. Wij moeten beslissen hoe wij verdergaan met Schiphol. De toenemende verkeerscongestie tussen Schiphol, Amsterdam en Almere vraagt om een dringende oplossing. Dat het hier moet gaan om een zorgvuldige, integrale afweging, staat voor iedereen als een paal boven water. De landschappelijke, ecologische en cultuur-historische waarde van onder meer het Groene Hart, de Stelling van Amsterdam, het Naardermeer en het IJ-meer, is van grote betekenis. Hetzelfde geldt voor ruimtelijk-economische en milieuaspecten. Hier is alleen een integraal en samenhangend besluit over de uitvoering mogelijk. Wij kunnen de innovatieve kracht van bijvoorbeeld Zuidoost-Brabant alleen door een samenhangende aanpak verder vergroten.

Het Groene Hart vraagt ook om een samenhangende uitvoering op het terrein van verstedelijking, infrastructuur, wateropgaven, natuur en landschap. De uitvoering in de Zuidvleugel komt alleen tot stand als wij verstedelijking, groen, kustveiligheid, de Tweede Maasvlakte, de Greenport en de infrastructuur samenhangend aanpakken. Dat is ook de reden dat wij bij de ontwikkeling van PMR en de Tweede Maasvlakte ook een kans geven aan natuur, 750 ha, het ontwikkelen van woningbouw in de stadshavens en van bedrijvigheid. Ik kies er bewust voor om dat een gezamenlijke verantwoordelijkheid te laten zijn. Daar regisseer ik op.

Op grond van de eerste evaluaties weet ik dat de verkokering met deze werkwijze inderdaad wordt doorbroken en dat de uitvoeringskracht van het Rijk wordt versterkt, maar wij zijn er nog niet. Ik merk dat deze aanpak ook vruchten afwerpt bij onderwerpen die niet tot een programma-aanpak behoren. Ook bij deze projecten is een gezamenlijke aanpak, zowel bestuurlijk als ambtelijk, steeds vanzelfsprekender. Als voorbeeld wil ik noemen de gezamenlijke inzet van Verkeer en Waterstaat en VROM bij de uitvoering van de Hanzelijn in de IJsseldelta, waarbij bewust wordt gekozen voor een realisatie die meer mogelijkheden biedt voor integrale planvorming in de toekomst.

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

De heer **Lemstra** (CDA): Dit klinkt fantastisch. De minister wil iedereen erbij betrekken. Dat is sympathiek en dat doet het ook goed. Ieder departement blijft in zijn eigen waarde, maar de portefeuille Ruimtelijke Ordening is een macroportefeuille, die geldt voor het hele land en die in de handen van deze minister ligt. Iedere vakminister heeft zijn of haar deel, maar deze minister is namens de Staat der Nederlanden verantwoordelijk voor de totale ruimtelijke invulling en inrichting van dit land. In de memorie van antwoord staat dan ook dat de essentie van de programma-aanpak is om de rijkscoördinatie die ten grondslag heeft gelegen aan de Nota Ruimte, uit te bouwen naar de uitvoering van de rijksnota's. Met andere woorden: heeft deze minister de bevoegdheid van het kabinet om in te grijpen als vakministers hun boodschappenlijstje niet volledig hebben ingevuld? Daar gaat het om: deze minister moet natuurlijk polderen -- dat doen wij in dit land al jaren, al eeuwen -- maar op een gegeven moment moet zij ook kunnen zeggen: geachte collega, wij zouden daar willen uitkomen; hoe doen wij dat? Kan zij dat als coördinerend minister in het kabinet aan de orde stellen en kan zij daaraan bevoegdheden ontleenen? Zij zei immers terecht dat wij er nog niet zijn. Wat bedoelt de minister met "Wij zijn er nog niet"?

Minister **Dekker**: Misschien kan ik de heer Lemstra direct antwoorden met betrekking tot het accent dat hij legt op de rol van de minister van VROM. Op 17 juni hebben wij namens het kabinet in reactie op het TCI-debat een brief gestuurd over de daaruit voortvloeiende aanpak. Daarin staat volstrekt helder dat het kabinet een keuze heeft gemaakt inzake de rol van de minister van VROM: ook als het voortouw voor een project bij de vak- of sectorminister ligt, is de minister van VROM altijd medeondertekenaar van de structuurvisie voor een groot project. De minister van VROM toetst dus altijd of de ruimtelijke en economische aspecten voldoende zijn meegewogen in dat project. Aanvullend benadrukt het kabinet dan ook dat de minister van VROM bij het opstellen van de structuurvisie de regie over het proces voert ten aanzien van de ruimtelijke aspecten. Die regierol heeft onder andere betrekking op het formuleren van de ruimtelijke opgaven, de ruimtelijke afwegingen die in de structuurvisie aan de orde zijn en het bewaken van de samenhang met het nationale ruimtelijke beleid. Daar wordt dus kernachtig, maar heel gericht antwoord gegeven op datgene wat de heer Lemstra vraagt en wil en wat ik ook zelf voorsta: zodra je vanuit een vakministerschap een project inzet, moet dat altijd een bredere ruimtelijke afweging krijgen. Anders past het project niet in het totaal waarvan wij in dit land afhankelijk zijn. Naast de regie over het proces levert de minister van VROM ook de inhoudelijke inbreng voor die aspecten.

Met die boodschap heeft het kabinet geantwoord op de vragen van de Tweede Kamer, die hier nog eens zijn aangegeven. Ik hecht eraan om dit zo aan te geven, omdat de ruimtelijke afwegingen steeds moeten worden gemaakt. Wij staan in Nederland immers voor een grote opgave. Wij zijn er inderdaad nog niet. Natuurlijk betekent dat letterlijk

ruimte bieden, maar tegelijkertijd is er sprake van aanspreken op de begrenzingen die soms vanuit een vakdepartement worden aangegeven. Het is vanzelfsprekend dat het zo gebeurt, maar in de discussie daarover kom je altijd verder. De samenwerking tussen de departementen heeft de afgelopen twee jaar naar mijn overtuiging een grote stap voorwaarts kunnen maken.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Mag ik proberen om dit aan de hand van een voorbeeld te verduidelijken? U zegt dat de minister van VROM op sommige onderdelen niet alleen regisseur over de inhoud is, maar ook over het proces. Dat kan ik mij goed voorstellen. U gebruikte zojuist het voorbeeld van Haarlemmermeer en Almere en het ontwikkelingsperspectief dat daarvoor in 2006 moet worden vastgesteld. Vorig jaar heb ik in het integraal beleidsdebat gevraagd hoe het kwam dat, hangende dat ontwikkelingsperspectief, al Domeingronden verkocht werden. Ik moet zeggen dat het antwoord van minister Veerman mij nog steeds moet bereiken. Dat antwoord is mij toen toegezegd. Daar hoeft u niet in deze instantie op te antwoorden. Dat mag ook in tweede instantie, want ik heb dit niet eerder naar voren gebracht. Dat is een goed voorbeeld. Hangende het ontwikkelingsperspectief zou de minister van VROM als regisseur over het proces tegen haar collega's moeten zeggen: even wachten; wij hebben nu ook het Rijksontwikkelingsbedrijf, dat wij vorig jaar nog niet hadden; stop die gronden daar maar even in.

Minister **Dekker**: Dat is precies de bedoeling van de totstandkoming en de realisatie van het gemeenschappelijk ontwikkelingsbedrijf dat bij VROM wordt gestationeerd. Bij een beleidsdoelstelling moet een visie neergelegd worden. Almere moet bijvoorbeeld tot ontwikkeling gebracht kunnen worden. Dat is ook de reden dat eerst gekeken moet worden naar de echte woningbouwbehoefte van Almere. Wij weten wat het doorkijkje naar het jaar 2030 inhoudt, namelijk 45.000 woningen. De vraag daarbij is welk toekomstprofiel dit voor Almere inhoudt. Almere kan niet, om het onaardig te zeggen, een overloopstad blijven. Het moet een eigen betekenis krijgen. Dat betekent dat wonen, werken en bereikbaarheid gerealiseerd moeten worden. Dat betekent dat gekeken moet worden naar de bredere, ruimtelijk-economische aspecten. In de toetreding daartoe heeft het gemeenschappelijk ontwikkelingsbedrijf een duidelijke functie.

Ik zeg niet dat visie of ambitie niet nodig zijn op dit terrein. De centrale ambitie van dit kabinet is om met behoud van landschappelijke en natuurlijke waarden een duurzaam, veilig, aantrekkelijk en vooral economisch concurrerend Nederland te creëren. Misschien wordt dat wel het Californië of het New York van Europa, waarvan de heer Van Aartsen sprak bij de algemene beschouwingen in de Tweede Kamer. Ik trek ook vergelijkingen met de ruimtelijke dynamiek in Zuid-Korea, China, Vlaanderen of Barcelona. Bij die ambitie vervult de Randstad als dé motor van Nederland een centrale rol. Als de bestuurders van de Randstad onder de naam Holland Acht duidelijk

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

maken dat het aan uitvoeringskracht en doorzettingsmacht ontbreekt, vind ik dat een te pessimistisch beeld. Ik trek het mij ook aan. Ik zie het als mijn regierol om, samen met collega Remkes, vanuit een bestuurlijke invalshoek de besluitvorming in het ruimtelijk-economisch domein, waar die mogelijk tekort schiet, tot stand te brengen.

De minister van VROM kan vanuit een stevige, regisserende rol een belangrijke rijksbijdrage leveren aan een aantrekkelijk en dynamisch land. De verschillende sleutelprojecten uit de jaren tachtig en negentig, zoals het Oostelijk havengebied in Amsterdam, de Kop van Zuid in Rotterdam of het Ceramique-terrein in Maastricht, hebben een niet te onderschatten bijdrage geleverd aan de krachtige en dynamische stad. Datzelfde verwacht ik van de ontwikkeling van de Amsterdamse Zuidas, de stationsomgeving van Arnhem en de andere nieuwe sleutelprojecten waar wij samen met decentrale overheden en marktpartijen al een tijd aan werken.

Continuïteit van rijksbijdrage, ook voor grote toekomstige projecten, acht ik van groot belang om het beleid van de Nota Ruimte in de praktijk tot een succes te maken. Afgesproken is in het kabinet dat nog voor de komende zomer besluitvorming plaatsvindt over de inzet van 900 mln. aan FES-middelen in de periode 2010-2014 om dergelijke grote sleutelprojecten en integrale gebiedsontwikkeling tot stand te brengen. Afhankelijk van de besteding van de mogelijke meevaller uit de aardgasbaten beslist het kabinet mogelijk ook dit jaar nog tot een versnelling van een aantal van dergelijke projecten na de periode 2008 tot 2010. Er is niet gezegd dat er geen geld is. De reservering van 900 mln. is de basis om tot uitvoering van de Nota Ruimte te komen. De inzet van die 900 mln. is gekoppeld aan de Nota Ruimte volgens de formule "no regret". Voor de langere termijn is het goed dat er gewerkt wordt aan scenario's. Het is echter te vroeg om daar nu al investeringsconsequenties aan te verbinden. Dat geheel van 900 mln. moet ik eerst overzien. Een verdere versterking van de regierol van de minister van VROM, zoals de heer Lemstra voorstelt, heb ik al beschreven naar aanleiding van de TCI-brief. Ik kan mij geheel vinden in de regierol van de minister van VROM. VROM is de eerstverantwoordelijke voor de uitvoering van het beleid met de bijbehorende doorzettingsmacht. Daarmee kan ook in een toekomstig kabinet departementale verkokering worden voorkomen en zo kunnen de uitvoeringsmacht en de integrale regie worden bevorderd.

Dan kom ik bij een aantal bestuurlijke aspecten. De Nota Ruimte biedt duidelijkheid over rol en taak van elke overheidslaag. De verschillende generieke regels die in de nota zijn opgenomen -- locatiebeleid, de watertoets en de verdichting van de steden -- moeten vooral door provincies en gemeenten worden opgepakt en uitgevoerd. Alle algemeen geldende regels heb ik in de Nota Ruimte basiskwaliteit genoemd. Ik heb precies aangegeven welke taak elke overheidslaag heeft. In mijn reactie op het verslag heb ik een samenvattende tabel als bijlage opgenomen die dit illustreert. Hiermee is de rolverdeling aangegeven in de onderdelen van de nationale ruimtelijke hoofdstructuur. Ik zie dus geen reden voor paniek of onrust

op dit punt. De beleidsuitspraken in de Nota Ruimte staan na instemming van de Tweede Kamer en, naar ik hoop, ook de Eerste Kamer niet meer ter discussie. Zij zullen door de rechter bij de uitwerking van het beleid door provincies en gemeenten worden gerespecteerd. Ervaringen rond de geldende beleidsdocumenten op rijksniveau laten dit ook zien.

Ook gebiedsgericht werken zal niet tot juridisering leiden. Gebiedsgericht werken heeft veelal betrekking op de voorbereidingsfase van ruimtelijke plannen en projecten en draagt eraan bij dat deze plannen goed worden onderbouwd. In het verleden is met gebiedsgericht werken ervaring opgedaan en gebleken is dat het niet heeft geleid tot extra procedures of jurisprudentie. Gebiedsgericht werken kan wel leiden tot een beter draagvlak en een betere motivering van ruimtelijke besluiten. Vooral op het gebied van de basiskwaliteit biedt de Nota Ruimte veel beleidsruimte voor provincies en gemeenten. Dit biedt provincies en gemeenten de kans deze beleidsruimte zo dicht mogelijk bij de burgers op te pakken en in te vullen en verder te concretiseren en neer te leggen in duidelijke beleidskaders. Ik deel de angst voor juridisering dus niet.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): De reden voor de vraag naar juridisering was juist dat de definiëring van de basiskwaliteit niet eenduidig is. Als je een rondgang langs de provincies maakt, blijkt dat basiskwaliteit op verschillende manieren wordt ingevuld. Een van mijn vragen was of basiskwaliteit wordt getoetst aan minimale of aan maximale normen. Ontstaan er dan verschillen tussen provincies? Als dat gebeurt, kun je ook problemen bij de rechter verwachten. Dan wijzen partijen erop dat het elders anders wordt gedefinieerd. Daar zou ik nog wel een bespiegeling over willen horen.

De heer **Schouw** (D66): De minister zegt dat zij die angst niet deelt. Kan zij ons garanderen dat het niet gaat gebeuren? Waarop is die garantie dan gebaseerd?

Minister **Dekker**: Ik begin met de vraag van mevrouw Slagter. Naar aanleiding van eerdere vragen daarover zijn wij al bezig geweest om de medeoverheden duidelijk te maken wat de vereisten zijn van de Nota Ruimte. Wij geven antwoord op de vragen wat wij precies verstaan onder basiskwaliteit en hoe het bundelingsbeleid moet worden vormgegeven. Ook gaan wij in op de vraag wat het betekent als je de begrenzing van de nationale landschappen aanpakt. Ook komt er meer duidelijkheid over de reservering voor bijvoorbeeld infrastructuur. Wij hebben verschillende elementen op een rij gezet voor de medeoverheden. Bovendien zijn de verschillende provincies nu bezig om hun streekplannen bij te stellen op basis van de Nota Ruimte. Wij toetsen natuurlijk wel of de uitgangspunten uit de Nota Ruimte, zoals de basiskwaliteit, daarin zijn meegenomen. Wij toetsen daarop omdat die eenduidigheid ook in de streekplannen

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

moet zitten. De provincie moet daar een duidelijke keuze in maken en moet die ook motiveren. Eenduidigheid staat dus voorop en daar steunen wij de medeoverheden in. Natuurlijk kan ik geen enkele garantie geven, maar ik heb begrepen dat het thema "juridificatie" zo fraai in het pamflet, waarin geadviseerd wordt ook eens naar de andere kant te kijken, naar voren komt. Ik noem het bewust "een pamflet" want ik vraag mij werkelijk af of men een-op-een de uitgangspunten van de Nota Ruimte heeft opgenomen. Aan de oproep tot een debat geef ik graag gehoor. Degenen in deze Kamer die geïnteresseerd zijn in deze materie zal ik graag uitnodigen. Er moeten echter wel eenduidige keuzes worden gemaakt op basis van de uitgangspunten van de Nota Ruimte. Dat is in het pamflet niet gebeurd. Het geeft nieuwe vergezichten van de Nota Ruimte en dat is precies wat ik bedoel.

Mevrouw **Bierman-Beukema toe Water** (VVD): Ik wil even iets zeggen over het begrip "eenduidig". Laten de enigszins open geformuleerde begrippen in de nota geen ruimte voor een variëteit aan invullingen door de provincies? Ik kan mij voorstellen dat in 2035 wordt gezegd dat er in 2006 een grotere variatie in het land is ontstaan omdat de provincies als gevolg van de decentralisatie niet dezelfde invulling hebben gegeven aan de nota.

Minister **Dekker**: Er is een verschil tussen de eenduidige hantering van een begrip en de uitwerking in de plannen. De gebieden en de posities en visies van de provincies zijn verschillend. In dat kader komt het maatwerk voor de provincie of regio tot stand. Dat is precies de reden waarom wij het zo hebben opgezet.

De **voorzitter**: Mag ik de Kamer verzoeken zich enige zelfbeperking op te leggen?

**

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Uiteraard voorzitter, maar ik wil toch graag nog een vraag stellen over de juridificering. Als de minister alles vastlegt in strikte kaders, handelt zij in strijd met de filosofie van de ontwikkelingsplanologie. De opstellers van het pamflet hebben duidelijk willen maken dat het ene bij het andere hoort. Als je niet alles vastlegt in strakke procedures, is de prijs die je daarvoor betaalt dat mensen hun recht gaan zoeken bij de rechter. Ik begrijp dat de minister zelfs die redenering niet volgt.

Minister **Dekker**: Iedereen mag bepaalde juridische stappen nemen. Dat sluit ik natuurlijk niet uit. Vandaar ook dat ik geen garantie kan geven. Het gaat nu om de vertaling van thema's uit de Nota Ruimte -- de basiskwaliteit is er een van -- in de ruimtelijke plannen.

Ik overleg periodiek met de bestuurders uit de verschillende delen van Nederland, waaronder de bestuurders van de zes nationale stedelijke netwerken. Bovendien is op 5 december 2005 het bestuurlijke kader vastgelegd en naar de Tweede Kamer gezonden. Met de afspraken in het document "de Nota Ruimte, ieder zijn rol" committeert VROM zich net als drie andere departementen die bij de opstelling van de Nota Ruimte waren betrokken aan de afspraken die de rolverdeling verduidelijken. Het ministerie van BZK is daar samen met de VNG en het IPO ook bij betrokken. Dat biedt tevens het kader om gezamenlijk knelpunten op te lossen. Ik zou haast zeggen: wat kan er op dit gebied nog meer worden ondernomen? In de nieuwe WRO is ook geregeld dat ruimtelijke plannen digitaal en uitwisselbaar worden opgesteld. Natuurlijk kan de rechter de zorgvuldigheid van besluiten toetsen.

De status van de Nota Ruimte is en blijft de visie van het Rijk op de ruimtelijke ontwikkeling in Nederland. Ik hoop dat hierover overeenstemming ontstaat. Bij de invoeringswet voor de nieuwe WRO zal worden bepaald dat de Nota Ruimte als structuurvisie in de zin van de nieuwe WRO wordt aangemerkt; dus geen verval of achteruitgang van status.

Ik kom nu op de opmerkingen over het langetermijnbeleid. De heren Lemstra en Schouw stellen dat er niet wordt geanticipeerd op toekomstige ontwikkelingen zoals de stijging van de zeespiegel, klimaatverandering, hoogwaterproblematiek en de beschikbaarheid van energie. Wij gaan in het beleid uit van een lagenbenadering: ondergrond, netwerken en occupatie. Hierdoor worden de andere overheden als het ware gedwongen om na te denken over de relatie tussen de verschillende lagen waaruit Nederland is opgebouwd: de ondergrond, het water, de netwerken en de occupatie. Zo worden integrale planvorming en het denken op lange termijn bevorderd.

Gelet op de daling van de bodem en de stijging van de zeespiegel, de klimaatverandering, maar ook de macro-economische veranderingen op wereldschaal, is dit voor alle betrokken overheden nodig, dus ook voor het Rijk. De Nota Ruimte besteedt om die reden ook veel aandacht aan ruimte voor water, aan de veranderingen in de natte en laaggelegen veenweidegebieden en ook aan versterking van de ruimtelijke randvoorwaarden voor een sterke economische structuur en krachtige steden. Deze elementen zijn cruciaal voor de lange termijn.

Het is inmiddels bijna twee jaar geleden dat de nota is vastgesteld door het kabinet. Sindsdien heeft het denken niet stil gestaan. Wij moeten ook voor de veel langere termijn nadenken over een duurzame en veilige ruimtelijke ontwikkeling en inrichting van Nederland en over een aantrekkelijk economisch toekomstperspectief. In dit verband heb ik de eerder in deze Kamer ingediende motie over de benodigde langetermijnstrategie als ondersteuning gezien. Dit draagt bij aan een toekomstvast ruimtelijk beleid.

Het is onze bedoeling om risico's in beeld te brengen en de effecten daarvan te verminderen. In feite kent elk gebied zo zijn eigen specifieke risico's waarop het beleid moet inspelen. In Los Angeles en San Francisco

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

moet er bijvoorbeeld zo gebouwd worden dat de schade bij aardbevingen beperkt blijft en ik spreek nog maar niet over New Orleans. Een aantal heldere regels op dit punt zorgen voor zekerheid, ook bij investeerders. Zo'n soort uitgangspositie streef ik ook in Nederland na.

Bij de vorming van de verstedelijking van Almere, de Zuidplaspolder en rond Schiphol kunt u zien hoe er rekening wordt gehouden met de waterhuishouding en hoe daarmee ook de risico's op voorhand beheersbaar worden gemaakt. Laten wij duidelijk zijn: er is op dit moment geen reden om te twifelen aan de veiligheid. Nu reeds wordt in de Nota Ruimte en in de PKB Ruimte voor de Rivier geanticipeerd op de veranderingen tot in ieder geval 2030. Er is gewerkt met de op dat moment beschikbare kennis en geanticipeerd op onzekerheden.

In mijn antwoord op schriftelijke vragen ben ik al uitgebreid ingegaan op de keuze voor de Zuidplaspolder. Ik heb aangegeven dat meer argumenten een rol hebben gespeeld dan water alleen. Aan de gevolgen voor water wordt in de Nota Ruimte wel degelijk aandacht besteed. Het streekplan is het relevante plan waarop de watertoets van toepassing is. De Zuidplaspolder wordt vanuit een duurzame visie verder ontwikkeld.

Op 29 november jongstleden is tijdens het congres Ruimte voor Klimaat hier voor het eerst op ruime schaal aandacht aan besteed en is het onderwerp op de kaart gezet. Omdat onvoldoende bekend is welke veranderingen op ons afkomen en bovenal discussie is over de wijze waarop wij daarop kunnen reageren, heb ik gevraagd om een Adaptatieprogramma Ruimte en Klimaat. Hierin wordt in directe samenspraak tussen wetenschap en departementen, andere overheden en maatschappelijke organisaties vraaggericht onderzoek uitgezet, kennis samengebracht en verspreid en zal door middel van scenario's worden verkend welke strategieën voor de Nederlandse samenleving het meeste perspectief bieden en welke investeringsbeslissingen daartoe moeten worden genomen.

Wij maken geen heel nieuwe scenario's; dat is het werk van jaren. Wij denken dat wij dit door het aanbrengen van meer samenhang tussen de deelstudies, het maken van keuzes en het innemen van politieke standpunten verder vooruit kunnen brengen. Natuurlijk doen wij dit niet alleen maar met clubjes van naar binnen kijkende ambtenaren, hoewel ik de professionaliteit van de mensen op onze departementen wil onderstrepen. Wij kijken natuurlijk ook naar de financieel-economische component. Dat zal niet in alle gevallen eenvoudig zijn, maar dat moet wel gebeuren. De minister van VROM heeft in die ontwikkelingen en scenario's natuurlijk ook een regierol.

Ik kom nu op het onderwerp ontwikkelingsplanologie, een belangrijk onderdeel voor het ruimtelijk beleid. Dit is een methode waarin wij de ontwikkeling van de ruimte in ieder geval vormgeven doordat ontwikkelingsplanologie als methode voor de gebiedsontwikkeling een belangrijke en erkende plaats heeft gekregen. Ontwikkelingsplanologie leidt mijns inziens overigens niet tot een juridische discussie. Ook staat de PKB-tekst niet ter discussie als gevolg van zo'n

accentverschuiving. Het gaat dus om gebiedsontwikkeling. De aanpak die hierop is gebaseerd, symboliseert de vernieuwing in het ruimtelijk beleid bij uitstek. In veel gevallen was die tot stilstand gekomen. Discussies over ruimtelijke initiatieven werden veelal vanuit de loopgraven gevoerd zonder dat er knopen werden doorgehakt. Stilstand is in veel gevallen echt achteruitgang. De aantrekkelijkheid van verschillende gebieden is hierdoor voor bewoners en ondernemers niet toegenomen -- om het voorzichtig uit te drukken. Er is dus in veel gevallen sprake van een stagnatie die echt doorbroken moet worden. Het gaat erom dat wij met gebiedsontwikkeling de verschillende belanghebbenden bij elkaar brengen om te werken aan de meest gemeenschappelijke doelen en vanuit bestuurskracht te komen tot resultaat. Er moet niet worden gepolderd om het polderen. Daarmee slaan wij met de Nota Ruimte echt een nieuwe weg in.

Ontwikkelingsplanologie betekent niets minder dan een cultuuromslag voor velen en die bereik je niet van vandaag op morgen. Ik ben mij daarvan bewust. In mijn reactie op het verslag refereerde ik daar ook al aan. De suggestie van sommigen dat de methode ontwikkelingsplanologie en de daarop geënte gebiedsontwikkelingsaanpak ten koste gaat van ruimtelijke waarden en dat bijzondere kwaliteiten op het spel worden gezet, miskent toch de verrommeling en achteruitgang van de gebieden in de afgelopen jaren. Dit gaat ook voorbij aan het uitblijven van besluiten, omdat partijen er soms jaren niet uitkomen en elkaar als het ware in de houdgreep houden. Dat moeten wij echt voorkomen. Er zijn voorbeelden die dat illustreren. Denk bijvoorbeeld aan Midden-Delfland, de Utrechtse Heuvelrug of de aanpassing van de infrastructuur tussen Almere, Amsterdam en het Gooi. Volgens mij zijn wij met betrekking tot de beoogde ontwikkelingsplanologie al een eind op streek en begint er hier en daar beweging te komen. Ik denk dan bijvoorbeeld aan Meerstad. Er is hier sprake van werkelijke integrale planvorming. Het gaat over water, het gaat over wonen, het gaat over recreëren, het gaat over natuur. Er is vroegtijdig gezorgd voor samenwerking tussen private en publieke partijen. Er zijn afspraken gemaakt over de inzet van inkomsten uit de rode ontwikkelingen ten behoeve van bijvoorbeeld groen en blauw. De in dit verband afgesproken verevening laat zien dat verschillende belangen integraal tot hun recht komen, ook in financiële zin.

De dilemma's in de samenwerking tussen overheid en markt zijn mij bekend. Mevrouw Slagter heeft daarover een vraag gesteld. Tegelijkertijd is het mijn overtuiging dat voor een succesvolle gebiedsontwikkeling de uitvoerende marktpartijen snel, maar ook efficiënt en effectief bij de planvorming moeten worden betrokken. Dat betekent dat er inderdaad veel energie moet worden gestoken in de PPS-constructies waarnaar werd gevraagd. Zowel overheid als markt heeft zijn eigen doelen. Dat mag ook, maar de verantwoordelijkheden moet je goed kunnen onderscheiden zodat ook goed geopereerd kan worden. Dat betekent ook dat de binnen die constructies te verrichten diensten tegen acceptabele vergoedingen moeten kunnen worden uitgevoerd.

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Het lastige van zo'n verhaal is dat u er zo door bent gegrepen. Hetzelfde geldt voor de successen. Dit terwijl ik er ook een aantal vraagtekens bij zet. Als je in zo'n idee gelooft, dan is het altijd lastig om naar de mitsen en maren te kijken. Een van de moeilijke punten van Meerstad is toch de openbaarheid van contracten. Het is lastig dat de gemeenteraad, corporaties en de burger niet goed inzicht krijgen in wat er nu is afgesproken. Openbaarheid is in ieder geval een probleem. Een ander punt is dat er bij Meerstad zo weinig sociale woningbouw is afgesproken, terwijl wij met elkaar vinden dat dit wel zou moeten. U zegt: Wij brengen ze bij elkaar aan tafel, maar ik begrijp niet zo goed wie u met "wij" bedoelt. Is dat de overheid of bent u dat? Het gaat om iets dat uit het veld moet komen.

Minister **Dekker**: Misschien is het goed om Meerstad en andere voorbeeldprojecten eens onder de loep te nemen. In de eerste plaats is het van belang dat zo snel mogelijk openbaar is wat er met een gebiedsontwikkeling wordt bedoeld. Dat geldt voor de deelnemende partijen en voor burgers en omwonenden. Ik ben ervan overtuigd dat het op deze manier kan lukken en gaat lukken. Daarom had ik het over "wij". De minister van LNV heeft natuurlijk niet voor niets op dat gebied financiële risico's willen nemen. Ik ben ervan overtuigd dat er een fantastisch plan ligt. In de eerste plaats is er een rol voor de provincie. De provincie trekt een en ander, samen met de gemeenten die de gebiedsontwikkeling voor hun rekening hebben genomen. Er gebeurt een aantal zaken. In de eerste plaats moet aansluiting op de hoofdinfrastructuur plaatsvinden. Er wordt woningbouw gepleegd van diverse aard. Water en groen worden erin meegenomen. Er wordt teruggegaan naar de lintbebouwing die er in een bepaald gebied was, maar zodanig dat het totale gebied een fantastische aanvulling vormt op de woonmilieus die er in Groningen al zijn.

Mevrouw Slagter vindt dat er te weinig sociale woningbouw is. U kent mijn streefpercentage, maar binnen een stad moet men zelf ook heel goed bezien wat men al aan sociale woningbouw heeft. De vraag is of men, gezien de bevolkingsopbouw, een voldoende antwoord geeft op de woonmilieus die in een nieuw project worden ontwikkeld. Daar moet goed naar worden gekeken. Ik vind vooral dat de gemeente daarin een afweging moet maken. Ik geloof hierin, evenals in de andere 13 voorbeeldprojecten. Ik wil graag weten wat de feilen zijn. Daarom heb ik de adviescommissie van stedenbouwkundige Riek Bakker gevraagd om alle projecten te bezoeken. Dan komt er een aantal punten uit, die ik u zal noemen. Er wordt gevraagd om bestuurlijke daadkracht. Er is een attentie op het feit dat de verschillende partijen vroegtijdig moeten worden betrokken. Laten wij de markt er vooral niet te laat bij betrekken, want daar heeft men ook ideeën en ervaring die wij kunnen benutten. Niet alleen de formele inspraak moet worden georganiseerd, maar er moet vooral voor worden

gezorgd, vanuit de deskundigheid, het overzicht en het inzicht die aanwezig zijn, dat burgers een goed beeld krijgen van wat er kan worden ontwikkeld. De burgers moeten enthousiast worden gemaakt. Er moet voor worden gezorgd dat men bestuurlijk commitment krijgt van de verschillende partijen. Verder moet de overheid vooral helder zijn in de financiële besluiten. Anders kan niet van marktpartijen worden gevraagd om in te schrijven. Dit gebeurt niet alleen bij Meerstad, maar ook bij de Blauwe Stad, om in het Noorden te blijven. Het gebeurt ook bij het Hunzeproject en bij Kampen. Een ander voorbeeld van een project dat goed vordert is het Wieringerrandmeer.

Ik geloof in deze projecten, omdat ik geloof in de creativiteit van mensen, omdat ik geloof in de bestuurskracht die je kunt aanmoedigen en omdat ik geloof in deze manier van gebiedsontwikkeling. Dat is de reden waarom ik dit zo aan u wil overbrengen.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Ik onderschrijf de uitgangspunten van de minister volledig, en ik zou graag even willen stil staan bij een van de uitgangspunten, te weten: wees helder in de financiële besluitvorming. Bent u niet met mij van mening dat helderheid in de financiële besluitvorming transparantie met zich brengt? Weet u dat het grondcontract van Meerstad nog steeds aan alle openbaarheid en democratische controle is onttrokken? Zelfs betrokken partijen krijgen het grondcontract niet te zien.

Minister **Dekker**: Ik ben van mening dat transparantie nodig is, juist ook op financieel terrein. Wat u zei over het inzicht in het grondcontract was mij niet bekend. Ik zal daar morgen navraag naar doen.

Dan kom ik nog even te spreken over de burgerparticipatie in het kader van het programma Beleid met burgers. Er is een project van start gegaan waarbij enkele regionale gebiedsprojecten worden doorgelicht en waar nog eens wordt gevraagd hoe je de betrokkenheid van burgers kunt realiseren. De lessen die daaruit worden getrokken, zullen breed worden verspreid. Participatie van burgers en van maatschappelijke organisaties is cruciaal bij de gebiedsontwikkeling. Ik heb dat al gezegd. De adviescommissie-Bakker geeft aan dat het welslagen van gebiedsprojecten ook sterk afhangt van de "sense of urgency" voor de opgave, een breed draagvlak en sterke betrokkenheid van de partijen. Het is primair de verantwoordelijkheid en het belang van de trekker of regisseur van het gebiedsproject in kwestie, de provincie of de regio, om die betrokkenheid gedurende het hele proces te organiseren. Het gaat dus niet alleen om betrokkenheid aan de voorkant of om betrokkenheid tot slot aan de achterkant. De betrokkenheid moet er gedurende het hele proces zijn. Gezien de grote verschillen tussen de projecten acht ik een generieke regeling zoals mevrouw Meindertsma die suggereert, burgerparticipatie als normstelling, niet effectief. Het gaat om de vormen die je daaraan kunt geven.

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

De **voorzitter**: Hoe lang hebt u nog nodig?

**

Minister **Dekker**: Ik vorder aanmerkelijk.

De **voorzitter**: U hebt immers ook nog staatssecretarissen bij u.

**

Minister **Dekker**: Die komen tot hun recht, dat geef ik u mee. Ik zal het tempo wat verhogen.

Met de Nota Ruimte bieden wij dus enerzijds ruimte voor gebiedsontwikkeling en stellen wij anderzijds een aantal kaders. Daarom ben ik niet bang voor bijvoorbeeld negatieve gevolgen voor de ingezette gebiedsontwikkeling. Dat gaf ik zojuist al aan. De Nota Ruimte bevat het nationale ruimtebeleid voor de komende jaren en het wetsvoorstel voor de nieuwe Wet ruimtelijke ordening biedt straks het instrumentarium voor een nog betere uitvoering van de Nota Ruimte. Dat wetsvoorstel, waarvan de plenaire behandeling overigens op 24 januari in de Tweede Kamer zal plaatsvinden, regelt ook de procedures voor de besluitvorming over het beleid en de uitvoering. De nieuwe WRO biedt burgers en bedrijven kortere procedures met behoud van zorgvuldigheid en meer ruimte voor initiatieven. Voor een bestemmingsplan heb ik de proceduredtijd bijvoorbeeld teruggebracht van meer dan een jaar, 56 tot 62 weken, naar ten hoogste een halfjaar, 22 tot 26 weken. De nieuwe wet biedt voorts aan de overheden duidelijkheid over de verdeling van de verantwoordelijkheid, de geldende kaders en het ontwikkelingsgerichte instrumentarium.

Het onlangs bij de Tweede Kamer ingediende voorstel voor een grondexploitatiewet helpt eveneens bij de decentrale uitvoering van de Nota Ruimte. Provincies en gemeenten moeten hun regierol in de ruimtelijke ordening beter kunnen waarmaken. Een belangrijke stap is natuurlijk gezet met de indiening van het wetsvoorstel voor de grondexploitatie bij de Tweede Kamer. Deze wet biedt een regeling voor het kostenverhaal, voor het stellen van enkele locatie-eisen en voor situaties waarin marktpartijen gronden ontwikkelen.

Verder wordt er momenteel hard gewerkt aan de vereenvoudiging van de procedures. Dat gebeurt met de Wet voorkeursrecht gemeenten en de Onteiningswet.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Ik las in de memorie van antwoord dat er onderzoek gedaan zou zijn naar het zelfrealisatieprincipe, dat dit in december afgerond zou zijn en dat de minister dan zou kijken in welke mate zij daar eventueel wat aan kan doen. Is er al vordering op dat terrein of is dat nog niet aan de orde?

Minister **Dekker**: Er wordt wel vordering gemaakt, maar niet in de mate die de heer Van der Lans waarschijnlijk wenst. Ik kom daar later op terug.

Met de Nota Ruimte en met name de nieuwe WRO en de grondexploitatiewet kunnen alle betrokken overheden aan de slag met gericht beleid en met instrumenten. Dat maakt het nog beter mogelijk, echt resultaat te bereiken.

Ik heb al iets gezegd over de betrokkenheid van burgers bij de gebiedsontwikkeling. Ik wil nog eens benadrukken dat de nieuwe WRO ook meer ruimte biedt voor initiatieven van burgers, een belangrijke vernieuwing ten opzichte van de huidige WRO. Onder de nieuwe wet wordt het voor de burger ook mogelijk om een aanpassing van het bestemmingsplan te vragen, niet alleen voor een concreet bouwplan, maar ook voor bepaalde ontwikkelingen in algemene zin. Dat acht ik absoluut een stimulans voor burgers en een fraai voorbeeld van hoe de Andere Overheid kan werken.

Voorzitter. Ik kom tot een afronding. Ik ben ervan overtuigd dat de Nota Ruimte op een goede manier richting geeft aan het optreden van het Rijk en aan dat van andere overheden, maatschappelijke organisaties, burgers en bedrijven. Het kabinet geeft in de nota aan waar het Rijk zich op richt. Met de nota draagt het ook bij aan nieuw elan en de benodigde nieuwe manier van werken. Na uw instemming met de nota, kunnen alle betrokkenen met volle kracht werken aan de uitvoering van het beleid. De heer Van der Lans vroeg mij waarop ik afgerekend wil worden in 2035. Allereerst wil ik afgerekend worden op de Nota Ruimte zelf. Wij hebben hiermee nieuw beleid geformuleerd en brengen het tot uitvoering. In de tweede plaats kan ik worden afgerekend op de uitvoeringsagenda waarmee concrete invulling wordt gegeven aan dat beleid, zoals de programma-aanpak. Het derde is het instrumentenkoffertje waarvan ik de verschillende onderdelen al heb genoemd.

*N

Staatssecretaris **Van Geel**: Voorzitter. Er is een beperkt aantal punten waaraan ik nog aandacht moet besteden. Mevrouw Meindertsma en de heer Lemstra vroegen of de Nota Ruimte voldoende is dooraderd met duurzaamheidsdenken. Ik zou hier ervaring uit het verleden bij kunnen betrekken. Als er één discipline is die gewend is om in de verschillende dimensies van duurzaamheid te denken, is dat de ruimtelijke ordening. Men moet immers de ruimtelijke gevolgen en effecten van het sociale, het ecologische en het economische denken verenigen en worstelt daar ook mee. Het invullen van het bredere duurzaamheidsbegrip in de verschillende beleidsterreinen is niet eenvoudig. De vraag hoe wij in de praktijk moeten omgaan met het theoretische begrippenkader dat wij kennen en hoe wij de dimensies sociaal, economisch en ecologisch met elkaar in verband

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

moeten brengen, is intellectueel en conceptueel ingewikkeld.

Het kabinet doet er van alles aan om dit zichtbaar en scherp te maken. De nota Duurzame daadkracht heeft een internationaal en een nationaal deel. Hierin wordt aangegeven hoe het kabinet het duurzaamheidsdenken wil uitwerken in de verschillende onderdelen van het beleid. De Tweede Kamer heeft het initiatief genomen om onder andere met de minister-president en mij in september een debat te voeren over de vormgeving van duurzaamheid in Nederland. Wij proberen via duurzaamheidsverkenningen, waarin de verschillende planbureaus een belangrijk initiatief hebben genomen en ook participeren, grip te krijgen op de verschillende dimensies van duurzaamheid en de relaties tussen deze dimensies. Wij weten bijvoorbeeld wat er zou moeten gebeuren op het terrein van ecologie, maar de vraag is hoe de samenhang is met de economie en sociale aspecten. Via de rapportages zal het duurzaamheidsdenken een steeds betere plek krijgen in een groeimodel in ons beleid.

Er waren vragen over een inventarisatie van de ruimtelijk effecten van de Europese richtlijn, onder andere in relatie tot luchtkwaliteit. Er werd gevraagd of ik wel voldoende grip heb op die richtlijnen, waaronder milieurichtlijnen, maar een diepgaande analyse ervan was niet nodig. Er zijn rapporten verschenen in het kader van het programma Andere Overheid waarin het kabinet heeft aangegeven hoe het internationale en Europese beleid is voorbereid. Hieruit zijn lessen te trekken. Die zijn zo uit de dossiers te halen. De les uit de gang van zaken rond de Nitraatrichtlijn is dat wij niet eigenzinnig moeten zijn. Als er een richtlijn is, moeten wij proberen om die uit te voeren conform de lijn. Dat moet ook als wij de richtlijn niets vinden. Als wij ambities formuleren op Europees niveau, moeten wij nadenken over de wetstechnische, inhoudelijke en financiële gevolgen van de richtlijnen voor de verschillende onderdelen. Het kabinet heeft gezegd dat dit beter moet.

Een ander leerpunt uit de discussie over richtlijnen is dat wij hebben gemerkt dat het niet een verhaal is van een departement dat in Brussel in raadswerkgroepen en commissies onderhandelt, maar dat de verschillende stakeholders in Nederland in een vroege fase moeten worden betrokken bij een dossier. Ik doel in het bijzonder op de ngo's, het IPO van de provincies en de gemeenten. Op die manier krijgen wij eerder grip op de situatie waardoor wij onze bedoeling duidelijk kunnen maken. Tevens kunnen wij dan gezamenlijk optreden. Daar besteden wij veel aandacht aan. De volgende week heb ik een gesprek met de stakeholders over de vraag hoe wij dat op milieugebied kunnen organiseren en verbeteren.

Mevrouw Bierman heeft geïnformeerd naar de stand van zaken bij de Europese dimensie van luchtkwaliteit. Zij heeft gevraagd of wij voldoende energie hebben om de afspraken na te komen en om daar een serieuze zaak van te maken. De heer Van den Berg heeft nog gevraagd naar enkele aspecten die daarmee samenhangen, zoals de ruimtelijke ordening en de stand van zaken van het wetsontwerp. Welnu, in Europees verband zijn twee aspecten dominant in de huidige acties

van het kabinet vanwege de strategie voor luchtkwaliteit die door de Commissie is gepresenteerd. De bal ligt nu dan ook bij de lidstaten. Er is heel veel overleg op het niveau van de lidstaten. In de lidstaat Nederland gebeurt dat op alle niveaus om de belangen van Nederland te verdedigen.

Zoals gezegd, gebeurt dit op twee terreinen. Het ene is het verkrijgen van een aanmerkelijk betere aanscherping van de Euro5-/Euro6-normen. Het gaat er vooral om, de Euro6-normen in perspectief te krijgen. Wij weten namelijk dat bronbeleid het allerbelangrijkste is voor de verbetering van de luchtkwaliteit. Dat beleid is nu te weinig, te laat en te slap. Onze inzet is om een goed bronbeleid tot stand te brengen. Dat is ook best wel spannend, omdat niet alle lidstaten er hetzelfde over denken. In het bijzonder de lidstaten met een eigen auto-industrie denken er anders over.

Op het andere terrein gaat het erom, toch enig uitstel te krijgen omdat sommige normen volstrekt onhaalbaar zijn. Ik heb dit wel eens met knikkende knieën geformuleerd. Hierbij willen wij niet de norm aantasten. Ik heb dit helaas eerder in deze Kamer moeten zeggen. Vandaar dat wij een derogatiemogelijkheid willen om dat goed onderbouwd tot stand te brengen.

In het bijzonder heeft onze aandacht het voorstel inzake grenswaarden voor PM_{2,5}, dus de allerkleinste stofdeeltjes. Hierbij gelden gezondheidsoverwegingen. Het gaat om de meest schadelijke deeltjes. De Commissie heeft onzes inziens in dit opzicht onvoldoende maatregelen genomen op Europees niveau om het doel daadwerkelijk te bereiken. Wij willen dat niet hetzelfde gebeurt als in 1999: akkoord met de normen, maar een onvoldoende bronbeleid op communautair niveau. Er moet dus sprake zijn van een combinatie met een goed bronbeleid.

Men kan ervan verzekerd zijn dat het kabinet buitengewoon veel aandacht en zorg besteedt aan de communicatiestrategie. Afgelopen vrijdag is dit onderwerp weer prominent aan de orde geweest bij het bezoek van de heer Barroso aan Nederland. Ik herhaal dat deze discussie nu vooral op het niveau van de lidstaten wordt gevoerd, omdat de Commissie in dezen inmiddels een standpunt heeft ingenomen.

Omwille van de tijd antwoord ik de heer Van den Berg dat wij hopen dat het wetsvoorstel medio februari naar de Tweede Kamer wordt gezonden. Hij heeft nog een vraag gesteld over de discussie over de ontkoppeling. Welnu, wij gaan een heel verstandige en flexibele koppeling voorstellen. Het grootste probleem is niet dat een groot aantal plannen wordt ontkoppeld, omdat die geen of nauwelijks een rol spelen bij de verslechtering van de luchtkwaliteit. Je moet het ook niet willen om dit kleine grut juridisch aan elkaar te koppelen. Wel maken wij ons zorgen over echt grote projecten die in een overschrijdingssituatie de luchtkwaliteit verslechteren. Je komt dan terecht bij wat de heer Van den Berg heeft genoemd: het vogelvrij maken van die plannen. Wij denken daar echter een goede oplossing voor gevonden te hebben. Het gaat nu te ver om hierop in te gaan, maar de kern van de gestelde vraag lijkt mij hiermee wel beantwoord. Wij denken dus dat wij met een goed bronbeleid én een fatsoenlijke wetgeving met veel steun

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

van en in samenwerking met de gemeenten en de provincies hiervoor een oplossing kunnen vinden.

De minister heeft al gesproken over het klimaat van ruimte. Dat project heeft uit een oogpunt van klimaatbeleid buitengewoon veel belangstelling van mij. Ik vind het fantastisch hoe de minister en collega Schultz dit project trekken. Ik ben meer voor de coördinatie van het klimaatbeleid in algemene zin. Daar heb ik mijn handen vol aan, zoals u weet. Het is een weerbarstige materie.

De heer Schouw heeft gevraagd naar de onzekerheden op dat terrein en de communicatiestrategie. Verder heeft hij gevraagd of er draagvlak is voor zaken die pijn doen en of wij ook echt durven op te treden. Er is veel onzekerheid over het klimaatbeleid, al neemt die af. De mens levert een zeer belangrijke bijdrage aan de geweldige versnelling van de verandering van het klimaat. De betekenis hiervan voor de verschillende werelddelen loopt uiteen. Een panel van duizenden wetenschappers uit de hele wereld geeft hier steeds nadrukkelijker informatie over. Voor Nederland is de betekenis wisselend. Wij hebben onderzoek laten doen naar de effecten hiervan. Op de staalkaart die u hebt gekregen, staat een samenvatting van wat er gebeurt. Het waarschijnlijkst is dat het klimaat de eerste tijd warmer wordt, ook in deze streken. Als in de komende eeuwen, dus niet in één week tijd, zoals het scenario van de "Day after tomorrow" is, het zeer fragiele evenwicht tussen de koude en warme golfstroom wordt verstoord en de poolkappen smelten, wordt het veel kouder. In de eerste eeuwen wordt het echter veel warmer. Dit biedt enige zekerheid voor het beleid dat mijn collega's voorbereiden met het oog op de consequenties voor de inrichting van Nederland. De zeespiegel stijgt in ieder geval, ook als het kouder wordt. De vraag is hoe groot die stijging zal zijn, want die heeft vooral te maken met de thermische uitzetting van water in de hele wereld. Al wordt het hier kouder, dan nog kan het in de rest van de oceaan warmer worden, waardoor thermische uitzetting optreedt met een stijging van de zeespiegel tot gevolg. Er zijn dus wel zekerheden.

De communicatie is wisselend. Wij constateren dat de gevoeligheid voor het klimaat en de discussies daarover toeneemt zodra er zeer aansprekende voorbeelden worden gegeven. Voor Nederland is het wat suffer. Er wordt namelijk gezegd dat het hier straks leuk wordt omdat er in de zomer subtropische temperaturen zullen worden gehaald, hetgeen een stuk gezelliger is. Dat is een lastige kwestie. Als je echter duidelijk maakt wat de grote gevolgen voor ecosystemen zijn en voor de migratie, ziet men pas in dat de consequenties groot zijn. Het is dan ook goed om voortdurend beelden te laten zien van die consequenties. Geciteerd is dat 60% van de wereldbevolking -- de heer Lemstra had het over 70% -- in deltagebieden leeft en niet de mogelijkheid heeft om zich aan te passen. Wij zijn die mensen ecovluchtelingen gaan noemen. Hier hangt het draagvlak voor het beleid mee samen. Op dit moment is er in samenhang met zaken als luchtkwaliteit en geopolitieke aspecten een groot draagvlak voor het verminderen van het gebruik van fossiele brandstoffen. Mensen zullen die vanuit

verschillende invalshoeken minder willen gebruiken. Dat maakt mij niet uit; als het om één reden gebeurt, gebeurt het ook. Het draagvlak kan echter worden ondermijnd door het systeem van emissiehandel dat wij hebben. Het bedrijfsleven in Europa moet blijven concurreren met de Verenigde Staten dat een dergelijk systeem niet hanteert. Dat kan een eroderend effect hebben op het draagvlak voor ons klimaatbeleid. Ik hoop dat wij daar samen inhoud aan kunnen geven, vooral om ervoor te zorgen dat het beleid dat wij nu voorstellen en dat in Kyoto vorm heeft gekregen, aanknopingspunten biedt voor China en India, maar vooral ook voor de Verenigde Staten. Hier zullen wij de komende jaren hard aan werken.

*N

Staatssecretaris **Schultz van Haegen-Maas Geesteranus**: Voorzitter. De relatie tussen ruimtelijke ordening en water krijgt de laatste jaren veel aandacht. Ik vind dat volledig terecht. De commissie Waterbeheer 21ste eeuw constateerde in 1999 al dat ons watersysteem niet meer in staat was om overvloedige regenval op te vangen. Bovendien maakte die commissie inzichtelijk dat Nederland als gevolg van de klimaatverandering in de toekomst met een nog veel grotere wateropgave te maken zou krijgen en dat er nu al maatregelen van met name ruimtelijke aard moeten worden genomen om dat voor de toekomst op te kunnen lossen. Het kabinet heeft toen snel gereageerd. In 2000 kwamen er twee nota's: Anders omgaan met water en Ruimte voor de Rivier. In die nota's staat al dat de bestaande ruimte moet worden behouden en dat het creëren van additionele ruimte voor water centraal moet staan, omdat wij alleen op die manier in staat zijn om op de korte termijn, maar vooral ook op de lange termijn de problemen op het gebied van water als gevolg van klimaatverandering aan te pakken.

Ik ben blij dat de heer Lemstra weer beter is. Wij hebben hem in november bij de discussie in het Kurhaus over klimaatverandering gemist. Ook toen heb ik gezegd dat het water een van de eerste terreinen is waarop wij ook werkelijk anticiperend bezig zijn om op de klimaatverandering te reageren. Wij hebben dat belangrijke inzicht vervolgens natuurlijk verankerd in de Nota Ruimte. Het ruimtelijk waterbeleid treft u aan in het hoofdstuk Water en groene ruimte. De ruimtelijke strategie die daarin is gekozen, is anticiperen op en meebewegen met het water. Conform de systematiek van de Nota Ruimte is het ruimtelijk waterbeleid dan ook weer uitgewerkt in een generiek ruimtelijk waterbeleid en een specifiek ruimtelijk waterbeleid voor de ruimtelijke hoofdstructuur.

Het voorkomen van wateroverlast en van watertekort is een voorbeeld van een generiek beleid, omdat het alleen maar stroomgebiedsdekkend kan worden toegepast. Hierbij hoort het stappenplan vasthouden, bergen en afvoeren.

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Mevrouw Meindertsma heeft haar zorgen uitgesproken of er op de nieuwe kaart wel voldoende ruimte voor waterberging wordt gereserveerd om het watersysteem op orde te krijgen. Ik kan haar op dat punt geruststellen. Wij hebben met de provincies, de waterschappen en de gemeenten de heel heldere afspraak gemaakt in het Nationaal Bestuursakkoord Water dat er een bepaald aantal hectares per gebied aan waterberging moet worden gevonden. Dit staat echter nog niet op de nieuwe kaart omdat het zoekruimtes betreft, die als zodanig nog niet definitief kunnen worden weergegeven. Aan de minister is enkele malen gevraagd naar het sturingsconcept achter de Nota Ruimte. Het sturingsconcept hier is ook dat wij meegeven dat er een bepaald aantal hectares per stroomgebied moet worden gevonden. Wij laten het echter vervolgens aan de provincies, waterschappen en gemeenten over waar zij die ruimte vinden. Zij kunnen het best zien waar daarvoor de beste mogelijkheden zijn en zij kunnen ook een integrale aanpak realiseren. Wij zullen hen er zeker op afrekenen dat het gebeurt. Daarvoor zal men zich ook in de stroomgebiedsplannen moeten verantwoorden. Dit gaat de goede kant op. Er zijn inmiddels al ongeveer duizend plannen in het land en duizend locaties waarop men aan het werk is.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Mijn zorg ging niet uit naar de zoekgebieden, maar naar de inrichtingsplannen, dus naar de uitvoering na de zoekgebieden.

Staatssecretaris **Schultz van Haegen-Maas Geesteranus**: Zij staan nog niet in dit voorstel. Ik ga ervan uit dat zij in een volgende fase van de nieuwe kaart ook zullen zijn opgenomen als zij van zoekgebied overgaan naar werkelijk definitief gebied.

Een andere vorm van sturing is de watertoets, een belangrijk instrument voor de doorvertaling van de waterbelangen in de ruimtelijke planvorming, of de besluiten die worden genomen in de planvorming. De watertoets is verplicht voor alle ruimtelijke plannen en besluiten die mogelijk gevolgen kunnen hebben voor het watersysteem. Het is van belang om te onderstrepen dat de watertoets ook een heel proces omvat, van vroegtijdig informeren, adviseren, afwegen en uiteindelijk beoordelen van de waterhuishoudkundige aspecten in de relevante ruimtelijke plannen en besluiten. Veel meer dan een inhoudelijke toets achteraf is dit dus echt een uitgebreid proces vooraf om er ook voor te zorgen dat de negatieve gevolgen voor de waterhuishouding kunnen worden voorkomen. Als dat redelijkerwijs niet mogelijk is bij plannen, zullen zij worden gecompenseerd. De besluitvorming hierover dient tegelijk met het ruimtelijk plan of met het besluit plaats te vinden.

Dit sluit ook aan bij de vraag van de heer Van den Berg over de toepassing van de watertoets in de Zuidplaspolder, in de Bloemendalerpolder en in Rijnenburg. Bij de planvorming in deze drie gebieden zijn de waterbeheerders nauw betrokken. De waterbelangen

worden ook nadrukkelijk aan de orde gesteld bij het uitwerken van het ruimtelijk plan. Op het moment dat het wordt vastgesteld, moeten daar dus ook deze waterparagrafen in voorkomen. Daarin zal moeten worden aangegeven op welke wijze men ofwel de negatieve effecten voorkomt, ofwel compensatie realiseert.

Verder zal de watertoets op verzoek van de Tweede Kamer worden uitgebreid met een kosten- en risicoafweging. Dat kan onder meer door het opstellen van een kosten-batenanalyse. Daarbij speelt ook de toepassing van de OEI-systematiek een rol. Ik kan mevrouw Bierman melden dat waterveiligheid op dit moment al nadrukkelijk als een van de aspecten is opgenomen. De afgelopen jaren hebben wij zowel met Ruimte voor de rivier als in de discussie over de nota Overlopen ervaring opgedaan door expliciet deze kosten-batenafweging te maken.

Een derde sturingsinstrument is de ruimtelijke reservering, zoals deze bijvoorbeeld bij de PKB Ruimte voor de rivier een rol speelt. Om meer ruimte voor de rivier te houden, zullen wij langs de rivier gebieden gaan reserveren die wij voor een periode van tien jaar vrijwaren van nieuwe grootschalige of kapitaalintensieve ruimtelijke ontwikkelingen. Er geldt daar bijvoorbeeld een verbod op nieuwbouwwijken, nieuwe woonwijken en nieuwe bedrijfsterreinen. Er kunnen wel kleinschalige ontwikkelingen plaatsvinden, maar geen grootschalige. Deze reserveringen zijn van groot belang om op een goede manier uitvoering te kunnen geven aan de PKB Ruimte voor de rivier en om ervoor zorg te dragen dat wij als gevolg van klimaatverandering op langere termijn zo nodig nog meer ruimte langs de rivieren kunnen bieden.

De heer Van den Berg heeft zijn zorg uitgesproken over de rol van Rijkswaterstaat in de brede belangenafweging van projecten. Hij startte bij TCI en eindigde bij het baggerdepot in de Marspolder. Verkeer en Waterstaat heeft heel veel opgestoken van de discussie over TCI. De rol is tegenwoordig veel meer naar buiten gericht. Afgelopen jaar is daarvoor een intensief proces doorlopen. Dat is een on-going proces.

Voorzitter: Jurgens

Staatssecretaris **Schultz van Haegen-Maas Geesteranus**: Het slibdepot in de Marspolder is inmiddels weer uit de plannen verdwenen, onder andere omdat uit de inspraak bleek dat andere alternatieven veel beter zouden zijn. Je moet niet alleen iets kunnen weglaten omdat uit de inspraak blijkt dat veel mensen dat willen, maar ook wanneer blijkt dat er betere mogelijkheden bestaan om dezelfde problemen op te lossen. Bij het vaststellen van deel 3 van de PKB Ruimte voor de rivier is dit er in december al weer uitgehaald. Dit is een van de voorbeelden van de veranderingen die naar aanleiding van de inspraak en betrokkenheid in de PKB's zijn aangebracht. Deze illustreren het naar buiten kijken van de ambtelijke organisaties.

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Ik ben ingegaan op deze drie sturingsvormen om te laten zien hoe je aan de ene kant de ruimte kunt bieden aan de regio om zaken zelf te beslissen, en tegelijkertijd als Rijk stevig te sturen op wat je niet wilt of in de toekomst alsnog wilt kunnen realiseren. Dat laatste komt tot uiting in de reserveringen en watertoetsen die de mogelijkheid bieden om er op decentraal zelf invulling aan te geven terwijl het Rijk erop toeziet dat het gebeurt.

Meerdere sprekers hebben in eerste termijn gesteld dat de kust een cruciale rol speelt voor de bescherming van Nederland tegen waterproblematiek. De zeespiegelrijzing is meerdere keren genoemd. Dat gebeurde weliswaar nog niet in combinatie met de bodemdaling, maar ook dat is een groot probleem. De inklinking en oxidatie van de veenweidegebieden zullen het probleem alleen nog maar vergroten. Om deze redenen is het van belang om voldoende ruimte in de kustzone te reserveren voor de natuurlijke zandtransporten opdat de zeewerende functie van de kust ook bij de zeespiegelrijzing blijft behouden. Om ervoor te zorgen dat deze natuurlijke processen in het kustfundament zoveel mogelijk ongestoord blijven, hebben wij restricties gesteld aan nieuwe bebouwing in het kustfundament.

Ik zie mevrouw Bierman denken hoe het dan zit met het buitendijks bouwen. De buitendijkse gebieden zijn andere delen dan het werkelijke kustfundament, dat vaak in de duinenrij zelf ligt. Wij hebben er om de volgende reden voor gekozen om in de dertien kustplaatsen buitendijkse bebouwing binnen een bepaalde lijn toe te staan. Toen in 1996 de nieuwe Wet op de waterkering werd ingevoerd, hebben wij als het ware een streep getrokken langs de kust waarmee binnendijks en buitendijks van elkaar werden gescheiden. Eigenlijk hebben wij gezegd dat wie buitendijks zat, het verder maar moest uitzoeken, terwijl wij voor iedereen binnendijks zouden verzekeren dat het beschermingsniveau op gelijk niveau blijft. De mensen die buitendijks wonen, woonden daar vaak al generaties lang en in ieder geval van voordat wij deze lijn trokken. Als gevolg van deze lijn op papier, werd de situatie in de kustgemeenten of deze locaties in de toekomst nog wel goed bewoonbaar zouden zijn erg onzeker met het oog op de stijgende zeespiegel. De oprukkende zee zou in ieder geval tot economische schade kunnen leiden, terwijl stranden kunnen wegspoelen en er in deze gebieden misschien zelfs nog wel ernstiger zaken zouden kunnen plaatsvinden. Ik heb gezegd dat ik vind dat het niet op de juiste manier is aangepakt en dat ik de buitendijkse gebieden een lager beschermingsniveau dan dat van de Randstad zal bieden, maar wel een zodanig niveau dat ik de bescherming voldoende vind. Ik wil voor deze gebieden het huidige beschermingsniveau handhaven, wat betekent dat Verkeer en Waterstaat zich committeert tot zandsuppleties om de buitendijkse gebieden van die dertien kustplaatsen er in ieder geval niet verder op achteruit te laten gaan. Daarmee zorgen wij ervoor dat ze economisch niet op slot worden gezet en dat de mensen in deze gebieden zekerheid hebben, maar ook dat er weer gewenste ontwikkelingen mogelijk worden. Daarbij kan het gaan om bebouwing binnen de beschermingslijn; als

men meer wil, zal men zelf moeten zorgen voor een hoger beschermingsniveau.

Een van de voorbeelden is het plan-Waterman; je zou met de uitvoering van dit plan of van delen van dit plan meer kunnen realiseren aan de kust, maar dan moet degene die dit doet, ervoor zorgen dat het beschermingsniveau van de betrokken inwoners er niet op achteruitgaat. Bij een van de reeds gerealiseerde delen van het plan-Waterman, het Kennemerstrand, hebben de provincie en de projectontwikkelaar zelf in een nieuwe waterkering geïnvesteerd. De heer Schouw vroeg zich af of wij überhaupt nog wel bezig zijn met dit plan; ik kan hem zeggen dat wij op dit punt zeer actief zijn. De heer Geluk heeft twee jaar geleden een motie ingediend om dit plan nu echt aan te pakken. De provincie Zuid-Holland is de trekker van dit plan, het ministerie ondersteunt het. Inmiddels is de eerste fase van het onderzoek afgerond, het onderzoek naar de financiële haalbaarheid. Het resultaat hiervan was positief en nu bevinden wij ons in de tweede fase, waarin nut en noodzaak en de mogelijke relatie met woningbouw in de Zuidvleugel worden bestudeerd. Over enkele weken zal het resultaat hiervan aan de Tweede Kamer worden voorgelegd. Ik ben zelf in elk geval zeer positief gestemd over de mogelijkheden van het plan-Waterman, niet zozeer vanwege het veiligheidsaspect, want ik denk dat wij nog wel een aantal jaren vooruit kunnen zonder nieuw land te creëren, als wel vanwege de mogelijkheden om de kwelproblemen in de duinen te bestrijden. Het zoute water trekt steeds meer op naar de Randstad en nieuw land voor de kust zou wel eens een zeer slimme oplossing kunnen zijn. Maar daarnaast biedt het nieuwe land natuurlijk vele mogelijkheden voor woningbouw, natuurontwikkeling, vliegvelden en wat je verder ook maar zou bedenken.

Van de kust naar de Noordzee. Voordat de Nota Ruimte verscheen, was er geen ruimtelijk beleid voor de Noordzee. Met deze nota is een eerste, belangrijke stap gezet om een integrale afweging van de ruimtelijke functies van de Noordzee te kunnen maken, maar in de nota is ook een integraal beheersplan voor de Noordzee aangekondigd. Ik denk dat ik hiermee de zorgen over het ontbreken van een integrale benadering kan wegnemen. Dit integrale beheersplan is inmiddels al aan de Tweede Kamer voorgelegd en zij heeft het ook al vastgesteld. Ik ging ervan uit dat ook de Eerste Kamer het had ontvangen, want ik ga er eigenlijk van uit dat de Eerste Kamer altijd alles ontvangt wat de Tweede Kamer wordt toegezonden. Mocht blijken dat dit niet zo is, dan zal ik ervoor zorgen dat dit beheersplan ook de Eerste Kamer zal bereiken. Wij hebben na een discussie in de Tweede Kamer bewust gekozen voor een integraal beheersplan en niet voor een visionaire nota, dus niet eerst allerlei nota's uitbrengen, maar meteen onze visie vertalen in een integrale aanpak.

Mevrouw Bierman is een voorstander van het reserveren van delen van de Noordzee voor allerlei functies, maar wij hebben in de nota een andere keuze gemaakt. Wij kiezen een ja, mits-benadering waarbij wij alleen reserveringen maken voor de gebieden waar bepaalde ontwikkelingen mogelijk zijn. Vroeger zou men bijvoorbeeld aangegeven hebben, in welke gebieden men

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

gebruik zou kunnen maken van inspraak voor het inrichten van een windmolenpark. Nu zeggen wij in welke gebieden wij reserveren en waar niets mag gebeuren omdat zij belangrijk zijn vanuit ecologisch oogpunt of vanuit visserij-oogpunt. Zo zijn er nog een paar gebieden. De rest is vrij. Men zal bij ons een aanvraag moeten indienen, waarna wij het beoordelen. Die insteek maakt zaken mogelijk in plaats van bij voorbaat te zeggen dat het alleen nog in bepaalde gebieden kan. Wij bieden juist de ruimte om te kiezen. Natuurlijk is er ook een uitgebreid toetsingskader. Dat staat ook in het integrale beheerplan.

Van de Noordzee ga ik weer terug naar het land en wel naar het Groene Hart. Er is ook gevraagd naar de strategie achter de keuze om in bepaalde gebieden woningbouw of andere zaken te realiseren, terwijl dit vanuit een oogpunt van water heel onverstandig lijkt. Het ministerie van Verkeer en Waterstaat is uitgebreid betrokken bij het Groene-Hartprogramma en bij het vraagstuk van het waterbeheer in de veenweidegebieden. De tot nu toe gevoerde strategie van peil volgt functie moet naar onze mening worden ingeruild voor de strategie functie volgt peil. Daarover bestaat ook min of meer overeenstemming tussen de diverse departementen. Het betekent ook een grote omslag. Als wij ontwikkelingen toestaan in het Groene Hart -- en ik kijk daarbij ook naar de minister -- zal dit altijd vanuit de gedachte van functie volgt peil moeten gebeuren. Daarmee calculeer je bij voorbaat de potentiële waterproblematiek in. Waarschijnlijk kun je ook betere oplossingen verzinnen, omdat je een functie-invulling kiest die past bij het waterpeil en daarmee ook duurzaam is.

De Westergouwe is zo'n voorbeeld. Wie gaat nu daar bouwen? Het wordt mij vaak gevraagd. Toen ik net staatssecretaris was dacht ik ook dat je daar niet moest bouwen en andere locaties moest kiezen. Je beseft dan echter ook vrij snel dat er in Nederland bijna geen locaties meer zijn waar je iets wil. Er zijn te veel locaties met beperkingen, om allerlei redenen en vooral ook op het gebied van water. Wij hebben er ook lang over gesproken. Over Westergouwe hebben wij gezegd dat je het als een heel goed experiment kunt beschouwen dat voor de rest van Nederland ook zou kunnen gelden. Wij staan in Westergouwe bebouwing toe, mits wordt voorkomen dat het negatieve effecten heeft op de waterhuishouding, nu maar ook in de toekomst, en dat de waterproblematiek wordt afgewenteld op omliggend gebied. Wij hebben nog wat extra eisen gesteld, bijvoorbeeld dat het niet ten koste mag gaan van het Gemeentefonds en dergelijke. Dit betekent een uitdaging voor de gemeente en de projectontwikkelaar om een zodanig invulling te kiezen voor deze nieuwe wijk dat zij duurzaam en bestendig is en rekening houdt met het nieuwe water. Het is dus heel goed mogelijk dat het een zeer waterrijke wijk wordt, die zelfs nog wat van de oude problematiek van Gouda kan oplossen.

Als je dat doet, kies je voor de toekomst. Anders zouden wij Nederland op slot moeten zetten. Het is niet voor niets dat de zandige locaties eerst bebouwd zijn en dat de locaties waarbij wij vroeger slim genoeg waren om te weten dat wij er niets mee moesten doen, zoals de

veenweidegebieden of de diepe gebieden, zijn overgebleven. Dat is ook de reden dat ik zo ongelooflijk geïnteresseerd ben in innovatief bouwen, in meebewegen met het water en huizen die meestijgen met het peil. Het is interessant omdat dit de toekomst kan zijn voor ons land. Waar wij altijd het water zo snel mogelijk hebben weggewerkt, kunnen wij met nieuw beleid en meer ruimte voor water opslaan een product maken in Nederland waarbij wij innovatief zijn en water weer een plek geven, weer leren leven met water en tegelijkertijd door innovatief bouwen zorgen dat de economische en bedrijfsmatige ontwikkeling doorgang kunnen vinden. Ik word bijna lyrisch, maar ik vind dit altijd een heel mooi thema voor ons land om zich op te profileren. De Amerikanen zeiden het verleden week al toen zij bij ons op bezoek waren: jullie hebben het in jullie genen, want jullie vechten al zoveel jaar tegen het water. Het overleven zit er dus in. Ik wil het op een positieve manier doen door niet meer te kijken wat er niet meer kan, maar door te kijken wat wel kan. Innovatie en de experimenten die wij doen, zijn daar echt heel goed bij.

Dus laat ons. Als de gemeente of de projectontwikkelaar niet in staat is Westergouwe te realiseren, zullen wij ook gewoon heel hard zeggen dat wij het niet doen. Dat is de keerzijde.

Tot slot kom ik bij VNK, Veiligheid Nederland in Kaart. Mevrouw Bierman vond het weliswaar mooi dat wij nu naar een nieuwe risicobenadering kijken, met aandacht voor klimaatverandering, maar merkte daarbij op dat wij pas in 2008 klaar zijn met het werkelijke onderzoek. Zij wilde weten hoe dit precies zit. Welnu, ik heb naar aanleiding van de eerste resultaten al gezegd dat ik niet wil wachten tot na 2008. Ik heb zonet in een brief aan de Tweede Kamer geschreven dat ik komend jaar een visie op hoofdlijnen wil ontwikkelen. Ik denk namelijk dat wij op basis van de huidige resultaten al min of meer kunnen zien wat wij wel en niet aan ons toekomstige beleid willen aanpassen. Het betreft een visie op hoofdlijnen en ik neem een jaar de tijd om te spreken met deskundigen en bestuurders uit het waterveld, waarbij wij ook simulaties doen om na te gaan wat er nu precies gebeurt. Daarbij moet er veel meer aandacht komen voor kansen in relatie tot gevolgen. Het moet dus niet alleen gaan om normen die bepalen dat eens in de zoveel jaar het water over een dijk kan sijpelen. Interessant is ook om na te gaan wat er gebeurt, als toch het water over de dijk heen komt. Wat zijn de gevolgen en in hoeverre moeten wij ons risicobeleid op een andere manier inrichten? Daarbij dient zowel naar de voorkant gekeken te worden -- de preventieve kant: waar moet je wat extra's doen en waar kan het misschien wat minder? -- alsook naar de achterkant. Ik doe dit samen met mijn collega Remkes en daarbij komt de vraag aan de orde: wat nu als wij een situatie krijgen als in New Orleans? Zijn wij daar eigenlijk wel op voorbereid?

Dit jaar komt de visie op hoofdlijnen en aan het eind van het jaar wordt deze aan de Tweede Kamer en ook aan uw Kamer gestuurd. Na 2008 zijn alle definitieve dijkringen doorgerekend en dan kunnen wij het vast gaan leggen in normen, maar ten aanzien van de uitgangspunten

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

kun je nu al aan de slag. In de tussentijd blijven wij gewoon de Wet op de waterkering uitvoeren. Er hoeft dus niets stilgelegd te worden; dat werk moeten wij toch doen. Laat dit bij voorbaat helder zijn.

Voorzitter. Ik hoop dat ik duidelijk heb kunnen maken dat wij juist bij het waterbeleid al zeer lange tijd anticiperen op de klimaatverandering. Daarbij kijken wij niet alleen vier, tien of vijftien jaar vooruit; vaak kijken wij wel vijftig of honderd jaar vooruit en soms wel tweehonderd jaar, als het gaat over dijken. Wij zullen wat dat betreft nooit klaar zijn. Wij zullen moeten blijven sturen op de klimaatverandering: aan de ene kant om de problematiek te voorkomen waar de heer Van Geel al een flinke klus aan heeft, maar aan de andere kant om er vooral voor te zorgen dat de negatieve effecten ervan ons land in zijn kwetsbare positie niet of zo min mogelijk kunnen raken. Wij zijn daarmee nooit klaar. Wij doen het graag integraal, met alle andere beleidsterreinen. Het is een enorme uitdaging om dit goed te doen, maar het is ook een heel mooie taak.

De **voorzitter**: Wij zijn hiermee gekomen aan het einde van de beantwoording door de regering in eerste termijn. Ik ben blij dat ik niet buitendijks woon, want ik begrijp van de regering dat ik het dan verder zelf maar moet uitzoeken. Zo hoorde ik het althans letterlijk.

**

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt enkele minuten geschorst.

*B

!Toezicht accountantsorganisaties!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:
- **het wetsvoorstel Wet toezicht
accountantsorganisaties (29658).**

De beraadslaging wordt hervat.

*N

De heer **Rabbinge** (PvdA): Voorzitter. Ik wil de minister zeer hartelijk danken voor zijn zeer uitgebreide, zeer gedegen en zeer adequate antwoord. Ik heb genoteerd dat bij de vergunningverlening de rekkelijke opvatting van de regering wordt gevolgd en dat de AFM ervan wordt overtuigd dat zij die opvatting moet hanteren.

De reikwijdte is goed omschreven. Zij is te destilleren uit het grote aantal wetsvoorstellen, maar wordt ook in een bijlage weergegeven. Ik vraag de minister dit in de voorlichting goed duidelijk te maken en daaraan zodanig aandacht te besteden dat de reikwijdte voor eenieder duidelijk is.

Verder wil ik stilstaan bij de functies die zijn weergegeven bij de taken voor de accountants. De functie die is weergegeven onder a valt in ieder geval onder de werking van de nieuwe wetsvoorstellen. Voor de functies genoemd onder b en c is dat minder duidelijk, maar van geval tot geval zal een oordeel worden geveld. In aanmerking zal worden genomen dat er geen scherpe demarcatielijn is en dat zal worden gewerkt aan een betere duiding. Op die manier zal bekend zijn wie waarvoor verantwoordelijk is. De gedifferentieerde aanpak van de Autoriteit Financiële Markten zal worden uitgewerkt en permanent worden geëvalueerd en gemonitord. Dit spreekt ons zeer aan, want dit heeft tot gevolg dat wij binnen twee jaar weten of er nog iets moet worden gecorrigeerd. Dat vinden wij een verstandige manier van opereren. Over vijf jaar zal een echte evaluatie van dit wetsvoorstel worden uitgevoerd.

Wij hebben ook genoteerd dat het tuchtrecht vooral betrekking heeft op de publieke activiteiten en als de uitgaven van de publieke kas aan de orde zijn. Als andere zaken in het geding zijn, geldt het klachtrecht. Dan hebben wij te maken met het niet-publieke domein. Het is dan zaak dat alles goed geregeld is als activiteiten consequenties hebben voor de publieke zaak. Uiteindelijk kan men wel weer proberen gebruik te maken van het tuchtrecht, maar primair is dan het klachtrecht van toepassing.

De minister heeft gezegd dat het wetsvoorstel dat nog aanhangig is bij de Tweede Kamer en dit wetsvoorstel tegelijk zouden moeten worden ingevoerd. Dat idee spreekt ons aan. Ook mij lijkt dit zeer verstandig.

De minister heeft verder met zoveel woorden gezegd dat hij uitgaat van de principle-benadering en niet van de ruling-benadering. De principle-benadering past ook meer bij de Europese benadering dan de ruling-benadering. Voor de ruling-benadering wordt in overwegende mate in de Verenigde Staten gekozen. Voorts heeft de minister aangegeven dat de zelfregulering zal worden benadrukt. Het is van belang dan aan de minister te vragen op welke wijze hij die regulering zal toetsen.

Tot slot wil ik benadrukken dat dit wetsvoorstel nu nodig is, maar dat het, naar wij mogen hopen, op den duur zo weinig zal worden toegepast dat kan worden gezegd dat de beroepsgroep zelf weer de verantwoordelijkheden draagt. Op die manier zal zij weer die onkreukbaarheid uitstralen die zij in het verleden had en die bij haar imago past. Dan zal dit wetsvoorstel in feite overbodig zijn geworden.

*N

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

De heer **Doek** (CDA): Voorzitter. Ik dank de minister ook voor de uitvoerige beantwoording van de vele vragen van deze Kamer. Met genoegen heb ik geluisterd naar het begin van het betoog van de minister over de positie van de beroepsorganisaties. Hij deed een appèl op die organisatie en vroeg ze een zodanig gedrag te laten zien dat de intensiteit van het toezicht zou kunnen afnemen. Ik onderstreep en onderschrijf gaarne het beroep op de beroepsorganisaties om in hun eigen belang ervoor te zorgen dat de AFM zich er op termijn minder intensief mee hoeft te bemoeien.

Ik heb met plezier geluisterd naar de heer Kox, die uitvoerig is ingegaan op een deel van mijn vragen uit het voorlopig verslag over de splitsing van accountantsorganisaties. Ik had mij daarbij al zo'n beetje neergelegd na het wat afhoudende antwoord van de minister. Ik vind het aardig dat hierdoor ook de positie van het mededingingsrecht op dit terrein eruit is gekomen. Dat was in de memorie van antwoord niet uit de verf gekomen. Het antwoord was zeer beperkt tot de positie van de Nederlandse markt, terwijl onze oproep meer zag op de internationale context. Mijnheer Kox, hartelijk dank daarvoor.

De minister heeft gezegd dat het comité eindtermen, dat uit maximaal acht leden mag bestaan, voorlopig uit vijf leden zal bestaan: een onafhankelijk voorzitter, twee leden van de NOvAA en twee van het NIVRA. Dat is in dank genoteerd. Het is ook heel verstandig.

Ik begrijp dat met de semi-permanente evaluatie ook de door mij bepleite extra aandacht voor de positie van de NOvAA-kantoren vanzelf aan de orde komt.

Ik juich van harte toe dat de minister het opnemen van een klokkenluiderregeling bespreekbaar wil maken met en in positieve zin onder de aandacht zal brengen van de beroepsorganisaties en de verschillende accountantsorganisaties.

*N

De heer **Van Middelkoop** (ChristenUnie): Voorzitter. Ook ik wil de minister bedanken voor de beantwoording van onze vragen en voor de zorgvuldigheid waarmee hij dat heeft gedaan. Ongetwijfeld lag daarbij bij hem voor dat alles wat hier is gezegd, zeker ook door de minister, normatief behoort te zijn en zal zijn, niet alleen voor de organisaties, maar ook voor de AFM.

Toen de minister refereerde aan de evaluatie van de accountantswetgeving die een paar jaar geleden heeft plaatsgevonden, zei hij dat daarna de conclusie is getrokken dat wij niet alles aan de zelfregulering kunnen overlaten. Dat vond ik het understatement van de avond of van de dag, gelet op de mogelijkheden die deze wet behelst. Ik sluit mij dan ook graag aan bij de woorden van collega Rabbinge dat wij mogen hopen dat op een wat langere termijn de beroepsgroep het allemaal weer zelf kan dragen en dat het toezicht zich navenant rustig kan houden.

Ik heb gevraagd hoe geprononceerd de rol van de AFM kan zijn. De afgelopen maanden hebben wij gezien dat die rol zeer geprofileerd was tot en met spierballentaal toe. De minister heeft zich hier misschien niet willen laten verleiden tot stevige uitspraken die zijn bedoeld voor de heer Docters van Leeuwen en voor zijn collega Koster, maar ik blijf erbij dat de rol van de AFM gebonden is aan de wetgeving. Management by speech over zaken die niet wettelijk zijn geregeld en die dus niet onder het toezicht vallen, wekt onrust en vind ik niet gepast. Een algemeen beroep op de vrijheid van meningsuiting vind ik in dit geval niet op zijn plaats. Ik stel het op prijs, als de minister hierover nog iets wil zeggen.

Op twee feitelijke vragen heb ik nog geen antwoord gekregen. Wat is de sanctie in het geval dat een externe accountant fraude niet meldt en wat is de wettelijke vindplaats daarvan? Ik heb in eerste termijn gesuggereerd dat hier wellicht sprake is van een omissie in de wetgeving. Als dat het geval is, is dit het laatste moment om dat te signaleren.

Ik heb in eerste termijn al aangegeven dat het misschien aanbeveling verdient dat de accountant zijn opdrachten niet van de raad van bestuur krijgt, maar van de raad van commissarissen. Mijn vraag betrof de rol van de AFM. Kan de AFM dat eisen? Kan zij zelfs in de vergunning voorschrijven dat zo wordt gehandeld?

Voorzitter. Ik ga ervan uit dat deze vragen goed zullen worden beantwoord. Beide fracties die ik hier vertegenwoordig zullen hun stem aan dit wetsvoorstel niet onthouden.

*N

De heer **Schuyer** (D66): Voorzitter. Ik sluit me aan bij de woorden van erkentelijkheid en bij enkele vragen die zijn gesteld. Met name de opmerkingen over de evaluatie die min of meer permanent zal zijn, spreken mijn fractie aan. In het begin zal die evaluatie stevig zijn, en afhankelijk van hoe de sector ermee omgaat, zal een en ander verminderen.

Mijn enige concrete vraag heeft te maken met de datum van invoering. De minister heeft gezegd dat 1 april niet goed haalbaar is. Hij streeft naar invoering gelijktijdig met de wet op het tuchtrecht. Wellicht kan de minister een gebaar maken door, omdat de sector daarnaar vraagt, aan te geven of het 1 januari of 1 oktober wordt. Laat de minister niet te lang wachten met een definitieve beslissing hierover. Volgens mij kan hij daar eigenlijk vanavond al duidelijkheid over geven. Wij zullen geen messen trekken over de datum van invoering: 1 april is goed, maar na de zomer is ook goed. Ik vraag de minister een datum te kiezen, zodat men weet waar men aan toe is.

*N

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

De heer **Kox** (SP): Voorzitter. Ik dank de vorige voorzitter voor zijn vastberaden streven om ons op een christelijke tijd naar huis te laten gaan. Toch vind ik ook dat de minister bedankt moet worden voor zijn uitvoerige uitleg. Soms is een uitvoerige uitleg nodig om het debat in deze Kamer recht te doen. Complimenten dus voor de beantwoording, waarbij de minister zowel op de details als op de grote lijnen is ingegaan.

Deze wetgeving is nodig vanwege het schokkende dat is gebeurd. Dat schokkende was niet dat er bedrijven waren die sjoemelden en dat er bepaalde mensen zaten te slapen of zaken aan het toedekken waren. De problemen lagen meer bij de naam en de aard van de bedrijven, en de naam en de aard van de slapers en de toedekkers. Het vermoeden werd uitgesproken dat het niet ging om rot aan de rand, maar om rot in de kern. Daarop moet gereageerd worden. Daarom is het terecht dat er niet alleen in Nederland, maar wereldwijd aandacht aan deze zaak wordt geschonken. Als wij dit probleem niet kunnen oplossen, dan moeten er wél precedents geschapen worden. Daarover zijn de minister en ik het denk ik eens. Ik herinner me een uitspraak van een van de topmensen van een van de accountantskantoren die in opspraak kwam, die zei "wij zijn toch geen boeven?" De feiten leiden ertoe dat wij die conclusie niet zonder meer kunnen delen. Een aantal van deze mensen zijn boeven die ooit de binnenkant van een gevangenis zullen mogen zien.

Er verandert niets aan de situatie dat bedrijven van naam en faam bereid waren om met accountants van naam en faam vuile zaken te doen. Ik ben de minister dankbaar voor zijn verwijzing naar onderbouw en bovenbouw. De onderbouw wordt gehandhaafd en in de bovenbouw nemen wij maatregelen door de invoering van nieuwe toezichtregels. Die regels worden door iedereen en ook door mijn fractie toegejuicht. Maar wij moeten ons blijven realiseren dat de aard van het ding niet veranderd wordt. Dat betekent dat de controle altijd buitengewoon alert zal moeten zijn en blijven. Het zou beter zijn om wel iets in die onderbouw te veranderen, bijvoorbeeld meer maatschappelijk verantwoord ondernemen, meer algemene controle vanuit de samenleving op bedrijven en het weghalen van de commerciële drijfveren bij de controleurs zodat controleurs weer zouden kunnen gaan controleren. Dat zou een wezenlijke verandering in de onderbouw zijn waarmee de cultuuromslag bereikt zou kunnen worden. Maar dat vereist nogal wat. Ik kan begrijpen dat deze regering, en vele andere regeringen, dergelijke stappen niet willen zetten.

Ik noteer tot slot een aantal uitspraken van de minister. Hij kan knikken als hij het daarmee eens. Immers, hij introduceerde een knikkende senaat. Niet als een in slaap sukkelende senaat, maar als een senaat die hem gelijk geeft. De minister heeft gezegd dat publiek toezicht geen tijdelijke, maar een permanente zaak moet worden. Voor een liberaal is dat een stap in de richting van het sociaal-liberalisme. De markt kan veel, maar in dit soort zaken dient ook gecontroleerd te worden. De AFM zal zich vooral richten op beursgenoteerde bedrijven. Die zullen hun borst nat kunnen maken, om de woorden van de

minister te gebruiken. De AFM zal vooral toezien op de verhouding tussen controle en advies. Als daarin een wanverhouding ontstaat, zal ingegrepen worden. Er zal oog zijn voor de belangen van de kleinere ondernemingen, zodat ze minder onnodig lastiggevalen worden. De minister kan zich voorstellen dat het oligopolie dat nationaal, Europees en wereldwijd feitelijk bestaat, zichzelf opheft doordat nieuwkomers erin slagen een aanzienlijk deel van de markt te veroveren. Hij kan het zich ook voorstellen dat dat niet gebeurt. Indien het oligopolie kleiner wordt, kan er een moment komen waarop wij moeten gaan nadenken over ingrijpen via mededingingsmogelijkheden.

Nogmaals, ik dank de minister voor de antwoorden. Wij zijn het niet eens over wat er moet gaan gebeuren, maar wij zijn het er wel over eens dat deze wet een stap in de goede richting is, waarvoor ik de regering dank.

*N

De heer **De Graaf** (VVD): Voorzitter. Ook mijn fractie dankt de minister voor diens buitengewoon heldere beantwoording van de hier gestelde vragen. Ik heb de indruk dat de minister de behandeling van dit omvangrijke wetsvoorstel in deze Kamer even ontspannen heeft ervaren als wij dat hebben gedaan. Ik refereer daarbij aan een aantal bezoeken die ik aan de overkant mocht brengen, gedurende de debatten die daar plaatsvonden.

Wij zijn de minister dankbaar voor het feit dat hij helderheid heeft geschapen op twee punten die wij aan de orde hebben gesteld, te beginnen met de vergunningverlening door de AFM. Heel duidelijk heeft de minister gezegd, vast te zullen houden aan de mogelijkheid voor iedere accountantsorganisatie om een vergunning aan te vragen, mits aan de voorwaarden wordt voldaan. Die vergunning zal normaliter moeten worden verleend. Verder heeft de minister duidelijkheid verschaft over de niet-aansprakelijkheid van de externe accountant bij een fraudemelding. Onze vraag was of dat ook geldt voor de organisatie, en de minister heeft dat bevestigd. Dat is belangrijk in die gevallen waarin mensen die denken getroffen te zijn, van plan zijn toch weer een juridische procedure aan te spannen. De rechter kan zich dan beroepen op wat er bij de totstandkoming van dit wetsvoorstel in deze Kamer is gewisseld.

Ik begrijp dat de Eerste-Kamerleden de vijfjaarlijkse verslagen over handel en wandel van de AFM toch via onze collega's van de Tweede Kamer zullen moeten bekomen. Wij zullen dat doen, als gebaar naar de minister. De VVD-fractie zal voor dit wetsvoorstel stemmen.

*N

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Minister **Zalm**: Voorzitter. De heer Rabbinge roep ik een vorige ontmoeting in herinnering, toen ik hem nogal zuur vond. Maar ik heb gemerkt dat, althans bij de heer Rabbinge, na het zuur het zoet komt; bij het kabinet wordt dat wel eens betwist! Waardering voor zijn positieve bejegening. Hij blijkt dus ook heel innemend te kunnen zijn.

Ik ga in op de vragen die zijn gesteld en de kanttekeningen die zijn gemaakt. De heer Rabbinge heeft gesproken over zelfregulering, daarbij vragend hoe ik dat punt zal gaan toetsen. Er is een positieve ontwikkeling gaande, waarin men vindt dat de AFM er minder in moet stappen. Of zien wij juist het omgekeerde gebeuren? Tegen de heer Kox zeg ik dat het publieke toezicht nu eenmaal is gevestigd, zodat het niet zal verdwijnen. Het is prettig voor de publieke toezichthouder en de kosten die in rekening moeten worden gebracht, als blijkt dat de zelfregulering zo goed werkt dat minder hoeft te worden opgetreden.

Tegen de heer Doek zeg ik dat de Europese Commissie een soort handleiding voor de splitsing van controle en advies, met veel do's en dont's heeft opgesteld. Het is dus geen vrijblijvende zaak: er is een uitvoerige catalogus gemaakt op dit punt. Hoewel het principle based is, zit er een aardige documentatie achter, zeker van dingen die niet kunnen.

De opmerking van de heer Van Middelkoop in eerste termijn over bestuurders van de AFM die zich niet moeten mengen in het publieke debat, is mij wat ontgaan. Ik geef het goede voorbeeld door daarover in het openbare debat niet veel te zeggen, want ik meld mij ook liever bij hen. Men moet er wel rekening mee houden dat het eerste adres Korte Voorhout 7 is. Ik wil overigens niet zo ver gaan dat wij gaan muilkorven, in de zin dat men op terreinen waarop men deskundig is, aan geen enkele discussie meer mag deelnemen. Zelfs de secretaris-generaal van Economische Zaken mag af en toe een leuk artikel schrijven, hoewel hij hetgeen hij daarin schrijft ook rechtstreeks tegen de minister kan zeggen. Dus wij moeten er niet al te krampachtig over doen. Ik heb ook regelmatig overleg met de AFM waarbij men mij ook suggesties kan aanreiken.

Als een externe accountant wel bekend is met fraude maar die niet meldt, komt de Accountantskamer in beeld via de tuchtrechtprocedure. De Accountantskamer kan vier sancties opleggen, te weten berisping, oplegging van een geldboete, schorsing en ontzetting uit het beroep. Als iemand zich niet aan de wet houdt, zoals het niet melden van fraude, kan de Accountantskamer dus tegen die persoon maatregelen nemen.

De AFM kan niet eisen dat de raad van commissarissen de opdrachtgever is voor het aanwijzen van de accountantsorganisatie. In de code-Tabaksblat is een en ander ook als zodanig voorgeschreven. Het gaat zelfs nog ietsje verder, namelijk de aandeelhoudersvergadering op voordracht van de raad van commissarissen. Als het echter niet blijkt te werken zoals voorzien, dan vind ik dat wij het als wetgever moeten regelen. Het is dan beter dat de wetgever het doet dan dat

de AFM het in voorkomende gevallen gaat voorschrijven. Dat geef je de AFM weer net even te veel speelruimte. Voordat je het weet doet zij weer allerlei andere dingen die helemaal niet in de wet zijn geregeld. Vergeleken met vroeger is in de gehele financiële toezichtswetgeving veel minder discretionaire bevoegdheid gegeven aan de toezichthouder en is er veel meer naar de wetgever en de minister getrokken, zodat wet en besluiten eigenlijk de toon zetten. Er is een aantal technische voorschriften, maar verder moet de toezichthouder gewoon doen wat de wetgever en de minister hem hebben opgedragen. Dat past mijns inziens ook in de moderne democratische verhoudingen, om het maar zo te zeggen.

De heer Schuyer heeft een oproep gedaan om de datum van invoering snel bekend te maken. Ik ben het ermee eens dat dit zo snel mogelijk moet gebeuren. Ik stel mij dan ook voor dat zodra het wetsvoorstel tuchtrecht hier is afgehandeld -- desnoods geef ik de datum mee aan de minister van Justitie als deze hier staat ter verdediging van dat wetsvoorstel -- wij duidelijkheid zullen creëren over de datum.

De heer Kox heeft zijn analyse gegeven van het bedrijfsleven als een soort boevengemeenschap. Hij heeft gelijk dat economische motieven een rol kunnen spelen. Zelfs als je de moraliteit puur economisch bekijkt, zal de combinatie van grotere pakkans en zwaardere sanctie een economisch motief opleveren om je moreel beter op te stellen. Dus ook bij een wat cynische kijk op de moraliteit van het bedrijfsleven is dit wetsvoorstel een bijdrage ter verbetering van de moraliteit. Zoals ik al zei, zal het publieke toezicht ongetwijfeld moeten blijven. Over splitsing, controle en advies heb ik geprobeerd in tweede termijn nog iets meer comfort te geven in mijn toelichting op de Europese richtlijn die wij op dat punt krijgen. Dat is geen bagatel, maar een serieuze zaak.

Naar ik meen heeft de heer De Graaf mij geen vragen meer gesteld.

Ik ben buitengewoon gelukkig met de algemene benadering die de Eerste Kamer bij deze wetgeving heeft gevolgd. Misschien ook omdat het aan de overkant zo intensief en moeilijk is geweest, ging het hier iets makkelijker. Ik heb er bewondering voor dat deze Kamer dan toch nog vragen heeft weten te bedenken die mij in eerste termijn een uur lang aan het woord hebben gehouden. Ik ben blij dat de Kamer over het algemeen vindt dat de vragen bevredigend zijn beantwoord.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De vergadering wordt enkele minuten geschorst.

*B

!Nota Ruimte!

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Aan de orde is de voortzetting van het **debat** over de **Nota Ruimte (29435)**.

Hierbij wordt betrokken:

- de brief van de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer d.d. 8 november 2005 over de uitwerking van de motie-Lemstra (XXI-C) over langetermijninvesteringsstrategieën, met bijlagen (XXI-G).

*N

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Mijnheer de voorzitter. Ik dank de bewindslieden van harte voor hun antwoorden. Zowel in onze bijdrage van vorig jaar aan het integraal beleidsdebat als in onze bijdrage in eerste instantie vandaag hebben wij laten doorklinken dat naar onze mening nadrukkelijk voor een ruimtelijke ontwikkelingspolitiek gekozen moet worden waarin nationale kaders inzake het ruimtelijk beleid het raamwerk aangeven waarbinnen de decentrale overheden hun planologische werkzaamheden moeten structureren. Dat betekent overigens niet dat wij terug willen keren naar een periode van toelatingsplanologie met een sterk restrictief beleid. Ook wij zijn voorstander van ontwikkelingsplanologie als methode, maar ontwikkelingsplanologie kan ons inziens niet zonder kaders en concepten. Wij staan daarin overigens niet alleen. Wanneer dergelijke concepten er niet zijn, ontstaat een schijnvrijheid. Dan ontstaan er te veel concepten tegelijk. Het zicht op het perspectief en de uitvoering kan dan wel eens gaan ontbreken. Het gaat dan ook niet om grootse en meeslepende vergezichten. De minister was bang dat wij er angst voor hadden dat deze niet bestonden. Het gaat om een visie op het ruimtegebruik, om een evenwichtige balans tussen rood, groen en blauw en om een invulling van het begrip basiskwaliteit. De uitvoeringskracht zou wel eens gebaat kunnen zijn bij meer duidelijkheid wat dit betreft.

De Nota Ruimte biedt duidelijkheid over de taakverdeling tussen de verschillende overheden, zegt de minister. Wij wagen dat te betwijfelen, maar wij komen daarop terug bij de behandeling van WRO-2. Wij laten dat nu terzijde.

Bij de burgerparticipatie gaat het om drie te onderscheiden zaken. Ten eerste kan worden gestimuleerd dat burgers bij gebiedsontwikkeling worden betrokken. Aan het convenant dat tussen de verschillende overheden wordt afgesloten, moet dan ook deze opgave worden toegevoegd. De minister erkende in eerste instantie ook dat hierin nog veel verbeterd kan worden. Dat kan bijvoorbeeld betekenen dat de vereniging Hoekschewaards landschap, met 2000 leden en 300 actieve vrijwilligers, op voorhand al actief wordt betrokken bij de invulling van het

bedrijventerrein dat in de Hoeksche Waard moet komen. Dit is de ene kant van de medaille: om burgers en maatschappelijke organisaties mee te laten spreken bij gebiedsontwikkeling en daarover afspraken te maken met andere overheden.

Ten tweede had de minister het erover dat in de WRO de mogelijkheden toenemen voor burgers om zienswijzen in te dienen. Dat onderken ik en daar komen wij bij de WRO-behandeling op terug. Dat kan winst zijn, maar dat raakt nog niet de essentie van de aangehouden motie en onze inbreng in het verslag. En dat is de derde te onderscheiden invalshoek rond participatie. Het punt is dat wij door de methode van ontwikkelingsplanologie veel meer initiatieven zien ontstaan. Dat wordt nog versterkt, omdat de projectprocedure door een amendement van de Tweede Kamer opnieuw wordt opgenomen in de WRO. De resultaten van de ontwikkelingsplanologie komen uit een proces van onderhandeling, worden vervolgens in een bestemmingsplan omgezet en pas dan zijn in veel gevallen de burgers aan zet. Hierbij gaat het niet om grootschalige projecten, zoals gebiedsontwikkeling, maar om meer kleinschalige projecten in de directe leef- en woonomgeving van burgers. Er zou ergens een meldingsplicht geregeld moeten worden, maar ik heb al gezegd dat ik ook niet weet hoe dat precies moet plaatsvinden. Er zou onderzoek gedaan moeten worden naar het punt dat beginnende projecten van deze aard ergens gemeld moeten worden, dus niet bij grootschalige gebiedsontwikkeling, maar bij ontwikkelingen tussen overheden en marktpartijen of andere particulieren.

De doorwerking van Europese richtlijnen ziet er veelbelovend uit. Als ik de minister goed begrijp, is er een directie internationale zaken opgericht, die anticipeert op Europees beleid en nadenkt over de doorwerking van Europees ruimtelijk beleid op het ruimtegebruik in ons land. Dat klinkt veelbelovend. Ik hoop dat die directie daadwerkelijk tot leven komt. De eerste aanzetten daartoe hebben wij nog niet gezien, maar het kan zijn dat dit ons ontgaat. Ik ben benieuwd of het een grote of een kleine directie is en hoe de werkwijze straks zal zijn.

Een vraag hierbij is of het Ruimtelijk Planbureau ook een rol kan spelen. Als wij het Ruimtelijk Planbureau vergelijken met de andere planbureaus, heb ik af en toe de indruk dat het een uitgeverij is. Er staan heel veel boekjes op de boekenplank, waarvan het ene interessanter is dan het andere. Juist het Ruimtelijk Planbureau, dat ook zou kunnen kijken naar de vragen van de heer Schouw over scenario's, zou een heel goede bijdrage kunnen leveren om enerzijds Europese richtlijnen om te zetten in ruimtelijk beleid en in een ontwikkelingsconcept voor ons land en om anderzijds aan scenariobouw te werken. Het ontgaat mij waarom de opvatting van de rol van het Ruimtelijk Planbureau zo anders is dan van de andere planbureaus.

Tot slot het water. Ik heb bijzondere waardering voor de antwoorden van de staatssecretaris. Een soort kortetermijnbeleid, waarvan de watertoets planologisch onderdeel uitmaakt, verbindt zich met een langetermijnvisie wanneer zij zegt: "Functie volgt peil". Daarbij gaat het om transformatiestrategieën die voor een belangrijk deel van Nederland een visie aangeven hoe het

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

ruimtegebruik in die gebieden zal plaatsvinden. Dat is nou precies wat wij bedoelen: dat zou vanuit het nationale niveau moeten plaatsvinden. In dit verband wil ik niet nalaten om te wijzen op de ontwerpen die gemaakt zijn voor de Veenkoloniën. Eén ontwerp, met de titel "verscholen bron", heeft betrekking op een langetermijnstrategie voor de Veenkoloniën. De Veenkoloniën onderscheiden zich in ons land met het best te manipuleren watersysteem, maar zij liggen nu aan het infuus van het IJsselmeer. Met het watersysteem als ordeningsprincipe zou het gebied in vijftig jaar een transformatie kunnen ondergaan waardoor de Veenkoloniën anders gepositioneerd worden en een voorbeeldfunctie zouden vervullen voor ons eigen land en ook op Europees niveau. Het zou buitengewoon interessant zijn om zo'n gebied, dat ook niet dichtbevolkt is, als een voorbeeld te nemen voor verdere ontwikkeling en innovatie van de waterstrategie.

*N

De heer **Lemstra** (CDA): Voorzitter. Ook ik dank de regering voor de uitvoerige beantwoording. Ik doe de minister de suggestie om haar departement schriftelijk te laten ingaan op het probleem van de juridificering, omdat ik denk dat wij daar allemaal winst mee kunnen behalen. Zij zei dat het allemaal waarschijnlijk best meevalt en legde een daarop betrekking hebbend geschrift terzijde als een pamflet, maar volgens mij is het toch ingewikkelder dan de minister denkt.

De staatssecretaris van Milieu vraag ik -- dat is waarschijnlijk een domme vraag, want hij is slim en heeft dit dus zelf al veel eerder bedacht -- of het niet gewenst is om over de Europese richtlijnen, zeker in concept, niet alleen met de stakeholders in eigen land, dus de provincies en gemeenten, maar ook in de EU met bevriende bondgenoten te spreken. Daar kunnen bondgenootschappen worden aangegaan om te voorkomen dat de staatssecretaris in eigen land wordt geafficheerd als iemand die steeds voor de muziek uit loopt. Het lijkt mij buitengewoon verstandig als hij daar gemene zaak maakt met de Bondsrepubliek of met de Benelux-partners.

Wat de motie betreft: ik vind, overigens met alle respect, dat het kabinet de motie aanvankelijk met name heeft uitgelegd in het kader van het klimaatbeleid. Dat begrijp ik ook wel, want dat is ingewikkeld en dat is echt langetermijnwerk. Met die motie van afgelopen zomer heeft deze Kamer echter uitdrukkelijk bedoeld dat het ook om andere langetermijnonderwerpen gaat, bijvoorbeeld over de ontwikkeling van Schiphol. Ik ben buitengewoon blij dat de staatssecretaris voor Water vanavond in een bijzin zei: "bijvoorbeeld vliegvelden in zee". Toen gingen bij mij alle lampen branden. Eindelijk een staatssecretaris die lef heeft en die haar eigen waterstaatingenieurs uitdaagt. Wij zijn immers groot geworden in dit land op het terrein van waterontwikkeling en waterbeheer. Wat zou het fantastisch zijn om plannen te ontwikkelen voor een vliegveld in de Noordzee, waarnaar vervolgens heel de

wereld komt kijken net zoals New Orleans nu naar onze Deltawerken. Dat is nu exact wat wij bedoelen met langetermijnontwikkeling.

Wij hebben ook gesproken over de bereikbaarheid van de Randstad, die een groot probleem is en wordt. Wij hebben gesproken over de kennisinfrastructuur en de energievoorzieningen op de lange termijn. De motie is veel breder en gaat over projecten en trajecten die te maken hebben met zeer lange voorbereidingstijden. In dit land, met inspraak en procedures, duurt het vijftien jaar voordat er een spade de grond in gaat. Het heeft te maken met voorsorteren op investeringsopgaven. Gelet op het grote belang voor de ruimtelijk-economische dynamiek in Nederland is het nodig om de aandacht van het kabinet te richten op een samenhangend perspectief voor de Randstad en de andere stedelijke netwerken met thema's zoals verbetering van de kennisinfrastructuur, de verkeer- en vervoerinfrastructuur, de relaties tussen verstedelijking en de groene en de blauwe segmenten en hoogwaardige vestigingslocaties. Al die onderwerpen dienen opgepakt te worden in een investeringsstrategie, als het kan in samenspraak met kennisinstellingen en scenarioanalyses. Het is trouwens ook belangrijk voor de rijksinvesteringen. Het leidt bovendien tot een inhoudelijke agenda.

Ik heb het voorrecht gehad om tweeëneenhalf jaar mee te werken aan het grotestedenbeleid. Het moeilijkste in de praktijk des levens is de implementatie van beleid oftewel de uitvoering van beleid. Er zijn series beleidsanalyses en nota's verschenen. De daadwerkelijke uitvoering en invulling is vaak het grote probleem. Het gaat dan om doorzettingsmacht en om uitvoeringsmacht.

Ik vraag de minister om zich niet af te zetten tegen de Kamer als die met suggesties komt ter ondersteuning van het beleid. Incasseer het! Ik heb namelijk de eer om namens alle fracties in de Kamer opnieuw een motie in te dienen. Die motie gaat over de inhoudelijke agenda. Het is tekenend dat alle fracties van de Kamer de motie zonder meer hebben ondertekend. De minister kan deze motie incasseren als ondersteuning van haar beleid. Zij kan ermee wapperen in het kabinet, voorzover zij dat nodig acht. Zij kan zeggen: voilà, hiervoor kan en wil ik gaan, want de ganse Eerste Kamer heeft het mij gevraagd.

*M

De **voorzitter**: Door de leden Lemstra, Schouw, Ten Hoeve, Bierman-Beukema toe Water, Meindertsma, Hessing, Slagter-Roukema en Van den Berg wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

constaterende dat de regering de uitvoering van de eerder ingediende motie-Lemstra met betrekking tot de langetermijnvisie (motie XXI-C) met name ter hand heeft genomen voor wat betreft de komende klimaatverandering;

van oordeel dat dit een belangrijke stap vooruit is, maar dat deze stap onvoldoende recht doet aan de meer integrale bedoeling achter deze motie;

voorts constaterende dat internationale bedrijven en instellingen steeds meer de keuze maken tussen verschillende grootstedelijke gebieden in Europa, zoals Parijs, Frankfurt en omgeving en de Randstad, en dat daarvoor een sterke, aantrekkelijke en goed ontsloten Randstad van groot belang is;

vaststellende dat in de Randstad met al haar bestuurlijke partijen, vele projecten en rijksbelangen, een complexe opgave ligt die voor de lange termijn nog onvoldoende lijkt te worden uitgevoerd;

van oordeel dat die complexe opgave voor de Randstad voor thema's zoals verkeer- en vervoersinfrastructuur, kennisinfrastructuur, verstedelijking in relatie tot groen/blauw, internationale vestigingslocaties en marketing om een duidelijk samenhangende regie en visie vraagt op het schaalniveau van de Randstad als geheel;

verzoekt de regering, in aansluiting op de Nota Ruimte, te werken aan een integrale langetermijnvisie en een daaraan gekoppelde strategie waarin de langetermijnopgaven voor de nationale stedelijke netwerken en de Randstad in het bijzonder worden opgenomen en deze visie op te stellen in samenspraak met de daarvoor geëigende kennisinstellingen;

verzoekt in het bijzonder de minister van VROM, deze rol op zich te nemen en daarmee zorg te dragen voor een goede uitvoering van het huidige rijksbeleid en tegelijkertijd te werken aan de invulling van de inhoudelijke agenda voor de Randstad en de overige stedelijke netwerken,

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt D (29435).

**

*N

Mevrouw **Bierman-Beukema toe Water** (VVD):

Voorzitter. Ik onderschrijf de constatering van collega Lemstra dat de implementatie en de uitvoering van beleid vaak om krachtige regie en coördinatie vragen. Het doet ons dan ook deugd dat de minister heeft gezegd dat haar rol in dezen vanzelfsprekend is. Het schort de minister gelukkig ook niet aan doorzettingsmacht als het gaat om de uitvoering. Overigens heeft mijn fractievoorzitter tijdens de algemene beschouwingen over de noodkreet van de Holland Acht gezegd dat zij mans genoeg zijn om hun eigen verantwoordelijkheid te nemen, uiteraard waar nodig met steun van rijksniveau, en dat wij niet op voorhand moeten zoeken naar hulpconstructies.

Mijn fractie heeft de zojuist voorgelezen motie om twee redenen gesteund. In de eerste plaats zijn wij het eens met de heer Lemstra dat de uitleg van het kabinet van de oorspronkelijke motie beperkt is. Dat is weliswaar begrijpelijk, maar de motie is ruimer bedoeld. Wij kunnen niet genoeg benadrukken dat wij buitengewoon veel belang hechten aan langetermijnverkenningen om beter te kunnen anticiperen op kansen en risico's op de langere termijn. Wat het laatste betreft dient niet alleen gekeken te worden naar stedelijke knooppunten en de Randstad. De energievoorziening van ons land op de lange termijn en de ruimtelijke implicaties daarvan horen ook thuis in die langetermijnverkenningen. Dat zal niet allemaal betrekking hebben op stedelijk gebied. De minister heeft duidelijk laten weten dat zij een krachtige rol voor zichzelf ziet in de uitvoering. Juist het organiseren, begeleiden en integreren van deze langetermijnverkenningen vraagt wat ons betreft om een krachtige, coördinerende en regisserende hand, bij voorkeur die van de minister van VROM.

Tijdens de klimaatconferentie in het Kurhaus hebben veel sprekers de nadruk gelegd op communicatie. De vraag was hoe het mogelijk is om onder breed publiek het bericht te verspreiden dat wij werkelijk te maken krijgen met zeespiegelstijging. Dat zal grote kosten meebrengen, want er moeten maatregelen getroffen worden die werkelijke veranderingen inhouden. Een volgende vraag is welke media worden gebruikt om een dergelijke boodschap over te brengen. Realiseert de staatssecretaris zich voldoende dat bestuurlijk handelen of niet-handelen ook een element van communicatie in zich heeft? Daarom ook heb ik de vraag gesteld over het buitendijks bouwen. Wat zegt het de burger in communicatieve zin als het verbod op buitendijks bouwen wordt opgeheven? Zal hij denken dat het kennelijk wel losloopt met de ernstige boodschappen van sombere lieden? Zo ook de oekaze "functie volgt peil". Dat klinkt heel logisch, maar ik kan het op geen enkele manier in verband brengen met bouwen in bijvoorbeeld Westergouwe. Ik begrijp best wat de staatssecretaris bedoelt in innovatieve zin, maar voor de gemiddelde burger zijn die zaken in communicatieve zin niet met elkaar te rijmen. Wat zeggen wij met ons bestuurlijk handelen?

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Ten slotte wil ik de staatssecretaris veel succes wensen met haar internationale interventies. Ik heb mij overigens afgevraagd of wij het begrip "prins-gemaal" op een andere manier in het Engels vertaald zouden kunnen krijgen!

*N

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Voorzitter. Ook ik dank de bewindslieden voor hun uitvoerige antwoord. Ik beperk mij tot een reactie op het betoog van de coördinerend bewindsvrouw, te weten de minister van VROM. Ik moet allereerst een fout herstellen. Slimme lezers hebben gezien dat mijn naam niet onder de motie-Lemstra staat. Dat heeft te maken met het feit dat mijn handtekening volkomen onleesbaar is. Ik heb de motie echter wel degelijk medeondertekend. Politieke conclusies verbinden aan het ontbreken van mijn naam is dus volstrekt ten onrechte. Ik mag hopen dat mijn naam wel onder een volgende versie van de motie staat.

Het is vandaag een historische dag. Niet alleen omdat mevrouw Van Leeuwen vandaag haar 80ste verjaardag viert in ons midden. Zij is vermoedelijk de parlementariër die de meeste nota's over de ruimte heeft goedgekeurd. Als ik deze Nota Ruimte meereken, zijn dat er maar liefst vier. Het is ook een historische dag omdat er na een heel ingewikkeld proces een belangrijke beslissing wordt genomen. Zo vaak worden er geen belangrijke planologische kernbeslissingen goedgekeurd. Ik wil wat dit betreft nog een enigszins vulgaire vogelvlucht door de geschiedenis maken. De evaluatie van de Vierde Nota Ruimtelijke Ordening ging vooraf aan het proces waarachter wij vandaag een punt zetten. Deze interessante Notie van Ruimte, zoals het door de Tweede Kamer verrichte onderzoek heette, is vandaag helaas niet aan de orde gekomen. De heer Van Middelkoop, die er nu helaas niet meer is, zal ongetwijfeld nog weten dat uit die nota bleek dat een van de kernproblemen van de ruimtelijke ordening werd gevormd door de overheden zelf en dus niet door de ingewikkeldheid van de procedures. Vaak vormden de overheden een vertragende en verslappende factor bij het toepassen van de normen. Daarom werden er vervolgens vele pogingen gedaan om dat probleem op te lossen. Allereerst kregen wij de stoeptegel van Pronk die niet door de brievenbus kon en die bij het postkantoor moest worden afgehaald. Hij probeerde het probleem van de verslappende overheid op te lossen door onder andere het begrip "contouren" te introduceren. Het had wellicht ook iets te maken met de persoonlijkheid van de heer Pronk, maar de wereld van bestuurders en ruimtelijke ordenaars kreeg het Spaans benauwd. Zij zagen een verplichtende overheid op zich afkomen die overal grenzen stelde en er rees dan ook massief verzet tegen het plan.

Toen Paars van het toneel verdween, was de opluchting groot, want daarmee kon ook die stoeptegel de prullenbak in. Weg met die stoeptegel, was zo ongeveer

het belangrijkste motto. Ik heb al gezegd dat dit een beetje vulgaire samenvatting is van de feitelijke geschiedenis, maar ik ben ervan overtuigd dat zij in grote lijnen klopt.

Toen is men begonnen aan de Nota Ruimte. Wij hebben voortdurend in een spagaat geleefd. De minister heeft gezegd dat de nota voortborduurt op dezelfde geschiedenis, maar tegelijkertijd heeft zij heel vaak aangekondigd dat dit een trendbreuk is. Het was ook een trendbreuk met dat beeld dat Pronk had neergezet van een soort dwingende overheid die wel zou reguleren hoe de ruimtelijke ordening moest opereren.

Met het weggooien van die stoeptegel was misschien wel de Vijfde Nota van de baan, maar de problemen die daarmee moesten worden opgelost natuurlijk niet. Die problemen waren nog steeds: de onduidelijke rol van de overheden die het vaak zelf lieten lopen en daardoor zorgden voor verslapping en vertraging, de verrommeling van het land en de overvloed aan ruimteclaims.

Dit is nu precies de tragedie waarin wij zijn beland, want wij hebben een nieuwe methodiek, een nieuwe aanpak, een nieuwe beleidsfilosofie, maar als je de vraag stelt of die de problemen oplossen die ten grondslag lagen aan het proces van de Vijfde Nota, of wij een nieuw perspectief hebben, of wij daar een trendbreuk in kunnen bewerkstellingen en of wij de problemen echt kunnen oplossen, is het antwoord naar mijn mening nee. In de Nota Ruimte hoor je over die drie problemen weinig. In die zin is er sprake van een trendbreuk en nemen wij vandaag in feite een Zesde Nota Ruimtelijke Ordening aan.

Mevrouw Meindertsma wees al op de nieuwe kaart van Nederland. De problemen zitten niet in de voorbeeldprojecten, maar in de talloze kleine rode vlekjes, die kleine locaties, die links en rechts het land zullen volbouwen. De vraag is of dit sluipende proces dat met deze Zesde Nota zou moeten worden gestopt, ook echt zal worden gestopt. Mijn antwoord is dat dit niet het geval zal zijn. Laat ik het zo stellen: als deze minister directeur zou zijn van een maatschappelijke organisatie met allemaal goedbedoelende werknemers, met professionals die het beste voor hebben met het doel van die organisatie, dan zou ik onmiddellijk bij haar in dienst treden. De werkelijkheid van de ruimtelijke ordening ziet er echter niet zo uit.

Als wij toch over lagen praten, dan denk ik dat er een laag is van de beleidswerkelijkheid, van mooie woorden, intenties en bedoelingen, van het oproepen om met elkaar mooie plannen te maken, maar dat daaronder een laag zit van keiharde belangen, van grondposities en transacties, van geld en kapitaal. Het zou de kunst zijn van een nieuwe methodiek van de ruimtelijke ordening om in die onderste harde laag door te dringen. Ik denk dat de methodiek die wij vandaag officieel de ruimte insturen, daar niet in zal doordringen en dat de processen die wij nu juist zouden moeten stoppen, onverdroten doorgaan.

Dus geen methodiek van grenzen stellen en initiatief stimuleren, maar een methodiek die eerder tot verdere vlekjes en verrommeling zal leiden. Dit is de zorg van mijn fractie en daarom zullen wij straks aantekening

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

vragen. Ik vind het wat dit betreft opmerkelijk dat de minister op de vraag of zij haar beleidsfilosofie in een woord in de geschiedenis zou kunnen plaatsen, een heel verhaal afsteekt zonder dat wij weten waar wij aan toe zijn.

Ik zeg het maar eens hard: dit blijft een flets document en heel veel zaken die nu in de ruimtelijke ordening gebeuren en die misschien ook goed zijn, waren ook zonder deze nota gebeurd. De extra dimensie ontbreekt.

Wij zullen de discussie nog verder voeren. De minister heeft gezegd dat zij ook graag in discussie wil met de opstellers van het manifest. Mijn fractie organiseert in deze Kamer regelmatig conferenties. Het is misschien wel een aardig idee dat wij als gastheer optreden en die discussie in maart in dit huis voeren nog voor de verdere discussie over de WRO.

Wij treffen de minister nog een aantal keren over de WRO en de grondexploitatie wet. Wij hopen dat in die discussies de problemen die wij nu niet kunnen oplossen over onder meer de basiskwaliteit en het scharnieren van de hogere en lagere overheden meer body kunnen krijgen. Dan kunnen wij zeggen dat de ruimtelijke ordening in Nederland nog niet verloren is.

De **voorzitter**: Aan de motie-Lemstra c.s. (29435, D) zal de heer Van der Lans worden toegevoegd als medeondertekenaar.

**

*N

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Voorzitter. Ook ik dank de bewindslieden natuurlijk hartelijk voor hun beantwoording. Ook ik zal mij in mijn laatste termijn voornamelijk richten tot onze coördinerend minister. Het is een minister die vergezichten zag en ook een bevlogen minister op sommige momenten. Ik vond dat leuk om te zien, want ik heb ook een vak dat ik erg leuk vind en waarover ik bevlogen kan praten. Als je dat bij een ander ziet, is dat altijd leuk om te herkennen. Aan de andere kant is het ook een gelovige minister bij wie ik dacht: als je het maar gelooft, gebeurt het ook. Wij hebben het dan misschien ook over een al te sterk wensdenken of een ideaaltypische benadering. Was het maar waar dat er altijd harmonie en vertrouwen was.

Ik zou nog eens duidelijk van de minister willen horen wat nu precies de verplichte onderdelen zijn van de basiskwaliteit. In mijn eerste termijn heb ik al gezegd dat het wettelijk vastgelegde deel nog wel helder is, maar hoe zit het met het niet wettelijke deel? Zijn die dan ergens anders vastgelegd? Ik denk dan aan dingen als sociaal-culturele waarden, het voorkomen van gezondheidsschade en dergelijke. De minister zei: wij toetsen de streekplannen erop. Ik hoefde mij van haar niet zo'n zorgen te maken

over de eenduidige interpretatie. Daarbij zei ik dat ik dacht dat het wel een bron van conflicten zou kunnen zijn en dat er veel getoetst zou worden. Een rechter moet toch toetsen aan de hand van criteria. Waar en hoe staan die nu? Dat zou ik graag nog een keer horen. Misschien kan het ook eens opgeschreven worden.

Ik heb ook gezegd dat de gemeenten erg op zoek zijn naar geïntegreerde informatie. Misschien is dat er allemaal wel. Er werd met name gezegd dat het eendimensionaal of in ieder geval eenduidig zou moeten zijn, zodat het gemakkelijker te interpreteren zou zijn. Op de conferentie werd vaak aangegeven dat dit toch erg moeilijk is.

Ik kom nu op de ontwikkelingsplanologie. Het is wel duidelijk dat dit een methode is. Ik was zelf erg blij met de toezegging van de minister dat contracten helder, transparant en snel openbaar zouden moeten zijn. Dat staat haaks op de bevindingen in Groningen waar eerder van onderonsjes wordt gepraat. Ik zou het erg toejuichen als dat nog eens duidelijk wordt neergezet. Als er sprake is van een methode, moet je toch ook kaders, concepten en basisprincipes hebben. In mijn eerste termijn heb ik verwezen naar het stuk van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid waarin een aantal basisprincipes staan, zoals concentratie, samenhang, differentiatie en rechtvaardigheid. Vanuit mijn politieke achtergrond vind ik vooral rechtvaardigheid belangrijk en daar tegenover de zorg voor achterstandsgebieden en hekwerkwijken. Misschien kan de minister daar ook nog iets op zeggen.

Ik sluit mij aan bij de opmerking van mevrouw Meindertsma over het convenant en de burgerparticipatie. Ik denk dat het heel goed is als dat toch ook in het convenant zou worden vastgelegd.

Vervolgens kom ik op het debat. Ik heb in mijn inleiding gezegd dat in het veld node de inspraak is gemist. Ik denk dat je van daaruit de inhoud en de bedoeling van het pamflet zou moeten zien. Ik vind "pamflet" zelf wat denigrerend klinken, maar aan de andere kant waren er veel evangelisten die zich van pamfletten bedienden. Dat maakte vroeger ook wel weer indruk. Wij moeten dan ook niet naar de vorm kijken, maar naar de intentie en de zorg. Ik denk dat dit ons ook bindt en dat dit ook hetzelfde is wat collega Lemstra zei. Gebruik onze inbreng maar, want wij hebben met elkaar zorg. Die zorg gaat gewoon over het vergezicht Holland en de indeling. Als je met elkaar in debat blijft, is het altijd gemakkelijker om draagvlak te krijgen, en daar gaat het toch om. Ik doe nog een suggestie: als wij een debat houden, laten wij dan ook de Rechterlijke Macht uitnodigen, want zij kan misschien nog wat duidelijker uitleggen of er wel of geen jurisdisering komt.

Voorzitter: Timmerman-Buck

*N

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

De heer **Van den Berg** (SGP): Ik dank de bewindslieden voor de beantwoording. Ik was het eens met de interruptie van collega Van der Lans over de Hoekse Waard. Er wordt toch veel vervoer aangetrokken en er komt een grote druk op het gebied. Het gaat mij erom, hoe de afweging wordt gemaakt. Dan komt ook de burger die heel veel investeert, om de hoek kijken. Onderzoek naar het optimaal gebruik van en de behoefte aan terreinen binnen de stadsregio en de Drechtsteden moet aantonen of en hoe de Hoekse Waard wordt gekozen als locatie voor bovenregionaal gebruik. Ik heb begrepen dat het ministerie van Economische Zaken ook volop met een onderzoek daarnaar bezig is. Mijn bezwaar is dat gemeenten inmiddels al investeren in de realisatie. Dan denk ik: wat is dan de functie van de minister? Er wordt door een andere overheid, te weten de provincie, heel langzaam begonnen met het gebied de bestemming te geven die daarvoor is gekozen. Inmiddels is de economische druk hoog en worden er investeringen gedaan. Welke belangenafweging kan er dan nog worden gemaakt?

Ik sluit mij aan bij wat mevrouw Meindertsma heeft gezegd over het betrekken van burgers bij gebiedsontwikkeling. Er zijn in dat opzicht heel goede ontwikkelingen: ik denk bijvoorbeeld aan de Overdiepse Polder, waarbij belangengroepen een heel nadrukkelijke rol hebben gespeeld. Wij lopen daarbij wel aan tegen de stroperigheid van de lagere overheden, met allerlei beperkingen die worden opgelegd. Een en ander zou echter inderdaad in een convenant moeten worden vastgelegd, want anders komt de zaak niet goed tot zijn recht.

Over de sturingsfilosofie heeft de minister gezegd dat zij de verantwoordelijke persoon is, ook voor de uitvoering. Dat stelt mij dan wel wat gerust. Inmiddels ligt er een motie, waarin ook om langeretermijnvisies wordt verzocht. De rol van de rijksoverheid ten opzichte van de andere, decentrale overheden, levert toch een spanningsveld op. Aan de burgers en de organisaties die een inbreng leveren, moeten ook bepaalde waarborgen worden geboden.

De minister heeft gezegd dat er geen versnippering meer is over de verschillende departementen. Zij zal ervoor zorgen dat alles op zijn plaats komt. Toch zou er sprake moeten zijn van een gezamenlijk geformuleerde doelstelling. Vervolgens moet worden gezien wat daarvan het resultaat is. Daarbij gaat het om afstemming van procedures en om de inzet van fondsen en dergelijke.

Het Parlement heeft een controlerende taak bij de uitvoering van de nota Ruimte. Op welke manier kan het effect van de nieuwe sturingsfilosofie in de praktijk door ons worden getoetst?

Voorzitter. Een voor onze fracties aangelegen punt is nog helemaal niet behandeld. Ik weet niet op wiens beleidsterrein water als vestigingsfactor thuishoort. Ik wilde proberen te zeggen dat dit kabinet gekozen heeft voor een benadering via de industrieën. Water als vestigingsfactor is belangrijk in dit land. Ik heb daar indringende vragen over gesteld en tot mijn verbijstering zijn die niet beantwoord. Toen ik vanmorgen hierheen

ging, was ik somber gestemd. Daarom had ik ook een bijna zwart pak aangetrokken. Ik dacht dat ik halverwege de rit naar mijn auto zou gaan en dat er een wat lichter pak uit zou komen, maar nu mijn vragen niet beantwoord zijn, houd ik mij zwarte pak maar aan. Daarmee wil ik benadrukken dat ik toch wat somber gestemd ben gebleven, zeker op een punt dat voor onze fracties zo belangrijk is.

Staatssecretaris Van Geel heeft gezegd: wij hebben geleerd en wij zullen in de toekomst vooraf ook stakeholders gaan horen. Ik sluit mij aan bij de heer Lemstra die oproept om dat breder te doen dan alleen in eigen land. Dat lijkt mij een goede inzet en ik bedank de heer Van Geel hartelijk voor de goede beantwoording. De staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat heeft mij gerustgesteld wat de watertoets betreft, ook in heel gevoelige gebieden. Op onze indringende vraag hoe het nu is met Rijkswaterstaat heeft de staatssecretaris gezegd dat er voor een heel andere insteek is gekozen en dat men ook zijn lessen heeft geleerd. Wij volgen dat met veel interesse, ook in de toekomst. Daar moeten dan ook heel goede resultaten uit voortkomen.

Voorzitter. Hier wil ik het bij laten.

*N

De heer **Schouw** (D66): Voorzitter. Ik dank de drie bewindspersonen voor hun beantwoording. Ik heb nog acht korte opmerkingen.

Ik acht het heel goed dat de minister nog eens de sturingsfilosofie van de Nota Ruimte heeft neergezet. Dat heeft zij overtuigend gedaan en met verve. De onderliggende visie is anders dan in vorige nota's, maar zij hoeft daarom niet slechter te zijn. De heer van der Lans heeft er heel indringend en naar mijn mening ook wel waarheidsgetrouw over gesproken: wij weten dat de baksteen aanpak van de heer Pronk niet meer werkt in deze samenleving, dus moet er een andere sturingsfilosofie bedacht worden en het lijkt ons heel aardig om deze eens uit te proberen.

De minister is mijns inziens duidelijk geweest over de regierol die zij heeft in het ruimtelijke beleid. Zij heeft daar heel indringend over gesproken. Ik zie een bewijs voor die regierol in het feit dat deze minister documenten ondertekent over allerlei belangrijke projecten van andere departementen. Op die manier kun je dat ook een beetje materialiseren. Het is niet alleen maar coördineren. Er zit ook een soort bevoegdheid aan vast en dat stelt gerust.

Mijn derde opmerking betreft een casus die ik heb ingebracht, namelijk de megawinkels. Die casus was bedoeld om te proeven waar de minister haar regierol, haar trekkingskracht ziet liggen. Daar is niet op ingegaan. Dat kan vergeten zijn, dat weet ik niet, maar ik nodig de minister uit om daar in tweede termijn alsnog op in te gaan.

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Ik heb gesproken over juridisering en ik heb gezegd dat ik mij niet kan voorstellen dat die juridisering in het ruimtelijke beleid verder zou toenemen als gevolg van dit beleid. De minister heeft wat dat betreft geruststellende woorden gesproken en onomwonden gezegd: nee, dit leidt niet tot verdere juridisering. Ik zou mij willen aansluiten bij het verzoek dat de heer Lemstra deed aan de minister om een nadere uitleg. Ook ik vraag de minister om in een brief nog eens in te gaan op de vraag hoe dat nu precies zit.

Ik ben buitengewoon ingenomen met de korte en krachtige, maar ook to-the-pointe reactie van staatssecretaris Van Geel op de vragen over klimaatverandering. Ik ben blij met die reactie, maar aan de andere kant vind ik het doodzonde dat wij daar zo weinig aandacht aan hebben kunnen besteden vandaag in dit debat. Het is zo'n belangrijk onderwerp. Ik ben blij dat wij vanmiddag in het overleg van commissies voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening en voor Milieu hebben gesproken over de eventuele wenselijkheid van het houden van een themadebat dit najaar waarin wij wat uitgebreider over deze belangrijke materie kunnen spreken. Zo'n serieus onderwerp verdient meer aandacht.

Ik dank staatssecretaris Schulz voor het verhaal over het water. Zij heeft mij in elk geval blijer gemaakt door de mededeling dat het plan-Waterman bij haar op groot enthousiasme kan rekenen en dat zij daarmee verder gaat. Ik zal de Handelingen nog eens nalezen op haar opmerking dat zij een kans ziet om nog eens een vliegveld in zee aan te leggen. Ik heb die nog niet eerder uit haar mond gehoord. Ik zal dit onderwerp nog eens verder met haar doornemen.

Ik heb indringend gesproken over de lange termijn. Ik heb de minister voorspeld dat de motie-Lemstra, de eerste en de tweede, haar nog wel een tijdje zullen achtervolgen. Ik zit een beetje met de antwoorden van de minister op de vragen die zijn gesteld over deze motie. Deze beantwoording is een beetje te defensief en een beetje onduidelijk. Ik heb heldere vragen gesteld en ik ben nu verplicht om die te herhalen. Is de minister van plan om scenario's te ontwikkelen tot 2050? Gaat zij dat doen met kennisinstellingen en andere maatschappelijke organisaties? Is zij bereid om als vervolg op dit proces een investeringsagenda op te stellen? Het helpt, al is het maar tegen mijn eigen onrust, om te weten of deze Kamerbreed aangenomen motie volledig wordt uitgevoerd of niet.

Ik heb wat kritiek gehad op de scenariostudie Vier gezichten op Nederland die het CPB heeft gemaakt. In de memorie van antwoord wordt deze studie opgevoerd om aan te tonen dat er wordt gewerkt aan scenariostudies. Het kabinet heeft echter maar één scenariostudie en die is ook nog eens eendimensionaal. Ik heb mijn opmerkingen hierover niet horen weerleggen en dat vind ik jammer. Ik vraag de minister om in haar tweede termijn inhoudelijk in te gaan op mijn kritiek op de scenariostudie van het CPB. Ik ondersteun de suggestie van mevrouw Meindertsma om het Ruimtelijk Planbureau expliciet de opdracht te geven om aan de gang te gaan met scenariostudies.

*N

Minister **Dekker**: Voorzitter. Ik zal de verschillende vragen en opmerkingen zo zorgvuldig mogelijk langslopen. Mevrouw Meindertsma hanteert het uitgangspunt dat ontwikkelingsplanologie niet zonder kader of duidelijkheid kan. Ik ben ervan overtuigd dat ik dat kader met mijn drie collega's heel duidelijk heb neergezet in de Nota Ruimte. Het is weergegeven in de uitgangspunten daaruit, in de invulling van de basiskwaliteiten en in alle vereisten op verschillende terreinen, zoals bundelingsbeleid, landschappen en havens.

Mevrouw Meindertsma sprak ook over het stimuleren van burgerparticipatie. Zij verzocht om dat ergens in te vullen of op te nemen in een convenant. Het gaat om burgers en hun maatschappelijke organisaties. Als het dus gaat over onder anderen de bewoners van de Hoeksche Waard, een onderwerp dat de heer Van den Berg heeft aangekaart, moeten zij terzake zo vroeg mogelijk informatie krijgen. Er is wel een verschil tussen aan de voorkant informatie bieden over de planontwikkeling en de mogelijkheden en tijdens het proces de burgers daarbij betrekken, opdat zij een inhoudelijke inbreng leveren. Er zijn vervolgens inspraakprocedures als er een formeel besluit is genomen. Dit alles vraagt om verschillende kundigheden. Het ministerie van VROM is volop bezig met het overdragen van die kundigheden aan de provinciale en de gemeentelijke bestuurders en hun apparaten. Dat gebeurt in ieder geval stap voor stap.

Wij doen nu op verschillende gebieden ervaring op in diverse gebiedsontwikkelingsprojecten. Hierdoor krijgen wij een totaalbeeld, iets wat van belang is voor de benodigde onderbouwing. Dat is niet zozeer een kwestie van een convenant als wel veel meer van vaardigheid en kundigheid. Dit geldt ook voor het overdragen van de manier van organiseren en vorm geven. De betrokkenen zijn inderdaad niet alleen de individuele burgers, maar ook de organisaties. Ik denk in dit verband ook aan de bedrijven die gevestigd zijn in een bepaald gebied. Ook zij moeten een plek hebben bij het bij elkaar brengen van de verschillende belangen. Dit uitgangspunt is ook in de gebiedsontwikkeling verankerd.

Er is geïnformeerd naar de doorwerking van het EU-beleid in ons ruimtelijke beleid. Ik heb al aangegeven hoe ik daarmee omga. Wij zijn bezig met de voorbereidingen. Een besluit voor van de RPC (Rijks Planologische Commissie) moet in dit kader nog "vertaald" worden. Ook dat deel wordt nu uitgewerkt en uitgevoerd. De directie internationale zaken is veel breder geworden. Die directie was nadrukkelijk ook verbonden aan milieu, maar, zoals gezegd, hebben wij dit verbreed. Deze directie valt nu direct onder de secretaris-generaal, zodat daar alle beleidsterreinen van VROM een plek kunnen krijgen. De medewerkers van die directie zijn dan ook voortdurend bezig met wat er ook op Europees niveau en soms zelfs breder gebeurt.

Wat het Ruimtelijk Planbureau betreft, kan ik alleen maar wijzen op het feit dat het kabinet zich richt op

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

de volgende driedeling: people, planet, profit. People valt onder het Sociaal en Cultureel Planbureau; planet valt onder een combinatie van het Ruimtelijk Planbureau en het Milieu- en Natuurplanbureau; profit valt onder het CPB. Tegen deze achtergrond willen wij de hele structuur van de planbureaus verder opzetten.

De heren Lemstra en Schouw vragen om een brief over het thema juridificering. Ik ben bereid om die naar de Kamer te sturen. Ik neem aan dat dit geen verder voorbehoud inhoudt voor de verdere afwikkeling van de PKB dan wel de Nota Ruimte. Ik ben zojuist al ingegaan op de mogelijkheden voor de EU en het inzoomen, inclusief de consequenties daarvan en de vertaling in het ruimtelijke beleid.

De heer Lemstra heeft nog een motie ingediend. Gezien zijn warme inzet op dit punt en zijn gedreven manier waarop hij heeft aangegeven dat ik mij daartegen zeker niet moet verzetten, omdat ik de motie als ondersteuning van mijn beleid moet zien, zal ik de motie in warme ontvangst willen nemen in die zin dat ik het oordeel daarover aan de Kamer overlaat. Ik vind het wel alleszins een uitdaging om verder te gaan met de ontwikkeling op de lange termijn.

Aan het adres van de heer Schouw merk ik nog op dat de doelstelling natuurlijk helder moet zijn. Uiteraard gebeurt dat niet alleen met kennisinstelling. Ik ben bereid om tegen deze achtergrond de investeringsagenda op te stellen. De uitvoering is een ander verhaal. Die is pas mogelijk zodra er invulling is gegeven aan de besteding van de eerste geldbedragen. Nu staat er 900 mln. Het gaat om een veel langere termijn. Zo heb ik de heer Lemstra ook begrepen.

Mevrouw Bierman wijst erop dat het ook om uitvoeringskracht van beleid gaat. Die is aan de orde. Ik ben ervan overtuigd dat het daarom ook zo nodig is dat wij duidelijk maken wat de verantwoordelijkheid van de verschillende bestuurlijke organisaties moet zijn. Ik hecht eraan om te zeggen dat ik zeker niet op voorhand met hulpconstructies voor de Holland Acht kom, maar dat ik samen met mijn collega van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de heer Remkes, wil inzoomen op de vraag waar zich precies problemen voordoen. Eigenlijk gaat het om de vraag wat er in die problematiek des Rijks is, der regio's, des lands of der individuele gemeentes. Als je daar en over de wijze van uitvoering geen helderheid hebt, kun je de zaak niet uitwerken, lijkt mij.

Ik heb volgens mij al uitleg gegeven over het derde punt, dat de motie van de heer Lemstra en het ruimtelijk beleid betreft. Daarom hecht ik ook aan de coördinerende rol.

Wij gaan in de scenario's na wat er al aan thema's ligt en wat daaraan moet worden toegevoegd om meerwaarde te verkrijgen voor wat er nu aan de orde is.

De heer Van der Lans ondersteunt de motie. Ik denk dat er nog eens moet worden gewezen op een bijzondere jarige van morgen, mevrouw Van Leeuwen, die al een aantal ruimtelijkeordeningsconcepten heeft goedgekeurd, is het niet expliciet, dan wel impliciet door haar lidmaatschap. Zij zegt dat er moet worden gekeken naar de noties voor ruimte en vraagt zich af of het vaak

niet de overheid zelf is die frustreert. Eigenlijk zegt zij impliciet dat juist de overheid duidelijk moet maken waar zij voor gaat en waar haar uitvoeringskracht en doorzettingsvermogen liggen. Vervolgens legt zij een verband met het niet-dwingend zijn van de overheid. Dat kan ik mij vanuit haar concept wel indenken, maar ik onderschrijf het zeker niet. Het is volgens mij niet waar dat de Nota Ruimte niets voorschrijft noch dwingend is vanuit de gedachte van de dwingende overheid, geventileerd door collega Pronk. Ik hecht eraan nog eens op te merken dat het overleg met de medeoverheden wat mij betreft niet vrijblijvend is. Er moeten resultaten worden geboekt, anders helpen wij Nederland niet vooruit, terwijl de ontwikkeling zo noodzakelijk is. Het weggooien van de stoeptegel markeert iets, zoals een stoeptegel altijd iets markeert als je die weggooit. In water gebeurt er dan heel veel. Er ontstaan dan heel veel kringen, zoals u weet. De overvloed aan ruimtelijke claims moet worden ingebed volgens de kaders die in de Nota Ruimte staan. Dat is mijn eis. Aan de hand daarvan toets ik de andere streekplannen ook, want daarin moet de nota worden vertaald.

Over de nieuwe kaart van Nederland heb ik eigenlijk al voldoende gezegd. Ja, er zijn meer rode vlekjes op te zien. Het is natuurlijk ook mijn beleid dat er niet alleen maar wordt gebouwd op de grote locaties, maar ook op de kleine. Die kans moeten wij bieden. Tegelijkertijd moeten zaken als veiligheid, natuur en landschap worden geborgd. Het gaat om het stellen van grenzen op dat vlak.

Ik deel de typering van de heer Van der Lans absoluut niet. Hij heeft het over een flets document. Ga er maar aan staan om dit uit te voeren! U zult u zien welke sprankeling en economische dynamiek hiervan uit zullen gaan.

Mevrouw Slagter dank ik voor haar opmerkingen over mijn bevoegdheid en gelovigheid. Juist daarom vind ik het zo belangrijk om dit ook over te dragen en de andere spelers in dit veld daarin mee te nemen, ook vanuit het vak. De basiskwaliteit en de andere voorwaarden zijn genoemd. Het overzicht daarvan hebben wij de Kamer doen toekomen. Mevrouw Slagter heeft gezegd dat het voor haar heel belangrijk is om de sociaal-culturele waarden en de rechtvaardigheid te bezien. Bij het eerste gaat het altijd om elementen vanuit de ruimtelijke optiek in relatie tot de kwaliteit van een gebied. Dat zien wij ook bij gebiedsontwikkelingsprojecten. Als het thema rechtvaardigheid ertoe zou leiden dat overal dezelfde soort investeringen wordt gedaan, deel ik de visie van mevrouw Slagter niet. Het gaat het kabinet en mij erom dat wij in ieder geval kansen geven aan die gebieden die ook een kans maken om zich verder te ontwikkelen. Dat betekent niet dat wij alle andere gebieden vergeten, maar wij maken wel een keuze om die kansrijke regio's een stimulans te geven, waardoor de economische activiteit kan worden versterkt. Dat heeft dan ook weer zijn uitstraling naar de andere gebieden.

Wat de invulling van het pamflet en de discussie daarover betreft: ik kom graag bij de Kamer terug met een voorstel.

De heer Van den Berg heeft gesproken over de Hoeksche Waard. Het onderzoek dat is toegezegd, wordt

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

op dit moment uitgevoerd door het ministerie van Economische Zaken. Daarbij gaat het er echt om hoe wij op een goede manier de afweging maken en wat de bovenregionale functies en de accenten zijn die hier moeten worden gelegd. Er is nog geen concrete beslissing genomen. Het kan niet zo zijn dat op grond daarvan nu al zou worden geïnvesteerd. Dat moet dan zijn op grond van de bestaande bestemmingsplannen. Wel weet ik dat op dit moment in de Hoeksche Waard de burgemeesters en de wethouders van de verschillende gemeenten veel meer gezamenlijk optrekken om ook afstemming tussen de gemeenten en de gemeentelijke wensen te verkrijgen. Dat vind ik een goede zaak, nu er een uitspraak ligt over het nationale landschap en het bedrijventerrein. Hierin zal ik dan ook zeker de rol van de provincie en het regionale accent versterken, omdat dat van grote waarde is voor de stevigheid van de planontwikkeling.

Op welke manier kunnen wij de effecten van de nieuwe sturingsfilosofie echt zien, vroeg de heer Van den Berg. Wij hebben niet voor niets een uitvoeringsagenda gemaakt en afgesproken. Ik zeg in vervolg op mijn toezegging aan de Tweede Kamer graag toe dat wij om de twee jaar rapporteren over de verdere stand van zaken. De Kamer krijgt een nulmeting.

De heer Schouw ondersteunt van harte de sturingsfilosofie en de regierol. Wat de megastores betreft heb ik aangegeven dat voor ons de SER-ladder toch van wezenlijk belang is voor de afweging van de gemeente. Ik schrijf dit niet verplicht voor, maar voor de afweging bij een gemeente is het heel belangrijk om dit na te gaan. Dan moeten wij allereerst zien of de realisatie van een megastore in een buitengebied, vaak aan de grenzen van een gemeente, niet de vitaliteit en de dynamiek van het binnenstedelijke voorzieningenniveau kanaliseert. Dat is wat wij willen voorkomen. Dat moeten de gemeenten ook afwegen. Ik zie op dit moment dat ook de provincies heel goed op dit soort elementen letten en de vraag stellen of gemeenten de afweging hebben gemaakt. Het kan niet zo zijn dat wij aan de buitenranden van gemeenten grote megastores krijgen. Daarnaast moeten wij ons ook realiseren dat er uit de markt, van de consumenten, wel een behoefte is aan dit type voorzieningen.

Over de nadere uitleg van de brief heb ik al gesproken. Ik neem aan dat dat inderdaad niet een voorbehoud is voor de afwerking van de Nota Ruimte.

*N

Staatssecretaris **Van Geel**: Voorzitter. Mijn resten slechts één antwoord en een reactie op een opmerking. De heer Lemstra stelt naar aanleiding van hetgeen ik naar voren heb gebracht over de wijze waarop wij onze belangen behartigen in Europa, dat wij onze belangen niet alleen stakeholders maar ook lidstaten die in vergelijkbare posities verkeren zouden moeten markeren. Het is heel simpel. Wij hebben inmiddels heel goede contacten met de stakeholders. Via de bekende lobbykanalen en relaties

worden onze belangen zo veel mogelijk behartigd in de fase dat besluitvorming aan de orde is op het niveau van de Commissie.

Vervolgens zijn nog twee andere fasen van groot belang. De eerste daarvan is de besluitvorming in de Raad. Het is een buitengewoon serieuze activiteit, omdat voorstellen van de Commissie meestal met een gekwalificeerde meerderheid kunnen worden verworpen. Dat vergt veel actieve lobby ten opzichte van andere lidstaten. Wij doen dat, met wheelen en dealen, vol-continu. Nu voltrekt zich een proces, dat wij er in toenemende mate zelf achter komen dat het, vanwege het feit dat Nederland ten opzichte van andere lidstaten veel meer het karakter van een stadstaat heeft, heel belangrijk is dat wij ook regionale lobby's richten op het Roergebied, de Powlakte en de Londense area. Ook daarmee hebben wij gelijke belangen, die soms anders liggen dan die met de andere lidstaten in Europa. Hier ligt dus een accent. Wij hebben verder een buitengewoon goede samenwerking met veel instanties.

Op het moment dat de derde fase van besluitvorming aan de orde is in het Europees Parlement, komt ook de lobby met andere spelers weer aan de orde. Ik ben van mening dat wij inmiddels een goede structuur hebben opgebouwd om onze belangen te behartigen.

Mijn slotopmerking is gericht aan het adres van de heer Schouw. Ik kan heel kort zijn. Hij vraagt naar een voorzichtige aankondiging van het debat over mondiale vraagstukken die duurzaamheid en milieu raken. Ik zou hem bijna antwoorden in de klassieke termen van het duel. Als hij plaats en tijd noemt, zal ik er zijn.

*N

Staatssecretaris **Schultz van Haagen-Maas Geesteranus**: Voorzitter. Er is één vraag gesteld die op mijn terrein ligt. Daarnaast is een aantal opmerkingen gemaakt. De vraag, van mevrouw Bierman, betreft vooral communicatie. Zij sneed een bijzonder lastig thema aan, te weten hoe je enerzijds kunt communiceren over meer ruimte voor water en anderzijds op sommige plaatsen buitendijks bouwen kunt toestaan. Zij vraagt zich af hoe de burger kan weten, waar hij aan toe is en of wij hiermee onze eigen boodschap niet ondermijnen. Deze discussie hebben wij ook zelf uitvoerig gevoerd. Naar mijn mening doet zich ten aanzien van de kust geen probleem voor. De boodschap die wij hierover naar buiten hebben verkondigd, is dat wij degenen die nu geen wettelijk beschermingsniveau hebben, een wettelijk beschermingsniveau zullen bieden. Daarmee geven wij aan hoe serieus wij de zeespiegelrijzing nemen. Het Rijk ging nooit over het bouwen op deze locaties. Wij hebben juist gezegd dat, wanneer wij het wettelijk beschermingsniveau hebben geboden, de gemeenten en provincies vervolgens ook hun belemmeringen ten aanzien van het bouwen kunnen loslaten, omdat wij immers zekerheid hebben geboden.

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Wij hebben ook uitgebreid gesproken over het buitendijks bouwen in de uiterwaarden bij de rivieren. Ik veronderstel dat mevrouw Bierman vooral daarom terugkwam op deze discussie. Enerzijds bieden wij de rivierprojecten veel ruimte, anderzijds worden in het rivierengebied vijftien experimenten verricht op plaatsen waar wij wel gaan bouwen in de uiterwaarden. Mevrouw Dekker en ik doen dat op locaties waar dit mogelijk is. Ik ben mij ervan bewust dat dit een heel lastige boodschap is. Wij hebben dit expliciet aan de orde gesteld toen wij met de experimenten begonnen. Wij hebben gesteld dat het leven niet simpel is, en dat je niet net zoals bij de kust één grote lijn kunt trekken die de scheiding vormt tussen de gebieden waarin het goed is om te bouwen en die waarin het niet goed is. Op sommige plaatsen waar een stroomvoerend gebied is, kan absoluut niet worden gebouwd. Op andere plaatsen is het heel goed mogelijk. Daar is vaak al sprake van veel bebouwing en is herontwikkeling aan de orde. Er kan ook sprake zijn van een functieverandering, zoals woningen op het terrein van een steenfabriek. Wij hebben hierover gecommuniceerd, maar niettemin geconstateerd dat nog veel verwarring bestond. Minister Dekker en ik hebben daarom eind verleden jaar een folder uitgegeven om dit aan de verschillende gemeenten kenbaar te maken. Dan nog blijft het de vraag of die folder wel overal terechtkomt waar dat nodig is. Op verschillende bijeenkomsten in de regio probeer ik het steeds weer onder de aandacht van burgers te brengen, als ik met hen spreek: het mag, maar alleen op de plekken waar geen gevaar is, en op andere plekken zijn wij uitermate streng. Ook hebben wij nog de campagne "Nederland leeft met water" opgezet. Die is twee jaar geleden begonnen met spotjes met Peter Timofeeff om de mensen eerst op het belang van water te wijzen. Achthonderd jaar lang heeft iedereen gedacht dat het wel goed zat met het water in Nederland, maar wij moesten toch een keer vertellen dat er iets meer aan gedaan zou moeten worden. Inmiddels zijn wij al aan wat serieuzere spotjes toe waarin wij ook werkelijk plannen laten zien: water in de stad, water op het land. Daarbij zal steeds aandacht gevraagd worden voor de boodschap dat er ruimte moet zijn, maar dat dit niet betekent dat alles op slot moet. Wij moeten de mensen duidelijk maken dat een en ander best te combineren is, maar met het uitgangspunt dat het nooit een verslechtering mag betekenen. Ik zal erop blijven letten, maar het is wel lastig, zoals bij Westergouwe, waarbij wij vele malen hebben moeten uitleggen dat wij op die locatie niet zo maar gaan bouwen. Maar ik ben het in ieder geval helemaal eens met de zorg die op dit punt naar voren is gekomen en de Kamer weet nu dat dit zeer veel aandacht van ons krijgt.

Mevrouw Meindertsma heeft nog gesproken over de veenkoloniën en zij heeft mij een dik boekwerk over dit onderwerp meegegeven. Ik zal de kansen voor dit gebied eens bekijken; juist in dit soort gebieden, waar de waterhuishouding door het vroegere economische handelen absoluut onmogelijk is geworden, is het interessant om te bezien hoe wij het tij zouden kunnen keren, net als in het Groene Hart. De ontwikkelingen zijn niet helemaal terug te draaien, want eenmaal ingeklonken

blijft ingeklonken, maar ik zal het boekwerk dat ik heb gekregen, met interesse doorkijken. Ik hoop wel dat er een samenvatting in staat...

Twee woordvoerders hebben gezegd dat zij bij mij lef hebben waargenomen. Dit doet mij natuurlijk bijzonder deugd. Zij deden deze uitspraak toen zij mij hadden horen zeggen dat nieuw land naast de beschermende functie en het tegengaan van kwel nog vele andere functies zou kunnen hebben, zoals woningbouw, natuurontwikkeling en misschien wel een vliegveld in zee. Ik ben natuurlijk heel blij met de vrolijke en vriendelijke bewoordingen die zij gebruikt hebben, maar ze verbazen mij toch ook wel een beetje, want ik dacht dat zij wel wisten dat het kabinet hier al intensief mee bezig is geweest. Twee jaar geleden hebben wij de studie Flyland afgerond; de conclusie was daarbij dat op dit moment het bouwen van een eiland in zee voor de luchtvaart geen optie is, en wel in verband met de kosten, de veiligheid en de aanleg van snelwegen dwars door de duinen voor de verbinding met Schiphol. Daarom is in de Nota Ruimte en in de Nota Mobiliteit aangegeven dat de mainport tot 2030 op de locatie Schiphol blijft. Maar ik vind dat wij altijd vooruit moeten kijken en dat wij straks, als wij gaan praten over nieuw land, ook dit soort elementen opnieuw moeten meewegen, zeker omdat nieuw land iets anders is dan een eiland, waarmee een deel van de veiligheidsproblemen, namelijk het probleem van de vogels, al opgelost kan worden. Dit zal dus een van de mogelijkheden zijn om nieuw land in te vullen, maar men moet wel beseffen dat er nu geen heel nieuw debat in het kabinet zal worden gevoerd, omdat wij het debat hierover nu net hebben afgerond en goedkeuring van onze conclusies door de Tweede Kamer hebben verkregen. Wij hebben aangegeven dat wij deze voor een aantal jaren in de ijskast zullen zetten; ik denk dat men er zo omstreeks 2020, tien jaar van tevoren, weer mee verder zal moeten gaan, omdat alles anders weer verouderd zal zijn. En binnenkort beginnen wij met het mainportproject, waarover de Kamer binnenkort weer van alles zal horen.

De heer **Schouw** (D66): Voorzitter, het is fantastisch wat de staatssecretaris allemaal zegt, en ik denk dat zij twee woordvoerders ontzettend blij gemaakt heeft met haar opmerkingen. Die wisten overigens al dat de zaak niet vóór 2030 opengedoken kan worden, maar daarna natuurlijk wel. En dan past het ook zeer precies bij wat minister Dekker zojuist heeft toegezegd, namelijk een echt kloeki uitvoering van de motie-Lemstra, waarin gevraagd werd om toekomstscenario's voor de periode tot 2050. Ik begriip dus dat de staatssecretaris de luchthaven Schiphol en eventueel de mogelijkheden van bouwen in zee meeneemt bij het uitwerken van die scenario's, want die treden toch pas na 2030 in werking.

Staatssecretaris **Schultz van Haegen-Maas Geesteranus**: Ik weet niet of het in de scenario's aan de orde komt, maar het zou heel goed kunnen. Als wij kiezen voor nieuw land, zullen wij alle mogelijkheden die er voor nieuw land zijn,

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

in ogenschouw nemen. Volgens mij moet je ook duidelijkheid uitstralen naar de luchthaven, zoals wij dat hebben gewenst met de Nota Ruimte en de Nota Mobiliteit. Voorlopig zijn onze ontwikkelingsperspectieven daarop gericht, zodat men weet waarin men moet investeren en zodat ook wij weten waarin wij moeten investeren. Voor de toekomst is het een interessant idee vanwege de geluidsoptiek. Er zijn echter ook nadelen. Denk aan de ontwikkeling van de Zuidas en de economische drain die mogelijk in het Amsterdamse gebied ontstaat. Over die zaken zullen wij op dat moment discussiëren.

De heer Van den Berg heeft ons gevraagd om in te gaan op water als vestigingsfactor voor bedrijven. Bij onze beantwoording is het erbij ingeschoten, omdat vooral het ministerie van Economische Zaken zich ermee bezighoudt. Ik ga er dus nu maar op in.

In de kaderrichtlijn Water worden nu ook de hoeveelheden grondwater vastgelegd, zodat niet zomaar onttrekkingen kunnen plaatsvinden. De beschikbaarheid van grondwater wordt in de toekomst en in de nabije toekomst dus geregeld. Grondwater zal dus een beschikbare bron blijven die niet in één keer opgedroogd kan zijn.

Voor koelwater of proceswater geldt dat wij in een droge zomer hebben gemerkt hoe kwetsbaar wij daarin zijn. Naar aanleiding daarvan hebben wij een droogteagenda gemaakt, waarin onder andere is aangegeven wie eerst recht heeft waarop. De industrie heeft ook een rol daarin. Verder is aangegeven hoe wij ervoor zorgen dat wij ook in droge tijden voldoende koelwater of proceswater kunnen aanleveren, maar ook hoe wij zorgen voor voldoende toestroom op de rivieren. Zo hebben wij in de droge zomer het water zo omgelegd dat er op plekken met scheepvaart meer water was en op andere plekken wat minder. De beschikbaarheid van water voor de industrie is een nadrukkelijk uitgangspunt in ons beleid.

Het kan ook wel eens tegen ons werken, want de laatste maanden was er ook discussie over de vraag of de grote hoeveelheid water hier geen negatieve uitstraling heeft op de vestiging van internationale bedrijven, die zich afvragen waarom zij zich in de Randstad zouden vestigen, met alle risico's van dien dat er een overstroming plaatsvindt. Met water als vestigingsfactor kun je dus meer kanten op. In elk geval hoopten wij de missie van de Amerikanen te laten zien dat ondanks het feit dat wij in de Randstad vijf meter onder NAP zitten, wij wel weten hoe wij ons moeten beschermen en dat zij wat dat betreft zich niet te veel aangelegen moeten laten.

De heer Van den Berg heeft ook gevraagd hoe het zit met de planvorming en vergunningen. Er is een nieuwe waterwet in de maak, die of bij de Raad van State ligt of onderweg is naar de Tweede Kamer. Ik weet niet precies waar die zit. Van de acht waterwetten die wij in het verleden hadden, hebben wij er één gemaakt. Van de zes verschillende vergunningen is er nog één vergunning overgebleven. Het merendeel van de tijd heeft men niet eens een vergunning nodig. Dat maakt het voor het bedrijfsleven een stuk gemakkelijker, duidelijker en

transpanter. Dat past dus ook precies bij de doelstelling van het kabinet: een minimum aan regels, transparant en zorgen dat het wat beter werkt.

De beraadslaging wordt gesloten.

De PKB wordt zonder stemming goedgekeurd.

De voorzitter: De aanwezige leden van de fracties van de PvdA, GroenLinks en de SP wordt conform artikel 121 van het Reglement van Orde aantekening verleend, dat zij geacht willen worden zich niet met de PKB te hebben kunnen verenigen.

Over de ingediende motie wordt volgende week gestemd.

**

Sluiting 23.25 uur.

!Besluiten en ingekomen stukken!

Lijst van besluiten:

De voorzitter heeft na overleg met het College van Senioren besloten om:

a. de plenaire behandeling van de volgende wetsvoorstellen te doen plaatsvinden op:
17 januari 2006

Regels met betrekking tot zuinig en doelmatig ruimtegebruik en optimale leefomgevingskwaliteit in stedelijk en landelijk gebied en met betrekking tot coördinatie van procedures (Interimwet stad-en-milieubenadering) (29871);

Wijziging van enkele belastingwetten in verband met de implementatie van Richtlijn 2003/123/EG van de Raad van de Europese Unie van 22 december 2003 tot wijziging van Richtlijn 90/435/EEG betreffende de gemeenschappelijke fiscale regeling voor moedermaatschappijen en dochterondernemingen uit verschillende Lidstaten (30031);

Wijziging van de Pensioen- en spaarfondsenwet en enige andere wetten in verband met de implementatie van richtlijn nr. 2003/41/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 3 juni 2003 betreffende de werkzaamheden van en het toezicht op instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening (PbEG L 235/10) (30104);

24 januari 2006

Overgangsrecht inzake de beëindiging van het recht op toeslag op grond van de Toeslagenwet binnen de

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Europese Unie, de Europese Economische Ruimte en Zwitserland (30063);
31 januari 2006

Regels inzake de openbaarmaking van beloningen bij rechtspersonen of organisaties die deel uitmaken van rechtspersonen die volledig of in aanzienlijke mate uit publieke middelen worden gefinancierd of die zijn aangewezen, voorzover deze beloningen het gemiddelde belastbare loon per jaar van ministers te boven gaan (Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens) (30189);

21 februari 2006 dan wel 7 maart 2006

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2006, onderdeel Onderwijs (30300 VIII);

b. het voorbereidend onderzoek van het volgende wetsvoorstel door de vaste commissie voor Justitie te doen plaatsvinden op 7 februari 2006:

Voorstel van wet van het lid Luchtenveld tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering in verband met de invoering van de mogelijkheid van beëindiging van het huwelijk zonder rechterlijke tussenkomst alsmede van een gewijzigde vaststelling en effectieve handhaving van de afspraken en rechterlijke beslissingen die in verband met de ontbinding van het huwelijk of nadien tot stand zijn gekomen over de wijze waarop door beide ouders vorm wordt gegeven aan het voortgezet ouderschap (Wet beëindiging huwelijk zonder rechterlijke tussenkomst en vormgeving voortgezet ouderschap) (29676).

Lijst van ingekomen stukken, met de door de Voorzitter terzake gedane voorstellen:

1. de volgende door de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangenomen wetsvoorstellen:

Wijziging van onder meer de Wet op het primair onderwijs, de Wet op de expertisecentra en de Wet op het voortgezet onderwijs in verband met de vraagfinanciering voor schoolbegeleiding en de bekostiging van het onderwijs aan zieke leerlingen (29875);

Wijziging van de Wet luchtvaart ter implementatie van richtlijn nr. 2003/42/EG inzake melding van voorvallen in de burgerluchtvaart (29977);

Regels omtrent meeteenheden en omtrent het in de handel brengen en het gebruik van meetinstrumenten (Metrologiewet) (30208);

Regels met betrekking tot de veiligheid van voor het wegverkeer toegankelijke tunnels (Wet aanvullende regels veiligheid wegtunnels) (30209);

Wijziging van de Wet toelatingen zorginstellingen (30245);

Vaststelling van de begrotingsstaat van het Huis der Koningin (I) voor het jaar 2006 (30300 I);

Vaststelling van de begrotingsstaat van de Staten-Generaal (IIA) voor het jaar 2006 (30300 IIA);

Vaststelling van de begrotingsstaat van de Raad van State, de Algemene Rekenkamer, de Nationale Ombudsman, de Kanselarij der Nederlandse Orden, het kabinet van de Gouverneur van de Nederlandse Antillen en van het kabinet van de Gouverneur van Aruba (IIB) voor het jaar 2006 (30300 IIB);

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Algemene Zaken, het Kabinet der Koningin en de Commissie van toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (III) voor het jaar 2006 (30300 III);

Vaststelling van de begrotingsstaat van Koninkrijksrelaties (IV) voor het jaar 2006 (30300 IV);

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Buitenlandse Zaken (V) voor het jaar 2006 (30300 V);

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Justitie (VI) voor het jaar 2006 (30300 VI);

Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII) voor het jaar 2006 (30300 VII);

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2006 (30300 VIII);

Vaststelling van de begrotingsstaat van de Nationale Schuld (IXA) voor het jaar 2006 (30300 IXA);

Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Financiën (IXB) voor het jaar 2006 (30300 IXB);

Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Defensie (X) voor het jaar 2006 (30300 X);

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (XI) voor het jaar 2006 (30300 XI);

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat (XII) voor het jaar 2006 (30300 XII);

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Economische Zaken (XIII) voor het jaar 2006 (30300 XIII);

Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Visserij (XIV) voor het jaar 2006 (30300 XIV);

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid voor het jaar 2006 (30300 XV);

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport voor het jaar 2006 (30300 XVI);

Vaststelling van de begrotingsstaat van het Infrastructuurfonds voor het jaar 2006 (30300 A);

Vaststelling van de begrotingsstaat van het Gemeentefonds 2006 (30300 B);

Vaststelling van de begrotingsstaat van het Provinciefonds voor het jaar 2006 (30300 C);

Vaststelling van de begrotingsstaat van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2006 (30300 D);

Vaststelling van de begrotingsstaat van het Spaarfonds AOW voor het jaar 2006 (30300 E);

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Vaststelling van de begrotingsstaat van het Diergezondheidsfonds voor het jaar 2006 (30300 F);

Vaststelling van de begrotingsstaat van het BTW-compensatiefonds voor het jaar 2006 (30300 G);

Wijziging van de Wet voorkoming misbruik chemicaliën en de Wet op de economische delicten ter uitvoering van een drietal EG-verordeningen inzake handel in drugsprecursoren (30329);

Verlenging van de zittingsduur van de raden van de gemeenten Medemblik, Noorder-Koggenland en Wognum in verband met de samenvoeging van deze gemeenten (30377);

Wijziging van de begrotingsstaat van het Ministerie van Buitenlandse Zaken (V) voor het jaar 2005 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota) (30391 V);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Defensie (X) voor het jaar 2005 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota) (30391 X);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (XV) voor het jaar 2005 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota) (30391 XV);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2005 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota) (30391 D);

Wijziging van de begrotingsstaat van het Diergezondheidsfonds voor het jaar 2005 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota) (30391 F).

Deze wetsvoorstellen zullen in handen worden gesteld van de desbetreffende commissies;

2. de volgende regeringsmissives:

een, van de minister van Buitenlandse Zaken, de minister van Defensie en de minister voor Ontwikkelingssamenwerking, inzake Nederlandse bijdrage aan ISAF in Zuid-Afghanistan (griffiennr. 134356);

een, van de minister van Buitenlandse Zaken, ten geleide van het verslag van de vierde jaarvergadering van de staten die partij zijn bij het Statuut van Rome die werd gehouden van 28 november tot en met 3 december 2005 in Den Haag (griffiennr. 134294);

een, van alsvoren, ten geleide van de tekst van het verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Gambia inzake de export en handhaving van socialezekerheidsuitkeringen; Banjul, 28 november 2005 (griffiennr. 134352);

een, van alsvoren, ten geleide van de tekst van het verdrag inzake sociale zekerheid tussen het Koninkrijk der Nederlanden en het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland; 's-Gravenhage, 21 december 2005 (griffiennr. 134364);

een, van de staatssecretaris voor Europese Zaken, ten geleide van vier fiches die werden opgesteld door de Werkgroep Beoordeling Nieuwe Commissievoorstellen inzake o.a. het Europees Jaar van de Interculturele dialoog en inzake de Europese taal (griffiennr. 133713.13);

een, van de minister van Justitie, de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie, ten geleide van het verslag van de JBZ-Raad van 1 en 2 december 2005 (griffiennr. 134306);

een, van de minister van Justitie, ten geleide van het Groenboek inzake internationaal erfrecht en testamenten (griffiennr. 134279);

een, van alsvoren, inzake beleidsreactie naar aanleiding van de evaluatie van de Wet rechtstreeks beroep (griffiennr. 134312);

een, van alsvoren, ten geleide van de conceptantwoorden van de Nederlandse regering op het Groenboek van de Europese Commissie inzake het toepasselijke recht en de rechterlijke bevoegdheid in echtscheidingszaken (griffiennr. 134277);

een, van de minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie, inzake effecten van de wijziging van het stelsel van rechterlijke toetsing bij vrijheidsontnemende maatregelen (griffiennr. 134314);

een, van de minister van Financiën, inzake verslag inzake verkoop aandelen KPN (griffiennr. 134286);

een, van alsvoren, ten geleide van het verslag van de Ecofin Raad van 5 en 6 december 2005 te Brussel (griffiennr. 133788.8);

een, van de staatssecretaris van Defensie, inzake verkoop MLRS (griffiennr. 134268);

een, van de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, ten geleide van het verslag van de werking van de Huursubsidiewet en de Wet bevordering eigenwoningbezit in het subsidiejaar 2003-2004 (griffiennr. 134293);

een, van de staatssecretaris van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, inzake Besluit van 29 december 2005 tot intrekking van het Asbestbesluit milieubeheer (griffiennr. 133646.1);

een, van de minister van Verkeer en Waterstaat, inzake kabinetsstandpunt Evaluatie Wet Personenvervoer 2000 (griffiennr. 134328);

een, van de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, inzake bevestiging buitenlandse reizen (griffiennr. 132622.12);

een, van de minister en de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, ten geleide van de 10de Voortgangsrapportage SUWI bij de derde kwartaalverslagen 2005 van UWV, CWI, SVB, BKWI en IB (griffiennr. 134275);

een, van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en de staatssecretaris van Financiën, ten geleide van de derde halfjaarlijkse rapportage Samenwerking UWV en Belastingdienst en beantwoording van tijdens behandeling begroting SZW in de Tweede Kamer gestelde vragen (griffiennr. 134292);

een, van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, ten geleide van de ministeriële regeling verzekeringsgeneeskundige protocollen arbeidsongeschiktheidswetten (griffiennr. 134246);

een, van alsvoren, ten geleide van het IWI-rapport "Invloed van WW-gerechtigden op hun reïntegratietraject" (griffiennr. 134276);

Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

een, van de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, inzake ontwerpregeling tot wijziging van de bijlage bij de Regeling maximumprijzen geneesmiddelen (griffiennr. 134325);

een, van alsvoren, ten geleide van het financieel jaarverslag 2003 van het College voor zorgverzekeringen inzake de verantwoording over het beheer van de Algemene Kas en het Algemeen Fonds Bijzondere Ziektekosten (griffiennr. 134313).

De Voorzitter stelt voor, deze missives voor kennisgeving aan te nemen. De bijlagen zijn neergelegd op het Centraal Informatiepunt ter inzage voor de leden;

3. de volgende missives:

een, van de Algemene Rekenkamer, ten geleide van het rapport "Zwerfjongeren 2005" (griffiennr. 134283);

een, van de FNV, inzake grootstedelijke problematiek (griffiennr. 134259);

een, van de Publieke Omroep, inzake nieuwe televisiestrategie in de media (griffiennr. 134280);

een, van het Ruimtelijk Planbureau, inzake atlas van kennis en innovatie (griffiennr. 134278);

een, van alsvoren, inzake het RPB-rapport "Waar de landbouw verdwijnt. Het Nederlandse cultuurland in beweging" (griffiennr. 134290);

een, van alsvoren, inzake het RPB-rapport "Winkelen in Megaland" (griffiennr. 134291);

een, van de plv. Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, ten geleide van de goedgekeurde planologische kernbeslissing Nota Mobiliteit (29644, nrs. 60 en 61) (griffiennr. 134342);

een, van de House of Lords, inzake persinformatie over EU suiker (griffiennr. 134298);

een, van de Nationale Ombudsman, inzake start van een onderzoek naar de uitvoering van 100%-controles (griffiennr. 134371);

een, van de Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten, inzake aankondiging voorgenomen onderzoek naar de rechtmatigheidsaspecten van het functioneren van de Contra Terrorisme Infobox (griffiennr. 134393);

een, van alsvoren, inzake aankondiging voorgenomen onderzoek naar het functioneren van de Regionale Inlichtingendiensten in hun werkzaamheden ten behoeve van de AIVD (griffiennr. 134394).

De Voorzitter stelt voor, deze missives voor kennisgeving aan te nemen. De bijlagen zijn neergelegd op het Centraal Informatiepunt ter inzage voor de leden;

4. de volgende geschriften:

een, van H. van Bommel e.a. te Goutum, inzake petitie kerstpardon 2005 (griffiennr. 134353);

een, van A. Nuytinck te Malden, inzake wetsvoorstel 29676 (initiatiefwetsvoorstel-Luchtenveld) (griffiennr. 134377).

Deze geschriften worden van belang geacht voor de leden en plv. leden van de vaste commissie voor Justitie;

een, van de gemeente Voerendaal, inzake motie met betrekking tot afschaffing van het OZB gebruikersgedeelte (griffiennr. 134300);

een, van K. Haas te Venlo, inzake misverstanden in het kabinet (griffiennr. 134260);

een, van A.M. Oosterhof te Apeldoorn, inzake nasleep reis gedwongen Nederlandse dienstplichtigen naar het voormalige Nederlands-Oost-Indië (griffiennr. 134317). Deze geschriften worden van belang geacht voor de leden en plv. leden van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat;

een, van Nederlands Genootschap van Insprekers te Diemen, inzake hydrologisch onderzoek in Zuid-Afghanistan (griffiennr. 134357).

Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden en plv. leden van de vaste commissies voor Verkeer en Waterstaat en voor Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat;

een, van M.M. van Wijck te Almelo, inzake ziektekostenverzekering 2006 (griffiennr. 134309);

een, van V. Schmittmann, inzake zorgverzekeringsplicht in strijd met Europees recht (griffiennr. 132724.148);

een, van A. van Dongen te Boxmeer, inzake zijn ziektekostenverzekering (griffiennr. 134724.149);

een, van P.J.J.H. van den Bosch te Neustadt a.d. Weinstrasse, inzake zorgverzekering (zonder zorg) (griffiennr. 132724.150);

een, van G. van Drie te Weener (Duitsland), inzake zijn zorgverzekering (griffiennr. 132724.151). Deze geschriften worden van belang geacht voor de leden en plv. leden van de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

De Voorzitter stelt voor, deze geschriften voor kennisgeving aan te nemen.